

DET KONGELIGE
FISKERI- OG KYSTDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2009–2010)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2010

Utgiftskapitler: 1000–1070, 2415 og 2540

Inntektskapitler: 4000–4070, 5575 og 5610

Innhold

Del I

Innledning til programområde 16	
Fiskeri-, havbruks- og kystforvaltning	9
1 Mål og utfordringer: Verdier fra havet – Norges framtid	11
2 Hovedtrekkene i budsjettforslaget	17
2.1 Programkategori 16.10	
Administrasjon	17
2.1.1 Hovedtall	17
2.2 Programkategori 16.20	
Forskning og innovasjon	17
2.2.1 Hovedtall	17
2.3 Programkategori 16.30	
Fiskeri- og havbruksforvaltning	18
2.3.1 Hovedtall	18
2.4 Programkategori 16.60	
Kystforvaltning	18
2.4.1 Hovedtall	18
3 Oversiktstabeller	19
3.1 Aksjekapital og fond	21
4 Status – fiskeri, havbruksnæring og kystforvaltning	23
4.1 Eksport og import av sjømat	23
4.2 Ressurssituasjonen	24
4.3 Fiske og fangst	25
4.4 Havbruk	28
4.5 Fiskeindustri	30
4.6 Mattrygghet og kvalitet	32
4.7 Kystforvaltning	32
5 Nordområdetiltak under Fiskeri- og kystdepartementets ansvarsområde	36
5.1 Oversikt over nordområdeinnsatsen under Fiskeri- og kystdepartementets ansvarsområde	36
5.2 Oppfølging av nordområdestrategien – nye byggesteiner i nord	37

Del II

Budsjettforslaget	41
Programområde 16 Fiskeri-, havbruks- og kystforvaltning	43
<i>Programkategori 16.10 Administrasjon</i>	<i>43</i>
Kap. 1000 Fiskeri- og kystdepartementet	48
Kap. 4000 Fiskeri- og kystdepartementet	50
Kap. 1001 Deltakelse i internasjonale organisasjoner	50
<i>Programkategori 16.20 Forskning og innovasjon</i>	<i>54</i>
Kap. 1020 Havforskningsinstituttet	63
Kap. 4020 Havforskningsinstituttet	76
Kap. 1021 Drift av forskningsfartøyene	76
Kap. 4021 Drift av forskningsfartøyene	78
Kap. 1022 NIFES	78
Kap. 4022 NIFES	82
Kap. 1023 Fiskeri-, havbruks- og transportrettet FoU	82
Kap. 4023 Fiskeri-, havbruks- og transportrettet FoU	102
Kap. 5610 Renter av lån til Nofima AS	102
Kap. 2415 Innovasjon Norge, fiskeri- og andre regionalpolitiske tiltak	102
<i>Programkategori 16.30 Fiskeri- og havbruksforvaltning</i>	<i>108</i>
Kap. 1030 Fiskeridirektoratet	125
Kap. 4030 Fiskeridirektoratet	131
Kap. 5575 Sektoravgifter under Fiskeri- og kystdepartementet	132
Kap. 1050 Diverse fiskeriformål	133
Kap. 4050 Diverse fiskeriformål	137
<i>Programkategori 16.60 Kystforvaltning</i>	<i>138</i>
Kap. 1062 Kystverket	150
Kap. 4062 Kystverket	167
Kap. 1070 Samfunnet Jan Mayen	168
Kap. 4070 Samfunnet Jan Mayen	169
Kap. 5575 Sektoravgifter under Fiskeri- og kystdepartementet	169

Programområde 33	171	7.8	Oversikt over den samla miljøpolitiske satsinga under Fiskeri- og kystdepartementet	192
<i>Programkategori 33.40 Arbeidsliv</i>	171			
Kap. 2540 Stønad under arbeidsledighet til fiskere og fangstmenn	171	8	Likestilling	193
		8.1	Handlingsplan for større kvinnedel i marin sektor	193
		8.2	Likestilling og mangfald i departementet og underliggjande etatar	194
Del III		9	Tryggleik og beredskap	196
Andre saker	173	9.1	Mattryggleik og omdømme	196
7	Sektorovergripande miljøpolitikk	9.2	Helse- og miljøberedskap i havbruk	196
	175	9.3	Sjøtryggleik og oljevernberedskap	196
7.1	Bevaring av naturmangfald og friluftsliv			
	175			
7.2	Bevaring og bruk av kulturminne .			
	185			
7.3	Reint hav og vatn og eit giftfritt samfunn			
	186			
7.4	Betre utnytting av biprodukt			
	188			
7.5	Eit stabilt klima og rein luft			
	189			
7.6	Internasjonalt miljør Samarbeid			
	190			
7.7	Oppfølging av grøn stat			
	192			
			Forslag til vedtak om bevilgning for budsjettåret 2010, kapitlene 1000–1070, 2415 og 2540, 4000–4070 og 5575 og 5610	199

Tabelloversikt

Tabell 3.1	Oversikt over Fiskeri- og kystdepartementets eierinteresser per 12. september 2009	21	Tabell 5.1	Nordområdetiltak i 2010 under Fiskeri- og kystdepartementets ansvarsområde. Vekst ift 2009 (i 1 000 kroner)	37
Tabell 4.1	Gjennomsnittlig antall driftsdøgn fordelt på størrelsesgrupper, 2004–2007	27	Tabell 6.1	Antall årsverk per 1. mars 2009.	48
Tabell 4.2	Oversikt over utvikling i antall tillatelser (aktive/passive), utvalgte grupper	27	Tabell 6.2	Oversikt over kontingenter til internasjonale organisasjoner i 2010 (i 1 000 kroner)	53
Tabell 4.3	Antall bedrifter i fiskeindustrien	30	Tabell 6.3	Totale FoU-utgifter og totale utgifter til marin FoU etter sektor og hovedfinansieringskilde i 2007 (mill. kroner og andel i pst.)	58
Tabell 4.4	Geografisk fordeling av bedrifter i fiskeindustrien	30	Tabell 6.4	Sammendrag av nøkkeltall for primærnæringsinstituttene 2008	59
Tabell 4.5	Type og antall innretninger for navigasjonsveiledning	33	Tabell 6.5	Oversikt over Havforskningsinstituttets virksomhetsregnskap 2008 (i 1000 kr.)	64
Tabell 4.6	Oversikt over utviklinga innenfor lostjenesten	33	Tabell 6.6	Oversikt over NIFES' regnskap for 2008 og budsjett for 2009 fordelt på forskningsområder. ...	78
Tabell 4.7	Status for sjøtrafikksentraler, navigasjonshjelpemidler og meldings- og informasjons-systemer	34			

Tabell 6.7	Fiskeri- og kystdepartementets bevilgning til Norges forskningsråd i 2008 og 2009 (i mill. kroner)	87	Tabell 6.11	Sammenligning av planramma i Nasjonal transportplan 2010–2019 (NTP) og forslag til budsjett 2010 (alle tall i mill. 2010-kroner)	164
Tabell 6.8	Basisbevilgninger fra Forskningsrådet med midler fra Fiskeri- og kystdepartementet i 2008. Grunnbevilgninger og strategiske instituttprogram (SIP). (antall og i 1 000 kroner)	93	Tabell 6.12	Bevilgninger på Kystverkets poster fordelt på virksomhetsområde (alle tall i 1000 2010-kroner)	164
Tabell 6.9	Fordeling av tilskuddet i 2009	96	Tabell 6.13	Utdrag fra Redningsselskapets aktivitetsstatistikk	165
Tabell 6.10	Oversikt over Nofimas bruk av tilskuddet fra Fiskeri- og kystdepartementet. Regnskap 2008 og budsjett 2009.	98	Tabell 7.1	Fordeling på programkategori av utgifter som fullt ut blir brukte til miljøforbedringer, eller der omsynet til miljøet er avgjerande for at tiltaket blir gjennomført	192

Figuroversikt

Figur 4.1	Norsk eksport av sjømat, 1988–2008	23	Figur 4.10	Utvikling i antall konsesjoner 1994–2008	28
Figur 4.2	Gytebestand for Barentshavslodde, makrell, norsk vårgytende sild, nordsjøsild og kolmule, 1985–2008	24	Figur 4.11	Utvikling i gjennomsnittlig driftsmargin og gjennomsnittlig produksjonskostnad per kg laks og ørret, 1990–2007	28
Figur 4.3	Gytebestand for bunnfisk nord for 62 grader nord, 1985–2009	24	Figur 4.12	Rømming av laks og regnbueørret. 1993–2009 (i 1000 stk)	29
Figur 4.4	Gytebestand for torsk, hyse og sei i Nordsjøen og Skagerrak, 1985–2008	24	Figur 4.13	Forbruk av antibiotika i havbruksnæringa, 1987–2008	29
Figur 4.5	Utvikling i driftsmargin og totale driftsinntekter for fartøy i størrelsen 8 meter og over, 1990–2007	25	Figur 4.14	Ordinært resultat før skatt (pst. av driftsinntekter), veid gjennomsnitt, 1999–2008.	31
Figur 4.6	Utvikling i fangst, antall fiskere og fangst per fisker, 1945–2008	25	Figur 4.15	Forholdet mellom eksportverdi og førstehåndsverdi for fangst og havbruk, 1992–2008.	31
Figur 4.7	Utvikling i totalt antall fartøy og samlet motorkraft, 1990–2008	26	Figur 6.1	Oversikt over Havforskningsinstituttets inntekter 2008	63
Figur 4.8	Samlet landet kvantum og førstehåndsverdi norske fartøy 1990–2008 (ekskl. tang og tare). ...	27	Figur 6.2	Oversikt over inntektene til NIFES i 2008	79
Figur 4.9	Totalt solgt mengde og førstehåndsverdi av fisk i havbruksnæringa 1992–2008. Laks og ørret og andre marine fiskearter	28	Figur 6.3	Fiskeri- og kystdepartementets prosjektportefølje i Norges forskningsråd, etter tematiske og strukturelle prioriteringer (mill. kroner)	88

Oversikt over bokser

Boks 1.1	Finanskrisa og fiskerinæringa	13	Boks 6.10	Nasjonal strategi for marin bioprospektering	100
Boks 6.1	Budsjettprioriteringer innen forskning og innovasjon i 2010	55	Boks 6.11	Tiltak mot ulovlig, urapportert og uregulert fiske	112
Boks 6.2	Forsuring av havet	67	Boks 6.12	Regjeringas strategi for en miljømessig bærekraftig havbruksnæring	122
Boks 6.3	Foringsforsøk med sebrafisk	81	Boks 6.13	Nasjonal transportplan	141
Boks 6.4	Sentrale forskningsprogrammer i Norges forskningsråd	85	Boks 6.14	Havne- og farvannsloven	142
Boks 6.5	Bruk av elektroniske merker ved massemerking av sild og makrell ..	89	Boks 6.15	"Full Citys" grunnstøting ved Langesund	147
Boks 6.6	Sporing av urapportert rømt laks .	90	Boks 6.16	Ekstern evaluering av Kystverkets håndtering av Server-aksjonen	147
Boks 6.7	Diagnostisk verktøy for norsk PD-variant	91	Boks 6.17	Hovedprioriteringer 2010 for Kystverket	151
Boks 6.8	Automatisk ferskhetsbestemmelse av råstoff	91			
Boks 6.9	Omega-3 i laks – studie i Kina	92			

DET KONGELIGE
FISKERI- OG KYSTDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2009–2010)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2010

Utgiftskapitler: 1000–1070, 2415 og 2540

Inntektskapitler: 4000–4070, 5575 og 5610

*Tilråding fra Fiskeri- og kystdepartementet av 25. september 2009
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringa Stoltenberg II)*

Del I
Innledning til programområde 16
Fiskeri-, havbruks- og kystforvaltning

1 Mål og utfordringer: Verdier fra havet – Norges framtid

Regjeringa har som mål at Norge skal bli en av de ledende, kunnskapsbaserte økonomiene innenfor de områdene der vi har fortrinn. Marin sektor er et slikt område. Våre naturgitte forutsetninger og lange tradisjoner innen fiskeri og havbruk gir et unikt utgangspunkt for internasjonal konkurransekraft.

Fiskeri- og havbrukspolitikken skal bidra til langsiktig og bærekraftig verdiskaping for kystsamfunnene og samtidig medvirke til rettferdig fordeling av ressursene. Store deler av den samlede norske fangsten høstes i nord, og betydelige fiskebestander har gyte- og oppvekstområdene sine her. En ansvarlig og framtidsrettet fiskeri- og kystpolitikk har en sentral plass i regjeringas nordområdestrategi.

Målet om langsiktig verdiskaping forutsetter en bærekraftig utnyttelse av ressursene. Bærekraft, miljø og klima er helt sentrale elementer i regjeringas politikk for marin sektor. Ei bærekraftig forvaltning må bygge på kunnskap og forutsetter overvåking, forskning og tilsyn.

Bærekraftig fiskeri og havbruk

Bærekraftig forvaltning krever langsiktig styring over de marine ressursene og havområdene våre. Gjennom lovverket og reguleringene skal fellesskapet sikres styring og kontroll med de levende marine ressursene. Det ulovlige, uregistrerte og uregulerte fisket er en trussel mot ei bærekraftig høsting av havets ressurser. Regjeringa har videreført og styrket det systematiske arbeidet for å redusere det ulovlige, uregistrerte og uregulerte fisket, både gjennom nasjonale tiltak og gjennom å være pådriver for bedre internasjonalt samarbeid om regelverk og kontroll. Dette arbeidet har allerede gitt gode resultater.

Ei bærekraftig høsting av de viltlevende marine ressursene forutsetter ei føre-var-tilnærming og ei økosystembasert forvaltning. Forvaltningsprinsippet i den nye havressursloven krever at myndighetene systematisk vurderer hvilke tiltak som bør settes i verk for de bestandene vi høster av og det marine økosystemet de er del av. Det skal tas hensyn til både ei langsiktig og bærekraftig forvaltning av ressursene og ulike nærings- og distriktshensyn.

Norsk havbruksnæring skal drives bærekraftig og miljøtilpasset. Hensynet til bærekraft og miljø er også en grunnleggende premisse for den videre utviklinga og veksten i havbruksnæringa. Regjeringa vil følge opp mål og tiltak i strategien for ei miljømessig bærekraftig havbruksnæring. Arbeidet vil særlig bli rettet mot utfordringene knyttet til rømming og genetisk påvirkning, lakselus og forurensning og utslipp.

Klimaendringene vil kunne bli ei stor utfordring for forvaltninga av havets ressurser i åra som kommer. Marine arter er tilpasset bestemte temperaturer og miljø. Endringer i sjøtemperaturen gjør at de kan bli mer sårbare for annen type påvirkning, og at de endrer utbredelsesområde. Dette får betydning for kystsamfunnene, fiskeflåten og oppdrettsvirksomheten. Økt opptak av CO₂ i havet kan føre til endringer i økosystemene. Fordi kaldt vann tar opp mer CO₂ vil eventuelle endringer særlig gjøre seg gjeldende i våre nordlige farvann. Stigning i havnivået og økt påvirkning av vær og vind vil stille krav til dimensjonering, oppgradering og vedlikehold av beredskapsutstyr og maritim infrastruktur, inkludert oppdrettsanlegg.

Ei bærekraftig forvaltning av de levende marine ressursene forutsetter mer kunnskap på sentrale områder innen ressursforvaltning, havbruksforvaltning, havmiljø, havklima og sjømat. Det er ei viktig prioritering for regjeringa.

Oljevern, sjøsikkerhet, transport og havner

Sjøtransporten står for en stor andel av den totale godstransporten i Norge. Regjeringa ønsker å styrke sjøtransporten ytterligere, slik at mer gods kan overføres fra vei til sjø. For å nå dette målet må havnene utvikles til å være effektive knutepunkt, farleiene ha god framkommelighet og rammebetingelsene være konkurransedyktige. Sjøtransport er generelt mer miljøvennlig enn veitransport, men konsekvensene kan være alvorlige både for liv og miljø ved ulykker. Regjeringa vil derfor arbeide videre for et høyt sjøsikkerhetsnivå ved å videreutvikle og vedlikeholde navigasjonsinstallasjonene og maritime tjenester som sjøtrafikksentraler, slepebåtberedskap og lostjeneste. Det er likevel slik at enhver aktivitet medfører risiko for at uhell kan skje. Regjeringa arbeider derfor for at Norge skal

ha en god beredskap mot akutt forurensning for å kunne håndtere eventuelle ulykker og utslipp til sjø.

Regjeringa prioriterer også håndtering av vrak, for å bidra til å redusere faren for miljøskadelige utslipp. Dette er viktig både med tanke på omdømmet til norsk sjømat og de lokalsamfunn som er berørt.

Levende kyst- og bygdesamfunn

Det er et viktig mål for regjeringa å opprettholde levende kyst- og bygdesamfunn. Folk skal kunne utnytte ressursene i fjord og hav. Ved hjelp av en aktiv nærings- og distriktpolitikk skal verdiskapinga i hele landet økes. Regjeringa har fulgt nøye

med i utviklinga i fiskerinæringa gjennom finanskrisa og iverksatt en rekke tiltak, jf. omtale i egen boks.

Regjeringa ser det som en styrke at næringa har en struktur der aktørene varierer i størrelse. Det skal legges til rette for en fiskeflåte og ei oppdrettsnæring som medvirker til aktivitet og sysselsetting langs hele kysten, og som kan sikre industrien helårig stabil tilgang på råstoff. Det skal legges til rette for størst mulig avkastning både for samfunnet og for den enkelte næringsutøver av det som blir høstet, produsert og videreforedlet. Regjeringa arbeider for å styrke fiskeri- og havbruksnæringas muligheter til å skape konkurransedyktige og attraktive arbeidsplasser langs kysten.

Boks 1.1 Finanskrisa og fiskerinæringa

Den globale finanskrisa har gitt store ringvirkninger også i Norge, særlig for eksportrettede næringer. Med en eksportandel på over 90 pst. er fiskeri- og havbruksnæringa direkte påvirket av endringer i kjøpekraft og kredittmangel i eksportmarkedene. Samlet sett har fiskeri- og havbruksnæringa satt nye eksportrekorder også i 2009. Mens eksporten av laks, pelagisk fisk og klippfisk har gått til dels veldig bra, har eksportørene av torskeprodukter opplevd et betydelig prisfall. Importørene har også krevd lengre kreditttider og i mindre grad vært villige til å sitte på eget lager. Dette har i første rekke skapt store utfordringer og tap for fiskeindustrien som har kjøpt råstoff til høye priser i slutten av 2008 og vinteren 2009. Oppbygging av lager har også gitt kredittmessige utfordringer for fiskeindustrien og redusert mottaksmulighetene for fiskerne. Fiskerne har fått betydelige inntektsreduksjoner som følge av lavere priser i 2009 enn i 2008. Lave torskepriser har også skapt store utfordringer for torskeoppdrettsselskapene.

Regjeringa har hatt en tett dialog med næringa og næringsorganisasjonene. Fra organisasjonene har det kommet gode og konstruktive forslag til tiltak for å bedre situasjonen, og mange av disse er iverksatt.

Et viktig utgangspunkt for regjeringas arbeid har vært at staten ikke kan "oppeve" de betydelige endringene som har skjedd ute i markedene. Gjennom de store tiltakspakkene har regjeringa i hovedsak satt inn tiltak for å stimulere sysselsettinga og bidra til å sikre at kredittmarkedene kan begynne å fungere mest mulig normalt. For fiskerinæringa har tiltakene vært rettet mot å holde aktiviteten i gang – på sjø og land – inntil salget igjen tar seg opp.

Noen sentrale tiltak som er iverksatt og som har vært særlig viktig for fiskeri- og havbruksnæringa:

- Det er innført ei garantiordning for førstehåndsomsetninga gjennom fiskesalgslagene og Innovasjon Norge. Dette har bidratt til at flere fiskere har fått levert torsk under årets vinterfiske enn det som ellers ville ha vært tilfellet.
- Føringsstilskudd og tilskudd til mottaksstasjoner er økt med 20,6 mill. kroner. Det har bidratt til ei mer effektiv gjennomføring av fisket når det har vært mottaksproblemer.

- Det er etablert ei garantiordning med inntil 97,5 mill. kroner til garantier for driftskreditt for fiskerinæringa for øvrig. Det er i St.prp. nr. 101 (2008-2009) fremmet eget forslag til Stortinget om å utvide målgruppa for garanti-ramma for å sikre at den kan benyttes til fiskeindustrien i hele torskesektoren.
- For å bidra til å avhjelpe likviditetsutfordringa i fiskeindustrien som følge av realiserte tap mv. er det i St.prp. nr. 101 (2008-2009) fremmet eget forslag til Stortinget om ei ny likviditetslånordning over Fiskeri- og kystdepartementets budsjett, forvaltet av Innovasjon Norge. Det er foreslått ei samlet låneramme på 250 mill. kroner. Det er bevilget statlige midler til ekstraordinær innsats for markedsføring av torsk gjennom Eksportutvalget for fisk. Gjennom spleiselag med næringa er det til sammen satt av 43 mill. kroner til ekstra markedsføringsinnsats. Staten har bidratt med 25,5 mill. kroner.
- Det er vedtatt økte rammer til GIEK. Fiskerinæringa nyter godt av dette da datterselskapet GIEK Kredittforsikring, hvor sjømateksporten står for rundt 50 pst. av porteføljen, reassurerer sine forsikringer gjennom GIEK. Dette har sikret tilgang på kredittforsikring også når de private tilbyderne av kredittforsikring har begrenset tilbudet.
- Lånerammene gjennom Innovasjon Norge er økt betydelig. Ramma for lavrisikolån er økt fra 1 til 3,5 mrd. kroner og ramma for innovasjonslån fra 300 mill. kroner til 1,4 mrd. kroner.
- Fiskerfradraget er økt fra 80 000 kroner i 2007 til 150 000 kroner i 2009.
- Det er vedtatt midlertidige forbedringer i garantilønnen for 2009.
- Gjennom blant annet et følgeforskningsprosjekt i regi av Nofima AS er det lagt vekt på å bygge opp kunnskap for å bidra til å belyse det som nå skjer. Dette vil gjøre forvaltninga enda bedre rustet til eventuelle framtidige kriser.

Det ble i tiltakspakken for arbeid som ble lagt fram i januar 2009 bevilget til sammen 130 mill. kroner over Kystverkets budsjett til bl.a. økt vedlikehold av fyrstasjoner, utskifting av utstyr ved Fedje trafikksentral og økt utbygging av fiskerihavner.

I tillegg er et forslag om endringer i a-trygda for fiskere til vurdering i Fiskeri- og kystdepartementet.

Regjeringas oppfølging av Soria Moria-erklæringa

Regjeringa har i sin fireårsperiode fulgt Soria Moria-erklæringas ambisjoner for den marine politikken og de aktuelle tiltakene innenfor fiskeri-, havbruks- og kystforvaltninga.

Soria Moria-erklæringa understreker at fiskeressursene skal forvaltes innenfor bærekraftige rammer og at uttaket holdes mest mulig stabilt fra år til år. Regjeringa har lagt stor vekt på å styrke ressurskontrollen og har i hele sin virketid prioritert kontrollarbeidet. Det er inngått forpliktende internasjonale avtaler som omfatter flere kommersielt viktige bestander og det er innført ulike nasjonale reguleringstiltak samtidig som ressurskontrollen er styrket. Det internasjonale samarbeidet, særlig med EU og Russland, har vært avgjørende for å få til en reduksjon i overfisket. Bevilgninga til innsatsen mot det ulovlige, uregulerte og uregistrerte fisket (UUU-fiske) har økt med 42,5 mill. kroner siden regjeringa tok over ansvaret i 2005. Innsatsen har gitt god uttelling, og for åra 2005–2008 er anslagene over det ulovlige fiske av torsk i Barentshavet redusert med over 80 pst. I september 2009 ble det enighet i FAO om en global, bindende avtale om havnestatskontroll for å stanse det ulovlige fisket. Framgangen til tross, er det ennå uløste oppgaver både nasjonalt og internasjonalt, og regjeringa vil fortsatt prioritere arbeidet for ytterligere reduksjoner i det ulovlige fisket.

Andre viktige mål for regjeringa er å sikre fiskeressursene som vår felles eiendom og stimulere til utvikling av en fiskeflåte som bidrar til aktivitet langs hele kysten. Fiskeflåten skal være moderne, variert og lønnsom. Regjeringa har utformet en ny strukturpolitikk for fiskeflåten som gjeninnfører tidsavgrensinga i strukturkvoteordninga og legger til rette for stabilitet og lønnsomhet i fiskeflåten. Disse endringene illustrerer den betydning regjeringa legger i fellesskapets styringsrett og at fiskeriressursene er fellesskapets eiendom.

Regjeringa har lagt fram to strategier for havbruksnæringa: *Strategi for en konkurransedyktig norsk havbruksnæring* og *Strategi for en miljømessig bærekraftig havbruksnæring*. Målet med konkurransestrategien er å legge til rette for at norsk havbruksnæring skal beholde sin stilling som internasjonal produsent og eksportør, samtidig som hensynet til miljø og fiskehelse ivaretas. Markedsadgang er et prioritert område for å bidra til forutsigbare og gode konkurransevilkår for næringa.

Som en oppfølging av konkurransestrategien er det i 2009 tildelt 65 nye laksekonsesjoner. Fem av konsesjonene er øremerket til økologisk produksjon, jf. St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 4 (2008 - 2009).

Akvakulturloven av 17. juni 2005 nr. 79 ble endret med ikrafttredelse 1. juli 2009. Loven ble endret slik at det gis adgang til å pålegge flytting av oppdrettsanlegg av overordnede samfunns- og næringshensyn, medregnet hensynet til fiskehelse og miljø. I tillegg ble det lagt inn en bestemmelse om mulighet for å stanse tildeling helt eller delvis i bestemte tidsperioder eller geografiske områder. Det er nedsatt et ekspertutvalg som skal se på mulighetene for en mer effektiv arealbruk, medregnet hvordan det omkringliggende miljøet og fiskehelse- og velferd kan ivaretas på en bedre måte enn i dag.

Regjeringas strategi for en miljømessig bærekraftig havbruksnæring skal bidra til at oppdrett drives uten uakseptable miljøvirkninger og legger vekt på de fem hovedområdene hvor miljøutfordringene antas å være størst. De fem områdene er genetisk påvirkning og rømming, forurensning og utslipp, sykdom, arealbruk og fôrressurser. Det knyttes mål og ei rekke tiltak til hvert av områdene. I tillegg vil tiltaksplanen *Visjon nullflukt* og rømmingskommisjonen for akvakultur videreføres i 2010.

Regjeringa mener det er rom for bærekraftig vekst i lakseoppdrettsnæringa også i 2010, og vil følge opp det som er nedfelt i konkurransestrategien om videre vekst. Veksten i 2010 vil ikke skje gjennom nye konsesjoner, men tas ut ved å øke kapasiteten for eksisterende tillatelser. Det legges opp til å gi et tilbud om fem prosent økt kapasitet på hver tillatelse, dvs. økt maksimal tillatt biomasse (MTB) mot vederlag. Det vil bli gjort unntak for enkelte kyst- og fjordområder, der vekst ikke anses forsvarlig ut fra miljømessig bærekraft.

Regjeringa har lagt fram en ferskfiskstrategi som skal stimulere næringsaktører til å utnytte fortrinnene ved tilgang på ferskt råstoff, bidra til en jevnere råstofftilgang og til leveranser av produkter av høy kvalitet. Et annet grunnleggende prinsipp har i den forbindelse vært å bidra til at det kan hentes størst mulig verdiskaping ut fra hvert kilo råstoff vi tar opp av havet. Levendefangstkvote og krav til datostempling er viktige tiltak i den sammenheng.

I tråd med Soria Moria-erklæringa har regjeringa også styrket innsatsen for marin forskning, blant annet ved å foreslå økte bevilgninger til framtidens virksomhet som marin bioprospektering og bioteknologi. Regjeringa har også utredet, prosjektert og kvalitetssikret behovet for et eventuelt nytt isgående forskningsfartøy og videreført og trappet opp Mareano-programmet. Bevilgninga til det marine verdiskapingsprogrammet er økt fra 40 mill. kroner i 2006 til 75 mill. kroner, som er videreført i hvert av åra etterpå. Programmet

bidrar til økt samarbeid mellom bedrifter i de marine verdikjedene og til sterkere markedsorientering i norske sjømatbedrifter. I 2007 ble programmet utvidet for å styrke arbeidet i fiskeriavhengige omstillingsområder.

Våren 2009 la regjeringa fram sin strategi for marin sektor, *Bærekraftig sjømat – alfa og omega*. Strategien oppsummerer politikken som er ført de siste fire åra, og viser vei for de neste fire. Strategien varsler ei økt satsing på miljø, klima og bærekraft i fiskeri- og havbruksforvaltninga. Viktige målområder i strategien er forvaltninga av våre havområder, sjømat som sunn og god ernæring, gode rammebetingelser for næringsutvikling, og sist, men ikke minst, betydninga av forskning og innovasjon for videre utvikling av ei kunnskapsbasert næring. Økt markedstilbud av fersk fisk er en viktig del av denne strategien.

I tråd med Soria Moria-erklæringa har regjeringa bidratt til økt sjøsikkerhet i nordområdene ved å etablere seilingsleier fra Vardø til Røst, opprette sjøtrafikksentralen i Vardø og styrke det internasjonale samarbeidet.

Regjeringa er opptatt av at beredskapen mot akutt forurensning skal bedres og at den skal være dimensjonert ut fra risikovurderinger. Oljefrakt fra Russland øker oppmerksomheten om nordområdene. Satsinga på en styrket oljevernberedskap er fulgt opp i åra 2006-2009 slik at bevilgningsnivået til oljevernberedskapen i 2009 ligger 122 mill. kroner høyere enn i 2005. Hoveddepotet for oljevern-utstyr på Fedje er også reetablert.

Regjeringa foreslår i budsjettet for 2010 ei særlig styrking av den forebyggende sjøsikkerheten og beredskapen mot akutt forurensning på flere områder. Det foreslås at det ekstraordinære bevilgningsnivået fra 2009 videreføres i 2010. Samlet innebærer dette at regjeringa fullt ut oppfyller anbefalingene i Kystverkets statusrapport for oljevernmateriell i statlige depot fra 2006 om bevilgninger til oppgradering og utskifting av oljevern-utstyr mv. i perioden 2006-2010.

I tillegg styrkes slepebåtberedskapen i Nord-Norge, slik at det blir tre slepefartøy på helårsbasis. Det foreslås også å etablere en statlig slepebåtberedskap med ett døgnbemannet slepefartøy på Sørlandet snarest mulig. Kystverket er videre bedt om å lage en plan for etablering av slepebåtberedskap på Vestlandet.

Antall kystvaktfartøy med oljevern-utstyr om bord øker fra ni til elleve fartøy fra 2009 til 2011. Den økte kapasiteten vil primært styrke nordområdene.

Oljeutslipp kan ha flere årsaker og kilder, og gamle skipsvrak kan utgjøre en betydelig forurensningsfare. I 2007 og 2008 ble vraket "Nordvard"

utenfor Moss og vraket "Welheim" utenfor Florø tømt for olje. I 2009 ble det bevilget midler til å starte arbeidet med å fjerne krysseren "Murmansk" som ligger i Hasvik kommune. I 2010 vil det forberedende arbeidet med å heve vraket av ubåten U-864, som ligger i Fedje kommune, starte.

Erfaringene har vist at sjøsikkerhet og oljevernberedskap får ekstra store utfordringer under høye bølger, mørke og kulde. Samtidig tilsier prognosene at aktiviteten vil øke i våre nordlige havområder, uavhengig av utviklinga i norsk aktivitet. Regjeringa foreslår derfor å etablere et kompetansesenter for sjøsikkerhet, oljevernberedskap og overvåking i tilknytning til trafikksentralen i Vardø.

Regjeringa foreslår å bevilge midler til økte driftskostnader og akutt vedlikehold knyttet til Samfunnet Jan Mayen og Loran-C, og til nytt kjøle- og fryselager for proviant på øya.

Planramma i Nasjonal transportplan for perioden 2006 – 2009 er oppfylt. I tillegg er det bevilget 130 mill. kroner i 2009 som del av ei tiltakspakke for å begrense virkninga av finanskrisa. Tilleggsbevilgninga går bl.a. til utskifting av utstyr ved trafikksentralen på Fedje, økt vedlikehold av sju fyrstasjoner og seks fiskerihavnetiltak.

Regjeringa fremmet våren 2009 St.meld. nr. 16 (2008-2009) *Nasjonal transportplan 2010-2019*. Som en oppfølging av denne meldinga på sjøtransportens område foreslås det en rammeøkning på Kystverkets budsjett på 171,6 mill. kroner. Dette gir rom for å starte fornying av utstyr på sjøtrafikksentralene, starte anskaffelse av nye flerbruksfartøyer til Kystverket, økt bevilgning til utbygging av fiskerihavner og farleier, økt vedlikehold av navigasjonsinstallasjoner (fyr og merker), styrking av Kystverkets plan- og analysekapasitet, avvikling av havnesikkerhetsavgifta og reduksjon av kystavgifta.

Budsjettprioriteringer i 2010

Regjeringa foreslår å styrke budsjettet til Fiskeri- og kystdepartementet med 950 mill. kroner i 2010 for å bidra til å sikre ei langsiktig og bærekraftig fiskeri- og havbruksnæring og redusere faren for miljøskadelige utslipp. Veksten foreslås innenfor kunnskapsutvikling og forskning, økt tilsyn i havbruksnæringa, bedre sjøtransport og havner, oljevern, sjøsikkerhet og fjerning av vrak.

Bærekraftig fiskeri og havbruk

Det foreslås å styrke forskninga om klimaendringenes virkninger på livet i havet med 14 mill. kroner i 2010. Satsinga er nærmere omtalt under omtalene av Havforskningsinstituttet og Norges forskningsråd.

For å styrke kunnskapsgrunnlaget for høsting av villlevende marine ressurser, foreslås det å styrke budsjettet til Havforskningsinstituttet med 9 mill. kroner. Bevilgningene til fjordøkologi styrkes med 2 mill. kroner, til en årlig ramme på 6 mill. kroner over bevilgningene til Havforskningsinstituttet og Norges forskningsråd. I dette arbeidet inngår studier av kongekrabbens og selens betydning i fjordøkologien.

Det foreslås en styrket innsats på 4 mill. kroner til oppfølging av Strategi for en miljømessig bærekraftig havbruksnæring i 2010. Lakselus er et sentralt forskningsområde. Satsinga er nærmere omtalt under Havforskningsinstituttet. Det er også satt av totalt 15 mill. kroner til forskning og overvåking i forbindelse med at det åpnes for økning i maksimal tillatt biomasse for den enkelte oppdrettskonsesjon, fordelt med 8 mill. kroner over Fiskeri- og kystdepartementets budsjett og 7 mill. kroner over Miljøverndepartementets budsjett.

Det foreslås også å styrke havbrukstilsynet ved Fiskeridirektoratet med 10 mill. kroner mot ei tilsvarende avgiftsøkning.

Innsatsen innen havbruksernæring (fôr og fôrressurser) og helseeffekter av inntak av sjømat ved Nasjonalt institutt for ernærings- og sjømatforskning foreslås styrket med 2 mill. kroner i 2010.

Det foreslås bevilget 5,5 mill. kroner over Havforskningsinstituttets budsjett i 2010 for å dekke kostnader knyttet til videre prosjektering og kvalitetssikring av et nytt isgående forskningsfartøy.

Bevilgninga til marin bioprospektering over Fiskeri- og kystdepartementets budsjett foreslås styrket med 7 mill. kroner i 2010. Det foreslås i tillegg å styrke bevilgninga over Fiskeri- og kystdepartementets budsjettet med 4 mill. kroner som en del av regjeringas satsing på forskning knyttet til fornybar energi.

Styrket sjøsikkerhet og oljevernberedskap – bedre infrastruktur og forvaltning

Regjeringa foreslår å bevilge 5 mill. kroner til etablering av et kompetansesenter for sjøsikkerhet, oljevernberedskap og overvåking i tilknytning til trafikksentralen i Vardø. Slepebåtberedskapen i Nord-Norge og på Sørlandet foreslås styrket med 127 mill. kroner for å sikre tre helårs slepefartøyer i Nord-Norge og ett døgnbemannet fartøy på Sørlandet. Det legges opp til å videreføre det ekstraordinære bevilgningsnivået fra 2009 til utskifting av oljevernutstyr mv. som ligger 122 mill. kroner over

bevilgningsnivået i 2005. Regjeringa oppfyller dermed fullt ut anbefalingene i Kystverkets rapport fra 2006 om utskifting av oljevernmateriell mv. i statlige depot i perioden 2006-2010.

Regjeringa følger opp Nasjonal transportplan gjennom å øke bevilgningene til maritim infrastruktur og tjenester i budsjettet for 2010. Dette gjelder farleis- og fiskerihavnetiltak til 50 mill. kroner, økt bevilgning på 14,6 mill. kroner for å sikre økt planleggings- og analysekapasitet i Kystverket, økt vedlikehold av navigasjonsinstallasjoner som styrkes med 10 mill. kroner, fornying av utstyr ved trafikksentralene med ei bevilgning på 25 mill. kroner og 45 mill. kroner til å starte utskifting av Kystverkets fartøy. Regjeringa foreslår også å redusere kystavgifta fra 34 til 30 pst. og avvikle havnesikkerhetsavgifta, som gir en samlet avgiftsreduksjon på om lag 27 mill. kroner.

Det foreslås å øke bevilgninga til drift og akutt vedlikehold knyttet til samfunnet Jan Mayen og Loran-C med 10 mill. kroner. I tillegg foreslås det avsatt 7,4 mill. kroner til nytt kjøle- og fryseanlegg på Jan Mayen.

Regjeringa vil stimulere til pilot- og demonstrasjonsprosjekter innen miljøteknologi. Utvikling av miljøteknologi i form av bedre oljevernutstyr er viktig for å styrke oljevernberedskapen. Det foreslås bevilget 100 mill. kroner i 2010 over budsjettet til Nærings- og handelsdepartementet til ei ny ordning som skal gi støtte til små, mellomstore og store bedrifter i hele landet knyttet til pilot- og demonstrasjonsprosjekter innen miljøteknologi. Ordninga vil bli forvaltet av Innovasjon Norge.

Reinere hav og kyst gjennom håndtering av vrak
Vraket av ubåten U-864 ble i 2003 funnet utenfor Fedje i Hordaland. Vraket inneholder store mengder metallisk kvikksølv og regjeringa har lagt til grunn at vraket skal heves. Det pågår kvalitetssikring av kostnadsanslag, prosjektgjennomføring, risiko mv. for å kunne få et tilstrekkelig grunnlag for å legge saka fram for Stortinget på egnet måte. Kostnadene i 2010 er foreløpig anslått til 630 mill. kroner over Kystverkets budsjett.

Krysseren "Murmansk" grunnstøtte i 1994 utenfor Sørvær i Hasvik kommune. Arbeidet med å fjerne vraket er igangsatt innenfor bevilgninga på 81,5 mill. kroner i 2009. Det foreslås avsatt 106,5 mill. kroner til dette arbeidet i 2010 over Kystverkets budsjett.

2 Hovedtrekkene i budsjettforslaget

Fiskeri- og kystdepartementets budsjettforslag for 2010 har ei utgiftsramme på 4 819,807 mill. kroner og ei inntektsramme på 1 571,634 mill. kroner under programområde 16. Dette innebærer en nominell økning i utgiftsramma på 955,6 mill. kroner eller 24,7 pst. i forhold til saldert budsjett 2009, hvorav 736,5 mill. kroner omfatter bevilgninger til håndtering av vrakene etter Murmansk i Hasvik kommune og ubåtvraket U-864 i Fedje kommune.

Inntektsramma foreslås økt med 414,0 mill. kroner eller 35,8 pst. i forhold til saldert budsjett 2009, hvorav 403,8 mill. kroner er knyttet til inntekter fra vederlag for økt MTB for konsesjoner for laks og ørret og tilbakebetaling av lån fra Nofima AS.

I tillegg foreslås det ei utgiftsramme på 30 mill. kroner knyttet til Fiskeri- og kystdepartementets ansvarsområde under programkategori 33, kap. 2540 post 70 tilskudd, som omfatter a-trygd for fiskere og fangstmenn. Dette er ei videreføring av nivået i 2009.

De prioriterte områdene omtales i det følgende under de respektive programkategoriene.

2.1 Programkategori 16.10 Administrasjon

Bevilgningene under programkategori 16.10 går til å dekke Fiskeri- og kystdepartementets driftsutgifter, tilskudd til kystkultur, nordiske prosjekter og tilskudd til samarbeidstiltak Russland, og medlemskontingent til internasjonale organisasjoner.

2.1.1 Hovedtall

Budsjettforslaget for 2010 innebærer en nominell økning under programkategori 16.10 på 3,1 mill. kroner eller 2,4 pst. i forhold til saldert budsjett for 2009.

2.2 Programkategori 16.20 Forskning og innovasjon

Forskning og utvikling er et sentralt virkemiddel i utviklinga av marin sektor og utgjør nær en tredjedel

del av Fiskeri- og kystdepartementets totale budsjettramme i 2010. Relevans og høy vitenskapelig kvalitet er viktige kriterier for forskninga innen sektoren.

I budsjettet for 2010 foreslås det økte bevilgninger for å styrke kunnskapsgrunnlaget knyttet til bærekraftig forvaltning av fiskeri- og havbruksnæringa, klima og fornybar energi. Det fremmes forslag om å styrke forskninga om klimaendringenes virkninger på livet i havet med 8 mill. kroner over budsjettet til Havforskningsinstituttet og 6 mill. kroner over budsjettet til Norges forskningsråd. Forskningsrådets budsjett styrkes også med 4 mill. kroner til forskning på fornybar energi. Det foreslås videre å styrke Havforskningsinstituttets budsjett med 9 mill. kroner for å bedre kunnskapsgrunnlaget for høsting av viltlevende marine ressurser og 4 mill. kroner til oppfølging av Strategi for en miljømessig bærekraftig havbruksnæring. Bevilgningene til fjordøkologi foreslås styrket med 2 mill. kroner og innsatsen innen havbruksernæring (fôr og fôrressurser) og helsevirkninger av inntak av sjømat ved NIFES foreslås styrket med 2 mill. kroner. Det er også satt av totalt 15 mill. kroner til forskning og overvåking i forbindelse med beslutninga om å åpne for økning i maksimal tillatt biomasse for den enkelte oppdrettskonsesjon, fordelt med 8 mill. kroner over Fiskeri- og kystdepartementets budsjett og 7 mill. kroner over Miljøverndepartementets budsjett.

Det foreslås bevilget 5,5 mill. kroner over Havforskningsinstituttets budsjett for å dekke kostnader knyttet til videre prosjektering og kvalitetssikring av et nytt isgående forskningsfartøy. Bevilgningene til marin bioprospektering over Fiskeri- og kystdepartementets budsjett foreslås styrket med 7 mill. kroner i 2010.

2.2.1 Hovedtall

Budsjettforslaget for 2010 innebærer en nominell økning under programkategori 16.20 på om lag 77 mill. kroner eller 5,5 pst. i forhold til saldert budsjett 2009.

2.3 Programkategori 16.30 Fiskeri- og havbruksforvaltning

Fiskeri- og kystdepartementets hovedprioritering under programkategori 16.30 er ei bærekraftig og lønnsom fiskeri- og havbruksnæring.

I budsjettforslaget for 2010 er det rammeoverført 10,3 mill. kroner fra Fiskeridirektoratets driftsbudsjett til rammetilskudd til fylkeskommunene som ledd i oppgaveoverføringene til fylkeskommunene. Fiskeridirektoratets driftsbudsjett foreslås videre styrket med 10 mill. kroner mot en tilsvarende avgiftsøkning knyttet til økt tilsyn og kontroll med havbruksnæringa.

2.3.1 Hovedtall

Budsjettforslaget for 2010 innebærer en nominell nedgang under programkategori 16.30 på om lag 177,5 mill. kroner eller -30,2 pst. i forhold til saldert budsjett 2009. Nedgangen skyldes at det i 2009 ble bevilget 195 mill. kroner til fylkeskommunene i forbindelse med de nye laksekonsesjonene.

2.4 Programkategori 16.60 Kystforvaltning

Fiskeri- og kystdepartementets hovedprioritering under programkategori 16.60 er å legge til rette for at Norge har en konkurransedyktig infrastruktur for sjøtransport med effektive havner og transportkorridorer, et høyt sjøsikkerhetsnivå og en god beredskap mot akutt forurensing.

Regjeringa har i perioden 2006-2009 fulgt opp Kystverkets rapport fra 2006 om anbefalt utskiftingsplan fram til 2010, og bevilgningsnivået knyttet til beredskap mot akutt forurensing i 2009 ligger 122 mill. kroner høyere enn i 2005. Bevilgningsnivået videreføres i 2010, noe som innebærer full oppfølging av Kystverkets anbefalinger om utskifting av oljevernutstyr mv. i perioden 2006-2010. Som ei ytterligere satsing på sjøsikkerhet og oljevernberedskap foreslås det å bevilge 5 mill.

kroner til etablering av et kompetansesenter for sjøsikkerhet, oljevernberedskap og overvåking i tilknytning til trafikksentralen i Vardø.

Det foreslås 127 mill. kroner i økt bevilgning for å sikre økt slepeberedskap i Nord-Norge og på Sørlandet, slik at det fra 2010 er tre helårs slepefartøyer i Nord-Norge og ett døgnbemannet fartøy på Sørlandet. Det vises til kap. 16.60 for nærmere omtale av dette.

Det foreslås å styrke budsjettet til drift og vedlikehold på Jan Mayen og Loran-C med 10 mill. kroner, og å bevilge 7,4 mill. kroner til nytt kjøle- og fryseanlegg på Jan Mayen.

I Nasjonal transportplan 2010-2019 varslet regjeringa ei betydelig satsing på sjøtransporten i den neste tiårsperioden. Den økte satsinga skal fases inn i økonomien så raskt som mulig, men innenfor de avgrensninger et forsvarlig økonomisk opplegg gir. Regjeringa har i budsjettet for 2010 startet denne innfasinga. Det foreslås en bevilgning på 25 mill. kroner til fornying av utstyr ved trafikksentralene og 10 mill. kroner til navigasjonsinstallasjoner. Videre foreslås det å bevilge 45 mill. kroner til å starte utskiftninga av Kystverkets fartøy, 50 mill. kroner for å øke investeringene i fiskerihavner og farleier og 14,6 mill. kroner til styrking av Kystverkets planleggings- og administrasjonsbudsjett. Det foreslås i tillegg at havnesikkerhetsavgifta avvikles og at kystavgifta reduseres fra 34 til 30 pst., noe som samlet gir en avgiftsreduksjon på om lag 27 mill. kroner i 2010.

Over Kystverkets budsjett foreslås det bevilget 630 mill. kroner for å dekke anslåtte kostnader i 2010 til forberedelse av heving av ubåtvraket U-864 i Fedje kommune og 106,5 mill. kroner for å håndtere vraket Murmansk i Hasvik kommune.

2.4.1 Hovedtall

Budsjettforslaget for 2010 innebærer en nominell økning under programkategori 16.60 på om lag 1 053 mill. kroner eller 60,4 pst. i forhold til saldert budsjett i 2009.

3 Oversiktstabeller

Utgifter fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010	Pst. endr. 09/10
	Administrasjon				
1000	Fiskeri- og kystdepartementet	112 002	119 661	122 446	2,3
1001	Deltakelse i internasjonale organisasjoner	7 895	8 970	9 260	3,2
	Sum kategori 16.10	119 897	128 631	131 706	2,4
	Forskning og innovasjon				
1020	Havforskningsinstituttet	626 062	558 150	587 850	5,3
1021	Drift av forskningsfartøyene	202 561	176 050	181 900	3,3
1022	NIFES	129 559	132 900	138 200	4,0
1023	Fiskeri-, havbruks- og transporttrettet FoU	428 858	460 800	496 931	7,8
2415	Innovasjon Norge, fiskeri- og andre regionalpolitiske tiltak	51 281	75 000	75 000	0,0
	Sum kategori 16.20	1 438 321	1 402 900	1 479 881	5,5
	Fiskeri- og havbruksforvaltning				
1030	Fiskeridirektoratet	324 477	333 720	338 150	1,3
1050	Diverse fiskeriformål	91 605	254 490	72 540	-71,5
	Sum kategori 16.30	416 082	588 210	410 690	-30,2
	Kystforvaltning				
1062	Kystverket	1 686 272	1 708 290	2 748 330	60,9
1070	Samfunnet Jan Mayen	32 536	36 200	49 200	35,9
	Sum kategori 16.60	1 718 809	1 744 490	2 797 530	60,4
	Sum programområde 16	3 693 108	3 864 231	4 819 807	24,7
	Arbeidsliv - Folketrygden				
2540	Stønad under arbeidsledighet til fiskere og fangstmenn	22 000	30 000	30 000	0,0
	Sum kategori 33.40	22 000	30 000	30 000	0,0
	Sum programområde 33	22 000	30 000	30 000	0,0
	Sum utgifter	3 715 108	3 894 231	4 849 807	24,5

Utgifter fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)

Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010	Pst. endr. 09/10
01-20	Driftsutgifter	2 004 968	2 105 821	2 323 016	10,3
21-23	Andre driftsutgifter	578 135	423 750	1 181 980	178,9
30-49	Nybygg, anlegg	428 657	455 100	586 530	28,9
50-59	Overføringer til andre statsregnskap	318 090	346 300	361 220	4,3
60-69	Overføringer til kommuner	33 021	225 800	31 800	-85,9
70-89	Overføringer til private	352 237	337 460	365 261	8,2
	Sum under departementet	3 715 108	3 894 231	4 849 807	24,5

Inntekter fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010	Pst. endr. 09/10
	Administrasjon				
4000	Fiskeri- og kystdepartementet	7 695	6 260	6 452	3,1
	Sum kategori 16.10	7 695	6 260	6 452	3,1
	Forskning og innovasjon				
4020	Havforskningsinstituttet	322 698	272 000	280 700	3,2
4021	Drift av forskningsfartøyene	63 365	54 000	55 730	3,2
4022	NIFES	76 630	79 062	81 586	3,2
4023	Fiskeri-, havbruks- og transportrettet FoU			42 842	
5610	Renter av lån til Nofima AS			1 000	
	Sum kategori 16.20	462 694	405 062	461 858	14,0
	Fiskeri- og havbruksforvaltning				
4030	Fiskeridirektoratet	25 018	22 530	384 267	1 605,6
4050	Diverse fiskeriformål	13 144			
5575	Sektoravgifter under Fiskeri- og kyst- departementet	60 516	55 200		-100,0
	Sum kategori 16.30	98 678	77 730	384 267	394,4
	Kystforvaltning				
4062	Kystverket	665 491	664 181	9 453	-98,6
4070	Samfunnet Jan Mayen	3 318	4 445	4 588	3,2
5575	Sektoravgifter under Fiskeri- og kyst- departementet			705 016	
	Sum kategori 16.60	668 808	668 626	719 057	7,5
	Sum programområde 16	1 237 876	1 157 678	1 571 634	35,8
	Sum inntekter	1 237 876	1 157 678	1 571 634	35,8

Kan overføres

Under Fiskeri- og kystdepartementet blir stikkordet foreslått knyttet til disse postene utenom postgruppe 30-49

			(i 1 000 kr)	
Kap.	Post	Betegnelse	Overført til 2009	Forslag 2010
1000	21	Spesielle driftsutgifter	10 020	11 400
1000	70	Tilskudd diverse formål	292	500
1000	71	Tilskudd til kystkultur	770	8 250
1001	70	Tilskudd	1 703	9 260
1023	50	Tilskudd Norges forskningsråd	0	322 100
1023	71	Tilskudd til utviklingstiltak	23 559	22 850
1023	72	Tilskudd Nofima	0	68 636
1023	74	Tilskudd marin bioteknologi mv.	7 100	32 800
1050	71	Sosiale tiltak	0	2 000
1050	74	Erstatninger	4 246	2 140
1050	75	Tilskudd til næringstiltak i fiskeriene	28 852	54 000
1050	79	Informasjon ressursforvaltning	509	1 400
1062	60	Tilskudd til fiskerihavneanlegg	41 129	31 800
2415	75	Marint verdiskapingsprogram	123 893	75 000

3.1 Aksjekapital og fond

Tabell 3.1 Oversikt over Fiskeri- og kystdepartementets eierinteresser per 12. september 2009

Virksomhet	Selskapets samlede aksjekapital	Fiskeri- og kystdepartementets aksjepost (pari kurs)
Eksportutvalget for fisk AS	50 000 000	50 000 000
Nofima AS	21 092 000	11 980 000
Polarmiljøsenteret AS	122 000	7 000
Bergen teknologioverføring AS	100 000	20 000

Eksportutvalget for fisk AS (EFF) er fiskeri- og havbruksnæringas felles markedsorganisasjon, og har som mål å øke verdiskapinga i næringa ved å bidra til økt etterspørsel og kunnskap om norsk sjømat i Norge og resten av verden. Aksjekapitalen er 50 mill. kroner, og selskapet eies 100 pst. av staten ved Fiskeri- og kystdepartementet. Driften av selskapet finansieres fullt ut av fiskeri- og havbruksnæringa gjennom en markedsavgift, hjemlet i lov om eksportavgift på fiskevarer.

Fiskeri- og kystdepartementet forvalter statens eierandeler i forskningskonsernet Nofima AS (tidligere, Fiskeriforskning AS, Norconserv AS, Mat-

forsk AS og Akvaforsk AS) i samråd med Landbruks- og matdepartementet og Kunnskapsdepartementet. De øvrige eierne er Stiftelsen for landbrukets næringsmiddelforskning med 33,2 pst. og Akvainvest Møre og Romsdal med 10 pst. For nærmere omtale av Nofima AS vises det til egen omtale under programkategori 16.20, kap. 1023 post 72.

Polarmiljøsenteret AS er et driftsselskap for Polarmiljøsenteret i Tromsø som skal ivareta fellesfunksjoner og -aktiviteter. Selskapet ble etablert i 1994. Fiskeri- og kystdepartementets eierinteresser er knyttet til Kystverkets beredskapsavdeling.

Bergen teknologioverføring AS eies 40 pst. av Universitetet i Bergen, 40 pst. av Helse Bergen og 20 pst. av Havforskningsinstituttet på vegne av Fiskeri- og kystdepartementet. Selskapet ble etablert i desember 2004 og formålet er å fremme kommersiell utnyttelse av forskningsresultater og teknologioverføring fra forskningsinstitusjonene i Bergen.

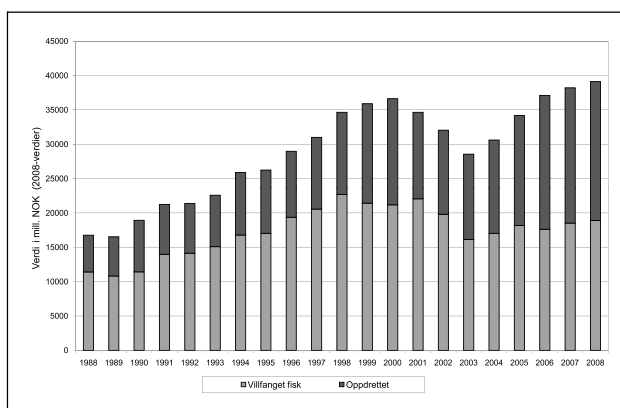
Selskapet har samarbeidsavtaler med Høyskolen i Bergen, Christian Michelsen Research AS (CMR), Nofima AS, NIFES, Innovest AS og Unifob AS.

Protevs AS ble avviklet gjennom ei styrt avvikling i 2008, og resterende aksjekapital ble innbetalt til staten.

4 Status – fiskeri, havbruksnæring og kystforvaltning

I dette kapittelet presenteres status og nøkkeltall for fiskeriene, havbruksnæringa og kystforvaltninga. Kapittelet innledes med en oversikt over eksport og import av norsk sjømat. Deretter gis det en oversikt over bestandssituasjonen for viktige kommersielle ressurser og utvikling i flåte, fiske og fangst. Etter dette presenteres nøkkeltall for omsetning, miljø og helse i havbruksproduksjonen. Omtalen av fiskeindustrien omfatter produksjon basert på råstoff fra både havbruk og tradisjonelle fiskeressurser. Avslutningsvis gis det informasjon om hovedtrekkene i kystforvaltninga.

4.1 Eksport og import av sjømat

Figur 4.1 Norsk eksport av sjømat, 1988–2008¹.

¹ Tallene for 2008 er foreløpige.
Kilde: Eksportutvalget for fisk.

I 2008 ble det eksportert norsk sjømat til om lag 140 ulike land, til en verdi av 39 mrd. kroner. Dette er en økning på 1,3 mrd. kroner fra 2007. Eksporten av sjømat utgjorde 4 pst. av den totale vareeksporten fra Norge i 2008.

Hel, fersk laks utgjør 35 pst. av eksporten, og er det klart største enkeltproduktet. Andre viktige

eksportprodukter er fryst NVG-sild, fryst makrell, klippfisk, saltfisk og fersk hel ørret. De fleste sjømatproduktene økte i eksportverdien i 2008. Unntaket er eksporten av torsk, som grunnet lave priser og redusert eksportvolum, gikk ned med 11 pst. fra 2007.

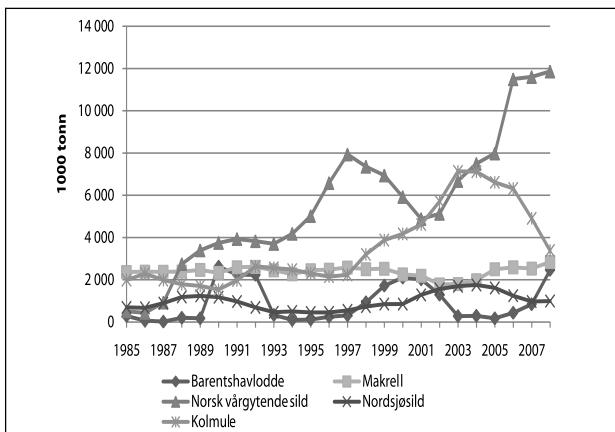
EU er fremdeles Norges største sjømatmarked, og i 2008 utgjorde eksporten til EU 60 pst. av den totale eksportverdien. Frankrike og Russland handlet norsk sjømat for ca. 4 mrd. kroner hver i 2008, og var dermed våre to største enkeltmarkeder. Deretter fulgte Danmark og Polen, som i stor grad videreforedler produkter til EU-markedet. Eksporten til Japan økte med hele 29 pst. i 2008, og Japan ble dermed vårt sjette største enkeltmarked.

Eksporten av oppdrettet sjømat hadde i 2008 en verdi på 20,2 mrd. kroner, mens eksporten av sjømat fra de tradisjonelle fiskeriene beløp seg til 19 mrd. kroner. Oppdrettsnæringa eksporterte dermed større verdier enn fiskerinæringa for tredje året på rad.

Det ligger an til fortsatt vekst for store deler av norsk sjømateksport i 2009, men den økonomiske nedgangen i flere av våre viktigste markeder gjør at etterspørselen etter spesielt høyt prisede fiskearter kan gå ned. Eksportverdien av blant annet laks og pelagiske arter har økt de første 8 månedene av 2009, sammenliknet med samme periode i 2008. Torskenæringa opplever imidlertid omsetningsproblemer og lave priser.

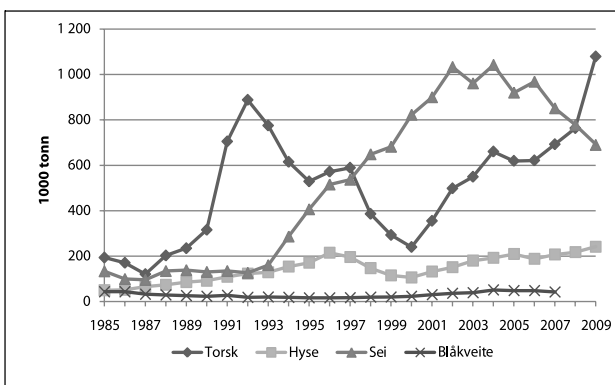
Importen av marine produkter til Norge var på ca 6,8 mrd. kroner i 2008, en økning på 5 pst. fra året før. I verdi er Danmark, Peru, Island og Russland de største landene når det gjelder import til Norge. Fiskemel- og fiskeolje som er innsatsvarer i fiskefôr utgjør en stor del av importen. Andre store produkter er torsk, reker og makrell, som dels selges på innenlandsmarkedet og dels reeksporteres.

4.2 Ressurssituasjonen

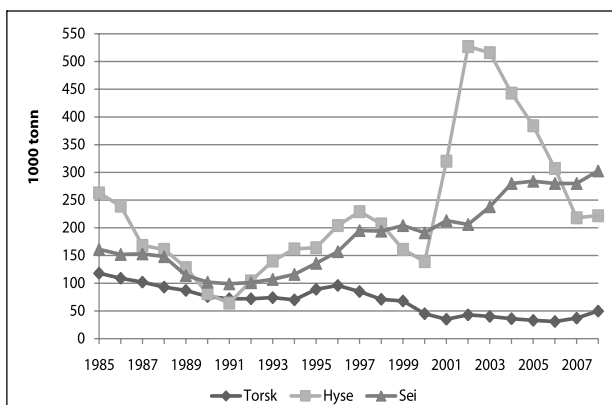
Figur 4.2 Gytebestand for Barentshavslodde, makrell, norsk vårgytende sild, nordsjøisild og kolmule, 1985–2008

Kilde: Havforskningsinstituttet/ICES

Figur 4.3 Gytebestand for bunnfisk nord for 62 grader nord, 1985–2009

Kilde: Havforskningsinstituttet/ICES

Figur 4.4 Gytebestand for torsk, hyse og sei i Nordsjøen og Skagerrak, 1985–2008

Kilde: Havforskningsinstituttet/ICES

Bestandssituasjonen er positiv for flere av de viktigste fiskebestandene, medregnet norsk arktisk torsk, norsk arktisk hyse og norsk arktisk sei. Et langsiktig forvaltningsregime ligger til grunn for flere av disse bestandene i nord som nå er i god forfatning med historisk høye gytebestander og god rekruttering. Bestandene har god reproduksjonsevne og høstes bærekraftig.

Innsatsen mot ulovlig, urapportert og uregulert fiske viser nå resultater, med en ytterligere reduksjon i overfisket i 2007 og 2008. Overfisket i Barentshavet er således betydelig redusert. Det internasjonale råd for havforskning (ICES) sine anslag viser at det ulovlige fisket av torsk ble redusert fra 166 000 tonn i 2005 til 67 000 tonn i 2006, 40 000 tonn i 2007, og videre ned til 15 000 tonn i 2008.

ICES betegner fortsatt situasjonen for norsk kysttorsk som meget dårlig. Bestanden av norsk kysttorsk har avtatt kontinuerlig fra 1994. ICES sier at bestanden har redusert reproduksjonsevne, og at den ikke høstes bærekraftig. Beregningene av bestandene er usikre blant annet på grunn av at noe av denne torsken blir fisket av fritidsfiskere og turister. Det mangler derfor gode fangsttall fra dette fisket. På bakgrunn av bestandssituasjonen ble det i 2004 satt i verk tiltak for å gjenoppbygge bestandene av norsk kysttorsk. Tiltakene er videreført og ytterligere utvidet i åra etterpå. Det arbeides nå med en gjenoppbyggingsplan for bestanden. Det er viktig for økosystemene langs kysten å opprettholde torskebestander som gyter lokalt. Disse bestandene er grunnlaget for en stor del av kystfisket og fritidsfisket.

Situasjonen for blåkveitebestanden er usikker. Resultatet fra de siste beregningene viser at både totalbestand og gytebestand er lav i et historisk perspektiv, men har blitt gradvis bedre gjennom flere år. I 2008 er bestanden beregnet til å være over gjennomsnittet for de siste 30 åra, og vi må helt tilbake til 1976 for å finne høyere tall. Fangsten de siste åra har vært lavere enn langtidsgjennomsnittet. Disse faktorene til sammen indikerer en positiv trend i bestanden, selv om økningen er relativt moderat.

Bestandene av vanlig uer og snabeluer har vært på et lavt nivå i mange år. Ueren lever lenge og reproduserer seg sent, derfor ventet det at denne situasjonen vil vedvare ennå noen år. ICES tilrår stopp i alt direkte fiske etter vanlig uer, utvidelse av fredninga, skjerpede bifangstreguleringer for trål og et sterkt yngelvern for å sikre at bestanden blir bygd opp igjen. ICES tilrår et forbud mot direkte trålfiske etter snabeluer i Norskehavet og Barentshavet. Grensene for lovlig bifangst bør

være så lave som mulig til det kan bekreftes en klar økning i gytebestand og antall yngel.

Loddebestanden i Barentshavet er i vekst, og det ble i 2008 fastsatt en kvote på 390 000 tonn.

Norsk vårgytende sild (NVG-sild) er verdens største sildebestand og veksten i bestanden fortsetter, både som et resultat av gunstige forhold i havet, en stor gytebestand og en godt fungerende forvaltningsplan. Gytebestanden er nå beregnet til å være ca. 12 mill. tonn.

Vurderinga av sildebestanden i Nordsjøen forteller at det er risiko for redusert reproduksjonsevne. Den uvanlige situasjonen med flere etterfølgende dårlige årsklasser gjør det spesielt viktig å forvalte gytebestanden slik at den sikres i de neste åra.

Når det gjelder makrell har bestanden vokst de siste åra, men denne utviklinga kan trues av fiske utenfor det avtalte forvaltningsregimet.

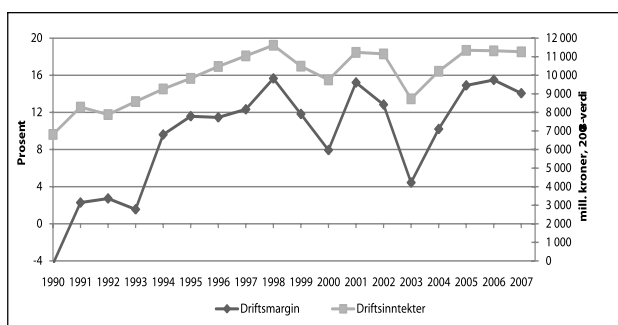
Kolmulebestanden nådde en topp i 2003, men har hatt dårlig rekruttering de siste åra. Gytebestanden er fortsatt over føre-var-nivået, men det høstes mer enn det som regnes som bærekraftig.

Situasjonen for torskebestanden i Nordsjøen er fremdeles alvorlig, mens sei- og hysebestandene er i god forfatning, med gytebestander godt over føre-var-nivå.

Norge og EU arbeider med tiltak for å bedre beskatningsmønsteret i Nordsjøen, blant annet med å utvikle mer selektive fiskerier.

Vågehvalbestanden er fortsatt i meget god forfatning. Bestanden av grønlandssel i Østisen og Vestisen er i vekst, og bestandene har nådd et høyt nivå. Situasjonen for klappmyss er usikker.

4.3 Fiske og fangst

Figur 4.5 Utvikling i driftsmargin¹ og totale driftsinntekter for fartøy i størrelsen 8 meter og over, 1990–2007

¹ Driftsmargin = (Driftsresultat/Driftsinntekter) * 100
Kilde: Fiskeridirektoratet.

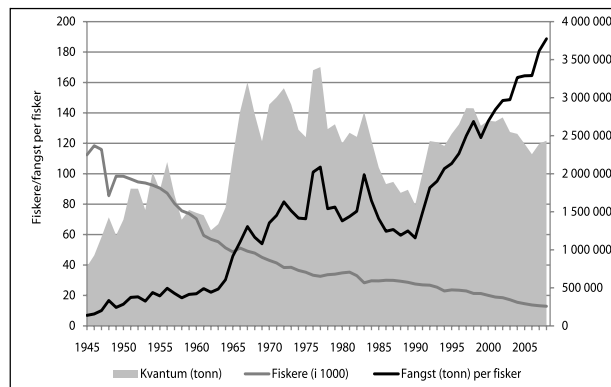
Samlet driftsmargin i 2007 er estimert til 14,1 pst. Dette er i samme størrelsesorden som i 2006 (15,5 pst.). Totalrentabiliteten til helårsdrevne fartøy i størrelsen 8 meter og over er beregnet til 8,8 pst. som også er i samme størrelsesorden som i 2006 (8,6 pst.).

Utviklinga i driftsmargin i perioden 1990 til 2005 er positiv, mens den har flatet ut etter dette. Oppnådd driftsmargin for 2007 er på høyde med "toppåra" 1998, 2001, 2005 og 2006.

Lønnsomhetsundersøkelsen for fiskeflåten i 2007 bekrefter trenden som er registrert siden 1990 knyttet til økning i fiskerienes bidrag til verdiskaping. Mens gjennomsnittlig driftsmargin i den helårsdrevne fiskeflåten lå på minus 4 pst. i 1990, har den siden steget jevnt og trutt.

De underliggende årsaker til dette er flere. Tre av våre viktigste fiskebestander er i langt bedre forfatning nå enn i 1990 (norsk vårgytende sild, norsk arktisk torsk og norsk arktisk sei). I løpet av perioden har også prisen for viktige fiskeslag steget. Samtidig er tallet på fiskefartøy redusert, noe som har bidratt til reduserte kostnader og økt produktivitet.

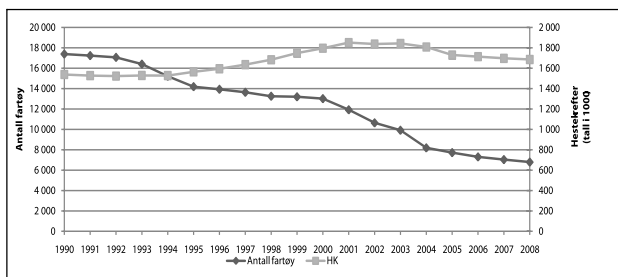
I 2008 var landet kvantum for både pelagiske fiskerier og bunnfiskerier høyere enn i 2007. Oppgangen innenfor pelagiske fiskerier forklares med oppgang i landet kvantum av sild. Prisene for viktige fiskeslag som sild og makrell innen pelagiske fiskerier steg i 2008 sammenlignet med 2007, mens prisene for viktige bunnfiskeslag som torsk og hyse hadde en negativ utvikling. Samlet første-håndverdi i nominell verdi er litt høyere i 2008 enn i 2007. Samtidig er det vanskelig å vite hvordan kostnadsutviklinga vil være i 2008 sammenlignet med 2007, men en må kunne forvente en noe redusert driftsmargin. Utviklinga i 2009 vil også avhenge av prisutviklinga for viktige fiskeslag og kostnadsutvikling for viktige kostnadsposter.

Figur 4.6 Utvikling i fangst, antall fiskere og fangst per fisker, 1945–2008

Kilde: Fiskeridirektoratet

Mens 20 475 personer hadde fiske som hovedyrke i 1990, var dette antallet redusert til 14 264 personer i 2000 og 10 307 personer i 2008. I figur 4.6 sammenstilles opplysninger om utvikling i kvantum med utvikling i antall fiskere og fangst per fisker. Variasjoner i ressurstilgang vil påvirke fangst per fisker, men figuren sier likevel noe om effektivitetsutviklinga i norsk fiskerinæring. I 1990 var gjennomsnittlig fangst per fisker i underkant av 60 tonn. Tilsvarende for 2008 er i underkant av 190 tonn fangst per fisker.

Figur 4.7 Utvikling i totalt antall fartøy og samlet motorkraft, 1990–2008

Kilde: Fiskeridirektoratet

I perioden 1990 til 2000 er tallet på merkeregistrerte fiskefartøy redusert med 25 pst., fra 17 391 til 13 017 fartøy. I perioden 2000 til 2008 gikk tallet på merkeregistrerte fartøy ytterligere ned med 48 pst., til 6 790 fartøy.

Tallet på fartøy i størrelsen 10 – 10,99 meter har økt i perioden 2000–2008, mens det innenfor de andre størrelsesgruppene har vært en reduksjon¹. Antall fartøy under 10 meter ble redusert med 60 pst., fra 9 688 til 3 926 fartøy, i denne perioden. Tallet på fartøy i størrelsesgruppene 15 – 20,99 meter og over 28 meter ble redusert med henholdsvis 53 pst. og 38 pst. i samme perioden.

Fornyingsstakten i fiskeflåten, definert som forholdet mellom antall fartøy og antall nybygde fartøy levert i året, har variert de siste ti åra både for

¹ I 2008 ble lengdegrensen mellom de to minste størrelsesgruppene i Finnmarksmodellen endret fra 10 meter til 11 meter. Med hensyn til allerede etablerte tidsserier, har vi valgt å skille ut fartøy i størrelsen 10 - 10,99 meter i en egen tidserie.

flåten sett under ett og mellom fartøy i ulike størrelsesgrupper. Fornyingsstakten har vært høyest for fartøy større enn 28 meter de siste 5-7 åra. Dette er særlig knyttet til fornying av ringnotflåten og nybygg av større fartøy som kombinerer tråling etter bunnfisk og reketråling. Fornyingsstakten har vært bedre for kystfartøy i størrelsen 10-14,99 meter og 21-27,99 meter enn for den øvrige kystflåten. Fra 2007 til 2008 har den gjennomsnittlige alderen på fiskefartøy blitt redusert.

Hovedtrekk i utviklinga i åra 2000–2008 har vært følgende:

- I 2004 ble det innført et årsgebyr for å stå registrert i Merkeregisteret. Dette forklarer en del av den kraftige reduksjonen i antall registrerte fartøy fra 2003 til 2004.
- Reduksjonen i antall fartøy kan også tilbakeføres til sletting av små kystfartøy som ikke var aktive i fiske.
- Ei femårig kondemneringsordning for mindre kystfiskefartøy med deltakeradgang i lukkede fiskerier ble innført sommeren 2003. Ordninga har blitt administrert av Innovasjon Norge.
- Fra 2004 fikk også større kystfiskefartøy (med en kvotelengde større enn 15 meter) tilbud om strukturkvoteordning.
- Disse strukturkvoteordningene ble i 2005 erstattet av en strukturkvoteordning som gjør det mulig å overføre kvoter fra et fartøy til et annet dersom fartøyet kvoten tas fra blir kondemnert.
- Fra 2008 fikk fartøy med kvotelengde ned til 11 meter tilgang til å kjøpe strukturkvoter.

Mens antall fartøy har gått ned de siste femten åra, har samlet motorkraft gått opp. Utviklinga i motorkraft kan brukes som en indikator for fiskeflåtens fangstkapasitet. Undersøkelser gjort av SINTEF konkluderer med at til tross for nedgang i tallet på fiskefartøy har flåtens fangstkapasitet økt sterkt på 1990-tallet, om lag 70 pst. i havfiskeflåten og 30 pst. i kystfiskeflåten. Dette skyldes i stor grad teknologisk utvikling.

Gjennomsnittlig antall driftsdøgn har variert i perioden, men var 227 døgn i 2003 og 216 døgn i 2007.

Tabell 4.1 Gjennomsnittlig antall driftsdøgn fordelt på størrelsesgrupper, 2004–2007

Fartøygruppe	2004	2005	2006	2007
8-10 meter	185	205	216	210
10-15 meter	192	218	227	205
15-21 meter	225	225	234	206
21-28 meter	237	250	234	244
28 meter og over	288	270	259	260
Totalt	212	228	231	216

Kilde: Fiskeridirektoratets lønnsomhetsundersøkelser

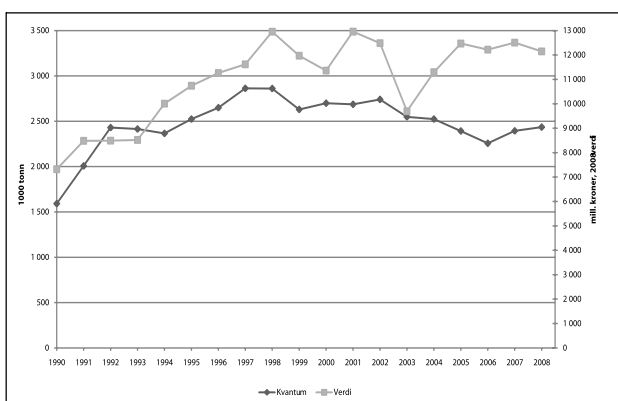
Strukturvoteordningene er utformet for å tilpasse fiskeflåten til ressursgrunnlaget og legge til rette for effektivitetsforbedringer, gjennom å samle flere tillatelser på ett fartøy. Tabell 4.2 viser utvikling i antall tillatelser på fire tidspunkter:

30.12.2006 (under strukturpausen), 30.12.2007 (rett etter strukturpausen), 30.6. 2008 og 30.06.2009. Antall tillatelser har gått ned i alle gruppene.

Tabell 4.2 Oversikt over utvikling i antall tillatelser (aktive/passive), utvalgte grupper

Type tillatelse	30.12.2006	30.12.2007	30.06.2008	30.06.2009
Ringnotgruppa > 90 fot	85	83	80	80
Pelagisk trålgruppa	40	40	36	35
Torsketrålgruppa	61	55	51	42
Seitrålgruppa	10	10	9	9
Konvensjonelle havfiskefartøy	47	45	40	37
Konvensjonelle kystfartøy	2 354	2 325	2 071	1 998

Kilde: Oversikten er basert på opplysninger hentet fra Fartøy- og deltakerregisteret.

Figur 4.8 Samlet landet kvantum og førstehandsverdi norske fartøy 1990–2008¹ (ekskl. tang og tare).

¹Tallene for 2008 er foreløpige.
Kilde: Fiskeridirektoratet.

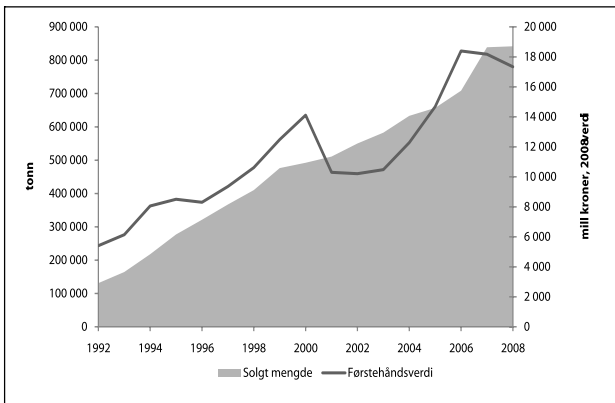
Fangstuttaket i norske fiskerier (ekskl. tang og tare) har siden 1992 variert mellom 2,3 og 2,9 mill. tonn. Kvantum er økt fra 2007 til 2008. Dette skyldes hovedsaklig økt fangst av pelagisk fisk. Verdiutbyttet påvirkes av tilbud og etterspørsel i et internasjonalt marked hvor Norge er en av mange aktører.

På 1990-tallet var det en jevn og solid vekst i verdiutbyttet, mens det var et betydelig fall fra 2002 til 2003. Etter 2003 har det vært en jevn økning i verdiutbyttet. Nominell førstehandsverdi for 2008 ble 12,1 mrd. kroner. Dette er på samme nivå som i 2007. Prisene på viktige fiskeslag som makrell og sild er økt fra 2007 til 2008. Samtidig sank prisene på andre viktige fiskeslag som torsk og hyse.

Prisene for torsk og hyse har fortsatt å synke i 2009, mens prisutviklingen for sei har vært mer positiv. Prisutviklinga for sild og kolmule så langt i

2009 viser oppgang, mens prisen på makrell er omtrent den samme som i 2008 (per ultimo september 2009).

4.4 Havbruk

Figur 4.9 Totalt solgt mengde og førstehandsverdi av fisk i havbruksnæringa 1992–2008¹. Laks og ørret og andre marine fiskearter

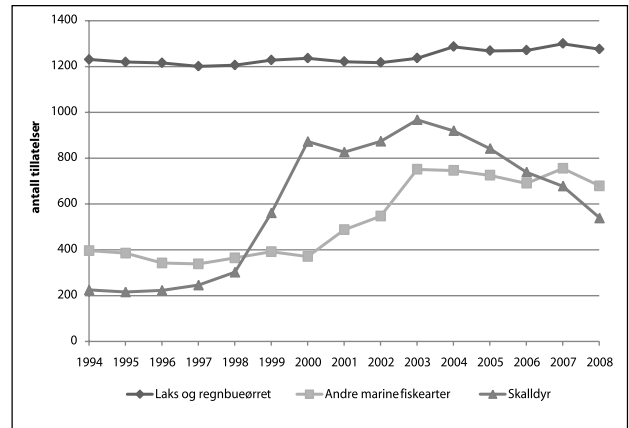
¹Tallene for 2008 er foreløpige.

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Fiskeridirektoratet.

I 2008 ble det produsert 743 000 tonn atlantisk laks og 75 000 regnbueørret. Dette betyr at produksjonen var på samme nivå som i 2007. Produksjonen av laks og ørret har vært jevnt stigende i over 20 år, og dette er første gang den ikke har økt i produsert mengde fra et år til det neste. Det ble slaktet flere individer i 2008 enn i 2007, men med lavere slaktevekt. Den dårlige tilveksten skyldtes delvis sykdomsproblemer på Vestlandet og relativt høye sjøtemperaturer i Midt-Norge på slutten av året. Produksjonen vil øke igjen i 2009.

Torskeoppdrettsnæringa er i rask volumvekst og i 2008 ble det produsert 18 000 tonn torsk, hvorav 1 500 tonn i fangsbasert havbruk. Dette er en økning på 7 000 tonn fra 2007. I tillegg ble det produsert 5 000 tonn andre marine arter, som kveite, røye og piggvar. Produksjonen av skalldyr var på 2 000 tonn i 2008, en nedgang på 700 tonn fra året før.

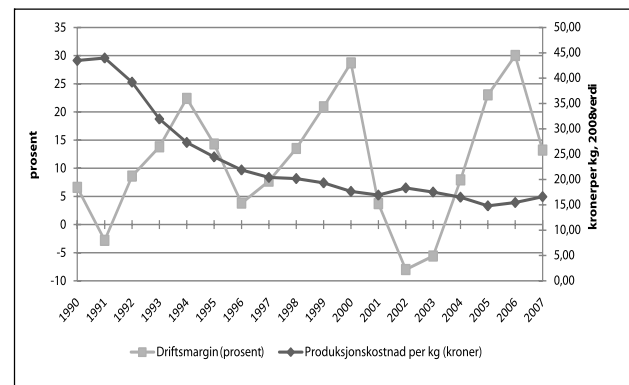
I 2008 var 4 894 personer direkte sysselsatt i havbruksnæringa. Av disse var 2699 sysselsatt innenfor lakse- og ørretoppdrett. Produksjonen av laks og ørret har blitt mer effektiv i løpet av de siste åra, slik at produksjonen per sysselsatt har økt. I 1998 ble det produsert 158 tonn laks og ørret per sysselsatt, mens det i 2008 ble produsert 303 tonn per sysselsatt. Til tross for stor økning i produksjonen de siste ti åra, har antallet sysselsatte i havbruksnæringa vært relativt stabilt.

Figur 4.10 Utvikling i antall konsesjoner 1994–2008

Kilde: Fiskeridirektoratet.

Figur 4.10 viser utviklinga i antall tillatelser for perioden 1994 til 2008. I 2008 var det tildelt totalt 1 286 tillatelser for oppdrett av laksefisk. Av disse var 916 matfisktillatelser. Det var 678 tildelte tillatelser for oppdrett av marine arter, hvorav 503 var matfisktillatelser for torsk.

Figur 4.11 Utvikling i gjennomsnittlig driftsmargin¹ og gjennomsnittlig produksjonskostnad per kg laks og ørret, 1990–2007

¹ Driftsmargin = (Driftsresultat/Sum driftsinntekter) * 100
Kilde: Fiskeridirektoratet.

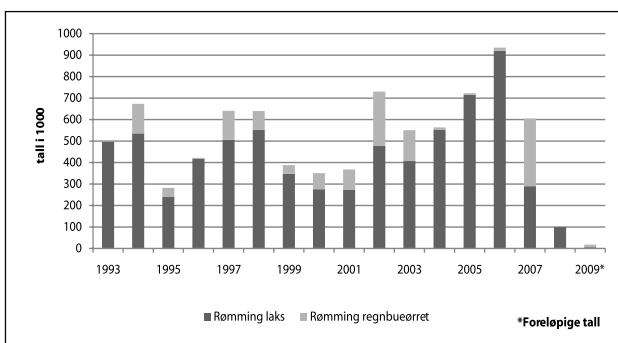
Gjennomsnittlig driftsmargin i lakse- og ørretoppdrett varierer mye fra år til år. I 2006 var lakseprisene svært høye, og gjennomsnittlig driftsmargin var 30 pst. I 2007 normaliserte prisene seg, og gjennomsnittlig driftsmargin var 13,2 pst. Gjennomsnittlig driftsmargin varierte mye mellom regionene. Eksempelvis var gjennomsnittlig driftsmargin i Trøndelag 22,6 pst., mens den var 2,7 pst. Hordaland i 2007.

Gjennomsnittlig produksjonskostnad per kilo har blitt halvert siden 1990. Siden 2000 har produksjonskostnadene stabilisert seg på rundt 15 kroner per kilo. I 2007 gikk gjennomsnittlige produksjonskostnadene per kilo opp to kroner, noe som hovedsakelig skyldtes økte smolt- og førkostnader.

Miljømessig bærekraft i havbruksnæringa

Helse- og miljøtilstanden i norsk havbruksnæring er generelt god, særlig sett i lys av veksten i produksjonen. Dette er en følge både av næringas bevisstgjøring innen helse- og miljøområdet, og myndighetenes kontroll av konsesjonsvilkåra. Det er ei forutsetning for langsiktig utvikling og vekst at produksjonen skjer innenfor miljømessige bærekraftige rammer og uten uakseptable miljøvirkninger.

Både på helse- og miljøområdet er det imidlertid noen utfordringer som myndighetene er oppmerksomme på. Dette gjelder særlig rømming, infeksjon med lakselus, pankreassykdom hos laks, francisellose i oppdrettstorsk og situasjonen i Hardangerfjorden.

Figur 4.12 Rømming av laks og regnbueørret. 1993–2009¹ (i 1000 stk)

¹ Tall for 2009 inkluderer innrapportert rømming ultimo juni.

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Fiskeridirektoratet.

Rømming er en av de største miljøutfordringene innen norsk havbruk. Arbeidet med rømt oppdrettfisk er derfor høyt prioritert og både næringa og myndighetene jobber på bred front for å få ned rømmingstallene. De innrapporterte rømmingstallene for laks og ørret har gått ned i 2007 og 2008 sammenlignet med 2006 og 2005. Det samme viser tall på innslag av rømt oppdrettsfisk i flere av de elvene som overvåkes. Målet er at rømming skal holdes på et minimum.

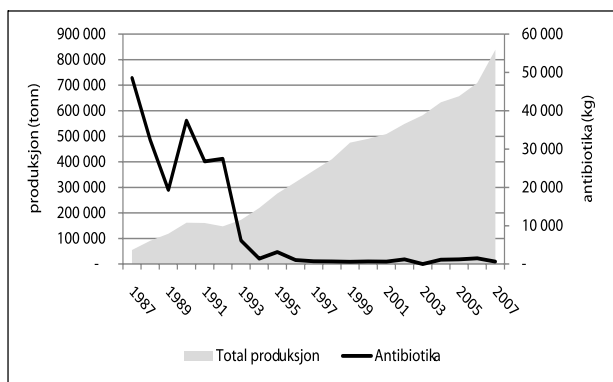
Norge er fri for mange av sykdommene som i internasjonal sammenheng betraktes som de alvorligste for fisk, skjell og krepsdyr. Det er likevel ei

bekymringsfull utvikling innen noen områder. Dette krever økt forskning og innsats fra myndighetenes og oppdrettsnæringas side.

Sykdom er fortsatt en betydelig tapsfaktor i norsk havbruksnæring. Prosentandelen svinn (tap i sjø) ligger på mellom 8 og 10 pst. av utsatt mengde fisk. Dette innebærer et helse- og velferdsproblem, samtidig som det medfører økonomisk tap for havbruksnæringa.

Forekomsten av pankreassykdom (PD) i lakseoppdrett økte i 2008, men har i første halvår 2009 vist en tilbakegang. Andre sykdommer, som hjerte- og skjelettmuskelbetennelse (HSMB) hos laks og infeksjoner med *Francisella philomiraga* (francisellose) i torskoppdrett, øker imidlertid i omfang og utbredelse. I tillegg kommer enkelte produksjonslidelser der hovedutfordringa er fiskevelferd.

Bakteriesykdommer utgjør et mindre problem innen oppdrett av laksefisk. Bruk av antibiotika kan være en indikator på helsetilstanden i havbruksnæringa når det gjelder bakteriesykdommer. I 2008 ble det benyttet 905 kilo antibiotika totalt i havbruksnæringa. Av dette ble 342 kilo brukt i oppdrett av laks og regnbueørret, mens resten, 563 kilo, ble brukt i oppdrett av marine arter, i all hovedsak torsk.

Figur 4.13 Forbruk av antibiotika i havbruksnæringa, 1987–2008

Av sykdom i oppdrett er det først og fremst lakselus som har alvorlig negativ virkning på villfisk. Selv om lakselus også er naturlig forekommende hos vill laks og sjørørret, er den et eksempel på en parasittsykdom som blir oppskalert gjennom mange verter i havbruksanleggene.

Det rapporteres om problemer for villfisk som følge av mye lakselus i enkelte områder langs kysten. Fiskeri- og kystdepartementet følger denne utviklinga nøye og fastsatte sommeren 2009 nytt regelverk for bekjempelse av lakselus, medregnet tiltak som vil redusere faren for resistensutvikling.

4.5 Fiskeindustri

Lønnsomhet

Foreløpige tall fra Nofimas driftsundersøkelse i fiskeindustrien viser at lønnsomheten i store deler av norsk fiskeindustri ble ytterligere svekket i 2008. I konsumindustrien utgjorde driftsresultatet rundt 1,1 pst. av inntektene, mot 1,8 pst. året før. Samtidig regnskapsførte mange bedrifter store tap på valuta. Ordinært resultat før skatt ser foreløpig ut til å ende på et underskudd på rundt 1,1 mrd. kroner, mot et overskudd i 2007 på vel 210 mill. kroner for industrien samlet.

Store deler av saltfisknæringa gikk med betydelige tap i 2008, med underskudd i nesten tre av fire bedrifter. Likeens hadde klippfiskprodusentene et kraftig fall i inntjeninga i 2008. Noen av de største valutatapene var også å finne i denne bransjen. Også blant tørrfiskprodusentene var det svakere inntjening, og valutatap i enkelte bedrifter trakk også her ned lønnsomheten ytterligere. Filet-

industrien hadde igjen et svakt år og hadde både negativt driftsresultat og betydelige tap på ordinært resultat før skatt.

Pelagisk konsumindustri har hatt store endringer i eierstrukturene etter fusjonen som dannet Norway Pelagic i 2007. Denne sektoren økte inntjeninga markant i 2008 og fikk et overskudd på nær tre pst. av driftsinntektene.

Også innen sildolje og sildemel ble inntjeninga betydelig bedre i 2008, etter et svakt år i 2007.

Antall bedrifter og sysselsetting

Fiskeindustrien sysselsetter betydelig færre i dag enn for få år tilbake. I løpet av de siste sju åra er tallet på sysselsatte i fiskeindustrien redusert med om lag 4 000, fra vel 14 000 i år 2001 til i overkant av 10 000 i 2008. Antall registrerte sysselsatte ble redusert med vel to pst. fra 2007 til 2008. Reduksjonen var størst i Møre og Romsdal og i Troms, mens Finnmark hadde størst økning.

Tabell 4.3 Antall bedrifter i fiskeindustrien¹

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Konsumindustri	555	530	533	510	499	486	463	455	428	427	421	413	400
Mel og olje	25	26	24	23	21	21	21	21	20	18	18	19	19
Tran og raffinerte oljer	11	12	12	10	11	9	10	10	10	13	13	12	12
Slakting av oppdrettsfisk	122	121	119	119	115	108	97	94	87	75	70	63	60
Totalt	713	689	688	662	646	624	591	580	545	533	522	507	491

¹Et selskap kan bestå av flere bedrifter. Enheten bedrift er knyttet til én fysisk lokalitet. Konsumindustri omfatter også bedrifter som ikke kjøper fisk fra flåten over egen kai, som fiskematfabrikker, røykerier etc. Slakting/foredling av oppdrettsfisk omfatter også oppdrettsbedrifter med eget slakteri.

Kilde: Nofima

Tabell 4.4 Geografisk fordeling av bedrifter i fiskeindustrien

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Skagerrak	59	55	54	52	47	45	44	42	38	39	41	45	44
Vestlandet	289	273	272	261	259	253	239	232	219	212	207	198	190
Trøndelag	57	56	59	57	55	52	42	43	39	42	40	39	38
Nord-Norge	308	305	303	292	285	274	266	263	250	237	234	225	219
Totalt	713	689	688	662	646	624	591	580	546	533	522	507	491

Kilde: Nofima

Flere forhold har bidratt til redusert sysselsetting i norsk fiskeindustri. Alle sektorer i fiskeri- næringa har vært preget av omfattende strukture-

ringer, som har ført til betydelig færre bedrifter. I hvitfisksektoren er antall bedrifter de siste ti åra redusert fra rundt 350 til 240, mens sysselsettinga

er halvert til vel 3 400. Størst er reduksjonen av mindre, konvensjonelle anlegg. De mest synlige endringene er imidlertid i den tradisjonelle filetindustrien. I perioden 1996–2008 ble 24 filetbedrifter lagt ned, mens sysselsettinga i samme periode ble redusert med om lag 70 pst. I dag finnes det bare ti større filetbedrifter igjen og seks-syv mindre bedrifter som i hovedsak produserer fersk filet i deler av året.

Den store nedbygginga av filetanlegg i Norge i de seinere åra har medført økt eksport av ubearbeidet råvare, halvfabrikat og produkter som saltfisk og tørrfisk. De siste åra har over 70 pst. av eksportverdien av hvitfisk vært konvensjonelle produkter. En konsekvens av utviklinga innen hvitfisksektoren er et snevrere produktspekter og større avhengighet av enkelte markeder.

Den strukturelle utviklinga i produksjonsledet gjør hvitfisknæringa særlig sårbar for prisutviklinga på saltfisk og klippfisk til Portugal og tørrfisk til Italia.

Overkapasitet har lenge vært en utfordring, men i 2008 var det først og fremst markedsproblemer som bidro til svak lønnsomhet og reduksjon av antall bedrifter og sysselsatte i fiskeindustrien. Til tross for kvoteøkning både på sei, hyse og torsk, falt eksportverdien for hvitfiskprodukter med vel 600 mill. kroner fra 2007 til 2008.

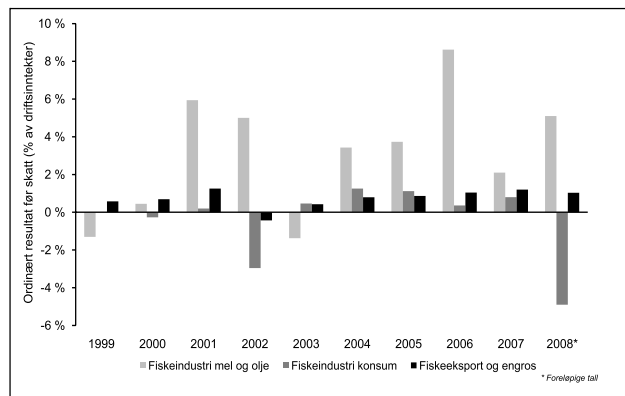
Den negative utviklinga fortsatte for torsken i 2009. Selv om eksportvolumet økte med 8 000 tonn, har markedsverdien falt med om lag 600 mill. kroner sammenlignet med tilsvarende periode i 2008. Prisfallet per produktkilo har vært på 11 kroner, eller 22 pst., i forhold til fjoråret. Prisfallet har vært størst for rundfrossen torsk (39 pst.) og saltfisk (26 pst.). Dette har rammet deler av fiskeindustrien hardt, da mange bedrifter ble sittende med store lager av saltfisk som var basert på høye råvarepriser. For å hindre fullstendig stopp i mottaket, ble det, som en del av regjeringas tiltak mot konsekvensene av finanskrisa, etablert ekstraordinære garantiordninger, markedsføringsmidler, likviditetslån og føringsordninger.

I pelagisk konsumindustri er tallet på aktive anlegg i hovedsak det samme som for ti år siden. Automatisering og effektivisering har imidlertid bidratt til at kvantum produsert per ansatt er fordoblet i perioden. Det har bidratt til at sysselsettinga i sektoren er redusert fra nærmere 1 700 i 1995 til omlag 1 100 i 2008, selv om produsert kvantum var 80 pst. større i 2008.

Pelagisk konsumindustri hadde i 2008 et særdeles godt år med høye kvoter og markedspriser. Det ble eksportert sild for 3,8 mrd. kroner, noe som er ny rekord. Eksporten av makrell har også i

2008 økt, både i volum og verdi. For pelagisk konsumindustri øker også bearbeidingsgraden som følge av økt eksport av filetprodukter.

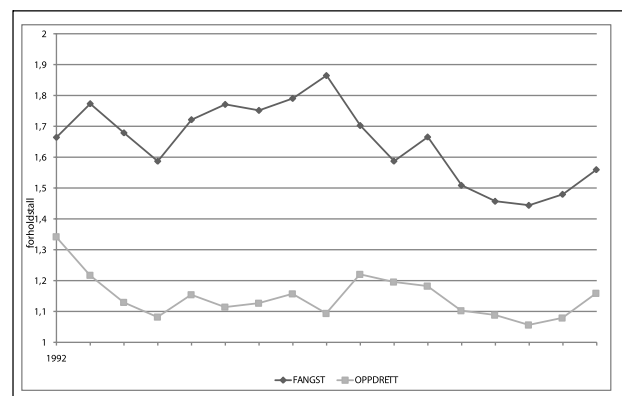
Utviklinga i sysselsettinga i slakting og foredling av laks og ørret er vanskelig å tallfeste nøyaktig. Det skyldes at mange aktører har integrert all virksomhet i samme selskap, og at det kan være vanskelig å skille mellom sysselsetting i slakting og foredling i disse selskapene. Samme problemstilling gjelder også i en del bedrifter som driver slakting/foredling av laks i kombinasjon med produksjon av hvitfisk eller sild og makrell. Det antas at det i 2008 var om lag 2 000 personer sysselsatt i slakting av laks og ørret, mens tallet i 1995 var over 2 100 personer. Tallet på slakterier er betydelig redusert de siste åra. Bare fra 2004 til 2006 ble tallet på lakseslakterier i drift redusert fra 79 til 61.

Figur 4.14 Ordinært resultat før skatt (pst. av driftsinntekter), veid gjennomsnitt, 1999–2008¹.

¹Foreløpige tall for 2008

Kilde: Nofima

Figur 4.15 Forholdet mellom eksportverdi og førstehåndsverdi for fangst og havbruk, 1992–2008¹.

¹ Foreløpige tall for 2008.

Kilde: Fiskeridirektoratet og Eksportutvalget for fisk.

Forholdstallet mellom eksportverdi og førstehåndsverdi tar ikke hensyn til innlandsmarkedet eller import for reeksport. Det vil også være en svakhet at all fisk ikke blir eksportert samme år som førstehåndsomsetninga skjer. Men siden rundt 90 pst. av kvantumet eksporteres, kan forholdstallet likevel tas som en grov indikator på utviklinga i verdiskapning og foredling i andrehånd for villfisk og havbruk. En økning i forholdstallet innebærer økt verdiskapning innenlands.

For villfisk varierte forholdstallet mellom 1,6 og 1,9 fram til 2000, deretter har trenden vært nedgående. Fra 2006 til 2008 har forholdstallet igjen økt noe. For oppdrettsfisk er bearbeidingsgraden vesentlig lavere. Tidlig i perioden var det en nedgang, mens fra midten av nittitallet har forholdstallet vært tilnærmet stabilt rundt 1,1-1,2. Også for oppdrettsfisk viser forholdstallet en økning fra 2006 til 2008.

4.6 Mattrygghet og kvalitet

Norsk sjømat er helsemessig trygg, og holder jevnt over en god kvalitet. Mattilsynet gjennomførte vinteren 2008/2009 tilsynskampanjen "Fersk fisk", med vekt på tilsyn med hygiene og kvalitet. Dette var en del av regjeringas ferskfiskstrategi. Om lag 1000 fiskefartøy, fabrikkskip og fiskemottak ble inspisert. 44 pst. av fartøyene og 65 pst. av mottakene fikk en reaksjon fra Mattilsynet. Resultatene viste at både fartøy og mottak har et forbedringspotensial, spesielt når det gjelder hygieniske forhold. Det er derfor nødvendig at myndighetene fortsatt prioriterer tilsyn med sjømatproduksjonen.

Siden 2007 har myndigheter, næring og forskningsmiljø arbeidet med større fremmedstoffanalyser på enkelte villfiskarter, med NIFES som utførende institusjon. Dette gir økt kunnskap om dagens tilstand for fremmedstoffer og om risikonivå ved konsum av disse artene. For NVG-sild viser resultatene gjennomgående lave nivåer av fremmedstoffer. For blåkveite er det funnet overskridelser av grenseverdiene for dioksiner og PCB i over 20 pst. av prøvene, og overskridelser av grenseverdien for kvikksølv i 8 pst. av prøvene. Analysene av makrell og torsk er ennå ikke ferdige.

Matdepartementene (Fiskeri- og kystdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet og Landbruks- og matdepartementet) har sammen med næringa siden 2007 arbeidet med et E-sporingsprosjekt for å utvikle en nasjonal infrastruktur for elektronisk sporing av mat. Man skal begynne å teste en skissert løsning i 2009. Om denne virker og får tilslutning vil det lages en fullskalaversjon som kan brukes av alle aktører i matkjeden. Det er satt ned ei arbeidsgruppe som skal vurdere organisering,

finansiering og eierskap videre når prosjektet avsluttes i 2010.

Forskrifter som gjennomfører EU sine forordninger om næringsmiddelhygiene og kontroll i Norge, ble fastsatt 22. desember 2008. Island har ennå ikke fattet nødvendige beslutninger. På grunn av prosedyrekrav om samtidig gjennomføring i EØS-landene, er det ikke klart når forordningene blir tatt inn i EØS-avtalen og dermed kan tre i kraft i Norge.

4.7 Kystforvaltning

Sjøtransport og havner

Krav til sikkerhet og terrorberedskap i havnene – Havnesikkerhetsdirektivet

Utvikling i internasjonal terrorisme har ført til økt oppmerksomhet om samfunnssikkerhet. FNs sjøfartsorganisasjon IMO etablerte i 2002 et nytt regelverk om sikring av skip og havneterminaler i SOLAS-konvensjonen (Den internasjonale konvensjonen om sikkerhet for menneskeliv til sjøs) kapittel XI-2 og ISPS-koden. EU har innført IMO's regelverk gjennom forordning 725/2004 og 324/2008. EU vedtok i tillegg i 2005 et direktiv om bedre havnesikkerhet. Formålet med direktivet er å bidra til økt sikkerhet og terrorberedskap i de delene av havna som ikke omfattes av forordning 725/2004.

Det internasjonale regelverket er gjennomført i Norge ved forskrift 3. juli 2007 nr. 825 om sikring av havner og havneterminaler mot terrorhandlinger mv.

Per juli 2009 er sikkerhetsplaner for 570 havneanlegg i Norge ferdig verifiserte og 16 er klare til verifikasjon. Kystverket fører tilsyn med at havnene oppfyller kravene i regelverket.

ESA gjennomførte i januar 2008 en forhåndsvarslet inspeksjon av norske myndigheters implementering av EU-regelverket om sikring av skip og havneanlegg. Med utgangspunkt i inspeksjonsrapporten har Fiskeri- og kystdepartementet utarbeidet en tiltaksplan for oppfølging av de avvik som rapporten avdekket, og som norske myndigheter er ansvarlig for å følge opp og utbedre. Avvikene innenfor Fiskeri- og kystdepartementets ansvarsområder er bl.a. knyttet til

- analyse av meldinger fra skip som har til hensikt å anløpe norsk havn
- prosedyrer for fastsettelse av sikringsnivå i norske havneanlegg
- varslingsystem.

ESA gjennomførte en oppfølgingsinspeksjon i juni 2009, og har på bakgrunn av dette uttrykt bekymring for framdriften i utbedringa av de avvik

som ble påvist ved inspeksjonen i 2008. ESA sendte derfor 15. juli 2009 åpningsbrev (Letter of formal notice) om manglende oppfyllelse av forpliktelser i EU forordning 725/2004 om sikring av skip og havner.

Arbeidet med å implementere det internasjonale regelverket i norsk rett har vært tidkrevende. I tillegg har inspeksjonene fra ESA avdekket en holdning til sikrings- og beredskapsarbeid i havnene som gir grunn til bekymring. Arbeidet med å rette opp identifiserte mangler er imidlertid godt i gang, og avvikene vil etter Fiskeri- og kystdepartementets vurdering være lukket innen fristen som er satt av ESA.

Sjøsikkerhet

Tabell 4.5 Type og antall innretninger for navigasjonsveiledning

Innretning	Antall
Fyr	115
Fyrlykter	1 967
Lanterner	2 972
Hurtigbåtmerker/indirekte belysning	512
Faste merker	12 567
Lysbøyer	130
Staker	1 893
Radarsvarere	71
DGPS sendestasjoner	12

Lostjenesten

Tabell 4.6 Oversikt over utviklinga innenfor lostjenesten

Trafikkstatistikk	Pr. 31.12.2007	Pr. 31.12.2008	Endring i antall.	Endring i pst.
Årsavgift losberedskap ¹	270	294	+24	+8,9 pst.
Skipperbevis totalt ²	60 920	77 392	+16 472	+27,0 pst.
Antall losoppdrag	49 040	50 298	+1 258	+2,6 pst.
Dispensasjoner	1 952	2 708	+756	+38,7 pst.
Seilas på farleibevis ³	9 928	24 386	+14 458	+145,6 pst.

¹ Årsavgifta dekker et ubegrenset antall gebyrpliktige seilaser i løpet av et kalenderår, og ordninga kan brukes av alle losgebyrpliktige fartøyer.

² Skipperbevis er et dokument som viser utført betalingspliktig seilas uavhengig av om los benyttes eller ei. Den sterke økningen i antall skipperbevis skyldes i hovedsak en forbedring i statistikkgrunnlaget ved at en nå har full registrering av alle fartøyer som seiler på farleisbevis, jf. siste linje i tabellen.

³ Med farleibevis kan en ellers lospliktig seilas foregå uten los om bord. Farleibevis er knyttet opp til person, fartøy og farlei og utstedes som tegn på at navigatøren oppfyller visse kvalifikasjonskrav.

Sjøtrafikksentraler, navigasjonshjelpemidler og meldings- og informasjonssystemer

Tabell 4.7 Status for sjøtrafikksentraler, navigasjonshjelpemidler og meldings- og informasjonssystemer

Beskrivelse	Status
Sjøtrafikksentraler (VTS)	
Sjøtrafikktjenesten bygger på informasjon fra bl.a. radar for overvåking av farvann, AIS-nettet, fartøyrapportering (herunder SafeSeaNet), kommunikasjon med skip, kamera og meteorologiske stasjoner).	Det er etablert fem sjøtrafikksentraler: Horten, Brevik, Kvitsøy, Fedje og Vardø.
Navigasjonshjelpemidler	
DGPS (Differential Global Positioning System) distribuerer korreksjoner til GPS-signaler. Brukerne oppnår høyere posisjonsnøyaktighet og mottar integritetsvarsel (varsel ved feil i GPS-systemet).	Det er 12 DGPS-sendere langs norskekysten.
Automatisk identifikasjonssystem (AIS) er basert på utveksling av informasjon (identitet, posisjon, hastighet, kurs, last, m.m.) mellom skipene samt til landbaserte stasjoner.	Det er etablert et nettverk av 36 landbaserte AIS-basestasjoner. I tillegg er det etablert prøvedrift på Bjørnøya og på Svea på Svalbard.
Langtrekkende informasjon og sporing (LRIT) er et nytt langtrekkende satellittbasert system for identifikasjon og sporing av fartøy.	LRIT-systemet har global dekning og ble operativt i 2009. FNs maritime organisasjon IMO har etablert regler for hvilken rettighet flaggstat, kyststat og havnestat skal ha til å motta LRIT-informasjon.
LORAN-C (LONG RANGE Navigation) er et bakkebasert radionavigasjonssystem. Brukerne kan bruke Loran-C til posisjonering, navigasjon og som referanse for nøyaktig tid/frekvens.	Norge driver fire Loran-C-stasjoner. Disse stasjonene dekker Nordvest-Europa sammen med stasjoner i Frankrike, Tyskland, Storbritannia og på Færøyene. Internasjonalt vurderes behovet for videreutvikling av Loran C til eLoran og som backup til satellittbaserte navigasjonssystemer. Det er etablert samarbeid med Russland om realisering av Loran-C – Chayka tjeneste i Barentshavet.
Meldings- og informasjonssystemer	
Bølge-, vind- og strømvarsel.	Det er etablert bølgevarsling for områdene Stad, Breisundet, Trondheimsleia, Sletta/Boknafjorden, Nyhavna/Hustadvika og Vestfjorden.
Ismeldingstjenesten.	Gir informasjon om isforhold i norske farvann på strekninga svenskegrensen til Kristiansand, inkludert Oslofjorden.
Navigasjonsvarsel (NAVCO) og NAVAREA.	Kystverket er nasjonal koordinator for navigasjonsvarsler (NAVCO) og utarbeider navigasjonsvarsler for Norge. I 2007 vedtok IMO å etablere fem nye NAVAREAAer (internasjonal ansvarsområde for koordinering og formidling av navigasjonsvarsel) i nordområdene. Kystverket er koordinator for NAVAREA XIX, og starter prøveutsendinger av navigasjonsvarsler for dette området i 2010.
SafeSeaNet – et felles europeisk rapporterings- og meldingssystem om bl.a. farlig og forurensende last.	Det norske SafeSeaNet drives av Kystverket. Kystverket bidrar aktivt til å utvikle system og løsninger for det europeiske systemet.

Beredskap mot akutt forurensning

Beredskap mot akutt forurensning omfatter både oljevern og kjemikalievern. Den samlede nasjonale beredskapen består av private virksomheters beredskap (særlig petroleumsvirksomhetenes beredskap), kommunenes beredskap og den statlige beredskapen. Kystverket har det operative ansvaret for den statlige oljevernberedskapen, og har oljevernutstyr i beredskap på 25 depot langs kysten (16 hoveddepot og ni mellomdepot) og på fire oljevern fartøy. Antall kystvakt fartøy med Kystverkets oljevernutstyr om bord øker fra ni til elleve fartøy i perioden 2009 - 2011. I tillegg er Norge part i flere internasjonale avtaler, både med naboland

og med landene rundt Nordsjøen, om bistand under oljevernaksjoner. Kystverket har ikke noen egen stående kjemikalievernberedskap eller utstyr for dette, men har avtaler om bistand og rådgivning ved hendelser som del av det statlige ansvaret for beredskap mot akutt forurensning.

Risikoreduserende rutetiltak

Seilingsleisystemet utenfor territorialfarvannet fra Vardø til Røst ble etter IMO-vedtak iverksatt 1. juli 2007. Seilingsleisystemet ligger om lag 30 nautiske mil fra kysten og består av åtte systemer for trafikkseparasjon knyttet sammen av sju anbefalte ruter.

5 Nordområdetiltak under Fiskeri- og kystdepartementets ansvarsområde

De marine levende ressursene i nord er grunnlaget for næringsrettet tilstedeværelse og aktiv forvaltnings- og forskningsinnsats i store deler av våre nordområder. Viktige fiskeslag som den norsk arktiske torsken, hyse og lodde har deler av eller hele sin livssyklus i Norskehavet og Barentshavet. Verdien av fiskeriene, størrelsen på de norske havområdene og godt forvaltede fiskebestander gjør Norge til en fiskeristormakt og fiskeriene til en betydelig sektor innenfor norsk økonomi.

Et effektivt internasjonalt samarbeid om delte fiskebestander er en grunnpilar i norsk fiskeriforvaltning. Samarbeidet med statene rundt Nordøst-Atlanteren er godt forankret regionalt i Den nordøstatlantiske fiskerikommisjonen (NEAFC) og bilateralt med en rekke land. Fiskerisamarbeidet med Russland om fellesbestander i Barentshavet står helt sentralt.

Økende sjøtransport i nordområdene og perspektivene knyttet til nordområdene som energiprovins gir nye utfordringer når det gjelder sjøsikkerhet og beredskap mot akutt forurensing. Det er etablert forebyggende sjøsikkerhetstiltak, men de må løpende vurderes med tanke på den videre utvikling og utbygging. I tillegg vil det bli arbeidet med å videreutvikle kunnskap og ferdigheter når det gjelder oljevernberedskap, blant annet i kulde og mørke, for å kunne begrense skadene ved en eventuell ulykke. Fiskeri- og kystdepartementet legger stor vekt på internasjonalt samarbeid, både i internasjonale organisasjoner og bilateralt med blant annet Russland og EU, for å utvikle rammebetingelsene og styrke sjøsikkerheten og beredskapen mot akutt forurensing.

Både mulighetene og utfordringene i nord henger i betydelig grad sammen med tilgangen til og forvaltninga av rike naturressurser.

5.1 Oversikt over nordområdeinnsatsen under Fiskeri- og kystdepartementets ansvarsområde

Norge har en over hundreårig tradisjon for forskning og overvåking av de levende ressursene og det marine miljøet i nord, der Havforskningsinsti-

tuttet er den største aktøren med et samlet budsjett for nordområdeinnsats på om lag 300 mill. kroner, finansiert både fra Fiskeri- og kystdepartementet og Norges forskningsråd. Havforskningsinstituttet har en egen avdeling i Tromsø.

I Tromsø er det også flere viktige institusjoner med tilknytning til Fiskeri- og kystdepartementet. Nofima AS, holdingselskapet for den næringsrettede forskninga innenfor den blå-grønne sektoren, MABIT-programmet (Marin Bioteknologi i Nord-Norge) og Marbank (Marin biobank). Det satses også på utvikling av bioprospekteringsbasert kompetanse med tilhørende næringsutvikling. Selv om institusjonene og arbeidet som utføres er knyttet til nasjonale oppgaver og ansvar, vil dette være et kompetansegenererende virkemiddel regionalt og kunne ha stor betydning for næringsutvikling i nord.

Nasjonalt institutt for ernærings- og sjømatforskning (NIFES) overvåker fremmedstoffer i fisk fra de nordlige havområdene og fra oppdrettsnæringa. Den delen av virksomheten som er knyttet til nordområdene er anslått til i underkant av 10 mill. kroner. Både Havforskningsinstituttet og NIFES er aktive i overvåking av fremmedstoffer i tråd med oppfølginga av forvaltningsplanen for Barentshavet, St.meld. nr. 8 (2005 – 2006).

Myndighetene har en betydelig kontroll- og forvaltningsaktivitet knyttet til havbruk, fiske og fangst. Fiskeridirektoratet har delegert dette ansvaret til sine regionkontorer, og det er ett regionkontor i hvert av de tre nordligste fylkene. En vesentlig del av kontroll- og oppfølgingsvirksomheten foregår imidlertid i direktoratet sentralt. Spesielt knytter det seg stor aktivitet til det ulovlige, urapporterte og uregulerte fisket (UUU-fisket). Forsvarlig forvaltning og bærekraftig utnyttelse av de rike fiskeressursene i norske jurisdiksjonsområder gjør aktiv og kontinuerlig innsats mot UUU-fisket helt nødvendig. I global målestokk er fiskeriene i Barentshavet godt forvaltet og framstår som ett av verdens sentrale og verdifulle marine økosystemer.

Fiskeridirektoratet samarbeider med russiske myndigheter på flere områder, ikke minst med tanke på felles innsats mot UUU-fisket. Under Den

blandete norsk-russiske fiskerikommisjon møtes representanter for norske og russiske fiskerimyndigheter jevnlig i Det permanente utvalg for forvaltnings- og kontrollspørsmål på fiskerisektoren (DPU). Utvalget drøfter konkrete spørsmål innen ressurskontroll, utveksling av landingsinformasjon, spørsmål om omregningsfaktorer, omlasting og inspeksjoner med mer. Under DPU er det opprettet et underutvalg og flere arbeidsgrupper som jobber med spørsmål knyttet til kontroll, analyse og tekniske reguleringer. Fiskeridirektoratet har styrket samarbeidet med andre etater, som Toll- og avgiftsdirektoratet og Skatteetaten, i den hensikt å avdekke urapportert fiske og omsetning av produkt fra slik virksomhet.

Kystverket har ansvar for den maritime infrastrukturen som inkluderer fiskerihavner, farleier, navigasjonsinnretninger og maritime tjenester,

som lostjenester og sjøtrafikksentraltjenester (VTS). I tillegg har Kystverket ansvar for statens beredskap mot akutt forurensing, medregnet slepebåtberedskapen.

Marint verdiskapingsprogram skal styrke kunnskapsgrunnlaget og bistå bedrifter i å bygge kompetanse om markedskrav og internasjonalisering. Programmet skal fremme verdiskapinga i sjømatnæringa og stimulerer næringa til å ta opp i seg forskningsresultater og nye ideer. Programmet ble i 2007 utvidet for å styrke arbeidet i fiskeriavhengige omstillingsområder, og det er et viktig bidrag til næringsutviklinga i nord.

I 2010 foreslås det ytterligere økte bevilgninger som bidrar til å følge opp regjeringas nordområdestrategi. Det vises for øvrig til omtale under de enkelte punktene under 5.2.

Tabell 5.1 Nordområdetiltak i 2010 under Fiskeri- og kystdepartementets ansvarsområde. Vekst ift 2009 (i 1 000 kroner).

Tiltak	Vekst i 1000 kr
Prosjektering av nytt, isgående forskningsfartøy	5 500
Marin bioprospektering	7 000
Forskning på klimaendringenes effekter på livet i havet	8 000
Kunnskapsoppbygging – forvaltning av viltlevende marine ressurser	9 000
Kunnskapsoppbygging – bærekraftig havbruk	12 000
Forskning på fôr og helseeffekter av sjømat	2 000
Styrking av slepebåtberedskap i Nord-Norge	117 000
Nasjonalt kompetansesenter for sjøsikkerhet, oljevernberedskap og overvåking i Vardø	5 000
Samfunnet Jan Mayen, akutt vedlikehold, kjøle- og fryseanlegg, drift	17 400

5.2 Oppfølging av nordområdestrategien – nye byggesteiner i nord

Regjeringas nordområdestrategi ble lagt fram 1. desember 2006. Regjeringa ønsket å videreføre og fordype nordområdesatsinga, og la 12. mars 2009 fram "Nye byggesteiner i nord", som trinn to i nordområdesatsinga. Fiskeri- og kystdepartementet har fulgt opp satsingsområdene i nordområdestrategien og "nye byggesteiner" på en rekke tiltaksområder:

1. Utredning av behovet for nytt, isgående forskningsfartøy for å øke den helårige norske tilstedeværelsen i nordlige farvann
 - Det er bevilget til sammen 8 mill. kroner til prosjektering og kvalitetssikring av et nytt isgående forskningsfartøy i budsjettet for

2008 og 2009. Den gjennomførte eksterne KS 1-kvalitetssikringa støtter at det er behov for et nytt stort isgående forskningsfartøy gitt de behovene som er definert. Investeringskostnadene er i KS 1-kvalitetssikringa anslått til 1,13 mrd. kroner.

- Det foreslås i statsbudsjettet for 2010 ei ytterligere bevilgning på 5,5 mill. kroner for å dekke kostnader til videre prosjektering, kvalitetssikring (KS2) mv.
2. Styrket sjøsikkerhet i farvannene rundt Svalbard blant annet ved å gjøre havne- og farvannsloven gjeldende og innføre en pliktig kjentmannstjeneste
 - Havne- og farvannsloven ble gjort gjeldende på Svalbard fra 1. mai 2008. Fra samme tidspunkt gjelder forskriften om ankomst- og avgangsmeldinger for Svalbard. I tillegg er

det fastsatt særskilt forskrift for Svalbard om rapporteringsplikt for fartøyer og det er fastsatt seilingsregler for innseilinga til Svea. Kystverket har startet vurdering av risikoen i farvannet. I første omgang vurderes risikoen knyttet til den oversjøiske cruisetraffikken som grunnlag for å vurdere eventuelle ytterligere tiltak for å styrke sjøsikkerheten.

- Kystverket har på oppdrag fra departementet utredet muligheten for å opprette en formalisert kjentmannstjeneste med hjemmel i losloven. Det gjenstår noen risikovurderinger før et forskriftsforslag kan sendes på høring.
3. Styrket samarbeid med russiske og andre lands myndigheter i kampen mot det ulovlige, urapporterte og uregulerte fisket (UUU-fiske), med særlig relevans for Barentshavet
- Den nordøstatlantiske fiskerikommisjonens havnestatsregime og nasjonale lovendringer for skjerpet kontroll med landinger av all frossen fisk er innført. Dette følges opp med konkrete kontrolltiltak.
 - Ei norsk-russisk arbeidsgruppe er etablert for å vurdere omfanget av UUU-fiske i Barentshavet.
 - Det er inngått avtaler om kontroll av fiskeressursene bilateralt med EU-kommisjonen og med 16 stater.
 - Bruken av elektroniske virkemidler i ressurskontrollen skal styrkes.
 - Tiltak for å utvikle et system for å dokumentere lovlig fangst skal prioriteres høyt i 2010. EU innfører nye regler fra 1. januar 2010 som innebærer at all villfanget fisk og produkter fra villfanget fisk som skal eksporteres fra Norge til EU må ha fangstsertifikat. Det gjelder fisk som er fanget av både norske og utenlandske fartøy.
 - Det har vært et aktivt politisk og operativt samarbeid med Russland, samt regionalt og bilateralt samarbeid. Dette har ført til en betydelig reduksjon i det urapporterte fisket av norsk arktisk torsk i Barentshavet. Omfattende analysearbeid viser at det i perioden 2002-2005 ble fisket ca 100 000 tonn torsk ulovlig i Barentshavet hvert år. Fra 2005 til 2007 ble overfisket redusert til 40 000 tonn. For å anskueliggjøre den årlige verdien av en slik reduksjon, er det rimelig å anslå at reduksjonen tilsvarer en verdi på 900 mill. kroner. I 2008 er overfisket ytterligere redusert, til 15 000 tonn. Med andre ord har det vært en reduksjon i overfisket på 84 pst de tre siste åra. De bestandene som Russland og Norge nå deler forvaltningsansvaret for, er av internasjonale havforskere vurdert til å være i meget god forfatning.
4. Styrket innsats for å følge opp helhetlig forvaltningsplan gjennom kartlegging og overvåking av havmiljøet og forskning på økosystemene og hvordan disse påvirkes av menneskelig virksomhet
- St.meld. nr. 8 (2005–2006) om helhetlig forvaltningsplan følges opp kontinuerlig av styringsgruppa for helhetlig forvaltning av det marine miljø i norske havområder (ledet av Miljøverndepartementet). Høsten 2006 ble det dessuten etablert a) ei rådgivende gruppe for koordinering av overvåkinga av havområdene, b) et forum for miljørisiko og c) et faglig forum. Disse gruppene leverte sine første statusrapporter til styringsgruppa våren 2007. Rapporteringa er fulgt opp i 2008. Flere av de øvrige tiltakene i forvaltningsplanen er igangsatt. Planen skal oppdateres i 2010, og det skal legges fram ei stortingsmelding i løpet av høsten 2010.
 - I 2005 ble det satt i gang ei systematisk kartlegging av havbunnen i nordområdene gjennom MAREANO-prosjektet. I budsjettet for 2009 blir bevilgninga til prosjektet styrket med 6,3 mill. kroner over Fiskeri- og kystdepartementets budsjett og tilsvarende beløp under Nærings- og handelsdepartementet og Miljøverndepartementet. Dette innebærer at samlet budsjetttramme for programmet i 2009 er 51,5 mill. kroner, som foreslås videreført i 2010. Bevilgningsnivået vil innebære at MAREANO vil ha kartlagt og opparbeidet data for de prioriterte områdene i FLB (Nordland VII, Troms II og Eggakanten) i løpet av 2010.
 - Som oppfølging av forvaltningsplan for Barentshavet avgir Faglig forum, overvåkningsgruppa og risikograppa årlige rapporter om tilstanden i Barentshavet.
 - Det er tatt initiativ til styrket havmiljøsamarbeid med Russland for å fremme helhetlig forvaltning av hele Barentshavet, parallelt med oppfølging av helhetlig forvaltningsplan på norsk side.
 - Det er en omfattende forskningsinnsats på området. Havforskningsinstituttets Forsknings- og rådgivingsprogram for Barentshavet ligger i 2009 på om lag 95 mill. kroner. Forvaltningsplanen for Norskehavet (St.meld. nr. 37, 2008-2009) omfatter også områder som defineres inn under nordområdene.
 - Det foreslås at det i 2010-budsjettet settes av 8 mill. kroner i økt bevilgning til forskning

- på klimaeffekter på fiskebestander, økosystemer og havbruk, medregnet forsuring av havet. I tillegg foreslås det en økt bevilgning på 9 mill. kroner til kunnskapsoppbygging knyttet til forvaltninga av villlevende marine ressurser. Havforskningsinstituttets aktivitet på disse områdene vil bli en viktig del av senteret for klima og miljø som skal etableres i Tromsø.
5. Styrket kartlegging, overvåking og forskning på klimaendringer og miljøgifter i nordområdene
 - Havforskningsinstituttets økosystemtokt har fått økt kvalitet, det registreres flere parameter enn før og relevansen til registrene er blitt bedre. Samarbeidet med Russland dekker Barentshavet på en god måte.
 - Forskningskonsernet Nofima AS er formelt etablert fra 1.1.2008 og har sitt hovedkontor og ett av tre datterselskaper i Tromsø. Nofima AS vil legge stor vekt på marin forskning med utgangspunkt i nordområdene (fiskeri, havbruk, marin bioprospektering, fôr, mat).
 - NIFES fikk både i 2008 og 2009 styrket bevilgninga til kartlegging av fremmedstoffer i sjømat. Fiskeri- og kystdepartementet, fiskerinæringa og Mattilsynet har i tillegg bevilget midler til overvåking av fremmedstoffer i blant annet sild, makrell og blåkveite i 2007 og 2008, noe som har ytterligere styrket NIFES' overvåkingsprogram.
 6. Kunnskaps- og utviklingsprosjekter under Barents 2020
 - I nordområdestrategien varslet regjeringa at den vil arbeide for et helhetlig sivil overvåkings- og varslingsystem for nordområdene. Fiskeri- og kystdepartementet leder sammen med Utenriksdepartementet arbeidet med å utrede behov for og muligheter med et slikt system. SINTEF har utarbeidet et forprosjekt som viser at Norge har utviklet mange delsystemer innen overvåking av blant annet skipsfarten, fiskeflåten, havmiljøet og innen meteorologi. Det finnes imidlertid ingen overordnet koordinering som setter informasjon fra de ulike systemene sammen til et helhetlig bilde.
 - En eventuell etablering av et slikt system er viktig i en nasjonal sammenheng og har en utenrikspolitisk dimensjon. Både EU og andre land arbeider med lignende systemer.
 7. Økt innsats innen bioprospektering og utvikling av nye produkter basert på marine organismer
 - Satsinga på marin bioprospektering er til sammen styrket med 9 mill. kroner over budsjettet til Fiskeri- og kystdepartementet i 2008 og 2009.
 - Det er i 2009 gitt tilskudd på 7,5 mill. kroner til kartlegging og utvikling av nye produkter basert på marine organismer gjennom MABIT-programmet og Marbank. Marbank fikk i 2009 en bevilgning på 5 mill. kroner over Fiskeri- og kystdepartementets budsjett for å styrke sin rolle som nasjonal marin biobank.
 - Stortinget vedtok 28. april 2008 en ny havressurslov som også omfatter regelverk knyttet til marin bioprospektering. Loven trådte i kraft 1. januar 2009.
 - Norsk-svensk samarbeid innen marin bioprospektering er igangsatt som resultat av næringsdelegasjonen ledet av Carl Bildt juni 2007.
 - Regjeringa la i september 2009 fram en nasjonal strategi for marin bioprospektering. Det foreslås bevilget ytterligere 7 mill. kroner over Fiskeri- og kystdepartementets budsjett i 2010 for å følge opp strategien.
 - Det foreslås i budsjettet for 2010 å styrke forskning på dyrking av marine alger og bruk av marine alger som bioenergi.
8. Tilrettelegging for økt forskning på oppdrett av torsk og andre interessante marine arter
 - Torsk i oppdrett er et prioritert område i marint verdiskapingsprogram. Denne prioriteringa er videreført i 2009 og foreslås også videreført i 2010.
 - Regjeringa la i februar 2009 fram en nasjonal strategi for bærekraftig torskeoppdrett.
 - Sykdom er ei utfordring for videre vekst. Det er derfor i regi av torskenettverket satt i gang et eget prosjekt støttet av blant andre Fiskeri- og kystdepartementet for å se på mulige tiltak for å bekjempe sykdom.
 - For å stimulere til økt oppdrettsvirksomhet i Finnmark ble det i 2006 tildelt ti havbrukstillatelser for laks og ørret i fylket. Av de 65 nye tillatelsene i 2009 ble 30 nye tillatelser tilgodesett til de tre nordligste fylkene.
 - Innsatsen rettet mot torsk i oppdrett gjennom virkemidlene til Innovasjon Norge og Norges forskningsråd er styrket i 2008 og videreført i 2009.
 9. Jan Mayen
 - Norge skal være tilstede på Jan Mayen.
 - Regjeringa har i perioden 2007-2009 bevilget til sammen 13 mill. kroner for å bytte ut strømaggater på Jan Mayen. I revidert budsjett 2009 ble det bevilget 2,6 mill. kroner i økte driftsutgifter og vedlikehold. For 2010 foreslås en styrking av driftsbudsjettet

for Jan Mayen og Loran-C-stasjonen på 10 mill. kroner. Videre foreslås ei bevilgning på 7,4 mill. kroner til nytt kjøle- og fryselager på Jan Mayen.

10. Sjøtransport – sikkerhet og beredskap

- Etablering av seilingsleisystem utenfor territorialfarvannet på strekninga Vardø-Røst ble godkjent av IMO i desember 2006 og iverksatt gjennom forskrift om trafikkseparasjonssystem i norsk økonomisk sone på strekninga mellom Vardø og Røst som trådte i kraft 1. juli 2007.
- Ny sjøtrafikksentral i Vardø har vært i drift siden 1. januar 2007.
- Det er tatt initiativ for å sikre et mer langsiktig grunnlag for rekruttering til Vardø trafikkentral gjennom et nautisk grunnutdanningsprosjekt i Vardø.
- Samarbeidet med Russland om utvikling av et meldings- og informasjonssystem for skipstrafikken til og fra Nordvest-Russland er videreført.
- Fiskeri- og kystdepartementet har også startet et samarbeid med Russland om bedre navigasjonsdekning i Barentshavet gjennom bruk av Loran-C og det tilsvarende russiske radionavigasjonssystemet Chayka.
- Fiskeri- og kystdepartementet har videreført samarbeidet med britiske, danske, færøyske, irske og islandske myndigheter om etablering av et system for utveksling av trafikkinformasjon fra nasjonale AIS-system (Nordlig region AIS-VTMIS). Canadiske myndigheter er også invitert inn i dette arbeidet.
- Fiskeri- og kystdepartementet har gitt Kystverket i oppgave å koordinere et samarbeid mellom havner i nord.
- Fra 2010 foreslås det en økt bevilgning på 127 mill. kroner for å styrke slepeberedskapen i Nord-Norge og på Sørlandet over Fiskeri- og kystdepartementets budsjett. Nord-Norge vil med dette få tre helårs slepefartøyer i 2010.
- Fiskeri- og kystdepartementet og Kystverket deltar i FNs sjøsikkerhetsorganisasjon IMO og andre internasjonale fora med utvikling av internasjonalt regelverk og anbefalinger for nordområdene.
- Bevilgninga til oljevern er blitt økt betydelig i perioden 2006-2009, og ligger i 2009 122 mill. kroner høyere enn 2005-budsjettet. Det

foreslås å videreføre nivået i 2009 også i 2010. Dette vil sikre full oppfølging av Kystverkets plan for utskifting av oljevernutstyr mv. i perioden 2006-2010. Materiellet vil også gå til nordområdene.

11. Styrking av kunnskap om oljevernberedskap i arktiske strøk

- Fiskeri- og kystdepartementet arbeider med en oversikt over pågående og planlagte prosjekter og forskningsarbeid knyttet til oljevernberedskap under vanskelige klimatiske forhold, som is, mørke og høye bølger.
- Kystverket deltar sammen med NOFO i et prosjekt knyttet til teknologiutvikling av lenser til bruk under vanskelig værforhold.
- Det foreslås i statsbudsjettet for 2010 avsatt 5 mill. kroner til å et nasjonalt kompetansesenter for sjøsikkerhet, oljevernberedskap og overvåking knyttet til trafikkentralen i Vardø.

12. Urfolk

- Regjeringa oppnevnte i juni 2006 et utvalg som fikk i oppdrag å utrede samers og andres rett til fiske i havet utenfor Finnmark ("Kystfiskeutvalget for Finnmark"). Kystfiskeutvalget leverte sin innstilling, NOU 2008: 5, i februar 2008, og innstillinga har vært på bred høring med frist 1. desember 2008. Kystfiskeutvalgets innstilling og høringsuttalelsene er nå til behandling i departementet.

13. Distriktpolitikk i nord

- Ordninga med leveringsplikt for torskestrålfartøy er innskjerpet, blant annet ved å innføre en bearbeidingsplikt for tilgodesette bedrifter på 70 pst. av torskeråstoff som kjøpes gjennom ordninga.
- Det ble i 2006 og 2007 gjennomført ei prøveordning med distriktskvoter i Nordland, Troms og Finnmark. For 2008 og 2009 ble det lagt opp til ei bifangstordning for kystflåten til erstatning for distriktskvoteordninga.

Bevilgninga til Marint verdiskapingsprogram ble økt fra 40 til 75 mill. kroner i 2007 for blant annet å styrke arbeidet i fiskeriavhengige omstillingsområder, og programmet er dermed et viktig bidrag til næringsutvikling i nord. Bevilgningsnivået er videreført i budsjettene for 2008 og 2009, og foreslås også videreført i 2010-budsjettet.

Del II
Budsjettforslaget

Programområde 16 Fiskeri-, havbruks- og kystforvaltning

Programkategori 16.10 Administrasjon

Utgifter under programkategori 16.10 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010	Pst. endr. 09/10
1000	Fiskeri- og kystdepartementet	112 002	119 661	122 446	2,3
1001	Deltakelse i internasjonale organisasjoner	7 895	8 970	9 260	3,2
	Sum kategori 16.10	119 897	128 631	131 706	2,4

Utgifter under programkategori 16.10 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)

Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010	Pst. endr. 09/10
01-20	Driftsutgifter	101 940	100 301	102 296	2,0
21-23	Andre driftsutgifter	5 156	10 860	11 400	5,0
70-89	Overføringer til private	12 801	17 470	18 010	3,1
	Sum kategori 16.10	119 897	128 631	131 706	2,4

Innledning

Programkategorien omfatter driftsbevilgninga til Fiskeri- og kystdepartementet, kontingenter til internasjonale organisasjoner fra Fiskeri- og kystdepartementet, tilskudd til diverse formål og tilskudd til kystkultur.

Fiskeri- og kystdepartementet har ansvar for fiskeri-, havbruks- og kystforvaltninga. Departementet har etatsansvar for Kystverket, Fiskeridirektoratet, Havforskningsinstituttet og Nasjonalt institutt for ernærings- og sjømatforskning (NIFES) og har ansvar for statlig eieroppfølging av Nofima AS og Eksportutvalget for fisk AS. Fiskeri- og kystdepartementet har i tillegg faglig styringsansvar knyttet til Mattilsynet, Veterinærinstituttet, Norges forskningsråd og Innovasjon Norge, der andre departement har etatsansvaret. Departementet ivaretar også dialogen med Redningsssel-

skapet (NSSR) og gir tilskudd til organisasjonen. Videre har departementet ansvar for driften av Loran-C og infrastrukturen på Jan Mayen, som administreres av Forsvarets logistikkorganisasjon på oppdrag fra Fiskeri- og kystdepartementet. Fiskeri- og havbruksnæringas forskningsfond er underlagt Fiskeri- og kystdepartementet, men fondet forvaltes av et eget styre med representanter fra næringa. Se omtale under programkategori 16.20.

Mål og prioriteringer

Fiskeri- og kystdepartementets hovedmål for perioden 2007 til 2011 er nedfelt i en strategi med visjonen *Verdier fra havet – Norges framtid*. Hovedmålene dekker alle virksomhetsområdene under Fiskeri- og kystdepartementet, også departementets underliggende etater. I omtalen nedenfor er det

følgelig omtalt oppgaver både i departementet og i underliggende etater.

Hovedmålene i strategien er:

1. Norge skal ha en internasjonal rolle som ivaretar våre interesser og vårt ansvar som havnasjon og kyststat på en helhetlig måte.
2. Norge skal ha bærekraftige marine næringer med høyest mulig samlet verdiskaping, god lønnsomhet og internasjonal konkurransekraft i hele verdikjeden.
3. Norsk sjømat skal være trygg og kjent for kvalitet. Fangst, produksjon og produkter skal holde en høy standard med hensyn til miljø, folkehelse, fiskehelse og fiskevelferd.
4. Norge skal ha en internasjonalt ledende posisjon innen marin forskning og innovasjon.
5. Norge skal ha en konkurransedyktig sjøtransport med effektive havner og transportkorridorer, et høyt sjøsikkerhetsnivå og en god oljevernberedskap.
6. Norge skal ha ei velrenommert, effektiv og faglig sterk fiskeri- og kystforvaltning.

Bærekraftig ressursforvaltning

Norge skal ha en internasjonal rolle som ivaretar våre interesser og vårt ansvar som havnasjon og kyststat på en helhetlig måte.

Havets ressurser og miljø er fundamentet for marin verdiskaping. Langsiktig og bærekraftig forvaltning basert på god kunnskap er avgjørende for å sikre produksjonsevnen i havet slik at samfunnet skal kunne fortsette å høste havet også i framtida. For å få til dette må vi lykkes i den økosystembaserte ressursforvaltninga, og her står iverksettinga av de forvaltningsprinsippene som følger av den nye havressursloven sentralt.

Det er en kjerneoppgave innen havressursforvaltninga å sikre at avtaler blir holdt og å føre kontroll med det som fanges og fiskes. Denne oppgaven omfatter aktiviteter både i norske farvann og internasjonalt, der kontrollen med fangsten må gjennomføres i samarbeid med andre land.

Kontrollinnsatsen er økt. Preventive straffereaksjoner og administrative reaksjoner benyttes ved brudd på regelverket, og arbeidet med saker knyttet til fiskerikriminalitet har fått økt prioritet i politiet og hos påtalemyndigheten.

Den internasjonale dimensjonen i ressursforvaltningsarbeidet er tilsvarende viktig. Norge deler om lag 90 pst. av bestandene vi høster av med andre stater. Vi deler dermed også de samme grunnleggende behovene for kunnskap, forvaltning og kontroll. Et godt samarbeid om felles for-

valtning og kontroll er nødvendig for at vi skal lykkes i Norge. Det legges derfor stor vekt på å reise disse problemstillingene i våre kontakter med andre stater.

Norge skal bidra til at global og regional forvaltning av marine ressurser skjer i tråd med anerkjente prinsipper som blant annet bærekraftig bruk, *føre-var*-prinsippet og økosystembasert forvaltning. I denne sammenheng er forskningssamarbeidet i Det internasjonale råd for havforskning, ICES, viktig. Gjennom dette samarbeidet gis de vitenskapelige rådene om de marine ressursene og det marine miljø den nødvendige internasjonalt aksepterte kvalitetssikring. Bærekraftig forvaltning i samsvar med etablerte folkerettslige rammer er sentralt for Norge. Dette gjelder i våre egne fiskerisoner, på det åpne hav og i andre nasjoners fiskerisoner. Det er derfor viktig å delta i internasjonale fora og prosesser som påvirker utviklinga av kyst- og havpolitikken på globalt, regionalt og nasjonalt nivå.

Både nasjonalt og internasjonalt blir det lagt stor vekt på å beskytte marine områder som en mener er sårbare for fiskeriaktivitet. I vår nasjonale forvaltning av de levende marine ressursene har vi lang tradisjon for å drive marin områdebeskyttelse sammen med andre virkemidler. Dette inkluderer alt fra tidsavgrensede lukkinger av et område for et spesielt fiske til permanent stenging av et område for all menneskelig aktivitet. Arbeidet med plan for marine beskyttede områder står sentralt her. Internasjonalt har oppmerksomheten etter hvert dreid mot de åpne havområdene, det vil si områdene utenfor nasjonal jurisdiksjon. Blant annet kom det i 2008 på plass, i regi av FNs matvareorganisasjon FAO, et sett frivillige internasjonale retningslinjer for hvordan fisket på det åpne hav skal foregå i områder som en mener er sårbare for fiskeriaktivitet. Også de regionale fiskeriorganisasjonene NEAFC (Den nordøstatlantiske fiskerikommissjonen) og NAFO (Den nordvestatlantiske fiskeriorganisasjonen) er engasjert i relevant beskyttelse av sårbare marine områder, og har i løpet av 2009 implementert nye regler for å beskytte sårbare bunnhabitat.

Det er et viktig fundament for norsk havpolitikk å ha kunnskap om og å overvåke havets ressurser og miljø. Havforskningsinstituttet har en sentral rolle i dette arbeidet, som både er viktig for ressursrådgivinga og for å fange opp endringer, blant annet på grunn av endringer i temperatur. Havressursloven med de nye forvaltningsprinsippene vil stille store krav til ressurovervåking i åra framover.

En helhetlig politikk for marin næringsutvikling

Norge skal ha bærekraftige marine næringer med høyest mulig samlet verdiskaping, god lønnsomhet og internasjonal konkurransekraft i hele verdikjeden.

Å ha ei troverdig og bærekraftig ressurs- og havbruksforvaltning er viktig for sluttverdien av sjømaten. Næringas konkurranseevne og verdien av produktene bestemmes av rammevilkåra, hvordan bedriftene selv håndterer, foredler og presenterer produktene og av betalingsviljen i sluttmarkedene. Denne utfordringa berører hele den marine verdikjeden. Næringas konkurranseevne er også avhengig av en høy FoU-innsats og utvikling av kunnskapstunge produkter.

Rammevilkår og offentlige virkemidler for fiske og havbruksproduksjon skal utformes med utgangspunkt i bærekraftig bruk, krav og muligheter i markedene. Målet er å legge til rette for størst mulig verdiskaping i verdikjedene samlet sett. Næring, myndigheter og virkemiddelapparat må samarbeide slik at det markedsbaserte verdikjedeperspektivet blir førende for marin produksjon og reguleringer. Dette må gjøres innenfor rammer satt av hensynet til miljø og naturressurser og på en måte som sikrer at verdiskapinga i størst mulig grad kommer de fiskerihengende lokalsamfunnene til gode. Det er normalt størst verdiskaping og inntjening i begge ender av verdikjedene fra fjord til bord. Norske bedrifter bør oppmuntres til i større grad å ta hånd om ledd nærmere sluttbrukerne.

Strukturtiltakene for fiskeflåten er utformet i tråd med målene om å sikre fiskeressursene som felles eiendom, sikre en fiskeflåte som bidrar til aktivitet og sysselsetting langs hele kysten og sikre industrien helårig og stabil tilgang på råstoff.

Det er etter hvert blitt mange og kryssende interesser knyttet til bruken av havet og kystsona. Forholdet mellom fiskeri- og petroleumsvirksomhet/seismikk og forslagene til ny aktivitet med vindmøller til havs er aktuelle problemstillinger. God samordning og avveining mellom de ulike arealinteressene er helt grunnleggende for marin næringsvirksomhet både i kystsona og ute i havet. Gode lokaliteter er avgjørende for en mest mulig effektiv utnyttelse av tildelte havbrukskonsesjoner. Næringa opplever nå tilgang på lokaliteter som en knapphetsfaktor, samtidig som bruken av og oppmerksomheten rundt areal i kystsona har økt de siste åra.

De naturgitte og gode betingelsene for havbruk er viktige konkurransefortrinn for Norge. Mangfoldet i oppdrett, produksjonsformer, forproduksjon og utnyttelse av marin biomasse øker

stadig i omfang. Mulighetene og verdiskapingspotensialet i norsk havbruk er betydelig.

Regjeringa vil arbeide for videre vekst i havbruksnæringa innenfor en miljømessig bærekraftig ramme, og legge til rette for konkurransedyktige rammevilkår og markedsadgang.

Regjeringa mener det er rom for bærekraftig vekst i lakseoppdrettsnæringa i 2010. Veksten vil skje ved å øke kapasiteten for eksisterende tillatelser. Forslag om lovendring i akvakulturloven, for å innarbeide hjemmel for vederlag til økt biomasse for eksisterende tillatelser, er ute på høring. Det tas sikte på å fremme en Proposisjon L for Stortinget i oktober 2009.

Det kan ventes betydelig vekst i næringsaktivitet knyttet til bioteknologi, og marin bioteknologi kan gi et viktig bidrag til verdiskapinga i marin sektor. For å utløse potensialet som ligger i marin bioteknologi, må forskningsinnsatsen og kompetansehevinga knyttet til forsknings- og næringsmiljø styrkes, og det må legges til rette for kommersialisering av forskningsresultater. Viktige råstoff for bioteknologisk næringsvirksomhet er marine biprodukter og hittil uutnyttede marine ressurser (bioprospektering).

Norske eksportører av sjømat møter i varierende grad handelshindringer i form av toll, avgifter og ikke-tollmessige hindringer. Eksempler på dette er kvantitative restriksjoner, antidumpingtiltak, importlisenser og veterinære og sanitære krav som ikke er fastsatt på grunnlag av internasjonale bestemmelser. Arbeidet med å bedre markedsadgangen for norske marine produkter har derfor høy prioritet.

Trygg sjømat og høy standard knyttet til miljø, folkehelse, fiskehelse og fiskevelferd

Norsk sjømat skal være trygg og kjent for kvalitet. Fangst, produksjon og produkter skal holde en høy standard med hensyn til miljø, folkehelse, fiskehelse og fiskevelferd.

Norsk sjømat skal være trygg og sunn. Høsting og produksjonen skal være etisk forsvarlig, bærekraftig og ivareta de nødvendige miljøhensyn. Norsk sjømat skal ha en kvalitet og et omdømme som gjør at den etterspørres av forbrukerne ute og hjemme. Dette er sentralt for at verdiskapingspotensialet i næringa skal kunne realiseres.

Ansvar for å sikre trygg sjømat av god kvalitet ligger hos den enkelte virksomhet. Myndighetene har rett og plikt til å føre tilsyn med at virksomhetene overholder sine forpliktelser. Tilsynsaktiviteten skal være risikobasert, ved at søkelyset rettes mot områder der sannsynligheten for og konsekvensene av uakseptable hendelser, er

størst. På sjømatområdet er det fortsatt nødvendig å øke tilsynsfrekvensen i sjømatbedrifter når det gjelder hygiene og kvalitet, og i oppdrettsvirksomhetene når det gjelder fiskehelse og fiskevelferd. Tilsynskampanjer har også vist seg å være et resurseffektivt virkemiddel som vil videreføres der det er behov for ekstra oppmerksomhet.

Det er viktig å utvikle gode systemer for sporing av sjømaten for raskt å kunne trekke tilbake partier og som et verktøy i innsatsen mot ulovlig fiske. Sporing er også viktig for å kunne verifisere merking av produktenes egenskaper. Landbruks- og matdepartementet, Fiskeri- og kystdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet samarbeider om et e-sporingsprosjekt, som skal legge til rette for bedre sporing av matvarer.

Det må arbeides nasjonalt og internasjonalt for å dokumentere nivået av fremmedstoffer i sjømaten, og de helsemessige virkningene sjømaten har for befolkninga. Da vil vi på en balansert måte kunne formidle de samlede helsemessige virkningene av å spise sjømat. I denne forbindelse er det særlig viktig å kunne dokumentere miljøtilstanden i norske havområder og forekomsten av fremmedstoffer både i oppdretts- og villfiskpopulasjonen.

Norsk havbruksnæring skal drives bærekraftig og miljøtilpasset. Hensynet til miljøet skal være en grunnleggende premisse for den videre utviklinga og veksten i havbruksnæringa. Regjeringas strategi for ei miljømessig bærekraftig havbruksnæring legger vekt på de fem hovedområdene hvor miljøutfordringene antas å være størst. De fem er: Genetisk påvirkning og rømming, forurensning og utslipp, sykdom, arealbruk og fôrressurser. Det knyttes mål og en rekke tiltak til hvert av områdene.

Fisk som rømmer er fortsatt den største miljøutfordringa havbruksnæringa står overfor i dag. Utfordringa gjelder genetikk, økologi og risiko for spredning av sykdommer. For næringa betyr rømming økonomiske tap i tillegg til svekket omdømme. Fiskeri- og kystdepartementet har som mål at rømming skal holdes på et absolutt minimum. Tiltak på området omfatter blant annet kartlegging av årsaker til rømming, kunnskapsoppbygging, regelverksforbedringer, tekniske krav til næringa og tilsynet.

For å lykkes med havbruk er det viktig å ha kontroll med helsesituasjon for fisk og skjell. Helse situasjonen i norsk havbruksnæring er jevnt over god, og Norge er fri for de fleste alvorlige sykdommene som angriper fisk og skalldyr. I de senere år har det imidlertid vært en bekymringsfull utvikling for flere sykdommer både hos laksefisk (PD og ILA) og torsk (Francisella). Parasittsyk-

dommene lakselus og *Gyrodactylus salaris* innebærer utfordringer knyttet til villevende bestander av laksefisk. Sykdomsforebygging, diagnostisering og behandling er derfor prioriterte områder.

Fisken og sjømaten som omsettes skal være fanget og produsert under etisk akseptable forhold. De spesielle forholdene som gjelder fisk skal tas hensyn til på en betryggende måte, slik at fiskens velferd blir ivaretatt. Dette gjøres blant annet gjennom et funksjonelt regelverk tilpasset ulike fangst- og produksjonsmetoder og artenes ulike særtrekk.

Forskning og nyskaping

Norge skal ha en internasjonalt ledende posisjon innen marin forskning og innovasjon.

Forskning er et viktig grunnlag for myndighetenes beslutninger om blant annet forvaltning av de levende marine ressurser, kvotefastsetting, miljøovervåking, bærekraftig havbruk, krav til drift av havbruksanlegg, fiskehelse og sjømattrygghet. Innsatsen innen forskning og nyskaping legger også grunnlaget for lønnsomme og konkurransedyktige bedrifter i alle ledd av den marine verdikjeden.

Norge har lange tradisjoner innenfor marin forskning, og forskninga holder høy internasjonal standard på flere områder. Regjeringa har høye ambisjoner for både den forvaltningsrettete og den næringsrettete marine forskninga. I tillegg til de tradisjonelle hovedområdene for forvaltningsforskninga, blant annet bestandsovervåking og rådgivning, er miljøovervåking, inkludert oppfølging av forvaltningsplanen for Barentshavet og det internasjonale polaråret, viktige innsatsområder i tida framover. Forskning knyttet til kystsona er også en prioritert oppgave.

Internasjonalt forskningssamarbeid er et sentralt virkemiddel for å nå de høye ambisjonene.

Tiltrettelegginga for nyskaping i marin sektor skal baseres på en forståelse av hele den marine verdikjeden med utgangspunkt i markedet. Det er et viktig mål å øke merverdien i Norge per enhet ilandbrakt råstoff. I tillegg til tradisjonell sjømat omfatter den marine verdikjeden også framtidig utnyttning og produksjon av marine ressurser som i dag er lite utnyttet, som genressurser, biprodukter og marine bioingredienser. Innovasjon Norge er det viktigste operative instrumentet for tiltrettelegging for marin innovasjon. Fylkeskommunene har også betydelig påvirkning på marin næringsutvikling. Fiskeri- og kystdepartementet har en aktiv dialog med fylkeskommunene om regionale og nasjonale strategier på området.

Konkurransedyktig og sikker sjøtransport

Norge skal ha en konkurransedyktig sjøtransport med effektive havner og transportkorridorer, et høyt sjøsikkerhetsnivå og en god oljevernberedskap.

Næringslivets behov for effektiv transport har økt betydelig i takt med globaliseringa. Norge har som mål å øke sjøtransportens andel av godstransporten, blant annet av hensyn til miljøet. Dette sammenfaller med EUs mål.

Et godt utbygd og effektivt transportnett er av vesentlig betydning for næringslivets konkurranseevne, verdiskaping og sysselsetting. Hovedtyngden av befolkninga og næringslivet holder til nær kysten, og sjøtransport er viktig i det norske transportsystemet. Sjøtransport er generelt mer miljøvennlig enn veitransport, og er en effektiv del av større nasjonale og internasjonale transportkorridorer. De ulike stamnetthavnene må utvikles til hensiktsmessige knutepunkt i transportkorridorene som binder sammen ulike deler av landet, og som kobler det innenlandske transportnettet til det internasjonale transportnettverket.

Ved utbygging av fiskerihavner skal prosjekter som har stor betydning for den nasjonale verdiskapinga i fiskerinæringa prioriteres. Videre er tiltak som bidrar til å ivareta fiskerihavnebehov i mindre lokalsamfunn viktig.

Sjøsikkerhet og beredskap mot akutt forurensning er sentrale elementer i arbeidet med å tilrettelegge for sjøtransport som en moderne og effektiv transportform. Arbeidet med å forbedre miljøsikkerheten i norske farvann sikter først og fremst mot forebyggende sjøsikkerhetsarbeid for å redusere sannsynligheten for at det skjer hendelser og ulykker. Samtidig er det viktig å kunne begrense miljøkonsekvensene dersom det skjer en ulykke.

Navigasjonshjelpemidler er sentrale virkemidler for å opprettholde et høyt nivå på sjøsikkerheten. Navigasjonshjelpemidler omfatter tradisjonelle fysiske installasjoner som fyr og merker så vel som satellittbaserte og bakkebaserte elektroniske navigasjonshjelpemidler - radionavigasjon. Utviklinga innen radionavigasjon skaper nye forutsetninger for sjøsikkerheten. Fiskeri- og kystdepartementet har ansvaret for å koordinere den sivile radionavigasjonspolitikken i Norge. Økt virksomhet i nordområdene både på norsk og russisk side vil gi økt sjøtransport. Dette skaper nye utfordringer innen-

for sjøsikkerhet og beredskap mot akutt forurensning. Det er også en utfordring å tilrettelegge for økt sjøtransport, og det er viktig å styrke transportløsningene for å frakte varer mot relevante markeder og bidra til næringsutvikling i nordområdene.

Det er svært viktig å ha et godt samarbeid med våre naboland for å styrke arbeidet for sjøsikkerhet og beredskap.

Sjøtransport er i sin natur internasjonal, og havner inngår som viktige knutepunkt i en samlet transportkjede. Rammebetingelsene for havner, sjøtransport og sjøsikkerhet settes derfor i stor grad utenfor Norges grenser. Fiskeri- og kystdepartementet arbeider i internasjonale fora for å ivareta Norges interesser som kyststat i denne sammenheng.

Effektiv og faglig sterk forvaltning

Norge skal ha ei velrenommert, effektiv og faglig sterk fiskeri – og kystforvaltning.

Fiskeri- og kystforvaltninga skal være effektiv og faglig sterk. Fiskeri- og kystdepartementet har et hovedansvar for å sikre fiskeri-, kyst- og havbruksforvaltningas troverdighet og omdømme i Norge og utlandet, og dermed også bidra til fiskeri- og havbruksnæringas og marine produkters renommé. Forvaltninga arbeider med organisasjonsutvikling, regelverksutvikling og -forenkling, delegasjon av myndighet og utvikling av gode IKT-løsninger. I det kontinuerlige arbeidet med revisjon av eksisterende regelverk og utforming av nytt, legger departementet vekt på at dette skal være så oversiktlig og lett tilgjengelig som mulig.

Organisering

Fiskeri- og kystdepartementet er organisert i fire avdelinger: Avdeling for havbruk, sjømat og marked, Avdeling for nordområdene og internasjonalt maritimt samarbeid, Forsknings- og innovasjonsavdelinga og Havressurs- og kystavdelinga. Kommunikasjonsenheten og Administrasjonsenheten er stabsenheter direkte underlagt departementsråden. Departementet har to fiskeriråder ved Norges delegasjon til EU i Brussel og én fiskeriråd ved ambassadene i Moskva og Washington og ved Norges delegasjon til WTO i Genève.

Tabell 6.1 Antall årsverk per 1. mars 2009.

Virksomhet	Menn	Kvinner	I alt
Fiskeri- og kystdepartementet	49	61	110
Havforskningsinstituttet ¹	309	175	484
Fiskeridirektoratet sentralt	97	99	196
Fiskeridirektoratets regionkontor	157	90	247
NIFES	48	85	133
Kystverkets hovedkontor	59	41	100
Kystverkets regionkontor	800	104	904
Sum programområde 16	1 519	655	2 174

¹ Tallene inkluderer ikke sjøfolk og ansatte tilknyttet prosjekter.
Kilde: Statens sentrale tjenestemannsregister og Kystverket.

Departementets internasjonale arbeid er blant annet omtalt under kap. 1001, arbeidet knyttet til forskning og innovasjon er omtalt under programkategori 16.20, arbeidet knyttet til fiskeri- og hav-

bruksforvaltning er omtalt under programkategori 16.30 og arbeidet knyttet til kystforvaltning er omtalt under programkategori 16.60. Vi viser til omtalen under de enkelte programkategoriene.

Kap. 1000 Fiskeri- og kystdepartementet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010
01	Driftsutgifter	101 940	100 301	102 296
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	5 156	10 860	11 400
70	Tilskudd diverse formål, <i>kan overføres</i>	500	500	500
71	Tilskudd til kystkultur, <i>kan overføres</i>	4 405	8 000	8 250
	Sum kap. 1000	112 002	119 661	122 446

- Departementets hovedoppgaver er
- å være sekretariat for politisk ledelse
 - forvaltning av havet og kystsona
 - tilrettelegging for næringsvirksomhet
 - styring av underliggende etater.

Departementet ivaretar også sektoransvaret for fiskeri- og kystpolitikken i prosesser som går på tvers av departementsgrensene og mot det regionale nivået.

Det er et mål at fiskeri- og kystforvaltninga skal være effektiv og faglig sterk. For å nå dette målet er det viktig å ha gode styringssystemer som vedlikeholdes kontinuerlig. Viktige elementer her er:

- God mål-, resultat- og risikostyring i hele forvaltninga

- God etatsstyring
- Systematiske vurderinger av forvaltningas kompetanse og evne til å løse sine oppgaver og roller.

Det er et mål at alle henvendelser fra private og næringsdrivende skal behandles innen tre måneder. Det er derfor innført en saksbehandlingsgaranti, som bare kan fravikes dersom forsinkelsen skyldes nødvendige innspill fra andre myndigheter, regelendringer mv. Departementet fører jevnlig kontroll med restanser og saksbehandlingstid både internt og i ytre etater. Oppfølginga har ført til økt oppmerksomhet om rask behandling av henvendelser fra næringslivet og andre brukere. Det er nå få saker som blir eldre enn tre måneder.

Viktige effektiviseringsområder har vært organisering, regelverksutvikling og -forenkling, delegasjon av myndighet og utvikling av gode IKT-løsninger. I arbeidet med revisjon av eksisterende regelverk og utforming av nytt, legger departementet vekt på at dette skal være så oversiktlig og lett tilgjengelig som mulig.

Departementet legger stor vekt på å videreutvikle mål- og resultatstyringssystemet. Strategien *Verdier fra havet – Norges framtid, som ble presentert i kategoriinnledningen er et sentralt utgangspunkt for arbeidet*. Mål og indikatorer i strategien og Prop. 1 S utgjør ramma for mål- og resultatstyringssystemet. Det er lagt opp til årlige rapporteringer på indikatorer og måloppnåelse. Sammen med etatenes årlige risikovurderinger vil dette være viktige innspill til departementets egen risikovurdering og for styring av forvaltninga framover.

Fyrtårnprisen

Med Fyrtårnprisen ønsker Fiskeri- og kystdepartementet å framheve og synliggjøre personer, institusjoner eller organisasjoner som gjør en særlig innsats for å fremme Norge som kyst- og fiskerinasjon. WWF Norge fikk Fyrtårnprisen i 2007 for innsatsen og engasjementet i innsatsen mot det ulovlige fisket. I 2008 ble prisen gitt til Steinar Olaisen for hans rolle i oppbygginga av oppdrettsnæringa i Nord-Norge og for den sentrale rollen han har spilt i å utvikle Lovund i Nordland til å være et livskraftig og framtidsrettet kystsamfunn. I 2009 ble prisen tildelt Ingrid Espelid Høvig for hennes innsats over mange år med å formidle at fisk er sunn og god kost.

Tilskudd til kystkultur, jf. post 71

I arbeidet med kystkultur legger Fiskeri- og kystdepartementet vekt på samspillet mellom statlig aktivitet og lokal forankring. I dette samspillet er det et viktig mål at kystkulturen skal være en del av det levende og aktive miljøet langs kysten. Det ble derfor opprettet et tilskudd til kystkulturtiltak i 2003. I 2009 har Etatismuseet for Kystverket, som ble åpnet i 2008, fått 6 millioner kroner. Videre er Kontaktrådet for fiskeri- og kystmuseer tildelt 500 000 kroner og Norsk fyrhistorisk forening har fått 200 000 kroner. I tillegg er det gitt mindre tilskudd til andre tiltak.

Tildelinga av 6 mill. kroner til Kystverkets etatismuseum er i tråd med den modellen som er utarbeidet for etableringa av etatismuseum for

Kystverket, som bygger på videreutvikling av dagens fyrmuseumsnettverk, jf. omtale i St.prp. nr. 1 (2005–2006). Denne modellen legger til grunn ei statlig finansiering på 6 mill. kroner, mens det på lokalt og regionalt nivå forutsettes bidrag på 4 mill. kroner. Etatismuseet ble etablert som en nettverksmodell i 2008 med fire samarbeidspartnere. I budsjettet for 2010 foreslås det en videreføring av post 71 tilskudd til kystkultur på 6,2 mill. kroner til Kystverkets etatismuseum og 2,05 mill. kroner i tilskudd til øvrige kystkulturtiltak. Fiskeri- og kystdepartementet deltar i et samarbeid med Miljøverndepartementet og Kultur- og kirkedepartementet om kystkultur. I tillegg er det etablert et sektorovergrepene samarbeid om kystkultur mellom Kystverket, Fiskeridirektoratet, Riksantikvaren og ABM-utvikling. Det vises til nærmere omtale av det generelle arbeidet knyttet til kystkultur under kapittel 7.2 Bevaring og bruk av kulturminner.

Budsjettforslag for 2010

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgninga under post 01 skal dekke lønnsutgifter, utredninger, reiser, kontortjenester, kompetanseheving, inventar, utstyr og informasjonsvirksomhet i Fiskeri- og kystdepartementet.

Bevilgninga på posten er redusert med 313 000 kroner knyttet til overføring av midler til lønns- og regnskapstjenester ved Departementenes service-senter under Fornyings- og administrasjonsdepartementet.

Det fremmes forslag om å bevilge 102,296 mill. kroner på posten i 2010.

Post 21 Spesielle driftutgifter

Bevilgninga under post 21 omfatter bruttobudsjettering av midler fra Nordisk Ministerråd som forvaltes av Fiskeri- og kystdepartementet, med tilsvarende inntektsbevilgning på kap. 4000 post 04. I 2010 er aktivitetsnivået knyttet til nordiske prosjekter anslått til 6,442 mill. kroner.

I tillegg omfatter posten bevilgninga til samarbeidstiltak Russland som for 2010 er foreslått satt til 2,6 mill. kroner, samt en bevilgning til tiltak mot UUU-fiske på 2,158 mill. kroner. I tillegg foreslås det fra 2010 bevilget 0,2 mill. kroner som skal dekke Fiskeri- og kystdepartementets andel av Norges bidrag til Nordlig Dimensjon, Partnerskap for transport og logistikk.

Det fremmes forslag om å bevilge 11,4 mill. kroner på posten i 2010.

Post 70 Tilskudd diverse formål, kan overføres

Formålet med tilskuddet er å gi støtte til tiltak innenfor Fiskeri- og kystdepartementets ansvarsområde.

Det fremmes forslag om å bevilge 500 000 kroner på posten i 2010.

Post 71 Tilskudd til kystkultur, kan overføres

Formålet med tilskuddet er å gi støtte til tiltak relatert til kystkultur, medregnet museumstiltak innenfor Fiskeri- og kystdepartementets ansvarsområde.

Det fremmes forslag om å bevilge 8,25 mill. kroner på posten i 2010.

Kap. 4000 Fiskeri- og kystdepartementet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010
01	Refusjoner	1 333	10	10
04	Refusjoner eksterne prosjekter	6 363	6 250	6 442
	Sum kap. 4000	7 695	6 260	6 452

Post 01 Refusjoner

Det fremmes forslag om å bevilge 10 000 kroner på posten i 2010.

Post 04 Refusjoner eksterne prosjekter

Posten dekker refusjoner fra eksterne prosjekter med tilsvarende bevilgning på kap. 1000 post 21. I 2010 omfatter dette nordiske prosjekter med ei samla ramme på 6,442 mill. kroner.

Det fremmes derfor forslag om å bevilge 6,442 mill. kroner på posten i 2010.

Kap. 1001 Deltakelse i internasjonale organisasjoner

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010
70	Tilskudd, <i>kan overføres</i>	7 895	8 970	9 260
	Sum kap. 1001	7 895	8 970	9 260

Innledning

De internasjonale organisasjonene Norge er medlem av er viktige premissleverandører for utforminga av norsk fiskeri- og kystforvaltning inklusive regelverket for fiskeriforvaltning, sjømattrygghet, kvalitet, fiskehelse og fiskevelferd. Fiskeri- og kystdepartementet har som mål at Norge skal spille en aktiv rolle i utforminga av internasjonalt sanitært og etisk regelverk langs hele produksjonskjeden innen fiskeri og havbruk, i

utviklinga av internasjonal havrett og forvaltninga av de levende marine ressursene, i tråd med ønsket om å fremme norske forvaltningspolitiske prinsipper regionalt og globalt.

Sjøtransporten er internasjonal. Rammebetingelsene for havner og sjøtransport fastsettes derfor i stor grad utenfor Norges grenser. Fiskeri- og kystdepartementet arbeider i internasjonale fora for å ivareta Norges interesser for kyststat i denne sammenheng.

Nærmere om organisasjonene

Fiskeriforvaltning, rådgiving og forskning

Forvaltninga av fiskebestandene i det nordlige Atlanterhavet er basert på internasjonalt samarbeid gjennom bilaterale og multilaterale avtaler og gjennom regionale fiskerioorganisasjoner. Det internasjonale råd for havforskning (ICES) gir fiskerimyndighetene vitenskapelige råd om det marine miljøet og om forvaltninga av fiskebestandene. Med utgangspunkt i denne rådgivinga drøftes årlige kvoter og reguleringstiltak for de ulike fiskebestandene med de aktuelle partene. For å styrke tilpasninga til ei økosystembasert rådgiving har ICES endret rådgivningsprosessene og de er blitt mer tidsfleksible og åpne for at interesseorganisasjoner kan delta som observatører.

Norge deltar aktivt i de to regionale fiskerioorganisasjonene i Nord-Atlanteren: Den nordvestatlantiske fiskerioorganisasjonen (NAFO) og Den nordøstatlantiske fiskerikommisjonen (NEAFC). Arbeidet omfatter blant annet oppfølging av prinsipper for kvotetildeling og spørsmål om kontroll og tvisteløsningsmekanismer. NEAFC spiller en aktiv rolle i reguleringa av bestandene utenfor nasjonal fiskerijurisdiksjon i det nordøstlige Atlanterhavet. NEAFC har de seinere år hatt stadig større betydning for utvikling av nye rammeverk for effektiv bekjempelse av ulovlig, urapportert og uregulert fiske (UUU-fiske) og for nytenking omkring økosystembasert forvaltning. NEAFC har nylig oppdatert konvensjonsteksten for å bringe den i samsvar med moderne havrett. NEAFC har også som den første regionale fiskeriforvaltningsorganisasjonen foretatt en evaluering med eksterne deltakere av hvordan NEAFC oppfyller sine mål og forpliktelser.

Norge har fått gjennomslag for et regime om havnestatskontroll som skal sikre kontroll med ressursuttaket i området. Regimet er implementert av NEAFC-landene med virkning fra 1. mai 2007. Alt dette har ført til behov for å bygge ut organisasjonens sekretariat for å kunne løse nye oppgaver. Tilsvarende regler er vedtatt, men ikke i tråd i kraft i NAFO.

NAFO fastsetter kvoter i internasjonalt farvann i området mellom Grønland, Canada og USA. NAFO-konvensjonen omfatter i prinsippet alle bestander i området unntatt laks, tunfisk, sverdfisk og hval. NAFO er et viktig forum, ikke minst fordi sentrale aktører som USA, Canada, EU og Japan, foruten Norge, er medlemmer. Det er vedtatt endringer i NAFO for å tilpasse organisasjonen til den siste utviklinga innen internasjonal havrett.

Både NEAFC og NAFO har det siste året vedtatt nye regler for å beskytte sårbare bunnhabitat mot fiskeriaktivitet.

Norge tiltrådte i 2004 Den internasjonale konvensjon for bevaring av atlantisk tunfisk (ICCAT). Formålet med Norges deltakelse i ICCAT har vært å bidra til ei forvaltning som sikrer gjenoppbygging av makrellstørjebestanden i Det østlige Atlanterhav slik at bestanden igjen kan bli fiskbar i norske farvann. For å kunne delta i et framtidig makrellstørjefiske må Norge, i tråd med sine havrettslige forpliktelser, samarbeide med den relevante regionale fiskeriforvaltningsorganisasjonen, dvs. ICCAT.

Bestandssituasjonen for makrellstørje er imidlertid dramatisk og havforskerne mener det er stor fare for bestandskollaps. Norge ble for 2007 for første gang tildelt en nasjonal kvote på makrellstørje. Kvotene fastsettes for fire år av gangen, og ICCAT har vedtatt en gradvis nedtrappingsplan av fisket for perioden 2007–2011. Norge har vedtatt forbud mot å fiske makrellstørje. Forbudet vil bli revurdert dersom bestandssituasjonen bedres.

Den sørøstatlantiske fiskerioorganisasjon (SEAFO) ble etablert 20. april 2001. Norge ratifiserte konvensjonen 12. februar 2003. Organisasjonen skal ha ansvar for forvaltning av fiskeriresursene i området, både vandrende og stasjonære bestander, og er den første regionale fiskerioorganisasjon som ble etablert etter inngåelsen av FN-avtalen om fiske på det åpne hav.

Formålet til Den nordatlantiske sjøpattedyrkommisjonen (NAMMCO) er samarbeid om forskning, bevaring og forvaltning av sjøpattedyr. Det konkrete samarbeidet omfatter sel, små tannhvaler og hvalross og oppdatering av oversikter over bestandssituasjonen for diverse arter av sjøpattedyr i Nord-Atlanteren, medregnet de store bardehvalene. Det er en viktig del av organisasjonens arbeid å formidle informasjon om bærekraftig forvaltning av sjøpattedyr. NAMMCOs vitenskapskomité arbeider blant annet med å utvikle modeller for å kunne beregne økonomiske sider ved samspill mellom sjøpattedyr og fiskerier i Nord-Atlanteren. NAMMCO gjør også en betydelig innsats i arbeidet med å forbedre avlivningsmetodene for hval og sel.

Organisasjonen EUROFISH ble etablert i 2001 som arvtaker etter FAOs EASTFISH-prosjekt. Formålet er bistand til oppbygging og utvikling av egen fiskerisektor i sentral- og østeuropeiske land. Oppgavene omfatter innsamling av markedsinformasjon og statistikk, teknisk bistand i form av kurs, assistanse i forbindelse med planlegging og gjennomføring av messer med mer. EUROFISH gjennomfører ei rekke utredninger, og utgir publi-

kasjoner om fiskerisektoren i de aktuelle land i tillegg til å produsere et fagtidsskrift.

Fiskeri- og kystdepartementet deltar også i andre internasjonale organisasjoner og fora som har betydning for norsk hav- og fiskeriforvaltning, der det ikke bevilges kontingent over Fiskeri- og kystdepartementets budsjett.

En organisasjon som har fått økende betydning for norsk fiskeri de siste åra er Konvensjonen for bevaring av levende marine ressurser i Antarktis (CCAMLR). CCAMLR forvalter fiskeriene i Sørishavet. Organisasjonen har særlig utfordringer som følge av enorme havområder, ugjestmilde forhold og økosystem som krever særskilt omtanke med sikte på bærekraftig forvaltning. Norge har meldt på fartøy for deltakelse i fisket etter krill i 2008. Norge deltok tidligere også med fartøy i fisket etter tannfisk, men har ikke meldt på fartøy i dette fisket i 2009 eller 2010.

I Den internasjonale hvalfangstkommisjonen (IWC) arbeider Norge med å få modernisert den modellen som benyttes for å beregne kvoter for hvalfangst (RMP). Norge vurderer fortløpende hvilket forum som er best egnet for å håndtere spørsmål om forvaltning av de store bardehvalene.

Andre organisasjoner der departementet deltar er Arktisk råd, Konvensjonen om beskyttelse av det marine miljøet i det nordøstlige Atlanterhavet (OSPAR), Nordisk fiskerisamarbeid, Nordatlantisk Fiskeriministerkonferanse (NAFMC), FNs matvareorganisasjon (FAO), Kommisjonen for bærekraftig utvikling (CSD), Konvensjonen om biologisk mangfold (CBD), Verdens naturvernunion (IUCN), Konvensjonen om vern av migrerende arter (Bonn-konvensjonen), Konvensjonen for handel med truede dyre- og plantearter (CITES), uformelle statspartsmøter og revisjonskonferanser for FN-avtalen om fiske på det åpne hav, FNs uformelle konsultasjoner om havspørsmål og havrett (ICP) og fiskeri- og havdebatten i FNs generalforsamling.

Havner, farleier, navigasjon og beredskap

De internasjonale navigasjonskongressene (PIANC) driver med utredninger og formidling av kunnskap om planlegging, utbygging og drift av havner, farleier og offshoreinstallasjoner.

Virksomheten til Den internasjonale fyrvesenorganisasjonen (IALA) er i hovedsak rettet mot utvikling og koordinering av standarder og systemer for navigasjonsveiledning og anbefalinger om presisjonsnivå for navigasjonsinnretninger og -hjelpemidler.

Bonn-avtalen er en internasjonal avtale mellom kyststatene rundt Nordsjøen og EU. Avtalen inne-

bærer en forpliktelse om gjensidig assistanse og samarbeid mot forurensing, og bruk av miljøovervåking for å oppdage og bekjempe forurensing og hindre miljølovbrudd.

I tillegg deltar Fiskeri- og kystdepartementet og Kystverket i ulike komiteer i FNs sjøfartsorganisasjon IMO. Kontingenten for Norges medlemskap dekkes over Nærings- og handelsdepartementets budsjett. Innen beredskap mot akutt forurensning er Norge også medlem i Københavnavtalen (Norge, Danmark og Sverige), og har inngått bilaterale avtaler med Russland og Storbritannia.

Sjømattrygghet, kvalitet, fiskehelse og fiskevelferd

Norges medlemskap i de relevante organisasjonene på dette området dekkes over budsjettene til Utenriksdepartementet og Landbruks- og matdepartementet.

Internasjonalt regelverk innenfor disse områdene gir viktige rammebetingelser for de marine næringene. Norsk deltakelse er viktig fordi den internasjonale kunnskapen om sjømat er begrenset sammenlignet med kunnskapen om annen mat.

Norge er medlem av WTO/SPS-komiteen. Komiteen er det globale forumet for å løse handelskonflikter mellom medlemmer i WTO (Verdens handelsorganisasjon) som er begrunnet i mattrygghet eller forhold knyttet til dyrehelse/fiskehelse.

Handelskonflikter knyttet til sjømat som er begrunnet i ulike lands kvalitetsregelverk, sorterer under WTO/TBT-komiteen, der Norge er medlem. Arbeidet i komiteen er blant annet viktig for å få etablert et grunnlag i WTO for å sammenligne om ulike lands mattilsynssystemer er likeverdige mht. effekt selv om de er bygget opp på ulike måter (ekvivalens).

Norge er medlem i to internasjonale organisasjoner på det sanitære området. Codex Alimentarius er en internasjonal organisasjon for matvarestandarder, som er etablert i fellesskap mellom FAO og WHO (Verdens helseorganisasjon). OIE er en internasjonal dyrehelseorganisasjon. Begge organisasjonene er spesifikke referansepunkter under WTO/SPS-avtalen. Et land som følger retningslinjer og standarder utarbeidet av disse organisasjonene, kan ikke anklages for urettmessige handelshindringer. Retningslinjer utarbeidet i disse organisasjonene påvirker i stor grad EU-regelverket, og gir mer forutsigbare betingelser mht. markedsadgang for norsk sjømat til land også utenfor EØS-området.

Globale risikovurderinger mht. mattrygghet gjøres av ulike FN-organer. Joint FAO/WHO Com-

mittee on Food Additives (JECFA) utfører globale risikovurderinger av fremmedstoffer i mat. I regi av FAO og WHO arrangeres også ekspertkonsultasjoner ved behov for å ha grunnlag for å lage globale matvarestandarder.

Norge er medlem av Europarådet, og har signert og ratifisert Europarådets konvensjon om beskyttelse av produksjonsdyr. I regi av Europarådet utarbeides det nå tilrådinge om etiske standarder og forhold ved hold av ulike arter, blant annet oppdrettsfisk.

Fiskeri- og kystdepartementet deltar i embetsmannskomiteen for næringsmiddelspørsmål under Nordisk ministerråd. I denne komiteen legges

blant annet grunnlaget for å fremme den felles nordiske modellen for mattrygghet og matkvalitet i ulike internasjonale fora.

Budsjettforslag 2010

Post 70 Tilskudd, kan overføres

Posten dekker medlemsavgifta til ulike internasjonale organisasjoner og kommisjoner som Norge deltar i.

Det fremmes forslag om å bevilge 9,26 mill. kroner på posten i 2010. Tabell 7.2 viser anslått fordeling av forslag til bevilgning på den enkelte organisasjon.

Tabell 6.2 Oversikt over kontingenter til internasjonale organisasjoner i 2010 (i 1 000 kroner)

Organisasjon	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010
Det internasjonale råd for havforskning (ICES)	1 898	2 000	2 100
Den nordøstatlantiske fiskerikommisjonen (NEAFC)	2 691	3 100	3 300
Den nordvestatlantiske fiskeriorganisasjon (NAFO)	151	430	230
Den nordvestatlantiske sjøpattedyrkommisjonen (NAMMCO)	1 897	2 000	2 010
Den internasjonale kommisjonen for bevaring av atlantisk tunfisk (ICCAT)	280	300	395
Den sørøstatlantiske fiskeriorganisasjon (SEAFO)	262	350	400
EUROFISH	524	490	520
De faste internasjonale navigasjonskongresser (PIANC)	43	100	115
Den internasjonale havnevesenorganisasjonen (IAHP)	9	25	10
Den internasjonale fyrvesenorganisasjon (IALA)	96	150	125
Bonn-avtalen	46	25	55
Sum kap. 1001 post 70	7 895	8 970	9 260

Programkategori 16.20 Forskning og innovasjon

Utgifter under programkategori 16.20 fordelt på kapitler

		(i 1 000 kr)			
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010	Pst. endr. 09/10
1020	Havforskningsinstituttet	626 062	558 150	587 850	5,3
1021	Drift av forskningsfartøyene	202 561	176 050	181 900	3,3
1022	NIFES	129 559	132 900	138 200	4,0
1023	Fiskeri-, havbruks- og transportrettet FoU	428 858	460 800	496 931	7,8
2415	Innovasjon Norge, fiskeri- og andre regionalpolitiske tiltak	51 281	75 000	75 000	0,0
	Sum kategori 16.20	1 438 321	1 402 900	1 479 881	5,5

Utgifter under programkategori 16.10 fordelt på postgrupper

		(i 1 000 kr)			
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010	Pst. endr. 09/10
01-20	Driftsutgifter	101 940	100 301	102 296	2,0
21-23	Andre driftsutgifter	5 156	10 860	11 400	5,0
70-89	Overføringer til private	12 801	17 470	18 010	3,1
	Sum kategori 16.10	119 897	128 631	131 706	2,4

Innledning

Hovedmål: Norge skal ha en internasjonalt ledende posisjon innen marin forskning og innovasjon.

I Soria Moria-erklæringa står det at det skal satses bevisst på næringer der Norge har et fortrinn og stort verdiskapingspotensial. Forskning og innovasjon er avgjørende virkemiddel for å utløse verdiskaping i marine næringer. Marin forskning er prioritert i forskningspolitikken, sist presentert i St.meld. nr. 30 (2008–2009) Klima for forskning (forskningsmeldinga).

Fiskeri- og kystdepartementet har hovedansvaret for datainnsamling, forskning og overvåking som grunnlag for ei bærekraftig forvaltning av de levende marine ressursene. For å kunne realisere målene i Fiskeri- og kystdepartementets strategi må Norge være ledende i kunnskapsutvikling på

sentrale områder innen ressursforvaltning, havmiljø, havklima og sjømat. Dette omfatter fiskeressurser, havmiljø, havbruksaktiviteter, miljøvirkninger av marin næringsaktivitet og kvalitetsaspekter ved fôr og sjømat.

I hovedsak er forskningsinnsatsen knyttet til to hovedområder:

- *Forvaltningsrettet forskning:* Forskning som skal danne grunnlag for vitenskapelig baserte råd til forvaltninga, for eksempel om kvotefastsetting, helse og velferd hos fisk i havbruk, bærekraftig havbruk og sjømattrygghet
- *Næringsrettet forskning:* Forskning som skal danne grunnlag for næringsutvikling, for eksempel forskning for et eksisterende næringsliv eller forskning som skal legge grunnlag for framtidig næringsaktivitet og verdiskaping

I arbeidet med nyskaping i marin sektor legges det vekt på å bidra til at marine bedrifter kan posisjonere seg til å hente ut merverdier av sine produkter. I denne sammenheng står nettverkssamarbeid, markedsorientering og kompetanseheving sentralt.

Fiskeri- og kystdepartementet arbeider med en ny strategi for departementets ansvarsområder innen forskning og utvikling. Det tas sikte på å ha strategien ferdig i løpet av høsten 2009.

Programkategorien omfatter omtale av:

- Havforskningsinstituttet
- Drift av forskningsfartøyene
- NIFES (Nasjonalt institutt for ernærings- og sjømatforskning)
- Tilskudd til Norges forskningsråd
- Tilskudd til Veterinærinstituttet
- Tilskudd til utviklingstiltak
- Tilskudd til Nofima
- Tilskudd til marin bioteknologi mv.
- Innovasjon Norge

Fiskeri- og kystdepartementet finansierer forskning og innovasjon for nærmere 1,5 mrd. kroner. Dette utgjør nær en tredjedel av departementets totale budsjetttramme.

I tillegg til bevilgninger over Fiskeri- og kystdepartementets budsjett bevilges det betydelige midler som kommer den marine og maritime sektoren til gode over andre departementers budsjett. Dette omfatter blant annet midler til forskning innenfor universitets- og høyskolesektoren og gjennom Norges forskningsråd over Kunnskapsdepartementets budsjett og midler til næringsutvikling over Nærings- og handelsdepartementets og Kommunal- og regionaldepartementets budsjetter.

Overordnede mål og prioriteringer forskning

Regjeringa foreslår å styrke bevilgningene til forskning og innovasjon over Fiskeri- og kystdepartementets budsjett med drøyt 50 mill. kroner. For en oversikt over budsjettprioriteringene i 2010, se boks 6.1. Hovedprioriteringene for Fiskeri- og kystdepartementets bevilgninger til forskning og utvikling videreføres i 2010. Forskningsinnsats knyttet til utfordringene i nordområdene skal prioriteres.

Boks 6.1 Budsjettprioriteringer innen forskning og innovasjon i 2010

Regjeringa foreslår følgende styrking av forskning og innovasjon innenfor Fiskeri- og kystdepartementets budsjett i 2010:

- Forskinga om klimaendringenes virkninger på livet i havet foreslås styrket med 14 mill. kroner, fordelt med 8 mill. kroner over Havforskningsinstituttets budsjett og 6 mill. kroner over budsjettet til Norges forskningsråd.
- Havforskningsinstituttet foreslås styrket med 9 mill. kroner for å bedre kunnskapsgrunnlaget for høsting av villlevende marine ressurser.
- Bevilgningene til fjordøkologi styrkes med 2 mill. kroner til en årlig ramme på 6 mill. kroner over bevilgningene til Havforskningsinstituttet og Norges forskningsråd. I dette arbeidet inngår studier av kongekrabbens og selens betydning i fjordøkologien.
- Det foreslås en styrket innsats på 4 mill. kroner til oppfølging av Strategi for en miljømessig bærekraftig havbruksnæring i 2010. Lakselus er et sentralt forskningsområde. Satsinga er nærmere omtalt under Havforskningsinstituttet. Det er også satt av totalt 15 mill. kroner til forskning og overvåking i forbindelse med beslutninga om å åpne for økning i maksimal tillatt biomasse for den enkelte oppdrettskonsesjon, fordelt med 8 mill. kroner over Fiskeri- og kystdepartementets budsjett og 7 mill. kroner over Miljøverndepartementets budsjett.
- Innsatsen innen havbruksernæring (fôr og fôrressurser) og helsevirkninger av inntak av sjømat ved Nasjonalt institutt for ernærings- og sjømatforskning foreslås styrket med 2 mill. kroner i 2010.
- Det foreslås bevilget 5,5 mill. kroner over Havforskningsinstituttets budsjett i 2010 for å dekke kostnader knyttet til slutføring av prosjektering og kvalitetssikring av et nytt isgående forskningsfartøy.
- Bevilgningene til marin bioprospektering over Fiskeri- og kystdepartementets budsjett foreslås styrket med 7 mill. kroner i 2010.
- Det foreslås å styrke bevilgninga til forskning på bruk av marine alger til bioenergi og tiltak for å fremme forskning på mer miljø- og klimavennlig teknologi i marin og maritim sektor med 4 mill. kroner over budsjettet til Norges forskningsråd.

Forvaltningsrettet ressurs- og miljøforskning

Klimaendringer påvirker havet. Det er behov for mer kunnskap om havets rolle i klimautviklinga, kunnskap om endringene og effektene, medregnet forsuring av havet, og om konsekvenser for fiskeri, havbruk og andre næringer. Satsinga på klimaforskning foreslås styrket med 14 mill. kroner i 2010. Satsinga er nærmere omtalt under omtalene av Havforskningsinstituttet og Norges forskningsråd.

Den nye havressursloven stiller strengere krav til forvaltninga av viltlevende marine ressurser. Forvaltninga skal være bærekraftig, bygge på en føre-var-tilnærming, være økosystembasert og ivareta biologisk mangfold og leveområder. Tradisjonelt har fiskeriforvaltningas forsknings- og overvåkingsprogrammer konsentrert seg om de kommersielt viktigste bestandene. Det nye forvaltningsprinsippet forplikter imidlertid myndighetene til en jevnlig vurdering av alle bestander som det høstes av, medregnet hvilke virkninger høstinga har på økosystemet. Forvaltningsprinsippet i den nye havressursloven medfører derfor et behov for å styrke forsknings- og overvåkingsinnsatsen.

Økt satsing på forvaltningsrettet forskning som følge av forvaltningsprinsippet skal bedre kunnskapsgrunnlaget for fiskeriforvaltninga og frambringe vitenskapelig funderte råd om høstinga av flere viltlevende marine ressurser enn det som produseres i dag. Det foreslås satt av 9 mill. kroner til dette over budsjettet i 2010. Fjordøkologi er et prioritert forskningsområde, og i 2008 ble det satt i gang ei fireårig satsing på fjordøkologi for å styrke den helhetlige marinøkologiske forståelsen og møte utfordringene som ligger i forvaltninga av kystsona. Det foreslås ei ramme for fjordøkologi på 6 mill. kroner i 2010. I dette arbeidet inngår studier av kongekrabbens og selens betydning i fjordøkologien. Satsinga er nærmere omtalt under omtalene av Havforskningsinstituttet og Norges forskningsråd.

MAREANO-prosjektet (Marin arealdatabase for norske hav- og kystområder) foreslås videreført på samme nivå i 2010 som i 2009. Prosjektets mål er å legge grunnlag for forvaltning av biologisk mangfold og følsomme habitater, øke kunnskapen for å drive økosystembasert forvaltning av norske kyst- og havområder og å fremme kunnskapsbasert, bærekraftig utnyttelse av ressursene.

Det foreslås bevilget 5,5 mill. kroner for å dekke kostnader knyttet til videre prosjektering og kvalitetssikring av et nytt isgående forskningsfartøy i 2010.

Fiskeri- og kystdepartementets prioriteringer innen den forvaltningsrettede ressurs- og miljø-

forskninga er utformet i dialog med Fiskeridirektoratet, Kystverket og Mattilsynet, som er viktige brukere av forskningsresultatene innenfor departementets ansvarsområde. Det legges også stor vekt på dialog med aktører i fiskeri- og havbruksnæringa.

Målet med ressursforskninga og overvåkinga av fisk, skalldyr og sjøpattedyr er å kunne fastslå tilstanden til de ulike bestandene med størst mulig sikkerhet, for på den måten å kunne gi råd som sikrer ei bærekraftig forvaltning og høsting. God kvalitet på fangstdata er en forutsetning for god presisjon i bestandsberegningene. Det er etablert en referanseflåte av fiskefartøyer for å bedre kvaliteten av fiskeridata fra flåten.

Ressursforskning og overvåking utgjør et sentralt grunnlag for den nasjonale og internasjonale rådgivinga om utnyttelsen av fiskebestandene, som blant annet blir utformet gjennom samarbeidet i Det internasjonale råd for havforskning (ICES).

Det er nødvendig med kunnskap om økosystemenes virkemåte, hvordan komponentene i økosystemet gjensidig påvirker hverandre og hvordan miljøfaktorer, inkludert konsekvenser av klimaendringer, virker inn på de enkelte ledd. Videre er det ei utfordring å få minst mulig uønskede virkninger av fisket på økosystemet.

God ressursforskning er viktig for verdiskapinga i fiskerinæringa. Mangelfullt datagrunnlag kan føre til større usikkerhet i bestandsberegningene, som igjen fører til større sikkerhetsmarginer i kvoterådene. Det ulovlige, urapporterte og uregulerte fisket (UUU-fisket) bidrar i vesentlig grad til å øke usikkerheten i beregningsgrunnlaget.

Målet for miljøforskning og miljøovervåking er å kunne fastslå livsbetingelsene og produksjonsforholdene for fisk og andre marine ressurser og dokumentere havmiljøet og hvor reint havet er.

Forvaltningsrettet havbruksforskning

Den forvaltningsrettede havbruksforskninga skal skaffe kunnskapsgrunnlag og gi forvaltningsråd for å sikre at produksjonen skjer på ei bærekraftig måte og innenfor akseptable rammer for areal- og ressursbruk, fiskehelse, fiskevelferd og miljøvirkninger. Forskninga omfatter også forskning på nye arter i oppdrett. Den forvaltningsrettede havbruksforskninga brukes i myndighetenes arbeid med utvikling av regelverk, overvåkingsprogram og tiltak.

I *Strategi for en miljømessig bærekraftig havbruksnæring* er det identifisert forskningsbehov knyttet til genetisk interaksjon og rømming, forurensning og utslipp, sykdom, arealbruk og fôr og fôrressurser. Det foreslås en styrket innsats på

4 mill. kroner til oppfølging av strategien i 2010. Lakselus er et sentral forskningsområde. Satsinga er nærmere omtalt under omtalen av Havforskningsinstituttet.

Det er også satt av totalt 15 mill. kroner til forskning og overvåking i tråd med regjeringas strategi for en miljømessig bærekraftig havbruksnæring. Midlene er fordelt med 8 mill. kroner over Fiskeri- og kystdepartementets budsjett og 7 mill. kroner over Miljøverndepartementets budsjett. Midlene skal blant annet brukes til å utarbeide retningslinjer for lokalisering av oppdrettsvirksomhet og utvikling av indikatorer for miljøovervåking i samsvar med strategien.

Forholdet mellom havbruk og fjordøkologi får økende oppmerksomhet og betydning. Områders og lokaliteters bæreevne, virkninger av utslipp og årsaksforhold, økologisk og genetisk påvirkning fra rømt fisk og spredning av lakselus er prioriterte forskningsområder.

Det trengs målrettet grunnleggende forskning som kan bidra til forståelse av årsakssammenhenger om sykdomsutvikling ved infeksjoner og andre sykdomstilstander i havbruk og hos villfisk. Målet er å øke kunnskapen om forhold som er av betydning for å forebygge, begrense og bekjempe sykdom i havbruk og hos villfisk.

En vesentlig del av forskningen innen fiskehelse rettes mot laks og laksesykdommer. Økt satsing på marine arter i oppdrett, særlig torsk, forutsetter at det drives helseforskning også på disse artene. Det er også behov for mer kunnskap om smittemessige påvirkninger mellom oppdrettsfisk og ville bestander.

Norge er en betydelig bidragsyter innen forskning på velferd hos oppdrettsfisk. Forskning er viktig som en del av grunnlaget for å utarbeide regelverk for fiskevelferd både nasjonalt og internasjonalt.

Forskning og overvåking knyttet til sjømat, helse og kvalitet

Kvalitet, trygghet og helsevirkninger knyttet til å spise sjømat er viktige forskningsområder framover. Innsatsen innen akvakulturernæring (fôr og fôrressurser) og helseeffekter av inntak av sjømat ved Nasjonalt institutt for ernærings- og sjømatforskning foreslås styrket med 2 mill. kroner i 2010.

Kunnskap er avgjørende for utforming av risikovurderinger knyttet til kunnskap om fremmedstoffer, hygiene, miljøgifter, biotoksiner og parasitter. Det er også behov for å videreutvikle egnede analysemetoder for påvisning av patogener i sjømat i de ulike leddene i produksjonsprosessen.

Det trengs forskningsbasert kunnskap for å avveie positive virkninger av å spise sjømat mot mulige negative virkninger, for eksempel av miljøgifter. Forskningsresultater på området brukes som grunnlag for forvaltning, rådgiving til forbrukerne og utforming av nasjonalt og internasjonalt regelverk.

Forskning skal bidra til å utvikle forvaltningsregimer og fangstredskaper som sikrer at råvaren så langt det er mulig beholder sin kvalitet. Godt utviklede sporingssystemer kan bidra til å dokumentere at fisk som omsettes er lovlig fanget og bærekraftig forvaltet.

Forskning knyttet til havner og infrastruktur for sjøtransport

Forskninga på dette området er knyttet til kystforvaltninga. Målet for innsatsen er å legge til rette for at sjøtransporten blir integrert i transportkjeden og bidra til økt effektivitet og sikkerhet i sjøtransporten generelt. FoU knyttet til havner og infrastruktur for sjøtransport skal medvirke til et bedre beslutningsgrunnlag for tiltak i sektoren og bidra til utvikling av teknologi, organisering og andre rammebetingelser. Prioriterte forskningsområder er trafikkovervåking og navigasjonssikkerhet, redusert miljøbelastning og bedret flyt av gods i transportsystemet. Mulige negative virkninger av transport og utvinning av olje på det marine liv, og metoder for å påvise slike virkninger og kunne iverksette tiltak for å begrense skade, er viktige områder for departementet, likeledes forskning og utvikling av teknologi og kunnskap for gjennomføring av oljevernaksjoner.

Samfunnsforskning

Marin næringsaktivitet påvirker lokalsamfunn, samfunnsstruktur og fordeling av ressurser. Holdninga til marine næringer og marine produkter påvirker rammebetingelsene for marin sektor, markedsmuligheter og prisfastsettelse og rekruttering til sektoren. Tverrfaglig forskning som inkluderer samfunnsvitenskapelige og samfunnsøkonomiske problemstillinger skal bidra til å påvise samspillet mellom samfunn, verdiskaping og utvikling av marin sektor, slik at næringsutviklinga kan gå i ønsket retning.

Næringsrettet forskning og utvikling

Den næringsrettete fiskeri- og havbruksforskninga skal skaffe kunnskapsgrunnlag for å sikre at det store verdiskapingspotensialet utnyttes. Investeringer i forskning og utvikling av kunnskapstunge

produkter er viktig for næringskonkurransesevne. Forskningsbasert kompetanse som bygges inn i nye produkter og prosesser kan bidra til markedsfordeler og høyere avkastning på marine produkter.

Innsatsen innen marin bioprospektering foreslås styrket med 7 mill. kroner i 2010. Midlene skal gå til oppfølging av den nasjonale strategien for marin bioprospektering som ble lagt fram i september 2009. I strategien legges det opp til ei målrettet og nasjonal satsing på marin bioprospektering. Strategien er nærmere omtalt i Boks 6.8. Nordområdene blir særlig prioritert.

Som en del av regjeringas satsing på fornybar og miljøvennlig energi foreslås det å styrke bevilgninga til forskning på bruk av marine alger til bioenergi og tiltak for å fremme forskning på mer miljø- og klimavennlig teknologi i marin og maritim sektor (for eksempel havbruks- og fiskeriteknologi, redusert utslipp av klimagasser og oljevernberedskap). For nærmere omtale av satsinga se omtalen av Norges forskningsråd.

Nye næringer og nyetablerte bedrifter har ikke samme evne til å finansiere forskning som etablert næringsliv. Gjennom programmet for kommersialisering av FoU-resultater (FORNY) i Norges forskningsråd gis det tilskudd til verifisering (markeds-testing) av gode prosjekter. Målet med tiltaket er å få flere prosjekter fra idé- og utviklingsfasen til kommersialiseringsfasen for å fremme nytt næringsliv basert på forskningsresultater.

Forskning for å fremme en kunnskapsdrevet næringsutvikling er primært bedriftenes og næringsas eget ansvar, men det offentlige har et ansvar for å legge til rette for forskning som utløser prosjekter som er lønnsomme for næring og samfunn. I særlig grad er det viktig at etablert næringsliv tar et større ansvar for å finansiere forskning og utvik-

ling innenfor egen sektor. Tiltak for å stimulere næringslivet til å investere mer i forskning er sentralt. Viktig i den forbindelse er Fiskeri- og havbruksnæringsas forskningsfond, Forskningsrådets brukerstyrte virkemidler og Skattefunn-ordninga.

Internasjonalt forskningssamarbeid

Internasjonalisering av norsk forskning er en hovedprioritet i regjeringas forskningspolitikk. Aktiv og målrettet satsing på internasjonalt forskningssamarbeid bidrar til å øke kvaliteten og redusere kostnadene ved forskning.

Næringskonkurranseskraft vil i framtida i stor grad være avhengig av kunnskapsmessige fortrinn. Styrket internasjonal konkurransekraft innenfor mat-, havbruks- og fiskeriforskning var et av hovedmålene med sammenslåinga av den næringsrettete forskninga i tidligere Fiskeriforskning, Akvaforsk, Matforsk og Norconserv til Nofima i 2008.

Den største delen av internasjonalt marint FoU-samarbeid skjer gjennom deltakelse i EUs ramme-program for forskning og i Det internasjonale råd for havforskning (ICES). I tillegg er forskningssamarbeid med Russland, Nord-Amerika og Asia viktig.

Resultater og status for forskning

I 2007 ble det brukt 2,2 mrd. kroner på marin forskning og utvikling i Norge. Det utgjorde 6 pst. av den totale FoU-innsatsen. Andelen er uforandret siden 2005. Gjennomsnittlig hadde marin FoU en årlig realvekst på 8 pst. fra 2005 til 2007. Den offentlige finansieringa av marin forskning er høy, 68 pst., sammenlignet med gjennomsnittet totalt, som er 44 pst. Innen havbruk står imidlertid næringslivet for 56 pst. av den totale forskninga.

Tabell 6.3 Totale FoU-utgifter og totale utgifter til marin FoU etter sektor og hovedfinansieringskilde i 2007 (mill. kroner og andel i pst.)

Finansiering	Universitets- og høyskolesektoren	Instituttsektoren	Næringslivet	Totalt	Andel
Offentlig finansiert	462	1 020	28	1 510	68%
Privat finansiert	60	336	302	698	32%
Sum marin FoU	522	1 557	330	2 208	100%

Kilde: NIFU STEP/SSB

Nøkkeltall for forskningsinstituttene

Tabell 6.4 Sammendrag av nøkkeltall for primærnæringsinstituttene 2008

		Havforsk- nings- instituttet	NIFES	Nofima	SINTEF Fiskeri og havbruk	Veterinær instituttet	Primær- nærings- institutter samlet	Forsk- nings- institutter samlet
Personal- ressurser	Forskerårsverk ¹⁾	231	55	214	87	144	1067	5072
	Forskerårsverk i pst. av totalt antall årsverk	35	42	51	81	43	46	64
	Ansatte med doktorgrad per forskerårsverk	0,72	0,77	0,69	0,43	0,63	0,64	0,46
Vitenskape- lig publise- ring	Antall vitenskapelige publikasjoner	³⁾ 186	60	159	37	95	547	2 527
	Publikasjonspoeng per forskerårsverk	³⁾ 0,62	0,69	0,47	0,32	0,45	0,45	0,47
Internasjo- nal finansi- ering	Inntekter fra utlandet (mill. kroner)	50,2	2,1	38,0	8,9	3,5	119,7	975,4
	Inntekter fra utlandet i pst. av totale driftsinntekter ²⁾	6	2	8	8	1	5	11
	Finansiering fra EU per forskerårsverk ¹⁾ (1000 kro- ner)	58	37	102	44	24	47	47

¹⁾ Årsverk utført av forskere og annet faglig personale.

²⁾ Ekskl. finansinntekter og ekstraordinære inntekter.

³⁾ Tall for 2007. Havforskningsinstituttet har ikke rapportert publiserings tall til NIFU STEP for 2008.

Kilde: Norges forskningsråd. Årsrapport 2008. Forskningsinstituttene. Samlerapport og delrapport for primærnæringsinstituttene.

Tabell 6.4 viser en del nøkkeltall for fiskeri- og havbruksforskningsinstitutter, og for primærnæringsinstitutter samlet og alle forskningsinstitutter samlet. Instituttene har alle ulike historier og en ulik blanding av forvaltningsoppgaver og forskningsoppgaver, og er derfor ikke direkte sammenlignbare. Det illustreres blant annet av tallet for forskerårsverk som andel av totalt antall årsverk ved instituttet.

Internasjonalt forskningssamarbeid

Norge deltar aktivt i EUs 7. rammeprogram for forskning. Marine temaer har fått vesentlig plass i mange av satsingsområdene innenfor det 7. rammeprogrammet, og samlet sett får Norge større uttelling på marine og maritime søknader enn gjennomsnittlig uttelling for øvrige norske søknader.

Den viktigste plattformen for samarbeid om marin forskning i Nord-Atlanteren er Det internasjonale råd for havforskning (ICES) som med sine vitenskapskomiteer og mer enn hundre arbeids- og studiegrupper dekker hele spekteret av marin forskning. I tillegg har Norge arbeidet målrettet for å styrke norsk forsknings- og teknologisamarbeid med Nord-Amerika. I forbindelse med dette er det etablert et samarbeid mellom Norge, USA og Canada innenfor havbruksforskning. Dette samarbeidet videreføres i 2010. Samarbeidet har bidratt til etablering av samarbeidsplattformer og utveksling av forskere og studenter.

Innen forvaltningsrettet marin forskning har Norge et mer enn 50-årig formalisert forskersamarbeid med Russland, og både Havforskningsinstituttet og Nofima har avtaler om samarbeid med russiske forskningsinstitutt.

Norge har også inngått bilaterale forsknings- og teknologisamarbeidsavtaler med marin forskning som tema med Japan og India. NIFES er nasjonalt kontaktpunkt for forskningssamarbeidet med Japan i tett samarbeid med Veterinærinstituttet og Forskningsrådet. Det er identifisert felles forskningstema innen sjømattrygghet og det er tildelt midler til felles prosjekter.

Med basis i en norsk-indisk samarbeidsavtale har det vært arbeidet med indiske og norske miljøer for å etablere forskningsprosjekter innen fiske- og dyrevaksine. Det er nå bevilget midler til samarbeidsprosjekter både fra norsk og indisk side, og dette vil bidra til økt innsats innen fiskevaksineforskninga.

Det eksisterer også MoU-er (Memorandum of Understanding) med en rekke land, der kunnskapsutveksling er en integrert del. Fiskeri- og kystdepartementet har slike avtaler med bl.a. Canada, USA, Brasil, Skottland, Kina og Korea.

På institusjonsnivå er det direkte samarbeid med flere forskningsinstitusjoner i andre land.

Det internasjonale samarbeidet er nærmere omtalt under omtalen av kap.1023 post 50 Norges forskningsråd.

Forskningsinstituttene

Det er innført et nytt basisfinansieringssystem for instituttsektoren fra og med 2009. Fiskeri- og kystdepartementet og Landbruks- og matdepartementet er felles ansvarlige departement for grunnbevilgningene til primærnæringsarenaen, som bl.a. inkluderer Veterinærinstituttet (VI), Nofima og SINTEF Fiskeri og havbruk.

Bare nye midler ble fordelt etter resultat i 2009. Fra 2010 skal deler av eksisterende grunnbevilgning bli omfordelt etter oppnådde resultat, og regjeringa tok sikte på en omfordeling på 10 pst. av grunnbevilgninga dette året. Når det gjaldt primærnæringsarenaen tok regjeringa forbehold om å vurdere virkningene etter det første året før nivå på omfordeling av eksisterende grunnbevilgning ble fastsatt. Basert på en vurdering av virkningene etter det første året, vil 2,5 pst. av grunnbevilgningsramma for primærnæringsinstituttene benyttes til resultatbasert omfordeling i 2010. Dette er nødvendig for å gi instituttene mer tid til å omstille seg til det nye systemet. Omfordelingsandelen vil bli vurdert på nytt i 2011. Basisbevilgninger til forskningsinstituttene er nærmere omtalt under kap. 1023, post 50 Norges forskningsråd.

Fiskeri- og kystdepartementet foretar som del av kvalitetssikringa av våre forskningsinstitutter med mellomrom evalueringer. Fiskeri- og kystdepartementet vil i 2010 sette i gang ei evaluering av

enten Havforskningsinstituttet eller NIFES. Det vil også være aktuelt å vurdere instituttens styringsform. Opplegget for evalueringa skal utarbeides i dialog med instituttene og Forskningsrådet.

Fondet for forskning og nyskaping

I 1999 ble det opprettet et fond for forskning og nyskaping for å sikre ei mer stabil og langsiktig offentlig finansiering av norsk forskning. Fondet brukes blant annet til å følge opp prioriteringene i forskningsmeldinga. I 2008 er fondsmidlene i særlig grad benyttet til satsinger som styrker innsatsen innenfor energi og miljø. For nærmere omtale av fondet, se Prop. 1 S for Kunnskapsdepartementet (2009–2010).

Skattefunn

Etter at skattefradragordninga Skattefunn ble aktiv fra andre halvdel av 2002, har marine prosjekter utgjort en viktig del av prosjektporteføljen. I Skattefunn-porteføljen i 2008 er det 448 aktive prosjekter innenfor sektoren Marin/sjømat, en nedgang på 41 prosjekter fra 2007. Disse prosjektene har i 2008 et samlet totalbudsjett på 944 mill. kroner, og det er budsjettert med en skattelette på 175 mill. kroner. De aktive marine prosjektene utgjorde 12,4 pst. av alle aktive Skattefunn-prosjekter i 2008.

Skattefunn-ordninga har nylig blitt evaluert. Evalueringa konkluderer med at ordninga virker etter hensikten og bør fortsette. Skattefunn er nærmere omtalt i Prop. 1 S for Nærings- og handelsdepartementet (2009–2010).

Fiskeri- og havbruksnæringsens forskningsfond

Fiskeri- og havbruksnæringsens forskningsfond (FHF) ble opprettet 1. januar 2001. Målet med FHF er å styrke næringsfinansieringa av forskning og utvikling for å legge til rette for økt verdiskaping, miljøtilpasning, omstilling og nyskaping i fiskeri- og havbruksnæringsa. Inntektene kommer fra ei FoU-avgift på 0,3 pst. på eksporten av fisk og fiskevarer. I 2008 var FHF's samlede budsjett på 135,3 mill. kroner, hvorav 126 mill. kroner var avsatt til forsknings- og utviklingsaktiviteter. Fondet forvaltes av et styre med representanter fra næringsa. Næringsas behov skal ligge til grunn for prioriteringene. Fondets primæroppgave er å identifisere forsknings- og utviklingsoppgaver som næringsa ønsker å få løst, og vurdere hvordan disse best kan løses. Norges forskningsråd og Innovasjon Norge er viktige samarbeidspartnere. Fondet

ble evaluert i 2006. Evalueringa ble omtalt i St. prp. nr. 1 (2007–2008) Fiskeri- og kystdepartementet.

Evalueringa er fulgt opp gjennom at det er etablert bedre rutiner for igangsetting, gjennomføring og oppfølging av prosjekter, og det vil bli utarbeidet et mål- og resultatstyringsystem. Gjennom disse tiltakene er målet å sikre at fondets aktivitet er effektiv og forutsigbar, og at det er godt innsyn i fondets virksomhet. I dialog med FHF og næringsorganisasjoner har departementet kommet til at det foreløpig ikke er hensiktsmessig å endre styrets sammensetning eller funksjon, slik at styrets virksomhet fortsatt skal være basert på konsensus.

Det er i dag tett samarbeid mellom næringsorganisasjonene og FHF. I forbindelse med oppfølginga av evalueringa er det gjennomført tiltak for å sikre en klar rolledeling mellom fondets og næringsorganisasjonenes aktivitet. Det arbeides for at FHF's virksomhet kan sees i tettere sammenheng med Forskningsrådets og Innovasjon Norges virksomhet.

Fiskeri- og kystdepartementet fastsetter forskrift og instruks for fondets virksomhet. Forskriften er endret fra 1. juli 2009. De viktigste endringene var knyttet til styrets funksjonstid, som nå er endret til 2 år, og til at det ikke lenger er begrensninger på hvor mange perioder et styremedlem kan velges for. Det er også tatt inn i forskriften at FHF skal ha samarbeidsavtale med Innovasjon Norge. Departementet vil vurdere behov for ytterligere endringer i forskrift og instruks som følge av de tiltak som iverksettes. Det legges foreløpig ikke opp til at FHF's tilknytningsform endres, men det vil bli igangsatt et arbeid for å vurdere alternativ organisasjonsform.

Samarbeid mellom FHF og Nofima

Gjennom etableringa av Nofima fra 1. januar 2008 er størstedelen av næringsrettet marin forskning samlet i ett forskningskonsern. FHF og Nofima har underskrevet en avtale som legger rammer for samarbeid. Dette innebærer at en del av fondsmidlene fra FHF kanaliseres til Nofima i form av langsiktige næringsrettede forskningsprosjekter. Hvert prosjekt bør ha en årlig økonomisk ramme på 3–5 mill. kroner. Midlene skal være med på å sikre langsiktig marin, næringsrettet og brukerstyrt forskning. Det er FHF selv på vegne av næringa som bestemmer hvilke langsiktige, næringsrettede forskningsprosjekt som skal finansieres med FHF-midler. Midler fra fondet skal ikke benyttes til grunnfinansiering av Nofima. FHF vil bidra til å utvikle Nofima til å bli en tjenlig FoU-leverandør for fiskeri- og havbruksnæringa. Det er et mål at FHF skal kjøpe FoU-tjenester fra Nofima for om

lag 50 mill. kroner per år. Det er nedsatt et samarbeidsutvalg med representanter fra begge parter for å konkretisere samarbeidet. Gjennom dette samarbeidet blir en større del av FHF's midler rettet mot større, brukerstyrte prosjekter som er målrettet mot næringsas langsiktige utviklingsbehov, slik blant annet evalueringa av FHF tilrår.

Marin innovasjon og regional næringsutvikling

Mål og prioriteringer

Myndighetene skal legge til rette for økt avkastning i Norge av den samlede marine verdikjeden.

Konkurranssevnen i marin sektor er sterkt knyttet til næringsas evne til innovasjon. Med innovasjon menes evnen til å utvikle og ta i bruk nye prosesser og produkter, utvikle mer konkurranse-dyktige forretningsformer med mer. Innovasjon krever målrettet innsats og samarbeid mellom marine bedrifter, kunder/market, leverandører, FoU-miljø og virkemiddelapparat.

Forskning er et viktig grunnlag for å sikre nyskaping og vekst i et kunnskapssamfunn. Forskninga skal legge til rette for økt verdiskaping gjennom utvikling og innovasjon i hele verdikjeden fra "fjord til bord". Det er et mål at norske marine bedrifter skal øke sin FoU-innsats. Fiskeri- og kystdepartementet mener et tett samspill mellom Innovasjon Norge og Norges forskningsråd er viktig for å øke og integrere forskning i hele verdikjeden fra marked/forbruker- og distribusjonsleddet til primærproduksjon, medregnet økt samspill mellom marin- og landbruksbasert matproduksjon.

En sentral oppgave på dette feltet er å legge til rette for at verdien av marint råstoff kan utløse større verdier i sluttmarkedene, og at deler av denne merverdien kan tilfalle norske aktører i verdikjeden. For å oppnå dette vil det være viktig å bygge kunnskap om globale markeder og forbrukerønsker. Dette vil kunne fremme markedsdrevne innovasjoner i alle ledd av verdikjeden og bidra til at næringa tilpasser seg organisatorisk til internasjonale markeder. I tråd med disse målene har Fiskeri- og kystdepartementet opprettet et marint verdiskapingsprogram med Innovasjon Norge som operatør. For nærmere beskrivelse av programmet viser vi til omtalen av Innovasjon Norge under kap. 2415.

Fiskeri- og kystdepartementet vil i 2010 opprette et senter for levendelagring og oppføring. Senteret legges til Nofima i Tromsø, og skal frambringe kunnskap om viktige utfordringer knyttet til levendelagring.

Fylkeskommunene har en viktig rolle som regional aktør for utvikling. Gjennom forpliktende partnerskap med næringsliv, virkemiddelaktører, pri-

vate organisasjoner og kommuner skal fylkeskommunene utarbeide premisser for å tilrettelegge for næringsutvikling og bruk av virkemidler i regionene. Partnerskapene, som ledes av fylkeskommunene, utarbeider handlingsplaner/regionale utviklingsplaner for bruk av midler til marin næringsutvikling i fylket.

Fiskeri- og kystdepartementet har sett et behov for å styrke koordineringa mellom regional og nasjonal næringsutvikling. Departementet tok derfor, i samarbeid med Kommunal- og regionaldepartementet, initiativ til et økt strategisk samarbeid med fylkeskommunene for å styrke sammenhengen i den offentlige tilrettelegginga for marin nyskaping. Det ble utarbeidet en samlet oversikt over og analyse av fylkeskommunenes planer og aktive engasjementer i marin sektor. Siktemålet er planmessig samarbeid, god arbeidsdeling og spesialisering mellom fylkene basert på regionale fortrinn. Målet er et felles strategisk utgangspunkt og felles målsettinger for det nasjonale og det regionale arbeidet for marin næringsutvikling med sikte på størst mulig samlet effekt. Dette arbeidet følges opp i faste årlige møter med fylkeskommunene.

Innovasjon Norge har betydelig fagkunnskap i marin sektor. Det er svært viktig at Innovasjon Norge framstår som en attraktiv og aktiv medspiller i de regionale partnerskapene, og at det utvikles et godt samarbeid med fylkeskommunen. Innovasjon Norge har et særlig ansvar for å styrke sammenhengen mellom regionale og nasjonale strategier for marin næringsutvikling og fremme samarbeid mellom regionenes utviklingsarbeid på området.

Fiskeridirektoratet, Mattilsynet og Kystverket har viktige roller i å legge til rette rammevilkår for marint næringsliv. De har også betydelig fagkunnskap på flere områder som er avgjørende for vellykket marint utviklingsarbeid i fylkene. Desentraliseringa av ansvar og virkemidler stiller både Innovasjon Norge, Fiskeridirektoratet, Mattilsynet og Kystverket overfor nye utfordringer og krav til god samhandling, blant annet gjennom de regionale partnerskapene.

De regionale partnerskapene har også ansvaret for det såkalte *Kommuneprosjektet*, som skal videreføres i 2010. Prosjektet skal styrke kommunens posisjon og tjenestetilbud innen næringsutvikling, med særlig oppmerksomhet rettet mot entreprenører og mindre bedrifter. Kvinner og unge er prioriterte målgrupper. Foruten Fiskeri- og kystdepartementet, bidrar Kommunal- og regionaldepartementet og Landbruks- og matdepartementet finansielt til prosjektet som administreres av Innovasjon Norge og Kommunenes Sentralforbund. Sentrale elementer i prosjektet er kompetansehe-

vende tiltak rettet mot kommuneadministrasjonene og styrking av det interkommunale samarbeidet. Fiskeri- og kystdepartementet har bidratt med én million kroner årlig siden 2008.

Kompetanse og rekruttering

For videre næringsutvikling er det viktig at marin sektor framstår som attraktiv for kompetent arbeidskraft. Deler av fiskeri- og havbruksnæringa sliter i dag med å rekruttere kvalifisert arbeidskraft. Det gir grunn til bekymring at det gjennomgående er få søkere til utdanning rettet mot marin sektor.

Departementet opprettet i 2008 et treårig prosjekt for økt rekruttering til marin sektor med en total ramme på 10,8 mill. kroner. Prosjektet, kalt *Sett Sjøbein*, forvaltes av Fiskeri- og havbruksnæringens forskningsfond (FHF) og har ansatt to prosjektledere med kontor i Trondheim. Det er opprettet ei styringsgruppe for prosjektet med bred deltagelse fra næringas organisasjoner og representanter for opplæringssiden.

For å få flere ungdommer inn i fiskerinæringa, er det etablert en ordning med tildeling av 30 etableringsstipend á 250 000 kroner til kjøp av fiskefartøy og en ordning med tildeling av 10 deltakeradganger årlig i en treårsperiode. Fiskeridirektoratet administrerer begge ordningene som ble utlyst første gang i juli 2009 med søknadsfrist 1. september 2009.

Kvinneandelen er gjennomgående lav i marin sektor. Representanter fra organisasjonene i næringa og fra forvaltninga har derfor laget en "Handlingsplan for økt kvinneandel i marin sektor". Handlingsplanens mål er at hele marin sektor, fra næring til forvaltning, skal utnytte potensialet i arbeidsstyrken og tilstrebe en jevnere kjønnsbalanse på alle nivåer. Slik vil næringa framstå som en attraktiv arbeidsplass for begge kjønn. Handlingsplanen presenterer flere tiltak som ansvarliggjør og gir eierskap til de relevante aktørene for oppfølging av arbeidet, og danner grunnlaget for Fiskeri- og kystdepartementets egen strategi for likestilling. Det vises til nærmere omtale av dette i kapittel 9.1.

Regjeringas handlingsplan for mer entreprenørskap blant kvinner fra 2008 har som mål at kvinner skal utgjøre minst 40 pst. av nye entreprenører innen fem år. Kvinner er underrepresentert blant entreprenører i Norge og ansees som et uutnyttet potensial på dette området. Et av tiltakene i handlingsplanen er å styrke kommunenes bistand til nyetablerere. Unge og kvinner er viktige målgrupper for denne innsatsen. Tiltaket samfinansieres av Kommunal- og regionaldepartementet,

Landbruks- og matdepartementet og Fiskeri- og kystdepartementet.

Kap. 1020 Havforskningsinstituttet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010
01	Driftsutgifter	281 363	286 150	307 150
21	Spesielle driftsutgifter	344 698	272 000	280 700
	Sum kap. 1020	626 062	558 150	587 850

Innledning

Havforskningsinstituttet er et rådgivende forskningsinstitutt med forvaltningsstøtteoppgaver. Instituttet rapporterer til et styre oppnevnt av Fiskeri- og kystdepartementet. Havforskningsinstituttet eier og driver også forskningsfartøy, jf. omtale under kap. 1021 Drift av forskningsfartøyene.

Havforskningsinstituttet har et nasjonalt ansvar for rådgiving knyttet til de marine økosystemene på kysten, i Barentshavet, Norskehavet, Nordsjøen og innen sentrale havbrukstema. Gjennom deltakelse i Det internasjonale råd for havforskning (ICES) bidrar instituttet til rådgiving om fiskebestander og marine økosystemer. Instituttet gir også råd etter bestilling fra myndighetene eller når instituttet har frambrakt resultater som det mener forvaltninga bør kjenne til. Rådgivinga spiller en viktig rolle som grunnlag for fiskeri-, havbruk-, og matforvaltningas beslutninger.

Havforskningsinstituttet har en beredskapsrolle ved akutte hendelser, for eksempel i forhold til strålevern, oljeutslipp og algeoppblomstring. Instituttet skal også bistå i genetisk sporing av urapportert rømt fisk fra havbruksanlegg.

Følgende mål er sentrale for instituttets arbeid:

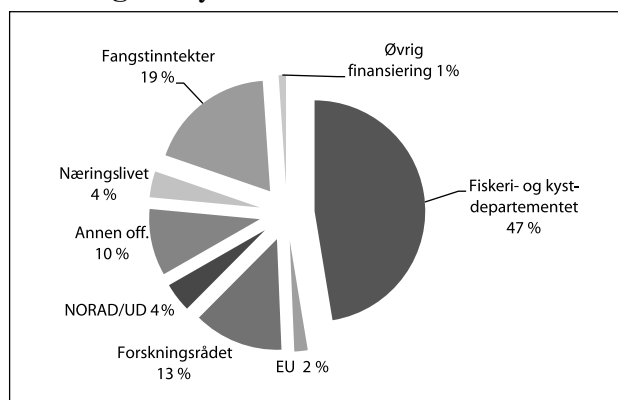
- Vitenskapsbasert rådgiving for bærekraftig høsting av enkeltbestander gjennom økt bruk av økosysteminformasjon i beregning av bestander og forventet bestandsutvikling.
- Forske på og dokumentere miljøtilstanden i fjordsystemene, på kysten og i havene, og gi råd om virkninger som følge av endret tilstand.
- Skaffe kunnskapsgrunnlag og gi forvaltningsråd for å sikre at havbruksproduksjonen skjer på en bærekraftig og miljøvennlig måte.

Opprettholde og videreutvikle funksjonelle og miljøvennlige fartøyer, stasjoner, laboratorier og annen infrastruktur.

Bærekraftig høsting av de levende marine ressursene forutsetter vitenskapelige råd som er utarbeidet med kjennskap til de enkelte bestandene og miljøet de lever i. Dette krever tverrfaglig innsats og systematisk vurdering av havklima, nærings-saltfordeling som grunnlag for plante- og dyreplankton og hele den videre næringskjeden inklusiv sjøpattedyrene. Havforskningsinstituttets organisasjonsstruktur avspeiler dette. Forskning og rådgiving skjer i tverrfaglige programmer som henter kompetanse og ressurser fra faggrupper og avdelinger.

I 2008 ble det utført 652 årsverk på Havforskningsinstituttet, hvorav 231 årsverk i vitenskapelige stillinger. Havforskningsinstituttet har hovedkontor i Bergen, kontorer i Tromsø, Oslo og Flødevigen og forskningsstasjoner i Austevoll og Matre.

65 pst. av instituttets finansiering kommer fra Fiskeri- og kystdepartementet gjennom tilskudd og fangstinntekter. Øvrig virksomhet finansieres av prosjekter gjennom Norges forskningsråd og EU og oppdrag fra NORAD, Utenriksdepartementet og andre kilder. En betydelig del av instituttets kostnader gjelder drift av forskningsstasjoner og forskningsfartøyer.

Figur 6.1 Oversikt over Havforskningsinstituttets inntekter 2008

Tabell 6.5 Oversikt over Havforskningsinstituttets virksomhetsregnskap 2008 (i 1000 kroner)

Kostnadsbærere (program)	Regnskap 2008
Forsknings- og rådgivingsprogram Barentshavet	93 098
Forsknings- og rådgivingsprogram Norskehavet	111 783
Forsknings- og rådgivingsprogram Nordsjøen	35 139
Forsknings- og rådgivingsprogram kystsonen	54 104
Forsknings- og rådgivingsprogram akvakultur	74 112
Forskningsprogram klima – fisk	34 076
Forskningsprogram olje – fisk	23 097
Forskningsprogram økosystem og bestandsdynamikk	113 822
Forskningsprogram biologiske mekanismer	65 910
Forskningsprogram MAREANO	24 630
Fagsenter for utviklingssamarbeid	71 515
Annen forvaltningsrettet forskning og utvikling	10 914
Totalt	712 200

Havforskningsinstituttet har et utstrakt internasjonalt samarbeid. Instituttets strategi for perioden 2006–2011 innebærer en ambisjon om å være internasjonalt ledende på sitt område. Det innebærer en pådriverrolle i internasjonale og regionale organisasjoner.

Arbeidet i Det internasjonale råd for havforskning (ICES) er spesielt viktig. Gjennom deltakelse i flere overnasjonale organer har instituttet i oppgave å bidra til utvikling av helhetlige strategier for langsiktig, optimal utnyttelse av havets ressurser. Instituttet har sentrale posisjoner i flere av organisasjonene.

Felles forvaltning av de marine ressursene i nord har resultert i et 50-årig samarbeid med russiske forskningsmiljøer, som videre danner hovedgrunnlaget for arbeidet i Den blandete norsk-russiske fiskerikommisjon og Den norsk-russiske miljøvernkomisjon.

Internasjonalt har instituttet samarbeidsavtaler med en rekke forskningsorganisasjoner i Europa, Amerika, Afrika og Asia. På oppdrag fra Utenriksdepartementet, NORAD, har instituttet i flere tiår hatt i oppgave å utvikle effektive, forskningsbaserte forvaltningssystemer og institusjoner i utviklingsland, samt drift av forskningsfartøyet "Dr. Fridtjof Nansen" for FAO. Fiskerifaglig bistand har vært dominerende, men oppdrag innen havbruk og problemstillinger relatert til olje-fisk-miljø er økende.

Det formaliserte samarbeidet med Fiskeridirektoratet, Kystvakta og fiskeri- og havbruksnæringa er viktig for instituttets forskning og rådgi-

ving. Instituttet har også formaliserte samarbeidsavtaler med Norsk Polarinstitut (NP), Veterinærinstituttet (VI), NINA, NIVA, Forsvarets forskningsinstitutt (FFI), Statens kartverk, Oljedirektoratet, Mattilsynet, universitetene i Tromsø og Bergen, Møreforskning, SINTEF og NTNU. Instituttet leder Nasjonalkomiteen for polarforskning under Norges forskningsråd. Havforskningsinstituttet arbeider med å få på plass en samarbeidsavtale med Nofima i 2009 som trekker opp arbeidsdelinga mellom den næringsrettede og forvaltningsrettede forskning.

Polarområdene er sentrale i Havforskningsinstituttets arbeid, og instituttet spiller en viktig rolle i regjeringas nordområdesatsing, bl.a. ved å lede den systematiske bunnkartlegginga (Mareano), ved å lede det interdepartementale arbeidet med nytt isgående fartøy og ved å delta i utredninga av et mulig helhetlig sivilt overvåkings- og varslingsystem for nordområdene.

Havforskningsinstituttet vil delta aktivt i den videre utvikling og oppfølging av forvaltningsplanene for våre havområder, og leder blant annet overvåkingsgruppa som nå vil bli utvidet til å omfatte Norskehavet.

Forvaltningsplanarbeidet for Nordsjøen er startet i regi av Statens forurensningstilsyn. Havforskningsinstituttet vil også her bli en sentral bidragsyter.

Samarbeidsprosjekter i regi av Det internasjonale polaråret (IPY) har gitt verdifull ny viten om tilstanden i Arktis og Antarktis.

Havforskningsinstituttet har veiledningsansvar for ca. 30 mastergradsstudenter og har tilsatt omlag 30 universitetsstipendiater. Sentralt i samarbeidet med Universitetet i Bergen står klimaforskninga, og Havforskningsinstituttet deltar i Bjerknnessamarbeidet (Senter for fremragende forskning). I 2008 ble Bergen Marine Forskningsklynge etablert for å styrke samarbeidet innen forskning på klima/klimaeffekter, miljø, ressurser, teknologi og helse. Åtte institusjoner deltar. Gjennom ordninga med Senter for forskningsdrevet innovasjon (SFI) deltar Havforskningsinstituttet sammen med flere aktører i Statistikk for innovasjon, administrert av Norsk Regnesentral.

Mål og prioriteringer

Den faglige virksomheten ved Havforskningsinstituttet er prioritert innen tre satsingsområder: 1) Havområdene, 2) Havbruk og kystsona og 3) Ytre påvirkning. I det følgende presenteres målene og prioriteringene for de tre satsingsområdene.

Havområdene

Havforskningsinstituttet skal gi råd om forvaltning av de marine ressursene gjennom samarbeid i internasjonale fora som Det internasjonale råd for havforskning (ICES), Den internasjonale hvalfangstkommissjonen (IWC) og Den nordatlantiske sjøpattedyrkommissjonen (NAMMCO). Havforskningsinstituttet har de siste 10 år dreid rådgivinga mot ei mer økosystembasert tilnærming. Økosystemspesifikke forsknings- og rådgivingsprogram er etablert, og toktene har fått et mer helhetlig innhold.

Nye krav knyttet til økosystembasert fiskeriforvaltning øker behovet og kravene til kunnskap om økosystemenes struktur og funksjon. Den økosystembaserte ressursforvaltninga, som er nedfelt i den nye havressursloven, setter krav til vurdering av bærekraftighet i fiskeriene. Dette krever større kunnskap om hvilken rolle de ulike bestandene har i økosystemet, og hvilken effekt høstinga har på andre bestander og på andre deler av økosystemet. Klimavariasjoner og endringer påvirker produksjonen og den geografiske fordelinga av plankton, fisk, skaldyr og pattedyr, og må i betydelig større grad tas inn i bestandsvurderinger og rådgiving. En mer kompleks og sammensatt rådgiving stiller krav til utvikling av bestandsvurderingsmodellene. Gjennom økt kunnskap om rekrutteringsmekanismer, grunnlaget for biologisk produksjon og de økologiske sammenhengene, vil kvaliteten på rådene om høsting av de ulike bestandene bli bedre.

Det foreslås å styrke forsknings- og overvåkingsaktiviteten med 9 mill kroner over budsjettet i 2010 for å følge opp havressurslovens krav til forvaltning av villlevende marine ressurser. Instituttets overvåking må omfatte mulige konsekvenser av klimaendringene, blant annet forsuring av havet som følge av økningen av CO₂ i atmosfære og hav. Globale modellresultater viser at forsuringa vil bli størst på høye breddegrader. Det foreslås en styrking av Havforskningsinstituttets forskning på klimaeffekter og klimaeffektene virkninger på fiskebestander, økosystemer og havbruk med 8 mill. kroner.

Prioriteringer

- Heve kunnskapsnivået for en økosystemtilnærming i fiskerirådgivinga.
- Utvikle verktøy for å identifisere populasjonsstruktur for bruk i forvaltning.
- Utvikle genomiske verktøy for å identifisere og studere planktonorganismers økologi.
- Utvikle grunnlaget for marine forvaltningsplaner og høstingsstrategier.
- Forbedre og videreutvikle mengdemålingsmetodikk i et økologisk perspektiv.
- Videreutvikle bestandsberegningemetodikken (variabilitet i tid og rom).
- Videreutvikle ei sammensatt økosystembasert rådgiving etter føre-var-prinsippet, bærekraftighet og nye målformuleringer som optimalisering, risikovurderinger og opprettholdelse av biologisk mangfold.
- Utvikle kunnskap og rådgiving som grunnlag for høsting på flere nivåer i økosystemene.
- Øke overvåking og kunnskap om effekter av klimaendringer, medregnet forsuring av havet og påvirkning på fiskebestander, økosystemer og havbruk.

Havbruk og kystsona

I kystsona møtes kryssende interesser med behov for areal til fangst, fiske, havbruk, industri, naturreservater og rekreasjon. De siste 20 åra er det arbeidet med å utvikle ei helhetlig, økosystembasert kystsoneforvaltning (ICZM –Integrert kystsoneforvaltning), med funksjonelle verktøy tilpasset denne type forvaltning. Ambisjonen er å bevare økosystemer som avviker lite fra "naturtilstanden", og hvor verdiskaping ikke går på bekostning av et reint miljø, biologisk produksjon og mangfold. Instituttets arbeid med fjordøkologi skal styrkes i 2010, medregnet forskning på sel og kongekrabbe i et fjordøkologisk perspektiv.

Havbruk har vokst til ei betydelig kystnæring, og står for en stor og økende andel av verdiskapinga i norsk sjømatnæring. Veksten fører til økt press på kystsona med risiko for negative økosystemeffekter. Det er derfor viktig å styrke kunnskapen om genetiske, smittemessige og andre økologiske virkninger av havbruk og utvikle gode indikatorer for slike virkninger. Det er også økende oppmerksomhet på fiskevelferd og sykdomsinteraksjon mellom viltlevende bestander og arter i oppdrett. Dette stiller krav til kunnskap om biologi og miljøkrav hos de ulike oppdrettsartene, og kunnskap om ulike sykdomsframkallende organismer og hvordan disse spres.

Kunnskapsbasert rådgiving for helhetlig forvaltning av kystsona krever overvåking av miljøet (forurensning og avrenning fra land) og den biologiske produksjonen og styrket kunnskap om økologiske sammenhenger og tilstanden til lokale og regionale marine ressurser. Robuste overvåkings- og rådgivingsrutiner er nødvendig for å forvalte kystnære marine ressurser etter havressursloven. Også overvåking knyttet til EUs Vannrammedirektiv og ivaretagelse av biologisk mangfold står sentralt.

For ei bærekraftig utvikling av havbruksnæringa er god fiskehelse og –velferd og minimering av negative miljøvirkninger som lakselus sentrale element. Det trengs derfor kunnskap om miljøpåvirkning, miljøkrav og atferd gjennom hele livssyklusen for å sikre et godt oppdrettsmiljø og hensiktsmessige oppdrettsprosedyrer og teknologi. For å kunne vurdere miljøkonsekvensene trenger vi kunnskap om hvordan rømt fisk og utslipp av smittestoffer, medregnet lakselus, organisk materiale, næringssalter, kjemikalier og legemidler fra oppdrett, virker inn på det omkringliggende miljøet. Oppdrett konkurrerer også om bruk av areal og andre ressurser i kystsona. Kunnskap om optimal lokalisering, fysisk organisering og drift av oppdrettsanlegg er derfor viktig for optimal kystutnytelse, minimalisering av negative miljøvirkninger og for å sikre god helse og velferd i oppdrett.

Det foreslås å styrke forvaltningsrettet havbruksforskning med 4 mill kroner for å bidra til en miljømessig bærekraftig vekst i havbruksnæringa.

Prioriteringer

- Forbedre økologisk kunnskap om og modeller for kystsona, inklusiv virkninger av endrede tilførsler av ferskvann, næringsstoffer og forurensning.
- Bidra til utvikling av robuste og bærekraftige forvaltnings- og høstingsmetoder for levende utnyttbare bestander av fisk og pattedyr.

- Bedre kunnskapen om økologiske konsekvenser av havbruk, inklusive tålegrenser i økosystemet og gode indikatorer for overvåking av økosystemvirkninger.
- Bedre kunnskapen om oppdrettsarters grunnleggende miljøkrav og miljøtoleranse og utvikle indikatorer for å overvåke velferd.
- Utvikle overvåkingssystemer og helhetlige forvaltningssystemer for bærekraftighet og optimalisering av en bærekraftig havbruksnæring i norske fjord og kystområder.
- Foreta risikovurderinger og konsekvensutredninger for konkurrerende bruk av kystsona.
- Utvikle scenarier for endringer i regionale og lokale økosystemtilstander og produktivitet under globale klimaendringer.

Ytre påvirkning

Kyst- og havområdene tilføres næringssalter, kjemisk og radioaktiv forurensning og støy fra ulike aktiviteter og kilder. Forurensninga kan være svært sammensatt og vanskelig å karakterisere i detalj ved kjemiske analyser. Havforskningsinstituttets oppgave er å dokumentere forekomsten av forurensning i marint miljø, og øke kunnskapen om hvilken virkning ulike typer forurensning kan ha på organismer og bestander. Dokumentasjonen er viktig for å kunne vurdere mulige konsekvenser av forurensning for miljøet, våre marine økosystemer og deres produktivitet. Havforskningsinstituttets overvåking omfatter organiske miljøgifter, radioaktive elementer og utslipp av kjemisk forurensning fra oljeindustrien til havs. Et viktig mål er også å få klarhet i virkningene miljøgifter kan ha på marine ressurser og miljø.

Overgjødsling knyttet til lokale utslipp og langtransporterte næringsstoffer må fortsatt være en del av instituttets overvåking.

Økt virksomhet knyttet til olje- og gassutvinning i våre havområder og langs kysten krever at instituttet har beredskap ved skipsforlis og til å overvåke og framskaffe kunnskap om virkningene på miljøet ved uhell. Utplassering av alternative energikilder som vindmøllerparker vil også stille krav til instituttets miljørådgiving. Et tredje element gjelder deponering/destruksjon av store installasjoner og håndtering av miljøfarlige vrak.

Økt maritim ferdsel er i seg selv ei utfordring for det marine miljøet, og endringer i klima vil øke problemene med fremmede arter som spres ved ballastvann.

Det ligger store utfordringer i å utvikle fiske-redskaper som både gir godt økonomisk utbytte og samtidig møter morgendagens krav til ansvarlig

høsting av marine ressurser uten negative virkninger på økosystemet.

Havforskningsinstituttet skal bidra med kunnskap til bruk ved revisjon av forvaltningsplanen for Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten, og bidra med data og kunnskap fra overvåking og forskning på radioaktivitet og andre miljøgifter i samarbeid med Nasjonalt institutt for ernærings- og sjømatforskning (NIFES) og Statens strålevern.

Prioriteringer

- Øke kunnskapen om sårbarheten av petroleumsaktivitet og eventuell oljeforurensning i nordområdene.
- Bedre kunnskapen om seismikkens og oljeforurensningas påvirkning på organismer i gyte- og larvedriftområder.
- Kunnskap og rådgiving for deponering/destruksjon av store installasjoner.
- Bedre kunnskapen om eutrofiering, mekanismene for oppblomstring av skadelige alger og utvikling av overvåkingsmetodikk for disse.
- Øke kunnskapen om spredning og økologisk betydning av introduserte arter.
- Utvikling av ansvarlige fangstmetoder (reduert påvirkning av bunnhabitater, utslipp av klimagasser, bifangst, osv.).

Boks 6.2 Forsuring av havet

Den økende mengden CO₂ i atmosfæren fører til at mer CO₂ tas opp av havet og havet blir surere (egentlig mindre basisk). Denne forsuringa, som allerede er målbar, er en direkte virkning av CO₂, og skjer stort sett uavhengig av temperaturendringene.

Organismer i hele økosystemet vil direkte eller indirekte bli påvirket av denne forsuringa. De direkte virkningene vil i første rekke ramme organismer som er avhengig av skalldannelse, slik som kalkalger, koraller, dyreplankton med kalkskall, snegler, muslinger og pigghuder, men også andre organismer kan få redusert befruktning av egg, redusert yngeloverlevelse og dramatiske endringer i fødetilgang slik at de totale virkningene på økosystemet kan bli betydelige.

Hittil har havets pH sunket (fra ca. 8.2) med ca. 0,1 enhet i forhold til preindustriell tid. Fram mot århundreskiftet ventes reduksjonen å bli 0,5-0,7 enheter, et nivå som ikke har forekommet på flere millioner år. Det er derfor nødvendig å bygge ut den nasjonale overvåkinga av forsuringa av havområdene våre, utføre laboratoriestudier på marine organismer og bygge opp modeller for å vurdere samlede økologiske virkninger av forsuringa.

Havforskningsinstituttet har ei omfattende overvåking av havet og er i ferd med å inkludere økt opptak av CO₂ i sin rutinemessige overvåking.

Det er behov for mer kunnskap om forsuring av havet, og om konsekvenser for fiskeri, havbruk og andre næringer. Satsinga på klimaforskning under Havforskningsinstituttet foreslås styrket med 8 mill. kroner i 2010.

Resultater 2008–2009

I Havforskningsinstituttets virksomhet er programmene produksjonsleddet som leverer overvåking, forskning og rådgiving, jf. tabell 6.5 over virksomhetsregnskapet. Hvert økosystem representerer særegne forvaltningsmessige utfordringer, og det er derfor særskilte programmer for økosystemene Barentshavet, Norskehavet, Nordsjøen og kystsona, så vel som programmer for aktuelle forskningsutfordringer og mer langsiktig kompetanseoppbygging. Innenfor gitte rammer har instituttet styrket innsatsen på kystsona som økosystem og

forskning på den gjensidige påvirkninga mellom oppdrett, fiskeri og økosystem. Oppfølging av Forvaltningsplan Barentshavet, bidrag til Forvaltningsplan Norskehavet og problemstillinger knyttet til oljeutvikling og kartlegging av de marine arealer (MAREANO) har vært store oppgaver ved instituttet.

Resultatene rapporteres under hovedområdene for 2008: 1) Økosystemene, 2) Havbruk, 3) Klima, olje og miljø, 4) Langsiktig grunnleggende forskning for å forbedre forvaltningsrådgevinga og 5) MAREANO.

Hovedområde 1: Økosystemene

Havforskningsinstituttet sammenfatter status i økosystemene i de årlige rapportene *Havets ressurser og miljø* og *Kyst og havbruk*. Havforskningsinstituttet leverer også tilstandsrapport om det marine miljø til nettstedet *Miljøstatus.no*.

Økosysteminformasjon i bestandsberegninger og prognoser

Kjerneleveransen i programmene er vurderinger og prognoser for de enkelte fiskebestandene med gradvis innarbeiding av økosysteminformasjon i rådene. Dette krever grundig dokumentasjon om den enkelte bestand, samt kunnskap om sammenhengene mellom bestandene og miljøet de lever i. Videre må data om havklima, forekomst av næringsalter og produksjon av plante- og dyreplankton integreres med data om fiskebestandene til en helhetlig økosystemvurdering. Rådene utarbeides i Det internasjonale råd for havforskning (ICES,) på bakgrunn av nasjonalt innsamlede data og arbeidsdokumenter. Instituttet produserer i enkelte sammenhenger en vesentlig del av bakgrunnsdokumentasjonen som nyttes i ICES. Etter kvalitetssikring i ICES blir resultatene gjort operative i konkret rådgiving. Rådene fra ICES er grunnleggende for fiskeriforvaltninga, både i internasjonale forhandlinger om kvoter og nasjonalt.

Fiskeressurser

Havforskningsinstituttet overvåker systematisk 45 fiskebestander, der størstedelen av innsatsen for å beregne mengde, tilstand og utvikling rettes mot de 10-15 økonomisk viktigste bestandene. Det er knyttet usikkerhet til naturlige svingninger i bestandene, beregningsmåten og fangststatistikken. Usikkerhet som følge av det ulovlige og uregistrerte fisket etter torsk i Barentshavet synes nå å være redusert.

De fleste store fiskebestandene i Barentshavet er i god forfatning. Loddefisket ble i 2009 åpnet for første gang siden 2003. Dersom torsk fiskes i samsvar med vedtatt høstingsregel, kan en vente svakt stigende utbytte av denne bestanden i de nærmeste åra. Mye umoden hyse og høy gytebestand gir gode utsikter for denne bestanden de kommende år. Et unntak fra denne positive utviklinga er seibestanden i nord. Her er det synkende rekruttering, og det ventes nedgang i gytebestandsstørrelse og fangstvolum i de kommende år.

I Nordsjøen er det registrert lav rekruttering av nordsjøild for syvende år på rad. Det arbeides med å finne grunnen til at larver ikke klarer å overleve den første vinteren. Lav rekruttering og høy beskatning har ført til revisjon av forvaltningsplanen for sild.

For nordsjøtorsken er det utarbeidet ny gjenoppbyggings- og forvaltningsplan.

Tobisforekomstene i norsk økonomisk sone er så lave at området ble stengt for fiske i 2009. Den er viktig som mat for fisk, fugl og sjøpattedyr, og det harde fisketrykket vurderes som medvirkende årsak til at nordsjøbestander er i dårlig forfatning.

Norsk vårgytende sild i Norskehavet er i meget god forfatning, men det forventes at bestanden vil reduseres på grunn av at svakere årsklasser kommer inn i gytebestanden. Bestanden overvintretr nå nord og vest av Vesterålen.

Gytebestanden av kolmule er redusert med 30 pst. fra 2007 til 2008.

Makrellen fordeler seg stadig lengre nord i Norskehavet om sommeren. Utkast og urapportert fiske er et problem i makrellfisket i Nordsjøen.

Mengden av dyreplankton i Norskehavet har hatt en jevn nedgang de siste 10 åra. Dette kan ha en sammenheng med den store mengden pelagisk fisk som beiter der. Det er et sentralt spørsmål om det er nok plankton i Norskehavet til all den pelagiske fisken.

Dyphavets enorme dimensjoner og fysiske betingelser gjør det spesielt krevende å studere fiskeressurser som kveite, blåkveite, uerartene, lange, brosme, vassild, skolest, isgalt, haier og skater, jf. den nye havressurslovens intensjoner. Uerartene er meget svake, og det ventes å vedvare.

Det norsk-russiske forskningsprogrammet for blåkveite har frambrakt mye ny kunnskap om regionale genetiske forskjeller, utbredelse, gyteområder, byttedyr og beitepress. Gytebestanden er fremdeles lav, men i bedring.

For kysttorsk nord for 62°N har ICES beregnet årsklassestyrken til å være på et faretruende lavt nivå. Prøver av torsk fra Kvitsjøen og norskekysten påviser tydelige forskjeller mellom skrei og kysttorsk og mellom torsk fra ulike regioner.

Det vises til kapittel 4 for en nærmere omtale av status for fiskeressursene. Det er satt i gang et arbeid for å utvikle en gjenoppbyggingsplan for kysttorsk nord for 62°N, og det er foreslått tiltak for å verne kysttorsken i sør.

Biologisk mangfold

Å gi råd om bruk og vern av artsmangfoldet er en relativt ny oppgave. Instituttet har derfor styrket kompetansen på bunndyr og makroalger. Referanseområder er definert for å kunne vurdere eventuelle endringer i artssammensetninga. I kystsona kartlegges det biologiske mangfoldet med vekt på ulike naturtyper. Det inkluderer kartlegging av gyte- og oppvekstområder. Kart over verdiklassifiserte utbredelsesområder for utvalgte naturtyper er utarbeidet for deler av kystsona. Kartlegginga viser at flere naturtyper og leveområder er truet. Store deler av tareskogen i Nord-Norge er nedbeitet av kråkeboller. Sukkertaren er kraftig redusert, særlig på de indre deler av Skagerrakkysten, og reduksjon i utbredelse er også påvist på Vestlandet. Temperaturøkning, nedslamming av sjøbunnen og oppblomstring av trådformede alger har forringet artens levevilkår. Instituttet har spesielt prioritert å kartlegge forekomst av introduserte arter, inkludert utbredelse av kongekrabbe og den økologiske virkninga av den. Instituttet har ledet ei arbeidsgruppe i ICES med mål å forhindre introduksjon av nye arter via skipsfarten.

Usikkerhet i fangststatistikken

UUU-fisket og utkast av fangst gir usikkerhet i bestandsprognosene. Havforskningsinstituttet, Fiskeridirektoratet og Kystvakta har sammen levert en rapport om antatt urapportert fiske. Det russiske forskermiljøet har gitt verdifullt bidrag til arbeidet. Det vises til nærmere omtale av innsatsen mot UUU-fisket i programkategori 16.30 Fiskeri- og havbruksforvaltning. En bedre forståelse av kystbestandenes biologi og utbredelse krever større presisjon i fangststatistikken med hensyn til fangstområde.

Forskningssamarbeid med Russland

Det tette 50-årige forskningssamarbeidet mellom Havforskningsinstituttet og det russiske havforskningsinstituttet PINRO i Murmansk er en styrke i forvaltninga av felles bestander i Barentshavet. Et temahefte om samarbeidet er utgitt i journalen *Marine Biology Research* i 2008. Det arbeides nå med en norsk- russisk bok om Barentshavets økosystem og forvaltning som skal være ferdig høsten

2010. Det legges stor vekt på omforente forskeranbefalinger i arbeidet med å operasjonalisere *førevartilnærminga* gjennom høstingsregler for sentrale bestander. Overvåking og datautveksling er sentralt i arbeidet. Samarbeidet på miljøsidan er styrket, og det utgis årlig en felles rapport om miljøstatus for Barentshavet. I et prosjekt for å kartlegge bunndyr har instituttet tilgang til russiske langtidsserier som strekker seg tilbake til 1926. Det er avholdt en rekke fellesmøter, utarbeidet felles rapporter/publikasjoner og gjennomført felles tokt/undersøkelser.

Produksjonsforholdene

Ei av hovedsatsingene innen overvåking er å si noe om produksjonen av plante- og dyreplankton i havet, og hvordan denne varierer geografisk, sesongmessig og mellom år. Produksjonstall for dyreplankton er viktig for å kunne si noe om hvor mye mat som er tilgjengelig for høyere trofiske nivåer og som grunnlag for et eventuelt fiske av plankton til bruk i havbruksnærminga. Dette temaet er blitt stadig mer aktuelt de siste åra, for eksempel høstbarhet av krill i Sørishavet og raudåte i nordlige farvann.

I Norskehavet er det registrert en nedgang i mengden dyreplankton de siste åra. 2008 viste et minimum for de siste ti åra og var 10 – 15 pst. lavere enn året før. Det er ikke klart om denne nedgangen skyldes de store bestandene av planktonspisende fisk (sild, kolmule, makrell). I de senere åra er det sporadisk observert forekomster av mer sørlige planktonorganismer sør i Norskehavet. Dette kan skyldes høyere temperatur eller økt vanntransport sørfra. Forekomstene er fortsatt relativt sjeldne, men synes å øke i hyppighet, og utviklinga vil bli fulgt nøye i åra som kommer.

I 2008 ble det målt vesentlig mindre dyreplankton i Barentshavet i forhold til de to foregående åra. Det er nærliggende å anta at beitepresset fra lodda er ansvarlig for mye av denne reduksjonen, sammen med en betydelig redusert innstrømming av atlantisk vann. En annen medvirkende årsak kan være at siden dyreplanktonbestanden i Norskehavet har vært minkende de siste åra, har dette resultert i redusert import av dyreplankton til Barentshavet. Overvåkingsgruppa's mandat er utvidet til å gjelde Norskehavet i henhold til stortingsmeldinga om forvaltningsplanen for Norskehavet som ble lagt fram våren 2009.

I Nordsjøen er rekrutteringssvikten i sildebestanden knyttet til endringer i dyreplanktonproduksjonen. Strømforholdene har ført til at lite plankton er kommet inn fra Norskehavet. Problemstillinger knyttet til rekrutteringsprosesser er en

viktig del av det internasjonale forskersamarbeidet.

Langs kysten av Skagerrak har høstoppløst blomstring av store dinoflagelater nærmest uteblitt de siste 5-6 åra. I samme periode har mengden av langtransportert næringsalter (særlig nitrogen) fra den sørlige Nordsjøen til Skagerrak blitt mindre.

Sjøpattedyr

Metodikkutvikling og rutinemessig oppdatering av rådgivingsgrunnlaget for økosystembasert forvaltning av ishavssel (grønlandssel og klappmyss) og hval (med særlig vekt på vågehval) er gjennomført. Rådgivinga har vært basert på måling av tallrikhet, fortløpende undersøkelser av produksjonspotensial og bestandsstruktur og overvåking og tallfesting av artenes romlige fordeling, diett, konsum og betydning for økosystemene og de øvrige ressursene. Ishavssel er bestandstaksert, og resultatene presentert for NAMMCOs vitenskapskomité, for ICES arbeidsgruppe og som forvaltningsråd til Sjøpattedyrrådet og til Den blandete norsk - russiske fiskerikommisjon. ICES arbeider for å definere likevektsnivået for sel og hval og finne kostnad/gevinst ved gjeldende sjøpattedyrforvaltning. Et felles norsk-russisk program er igangsatt for perioden 2008-2012.

Et nytt vågehvalestimat, basert på tellesyklusen 2002-2007, og vurderinger av bestandsstruktur basert på DNA-analyse ble presentert for vitenskapskomiteen i Den internasjonale hvalfangstkommisjonen, IWC. Bestandsestimatet godkjennes ikke før usikkerhetsberegningene omfatter at tellingene foretas i en seksårsryklus per område der fordelingsmønsteret kan være endret.

Studier av vågehvalens fødevalg viste at betydninga av krill økte med økende breddegrad. I Norskehavet spiste hvalene nesten utelukkende voksen sild, mens dietten i Nordsjøen særlig besto av tobis og makrell.

Kystsona

Systematiske observasjoner fra deler av kysten går tilbake til 1920. I dag overvåkes kyst- og fjordområder fra svenskegrensa til grensa mot Russland. Mest omfattende er overvåkinga langs kysten av Skagerrak. Kartlegginga gir innsikt i miljøforhold, produksjonsforhold og mulige virkninger av klima og menneskelig aktivitet og bidrar til å oppfylle mål som følge av oppgaver i forbindelse med EUs rammedirektiv for vann.

Miljøovervåkinga har dokumentert forandring i klimaforhold langs kysten. Instituttet legger sær-

lig vekt på økologien i utvalgte områder, herunder åpne fjorder som Porsangerfjorden, og terskelfjorder som Hardangerfjorden.

Gjennom et EU-prosjekt blir det tilrettelagt kunnskap og metodikk for ei helhetlig kystsoneforvaltning. Instituttet har bidratt til ny forvaltningsplan og reguleringsbestemmelser for hummerfisket og tilsvarende for ål. Et bidrag til en bedre forvaltning av kysttorsk på Vestlandet og langs Skagerrakkysten er også levert.

Fritidsfiske

Det arbeides med et større prosjekt for å kartlegge turistfisket langs kysten. I denne fasen vektlegges metodeutvikling gjennom samarbeid med et representativt utvalg av bedrifter som leier ut rom og båter til fisketurister. Havforskningsinstituttet har per i dag oversikt over 400 bedrifter som driver med fisketurisme, og samarbeider med 100 bedrifter som er representativt valgt og fordelt langs hele kysten. Disse bedriftene rapporterer data på fiskeinnsats, og organiserer innsamling av data på fangst og innsats gjennom fangstdagbøker som turistene selv fyller ut. I tillegg utfører instituttet en undersøkelse for å kartlegge fritidsfiske etter kysttorsk på Sørlandet. Turist- og fritidsfisket utgjør en viktig del av det kystnære fisket på eksempelvis en overbeskattet ressurs som kysttorsk. I ei bærekraftig forvaltning av kystnære ressurser for framtida, må uttaket av ressurser, både gjennom turist- og fritidsfisket, beregnes og tas hensyn til. Dette er krevende, og vil kreve betydelige ressurser siden fritidsfisket er spredt langs hele kysten.

Interessante korallfunn

De siste åra er det først og fremst midtnorsk sokkel som er undersøkt, og det beskrives stadig nye kaldtvannskorallrev. Noen av disse dekker store arealer. Midtnorsk sokkel inneholder de største Lopheliarev-kompleksene og den høyest kjente tettheten av slike korallrev. De fleste ligger på dyp mellom 200 og 350 meter. Revene er store, biologiske konstruksjoner som gjør dem til et egnet leveområde for mange organismer. Hittil er det foretatt få undersøkelser av det tilknyttede dyrelivet, men det er allerede funnet 614 arter på Lopheliarevene langs norskekysten. Instituttet har nå flere EU-prosjekter knyttet til korallrev.

I det sørlige Barentshavet og nordlige Norskehavet har MAREANO kartlagt naturtyper, her inngår også korallrev. Utenfor Vesterålen er 330 Lopheliarev kartlagt, og spredte rev er dokumentert i Andfjorden, Stjærnsund og ved Malangsdypet. Videre er et ødelagt rev funnet vest for Lofoten.

Det er levert forslag til Fiskeri- og kystdepartementet med kriterier for vern av korallrev og nye korallområder som bør vurderes vernet i Norskehavet og i Barentshavet. Til Forvaltningsplan for Norskehavet er det levert beskrivelse av bunndyrsamfunn og naturtyper, samt oversikt over sårbare bunndyrsamfunn.

Forvaltningsplaner

Havforskningsinstituttet har en sentral rolle i forvaltningsplanarbeidet. Instituttet deltar i faglige forum som er opprettet for henholdsvis Barentshavet og Norskehavet. Instituttet leder og har sekretariatsansvaret for Forvaltningsplan Barentshavets overvåkingsgruppe, som gir tilstandsstatus på alle nivåer i næringskjeden – fra planteplankton til isbjørn, og deltar i risikogrupper og i faglig forum. Den årlige rapporten fra overvåkingsgruppa var ferdig våren 2009. Overvåkingsgruppa er utvidet til også å omfatte Norskehavet.

Havforskningsinstituttet har vært en sentral aktør i utarbeidelsen av Forvaltningsplan Norskehavet. Instituttet har, sammen med Direktoratet for naturforvaltning, levert en arealrapport med miljø- og ressursbeskrivelse for Norskehavet. Sammen med Statens forurensningstilsyn utarbeidet instituttet forslag til indikatorer, referanseverdier og tiltaksgrenser for et overvåkingssystem for tilstanden i økosystemet. Instituttet har hatt hovedansvaret for å utarbeide sårbarhetsanalyse for økosystemet, samt rapporten som vurderte kunnskapsstatus og -behov. Havforskningsinstituttet har også gitt innspill til stortingsmeldinga som ble lagt fram våren 2009.

Havforskningsinstituttet er involvert i forarbeidene til en forvaltningsplan for Nordsjøen der instituttets kompetansebredde og nære relasjoner til andre Nordsjøland gjennom samarbeidet i Det internasjonale råd for havforskning (ICES) og OSPAR kommer til nytte.

Havressursloven

Havforskningsinstituttet har, i samarbeid med Fiskeridirektoratet, arbeidet med å lage et beslutningsgrunnlag for Fiskeri- og kystdepartementets prioritering av arbeidsoppgaver i forbindelse med implementering av den nye havressursloven.

Hovedområde 2: Havbruk

Havforskningsinstituttet har identifisert lakselus, rømming og utviklinga av torskeoppdrett som de mest vesentlige risikofaktorene for havbruksforvaltninga og nærings utviklingspotensial. Forsk-

nings- og rådgivingsprogram akvakultur er delt inn i fire prioriterte arbeidsområder:

- Bæreevne – miljøvirkninger, økologiske virkninger og lokalisering.
- Fiskevelferd og -velferdsindikatorer.
- Rømt fisk – genetiske og økologiske interaksjoner.
- Sykdom og smittespredning.

Bæreevne

Utvikling av standardisert metodikk for registrering av hvordan oppdrett virker på miljøet er kommet langt, og MOLO-programmet har utarbeidet oversikt over miljøkravene til laks, torsk, kveite, hummer, blåskjell og kamskjell. I 2008 har det særlig vært arbeidet med lokaliseringkriterier og muligheter for sambruk. Når det gjelder bæreevne for blåskjell er det vist at kunstig oppstrømming av næringsrikt vann fra dypet gir grunnlag for en mer forutsigbar blåskjelldyrking i utvalgte fjordområder. Prosjektet med utsetting av hummer på Kvitsøy har gitt kompetanse som ble nyttet av forvaltninga da nye regler for hummerforvaltninga ble utarbeidet.

Fiskevelferd og fiskehelse

Gjennom flere prosjekter fra EU og Forskningsrådet er det utviklet ny kunnskap om produksjonslidelser i forhold til stress og feilutvikling. Det er også identifisert gode, operasjonelle velferdsindikatorer. Det er studert hvordan miljøkvalitet og miljøendringer påvirker fiskens atferd, beitemotivasjon, fysiologi, immunrespons og velferd, og gjennomført studier av læringsevner og hukommelse hos torsk og kveite. Det er utviklet en mekanisk, økofysiologisk modell for laks som inkluderer en stress/velferdskomponent. Videre er det undersøkt hvordan trykkendringer påvirker tømme- og fyllerater i torskens svømmeblære, atferdsmessig oppdriftskontroll er undersøkt og det er utviklet protokoll for heving og senking av torsk i merder. Et internettbasert database- og ekspertsystem er utviklet for overvåking av oppdrettsmerder, der observasjoner fra oppdretter og data fra en profilerende miljølogger (velferdsmeter) blir overført til Havforskningsinstituttet hvor dataene blir fortolket og videre presentert for brukeren på en nettside.

Grunnleggende kunnskap om immunologi, smitteorganismer, virus og vaksineutvikling er framskaffet gjennom flere doktorgradsarbeider. En har bl.a. forsket på den viktige rollen parasitiske organismer har i økosystemene, og rollen til sykdomsframkallende organismer i regulering

av populasjonsstørrelsen til noen fiskebestander og i miljøvirkninger av oppdrett.

Rømt fisk – genetiske og økologiske interaksjoner

Havforskningsinstituttet har i oppgave å bidra i overvåking og evaluering av virkninga av nasjonale laksefjorder og nasjonale laksevassdrag. Det vurderes om tiltaket gir villfisk beskyttelse mot genflyt fra rømt oppdrettslaks.

Havforskningsinstituttet har dokumentert at sporing ved hjelp av DNA-markører i mange situasjoner er en egnet metode for å identifisere hvilke oppdrettsanlegg urapportert rømt laks og regnbueørret kommer fra. Undersøkelsene av genflyt fra rømt oppdrettslaks og stabilitet i DNA-profiler er samordnet med Fiskeridirektoratets undersøkelser av rømt laks i elv, og er ellers basert på innspill fra Direktoratet for naturforvaltning og NINA.

Havforskningsinstituttet har undersøkt DNA-profiler i ulike laksestammer fra elver med varierende andel rømt laks. I tre av syv bestander ble det påvist endring i DNA-profil over tid. Uventet var det ingen endring i to elver med høyt innslag av rømt laks over lang tid. Siden det er vist at oppdrettslaksens gytesuksess er meget lav når tettheten av villaks er høy, kan forklaringa være at i elver som fremdeles har en god villaksbestand utkonkurreres oppdrettslaksen. Arbeidet med å komplettere utvalget omfatter nå 20 populasjoner og det arbeides med videreutviklet analysemetoder.

Gjenfangster av voksen laks fra simulerte rømminger tyder på at fisk som rømmer som post-smolt i juni – juli, har vel så bra overlevelse i havet som smolt som rømmer i mai. Dette samsvarer ikke med tidligere undersøkelser om at fisk som rømmer senere enn det som er et naturlig tidspunkt for utvandring har lavere overlevelse.

Ved bruk av genetisk merket oppdrettstorsk er det vist at befruktede egg fra en merd med torsk vil spre seg ut i miljøet. Det viste seg at 25 til 35 pst. av alle torskelarvene i det studerte området stammet fra gytinga i merden, med spredning av egg og larver på et uventet stort geografisk område. Det er nå i gang omfattende undersøkelser for å klarlegge i hvilken grad disse larvene overlever til gytemoden alder og krysser seg med vill torsk. I samarbeid med havbruksnæringa gjøres fullskala forsøk med basis i genetisk merket torsk, og det er også funnet genetisk merket voksen fisk i området for utslipp.

Sykdom

Lakselus utgjør et problem både for villfisk og for oppdrettsfiskens helse og velferd. Ved hjelp av en

informasjonsbase kombineres observasjoner og eksperimenter med resultater fra numeriske modeller. Forsøk viser at det er mer lus på sjørret enn på laksesmolt, trolig fordi sjørreten oppholder seg lenger i fjorden.

Overvåking av lakselussituasjonen i Hardanger og Osterfjorden i perioden når villaksen vandrer ut viste økt lusnivå i Hardangerfjorden i 2008 sammenlignet med åra før. I den ytre delen av fjorden ble lusnivået på villfisk inntil firedoblet. Dette var ikke tilfelle i Osterfjordbassenget hvor nivåene var sammenlignbare med åra før. Seinere påvisning av nedsatt følsomhet for avlusningsmidlene som har vært brukt, og mulig resistens, tyder på at dette kan være noe av årsaken. Variasjoner i temperatur og saltholdighet mellom de ulike åra spiller også inn. Vinteren 2007/2008 var varmere enn åra før.

Fokus på torskeoppdrett og rømming har også brakt fram praktiske problemstillinger rundt sykdom framkalt av bakterien *francisella*. For 2008 har det derfor i tillegg til prøvetaking etter rømt oppdrettstorsk blitt tatt prøver av denne bakterien i både villfisk og oppdrettsfisk funnet i søkeområdet. Resultatene bekrefter hypotesen om at bakterien er svært utbredt i det marine miljø og svært overlevingsdyktig.

Hovedområde 3: Klima, olje og miljø

Klimaendringer og økt oljeutvinning er miljøutfordringer som har aktualisert behovet for intensivt kunnskapsoppbygging. Havforskningsinstituttet har derfor opprettet to forskningsprogram for å fylle kunnskapshullene og imøtekomme rådgivingsbehovet, Forskningsprogram klima – fisk og Forskningsprogram olje – fisk. Programmene skal gi kunnskapsstøtte til regjeringas nordområdesatsing, forvaltningsplanarbeidet, St.meld. nr. 34 (2006–2007) Norsk klimapolitikk og EUs rammedirektiv for vann.

Forskningsprogram klima – fisk

Vi er fremdeles inne i en rekordhøy varmeperiode i norske fiskeriområder. Isutbredelsen i polbassenget var lav i 2008. Utbredelsen av fiskeartene mot nord og øst i Barentshavet, og særlig flyttinga av gytefeltene for skrei mot nordøst, vil ikke endres de første åra, fordi slike endringer skjer mye tregere enn endringene i rekruttering. Forskinga har gitt store nyvinninger de siste åra innen fysisk-biologisk modellering og måling av fiskeegg, fiskelarver og dyreplankton. Havsirkulasjonsmodellering har vist nye detaljerte strømsystemer og fronter i norske fiskeriområder.

2008 var et varmt år i Barentshavet, men ikke varmere enn i 2006. Sett under ett var 2008 litt kaldere enn året før. Dette skyldes sannsynligvis at innstrømminga av atlantehavsvann var kraftig redusert i forhold til åra før. Det kan være grunnen til at det ble målt vesentlig mindre dyreplankton i Barentshavet sammenliknet med de to foregående åra. Men det kan også være nærliggende å anta at beitepresset fra en økende loddebestand kan være årsaken.

Norskehavet er sentralt i forståelsen av flere klimarelaterte prosesser. Etter flere år med relativt varmt og salt atlantehavsvann i Norskehavet har temperaturen sunket de to siste åra slik at temperaturen er nær normal sentralt og vest i Norskehavet. Øst i Norskehavet og nær kysten er derimot atlantehavsvannet fortsatt betydelig varmere enn normalt på grunn av et fortsatt varmere og saltere innstrømmende atlantehavsvann. Innstrømminga av atlantehavsvann til Norskehavet var lavere i 2008 enn normalt.

I Nordsjøen var temperaturen godt over langtidsmiddelet fram til høsten 2008. Ved slutten av året var den nær det normale. Der var en kraftig innstrømming av nitratrikt jyllandsvann om våren som gjorde at oksygennivået dypt i Skagerrak avtok i 2008. Den store mengden næringssalter fra tyske elver fører til høy omsetning av organisk materiale og lavt oksygennivå. Dette får betydning for oksygenverdiene i fjordene på Sørøstlandet.

Kysten preges av et klimaskifte. Siden slutten av 1980-tallet har temperaturen i havoverflaten om vinteren gjennomgående vært forholdsvis høy i Sør-Norge. Fra rundt år 2000 har dette også vært tilfelle i Nord-Norge. Gradvis er temperaturen også i dypvannet (150 m) steget. I løpet av de neste hundre åra kan middeltemperaturen i sjøen langs kysten stige med ca. 2 °C og påvirke ulike arters utbredelsesområde langs kysten.

Forskningsprogram olje – fisk

Programmets aktivitet har vært delt i tre temaer: overvåking av forurensing, effekter av forurensing og effekter av lyd.

Overvåking av forurensing

Forurensingsnivået i Nordsjøen, Norskehavet og Barentshavet er overvåket som en del av økosystemtoktene. Det tas prøver av vann og fisk for å finne miljøgifter og radioaktive stoffers nivå, transport og virkninger på de marine ressurser. Prøvene viser at nivåene er lave. Havforskningsinstitut-

tet og NIFES koordinerer overvåkinga i miljøet og i sjømaten, mens instituttet samarbeider med Statens stålevern om overvåking av radioaktiv forurensing og med SFT om miljøtilstanden. I samarbeid med NIVA undersøkes miljøtilstanden i Grenlandsfjorden og resultatene rapporteres til SFT. Som ledd i beredskapstjenesten har instituttet undersøkt havmiljøet etter akutte oljeutslipp og inspisert spesifikke områder (f.eks. ved vraket av U-864 ved Fedje, krysseren Murmansk ved Sørvær og Komsomolets ved Bjørnøya). Det ble ikke påvist negative konsekvenser i undersøkelsene etter utslippet fra Statfjord A i desember 2007.

Effekter av forurensing

Usikkerhet knyttet til overlevelse av fisk fra larver til voksen gjør det vanskelig å beregne og vurdere konsekvensene av potensielle oljeutslipp i spesielt verdifulle områder, som Mørebankene og Lofoten-Vesterålen. Det er også liten kunnskap om hvordan alkylfenol og andre persistente gifter virker på de lavere trofiske nivåer. Kunnskapsnivået om effekter av seismisk støy er også begrenset til et fåtall kommersielle arter, bl.a. mangler kunnskap om virkninger på fisk uten svømmeblære (makrell), dyreplankton og sjøpattedyr i norske farvann.

Studier av langtidsvirkninger hos torsk som er eksponert for alkylfenoler og/eller produksjonsvann bekrefter forsinket gonadeutvikling hos voksen hunn- og hannfisk på individnivå. Det er levert data til risikovurdering av hormonforstyrrende effekter på fiskebestandene i Nordsjøen. I samarbeid med SINTEF undersøkes virkninger av oljedråper i vann på torskelarver. Instituttet leder også arbeidet med å studere effekter på sild av oljeholdig fôr, og virkninger av olje og annen type forurensing på lipider i membranen til celler.

I samarbeid med Universitetet i Oslo og ARC-TOS-nettverket i Tromsø søker instituttet å frambringe et bedre kunnskapsgrunnlag for å kunne modellere effekten av oljesøl. Dette samarbeidet har også blitt utvidet til PINRO, og instituttet har gjennom det fått tilgang til lange tidsserier over fordeling av fiskelarver og dyreplankton som er viktige for å kunne modellere effekter av potensielle oljeutslipp. Instituttet samarbeider også med Universitetet i Oslo (CEES) om å studere virkninger av potensielle oljeutslipp på dyreplankton i Barentshavet. Disse aktivitetene, sammen med et nytt prosjekt for å forbedre kunnskapen om konsekvenser av oljeutslipp, utgjør kjernen i Havforskningsinstituttets aktivitet for å forbedre rådgivinga om miljøkonsekvenser ved oljeutslipp.

Effekter av lyd

Det er i utstrakt grad gitt råd og uttalelser angående seismiske og elektromagnetiske undersøkelser. I løpet av ett år er det gitt ca. 300 vurderinger og flere høringsuttalelser om seismikk og sprengninger. Temaet har krevd betydelig dialog med myndigheter, næringer og interesseorganisasjoner. Fra januar 2009 har instituttet satt i gang to prosjekter for å studere effekter av seismikk på dyreplankton og sjøpattedyr.

I samarbeid med Forsvarets forskningsinstitutt arbeides det med å gjøre Sjøforsvaret i stand til å operere lavfrekvente sonarer på en miljømessig sikker måte. Dette prosjektet har i 2008 gjennomført feltforsøk der fisk utsettes for sonarlyd fra de nye norske fregattene, og instituttet vil i 2009 gjenta disse forsøkene. Sommeren 2009 ble det i samarbeid med Oljedirektoratet gjennomført et omfattende forskningsprosjekt utenfor Lofoten og Vesterålen for å vurdere virkningene av seismiske undersøkelser. Resultatene av dette prosjektet vil være klare i 2010.

I henhold til anleggskonsesjonen for vindkraftverket Havsul I skal det gjennomføres et miljøovervåkingsprogram som blant annet ser på anleggets påvirkning på fugl og fisk. Programmet skal gjennomføres etter anerkjente prinsipper for før- og etterundersøkelser. Plan for overvåkingsprogrammet skal foreligge i god tid før anleggsstart slik at nødvendige før-undersøkelser kan gjennomføres. Miljøovervåkingsprogrammet skal forelegges relevante fagmyndigheter før godkjenning.

Rådgiving

Havforskningsinstituttet gir råd i forbindelse med søknadsbehandling av alle typer av utslippstillatelser til sjø, samt av tillatelser til installasjoner på bunnen slik som rørledninger og vindmøller. Instituttet avgir også høringsuttalelser i forbindelse med at nye områder lyses ut for petroleumsvirksomhet gjennom konesesjonsrunder, i TFO-runder og i forvaltningsplanarbeidet i Barentshavet og Norskehavet.

Hovedområde 4: Langsiktig grunnleggende forskning for å forbedre forvaltningsrådgivinga

For å være i forskningsfronten på instituttets kjerneområder er det iverksatt to programmer som skal arbeide med langsiktige, grunnleggende problemstillinger. Kvalitetssikret ny viten vil fortløpende innarbeides i rådgivinga.

- Forskningsprogram økosystem og bestandsdynamikk.

- Forskningsprogram biologiske mekanismer i marine økosystem og havbruk.

Forskningsprogram økosystem og bestandsdynamikk

Programmet skal utvikle og bruke nye metoder og verktøy for å forstå og kvantifisere variabiliteten i marine økosystemer spesielt knyttet til dynamikken i fiskebestandene. Programmet skal også bidra til økosystemtilnærming. Det er særlig lagt vekt på økosystemstruktur og -prosesser, rådgivingsmetodikk, observasjonsmetodikk og dataflyt og fiskeridata.

I januar-mars 2008 var "G.O. Sars" på tokt i Sørishavet. Det ble foretatt omfattende studier av hydrografiske forhold og næringsgrunnlaget for krill, og dessuten ble det gjort mye for å utvikle mengdemålingsteknikken for krill.

Arbeid på romlig fordeling og samspill mellom artene i Barentshavet har vist at mens fordelinga til de fleste pelagiske artene er geografisk begrenset, opptrer bardehval i nordlige og sørlige habitat. I nord, hvor tettheten er størst, samler bardehvalene seg i randsonene til pelagisk fisk, mens de i sør grupperer seg i områder med høy tetthet av pelagisk fisk. Dette antyder konkurranse mellom bardehval og pelagisk fisk i nord, men predasjon på pelagisk fisk i sør. Det har også blitt gjort store framskritt innen utvikling av romlige økosystemmodeller for Norskehavet der en integrerer en fysisk modell med biologiske modeller for plankton og fisk.

I samarbeid med PINRO og VNIRO i Russland er det utviklet et dataprogram (TASACS) for å gjøre bestandsberegninger som består av ei samling beregningsmodeller, diagnostikkverktøy og et brukergrensesnitt for redigering av data. Verktøyet ble tatt i bruk i Det internasjonale råd for havforskning, ICES, for å beregne bestandsstørrelse av norsk vårgytende sild høsten 2008. Programmet er generelt og kan tas i bruk for andre arter.

Forskningsprogram biologiske mekanismer i marine økosystem og havbruk

Det kreves langsiktig grunnleggende forskning for å avdekke biologiske mekanismer og samspillet med miljøfaktorer, både for arter i oppdrett og i økosystemene på kysten og i havet. Til det kreves utvikling av eksperimentelle modeller og ny forskningsmetodikk, bl.a. populasjonsgenetiske – og genomiske verktøy. Grunnleggende kunnskap om aktuelle dyrs fysiologi og metabolisme er en forutsetning for å kunne løse problemer knyttet til for-

valtning av marine økosystemer og biologisk produksjon.

Det er etablert en ny metode for å skille ulike populasjoner av torsk basert på enkeltmutasjoner i DNA, og det er etablert en database med genetiske profiler fra over 40 villakspopulasjoner. Dette er viktig for å kunne vurdere virkningene av rømt laks på villaks.

Ei rekke nøkkelgen som styrer kjønnsmodning hos torsk er identifisert, og der er laget en mikromatrise for torsk som vil være et viktig verktøy for å studere hvordan ulike miljøbetingelser virker på torsk. Det er vist at villtorsk i Norge er infisert med en ny undertype nodavirus med utbredelse fra Møre og sørøver.

Det er identifisert ei rekke gen som er påvirket av lysperiodestyling hos laks i sjøvannsfasen. Disse genene kan ha betydning for normal vekst og utvikling av skelettet.

Detaljerte kart er laget over utbredelse av kysttorsk og skrei, blant annet basert på historiske gjenfangstdata fra ca. 80 000 individer.

Det er vist at torsk og kveite har god evne til læring, blant annet til å assosiere hendelser adskilt i tid og rom. Resultatene viser at både torsk og kveite har en form for deklarativt minne og bevissthet, og at de har evne til fleksibel atferd basert på kunnskap om framtidige hendelser.

Det er påvist at lysforholdene er kritisk for normal utvikling av kveitelarver.

Makrell er ekstremt sårbar for håndtering og stress. Trenging i not medførte 80-100 pst. dødelighet. Trenging av sild ga ikke entydige resultat, men den synes mer robust enn makrell. Fangst av torsk viste at 90 pst. var egnet for fangstbasert havbruk og at dødelighet og skader på fisken var lav.

Hovedområde 5: MAREANO

MAREANO (Marin arealdatabase for norske hav- og kystområder) skal legge grunnlag for forvaltning av biologisk mangfold og følsomme habitater, øke kunnskapen for å drive økosystembasert forvaltning av norske kyst- og havområder, og fremme kunnskapsbasert, bærekraftig utnyttelse av ressursene. Arbeidet omfatter en systematisk kartlegging av havbunnen og bunnorganismene, med hovedvekt på geografisk utbredelse av naturressurser, artsmangfold, følsomme habitater, fiskeriefekter, sedimenttyper og miljøgifter. Videre vil kartlegginga gi nødvendig grunnlag for vurdering av marine verneområder.

I 2008 er Troms II og Nordland VII dybdemålt ned til 2700 meter, og geologi og naturressurser kartlagt ned til 2200 meter. Sjømåling på eggakan-

ten i nord ble påbegynt. Oppdatert materiale og karttjeneste vil foreligge i 2009. Data fra 2007 og 2008 er presentert på Mareano-web. Nye naturtyper og landskapsformer på dyp fra 500-2200 meter er dokumentert. Et ukjent, men ødelagt korallrev ble oppdaget utenfor Lofoten. Et prosjekt på bunnstrømsmodellering i kartlagte områder ble startet opp. Opparbeiding av Mareano-materiale fra MPA-områder i kyst (Stjernesund/Sørøysund og Loppahavet samt Andfjord-transektet) er startet finansiert av Direktoratet for naturforvaltning.

I samarbeid med Bergen Museum er ei referansesamling for bunndyrmateriale under etablering. Resultatene er brukt i Direktoratet for naturforvaltnings modellarbeid for verdi- og sårbarhetsvurdering og i Artsdatabankens beskrivelser av naturtyper i Norge. Mareano har framskaffet ny kunnskap til Faglig forum og Overvåkingsgruppa for Forvaltningsplan Barenshavet. Internasjonalt leveres rådene primært til ICES og OSPAR. Erfaringer og resultater fra programmet er dokumentert i ca. 20 publikasjoner og har ført til deltakelse i store internasjonale prosjekter.

Budsjettforslag 2010

Post 01 Driftsutgifter

Posten omfatter Havforskningsinstituttets bevilgninger til lønn og kjøp av varer og tjenester. I forhold til 2009 er posten redusert med 3,425 mill. kroner, som er lagt til en ny post 75 *Tilskudd Akvariet i Bergen*, i forbindelse med at Havforskningsinstituttet ikke lenger skal ha dekke husleieforpliktelser for Akvariet i Bergen. Posten er også redusert med 400 000 kroner, som følge av redusert NOx-avgiftskompensasjon.

Bevilgninga foreslås økt med til sammen 21 mill. kroner for å styrke forvaltningsrettet forskning i tråd med de nye kravene i havressursloven, økt forskning om klimaeffekter og klimaeffektens påvirkning på fiskebestander, økosystemer og havbruk og økt forvaltningsforskning for å sikre en bærekraftig vekst i havbruksnæringa. Mareano-programmet videreføres på samme nivå som i 2009

Det fremmes forslag om å bevilge 307,15 mill. kroner på posten i 2010.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Posten omfatter bruttoførte utgifter i tilknytning til instituttets eksterne oppdragsprosjekter, og motsvares av tilsvarende oppdragsinntekter under kap. 4020 post 03 Oppdragsinntekter.

Det fremmes forslag om å bevilge 280,7 mill. kroner på posten i 2010.

Kap. 4020 Havforskningsinstituttet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010
03	Oppdragsinntekter	322 698	272 000	280 700
	Sum kap. 4020	322 698	272 000	280 700

Budsjettforslag 2010**Post 03 Oppdragsinntekter**

Posten gjelder oppdragsinntekter der Havforskningsinstituttet tar på seg forsknings- og utviklingsoppgaver på prosjektbasis som en del av den

samlede virksomhetsplanen for instituttet. Inntekten kommer blant annet fra Norges forskningsråd, NORAD, EU og Nordisk Ministerråd, andre departement, fond og private bedrifter.

Det fremmes forslag om å bevilge 280,7 mill. kroner på posten i 2010.

Kap. 1021 Drift av forskningsfartøyene

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010
01	Driftsutgifter	112 738	119 050	126 170
21	Spesielle driftsutgifter	78 365	54 000	55 730
45	Større utstørsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	11 458	3 000	
	Sum kap. 1021	202 561	176 050	181 900

Innledning

Kapitlet omfatter drift av Havforskningsinstituttets forskningsfartøyer "G.O. Sars", "Johan Hjort", "Håkon Mosby" og "G.M. Dannevig" og instituttets rederiavdeling. Kapitlet omfatter også leie av "Fangst" om lag 200 dager per år og "Jan Mayen" 75 dager per år, bemanning og drift av "Dr. Fridtjof Nansen" som NORAD eier og finansierer, og bemanning og drift av "Hans Brattström" som Universitetet i Bergen eier. Universitetet i Bergen og Havforskningsinstituttet har samarbeidsavtale om felles bruk og drift av forskningsfartøy og annet vitenskapelig utstyr, og lager for vitenskapelig utstyr.

Forskninga er styrende for driften av forskningsfartøyene, jf. nærmere omtale under kap. 1020. Havforskningsfartøyene har høy utnyttelsesgrad med over 300 operative tokt døgn på hvert av de store fartøyene. Bruk av fartøyene samordnes gjennom årlig toktplanlegging slik at personell fra andre institusjoner kan delta på planlagte tokt.

Forsknings- og leiefartøyene er årlig på havet i om lag 3 000 døgn til sammen.

Mål og prioriteringer

Forskningsfartøyene skal være plattform for forskning og overvåking av hav- og kystmiljøet, de biologiske ressursene i havet og sammenhengen mellom disse, og studier av geologiske og biologiske forhold på havbunnen.

Delmål for driften av forskningsfartøyene:

- Virksomheten skal være med på å legge grunnlaget for en langsiktig ressursforvaltning og en bærekraftig næringsutvikling.
- Kapasiteten og utstyret på forskningsfartøyene skal utnyttes optimalt, og driften skal være best mulig koordinert og kostnadseffektiv.
- Forskningsfartøyene skal gi et veltilpasset tilbud for å kunne gjennomføre Havforskningsinstituttets og Universitetet i Bergens virksomhet på sjøen.

Samarbeidet med andre institusjoner om nasjonal toktkomité og felles instrumentpool videreføres.

Samarbeidet med Universitetet i Tromsø om bruk av forskningsfartøyet "Jan Mayen" videreføres. Det er et mål å inngå ytterligere samdriftsavtaler.

Resultater 2008–2009

Samarbeidet som ble etablert i 2005 ved opprettelsen av en nasjonal toktkomité og instrumentpool hvor de fleste eiere og brukere av forskningsfartøyer deltar er videreført i arbeidet med en nasjonal fornyelsesplan for forskningsfartøyer.

I St. meld. nr. 12 (2001–2002) *Rent og rikt hav* ble det varslet en utredning om hvordan samordning av drift for alle norske hav- og fiskeriforskningsfartøy kan gjennomføres. I oppfølginga av dette har ei arbeidsgruppe med deltakere fra Fiskeri- og kystdepartementet, Kunnskapsdepartementet og Miljøverndepartementet gjennomført en utredning av ulike modeller for samordning av drift av de norske forskningsfartøyene. Arbeidsgruppas konklusjoner er i hovedtrekk følgende:

- Arbeidet med en felles toktkomité som en frivillig ordning med bred deltakelse og utvikling av toktsamarbeidet fortsetter.
- Videre utvikling og drift av instrumentpoolen bør ivaretas i det samarbeidet som er etablert mellom institusjonene.
- Organisering av forskningsfartøydriften bygger videre på dagens organisasjonsstruktur, og det oppfordres til å forsterke samarbeidet knyttet til drift av fartøyene basert på frivillige avtaler.
- Det oppfordres til at institusjonene i felleskap prioriterer nybygg og utskifting av forskningsfartøy.
- Det synes mest realistisk at nybygging av forskningsfartøy finansieres med investeringsbevilgninger over statsbudsjettet etter dagens budsjettmodell.

Rapporten er sendt på høring og de fleste høringsinstansene er positive til forslagene om samordning av drift som arbeidsgruppa foreslår. Med bak-

grunn i dette vil Fiskeri- og kystdepartementet på det nåværende tidspunkt ikke gjøre endringer når det gjelder drift av norske forskningsfartøy.

I 2008 og 2009 ble det bevilget til sammen 8 mill. kroner til forprosjektering av et isgående fartøy. Havforskningsinstituttet leder prosjekteringen.

Budsjettforslag 2010

Post 01 Driftsutgifter

Posten omfatter lønn og utgifter til ansatte på Havforskningsinstituttets rederiavdeling og overenskomstlønnet skipspersonell, og utgifter til drift og vedlikehold av Havforskningsinstituttets fartøyer. Vedlikeholdet som dekkes er ordinært vedlikehold for å holde fartøyene i tilnærmet samme stand som tidligere.

Det foreslås å styrke posten med 5,5 mill. kroner i 2010 for å dekke kostnader til detaljprosjektering og KS2-kvalitetssikring av et nytt isgående forskningsfartøy.

Det fremmes forslag om å bevilge 126,17 mill. kroner på posten i 2010.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Bevilgninga er bruttoføring av forskningsoppdrag, og blir motsvart av inntekter under kap. 4021 post 01 Oppdragsinntekter. Utgiftene omfatter lønn og drift av "Dr. Fridtjof Nansen" og Universitetet i Bergens andel av drift og lønn for "G. O. Sars", "Håkon Mosby", "Hans Brattström" og annet utstyr som omfattes av samarbeidsavtalen mellom Havforskningsinstituttet og Universitetet i Bergen.

Det fremmes forslag om å bevilge 55,73 mill. kroner på posten i 2010.

Post 45 Nyanskaffelser og større vedlikehold

Det ble bevilget 3 mill. kroner på posten i 2009 til prosjektering av isgående forskningsfartøy. Bevilgning til videre prosjektering er fra 2010 foreslått bevilget over kap. 1021 post 01 Driftsutgifter. Det foreslås derfor ingen bevilgning på posten i 2010.

Kap. 4021 Drift av forskningsfartøyene

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010
01	Oppdragsinntekter	63 365	54 000	55 730
	Sum kap. 4021	63 365	54 000	55 730

Post 01 Oppdragsinntekter

Posten motsvares av tilsvarende utgifter under kap. 1021 post 21 Spesielle driftsutgifter. Det frem-

mes forslag om å bevilge 55,73 mill. kroner på posten i 2010.

Kap. 1022 NIFES

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010
01	Driftsutgifter	53 185	54 600	57 400
21	Spesielle driftsutgifter	76 374	78 300	80 800
	Sum kap. 1022	129 559	132 900	138 200

Nasjonalt institutt for ernærings- og sjømatforskning (NIFES) er et forskningsinstitutt med forvaltningsstøtteoppgaver. Som myndighetenes forsknings- og kompetansesenter innen sjømat og ernæring, skal NIFES bidra med forskningsbasert kunnskap til nytte for myndigheter, forbrukere og næringsaktører. Instituttets direktør rapporterer til

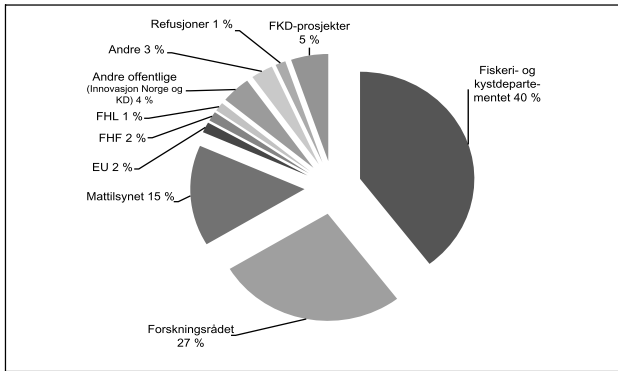
et styre oppnevnt av Fiskeri- og kystdepartementet.

Tabell 6.6 viser en oversikt over NIFES' regnskap for 2008 og budsjett for 2009, fordelt på forskningsområder. Figur 6.2 viser det relative forholdet mellom instituttets ulike inntektskilder for 2008.

Tabell 6.6 Oversikt over NIFES' regnskap for 2008 og budsjett for 2009 fordelt på forskningsområder.

(i 1000 kr)

Forskningsprogram	Regnskap 2008	Budsjett 2009
Sjømat og helse	17 386	25 465
Trygg sjømat	21 389	19 579
Akvakulturernæring	40 419	27 074
Overvåking	50 365	56 056
Sum	129 559	128 174

Figur 6.2 Oversikt over inntektene til NIFES i 2008

Mål og prioriteringer

NIFES er myndighetens forsknings- og kompetansesenter innenfor sjømat og ernæring. Instituttets virksomhet skal ha sin basis i forskning og utvikling og omfatter analyser, beredskap, risikovurdering og referansefunksjoner knyttet til analysemetoder. Kvalitetssikret og akkreditert metodikk er avgjørende for de oppgavene instituttet har. Dette er spesielt knyttet til NIFES beredskap innen mattrygghet og funksjonen som nasjonalt referanselaboratorium for analyse av ulike næringsstoffer, fremmedstoffer, mikrobiologi og parasitter.

NIFES har et omfattende nettverk av samarbeidende fagmiljøer både nasjonalt og internasjonalt. Da største delen av norsk sjømat blir eksportert er den internasjonale dimensjonen spesielt viktig med hensyn på samhandling med andre lands forskningsinstitusjoner og matmyndigheter.

Sentrale mål for instituttets arbeid er å

- være norsk kunnskapsinstitusjon på kjerneområdene trygg og sunn sjømat i produksjonskjeden fra fjord til bord
- være en av de ledende internasjonale kunnskapsinstitusjonene på området
- gi forskningsbasert forvaltningsstøtte og rådgivning til Mattilsynet og departementet og
- formidle forskningsresultater gjennom internasjonale tidsskrift på høyt faglig nivå, populærvitenskapelige artikler og gjennom undervisning og annet.

Omfanget av fiskeoppdrett øker, og prognoser viser at i 2030 vil den globale produksjonen av sjømat være like stor i akvakultur og fiskeri. Tradisjonelt har fiskefôr hatt en stor del av fiskemel og fiskeolje, men begrensinger i tilgangen på råvarer fra fiskeriene vil gjøre det nødvendig å se etter alternativer til fiskemel og fiskeolje. Planteolje, plantemel og krillmel er eksempler på slike alternativer. Sammensetninga av næringsstoffer i fôret er avgjørende for at oppdrettsfisken skal utvikle

seg normalt og være sunn og god å spise. Innsatsen innen havbruksernæring (fôr og fôrressurser) og helsevirkninger av inntak av sjømat ved Nasjonalt institutt for ernærings- og sjømatforskning foreslås derfor styrket med 2 mill. kroner i 2010.

Forskningsaktiviteten i NIFES er delt inn i fire programmer, som omfatter forskning og dokumentasjon i spennet fra råvarer til virkninger på fisk og folks helse. De fire programmene er *Program for trygg sjømat*, *Program for sjømat og helse*, *Program for havbruksernæring* og *Program for overvåking*.

Program for akvakulturenæring

Programmets hovedmål er å utarbeide et kunnskapsgrunnlag for bruk av bærekraftige, alternative fôrressurser, som for eksempel genmodifiserte planter. Det er også viktig å framskaffe kunnskap om ernærings betydning for oppdrettsfiskens helse, blant annet når det gjelder motstanddyktighet mot sykdom.

Programmet skal bidra til å utvikle kunnskap om betydning av fôrsammensetning og konsekvenser av endringer i klima. Økt kunnskap om hvordan næringsstoffer og miljøgifter i fôret påvirker fisken er også en prioritert oppgave. Det vil bli lagt vekt på å fortsette utviklinga av forskningsmetoder som gir innblikk i hvordan næringsstoffer og føringredienser påvirker fiskens gener og proteiner.

NIFES skal videreutvikle bruk av modellverktøy som cellekulturer og sebrafisk, for å minimere antall forsøksdyr og for å kunne vurdere ett næringsstoff om gangen, og samhandling mellom næringsstoffer og miljøgifter. NIFES skal øke kunnskapen om næringsstoffenes funksjon, metabolisme og betydning for normal utvikling.

Program for trygg sjømat

Programmet for trygg sjømat skal generere og formidle kunnskap om trygg sjømat til myndigheter, forbrukere og næring. Kunnskapen skal sikre et riktig grunnlag for risikovurderinger og utforming av lovverk som angår sjømat.

Forskning på naturlig forekommende stoffer, fremmedstoffer og tilsetningsstoffer i fôr og fôrvarer som kan påvirke mattryggheten, er særlig prioritert. Forskninga omfatter, i tillegg til forhold som har betydning for konsumentenes helse, også forhold knyttet til dyrevelferd. Økt oppmerksomhet omkring miljøgifter og andre fremmedstoffer har ført til et behov for en balansert helserisikovurdering som tar hensyn til både positive og negative komponenter i sjømaten. Kunnskapen som kom-

mer fram gjennom dette programmet er en viktig del av det vitenskaplige grunnlaget for EUs arbeid med risikovurderinger og tilpasning av regelverket på sjømatområdet.

Program for sjømat og helse

Forskningsprogrammets hovedmål er å bidra med kunnskapsbasert forvaltningsstøtte til matmyndighetene ved å dokumentere og formidle helsevirkningene av å spise sjømat og marine næringsstoffer. Programmet dokumenterer norske marine produkters ernæringsmessige kvalitet, noe som er viktig for markedsadgang. Videre bidrar programmet med kunnskap og dokumentasjon om de samlede helsemessige effektene av å spise sjømat, noe som er et viktig grunnlag for den nasjonale mat- og ernæringspolitikken.

Denne kunnskapen vil blant annet være sentral i oppfølginga av "Handlingsplan for bedre kosthold i befolkninga 2007-2011", hvor et av målene er å øke sjømatinntak i befolkninga.

NIFES prioriterer å dokumentere sjømatens potensial til å forebygge og hemme utviklinga av livsstilssykdommer. Det legges også stor vekt på formidling av resultatene. Arbeidet med å framskaffe dokumentasjon på de samlede helseeffektene av sjømat i kostholdet og styrke forskninga på ernæring og læring hos barn og ungdom vil også bli videreført.

Program for overvåking

Programmets hovedmål er å overvåke nivåene av fremmedstoffer i fisk og annen sjømat. Dette gjelder både villfangede og oppdrettede arter. Forskninga omfatter både kjemiske og mikrobiologiske komponenter og parasitter av betydning for sjømattrygghet. Det er videre et mål å framskaffe pålitelige langtidsserier (såkalte basisundersøkelser) for de fremmedstoffene som er viktige for sjømattrygghet for å kunne følge utviklinga av disse over tid. Overvåking i Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten prioriteres i tråd med St. melding nr. 8 (2005-2006) *Helhetlig forvaltning av det marine miljø i Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten (forvaltningsplan)*. I tillegg vil NIFES prioritere oppfølging av den nylig framlagte stortingsmeldinga om Norskehavet som vil kreve

en utvidet innsats knyttet til måling og vurdering av sjømattrygghet for fiskearter i dette området. NIFES vil også bidra i arbeidet med den kommende forvaltningsplanen for Nordsjøen.

Kunnskapen som genereres vil være et svært viktig bidrag i arbeidet med å dokumentere kvaliteten av norsk sjømat i et internasjonalt krevende matmarked. Kunnskap om fremmedstoffer i villfisk vil ikke bare brukes til å bedømme sjømattrygghet, men kan også brukes i en helhetlig økosystembasert forvaltning.

Resultater 2008–2009

Program for akvakulturernæring

En økning i produksjonen av oppdrettsfisk krever økt produksjon av fiskefôr. Endring i bruk av fôringredienser vil også kunne gi et nytt sluttprodukt. Hva dette betyr for forbrukerens helse er en sentral problemstilling i framtidig forskning på området. Som følge av klimaendringer vil perioden med høye sjøvannstemperaturer sannsynligvis øke i åra som kommer. Dette vil kreve tilpasset fôr for å sikre fiskens helse. NIFES og Havforskningsinstituttet har startet et forskningssamarbeid om dette.

NIFES har gjennomført et fôringsforsøk hvor laks har fått fôr med høye innblandinger av både plante proteiner og planteoljer i fôret. Dette ga to kilo lakseprotein per kilo fiskemelsprotein i fôret, og viser at det er mulig å produsere høykvalitetsprotein fra lavkvalitetsprotein. Imidlertid ble veksten noe svekket, og det ble avdekket en endring i laksens stoffskifte.

Soya og mais er viktige kilder til proteiner i fôr til laks, og på verdensmarkedet er store andeler av soya, raps, bomull og mais genmodifiserte (GMO). NIFES har kartlagt effekten på smoltkvalitet og helse når laks ble fôret med GM-soya i overgangen fra ferskvannsfasen til saltvannsfasen. Resultatene viser at når soya protein utgjorde rundt 20 pst. av det totale innholdet av protein i fôret, hadde ikke GM-soya andre virkninger på laks enn ordinær soya i denne livsfasen.

Innenfor oppdrett av marine arter (torsk og kveite) har NIFES gjort flere viktige funn når det gjelder fôring som vil kunne senke dødelighet og redusere utvikling av beindeforviteter hos fiske larver.

Boks 6.3 Fôringsforsøk med sebrafisk

NIFES har gjennomført et fôringsforsøk med sebrafisk i 2008, der fisken ble fôret med en kombinasjon av genmodifisert mais og genmodifisert soya. Resultatene bekrefter funn gjort ved tilsvarende fôringsforsøk med smoltifiserende laks som konkluderer med at genmodifisert soya er en like trygg fôringrediens som konvensjonell soya. Det ble imidlertid funnet flere virkninger av genmodifisert mais som krever videre studier på laks. Samvirkende negative effekter av å ha både genmodifisert soya og genmodifisert mais i fôret ble ikke funnet. Sebrafisk er en god modell for å identifisere effekter av genmodifiserte råvarer som også kan forekomme i laks. Bruken av sebrafisk som modell reduserer antall nødvendige fôringsforsøk med laks.

Program for trygg sjømat

Kunnskap om hvordan uønskede stoffer i sjømat påvirker helsen er nødvendig for å utføre solid og oppdatert risikoanalyse og rådgivning på dette området. NIFES har utviklet matematiske modeller som kan forutsi mengden av uønskede stoffer i spiselig del av fisken basert på konsentrasjonen av de uønskede stoffene i fôret. NIFES har gjort undersøkelser som viser at næringsstoffet selén, som det finnes mye av i fisk, kan redusere giftigheten av kvikksølv. Undersøkelser viser også at bromerte flammehemmere akkumuleres i mindre grad når de inntas sammen med fisk. NIFES har utført studier på cellekulturer som viser at cellene må eksponeres for høye doser av polyfluorerte organiske forbindelser (PFOS) og toxafen før det er mulig å se noen effekter. Beindeformiteter i ryggrad er et tilbakevendende problem i oppdrett av laks. Fôringsforsøk ved NIFES viser at høye nivåer av vitamin A i fôr til laks resulterer i økt forekomst av beindeformiteter.

Program for sjømat og helse

Personer med begynnende beinskjørhet anbefales å ta vitamin D-tilskudd. NIFES har produsert vitamin D-beriket laks som skal brukes i et spiseforsøk. Hensikten med forsøket er å se om vitamin D har en bedre effekt på beinhelsen når den tas opp gjennom laksen enn når den tas i pilleform.

Ca. 50 pst. av norske barn og ungdommer spiser sjelden eller aldri fisk og annen sjømat. Samti-

dig viser flere utenlandske studier positive sammenhenger mellom sjømat, læring og mental helse. NIFES har gjennomført et pilotprosjekt hvor skoleelever fikk feit fisk som laks, ørret og makrell. Hensikten var å finne ut om feit fisk i seg selv, og ikke bare enkeltkomponenter som for eksempel omega-3, virket positivt på elevene. De foreløpige resultatene er lovende.

Som en oppfølging av et tidligere pilotforsøk hvor en undersøkte effekten av feit fisk hos innsatte i Bergen Fengsel er NIFES i gang med en større studie med 96 deltakere. Spiseforsøket er inne i en avsluttende fase, og resultatene av studien vil foreligge i løpet av 2009.

Program for overvåking

Forskningsinnsatsen i programmet har i hovedsak vært knyttet til følgende områder: Basisundersøkelser NVG-sild, forvaltningsplanen Barentshavet, overvåking av sjømattrygghet knyttet til vrak (U864, Orizaba og Welheim), langtidsovervåking av parasittstatus og hygiene i norsk pelagisk sektor og databasen "Sjømatdata". NIFES har gjennomført mange store overvåkingsprogrammer for Mattilsynet også i 2008.

Basisundersøkelsen for NVG-sild inkluderte 800 prøver fra hele utbredelsesområdet til silda og også prøver gjennom hele livssyklusen. På tross av forholdsvis lave nivåer av de undersøkte fremmedstoffene var det forskjeller i konsentrasjonen mellom ulike grupper av sild avhengig av alder, gytesyklus og fødestatus. Konsentrasjonene av dioksiner målt i torskelever var overraskende høye i forhold til EUs kommende grenseverdi, og viser behovet for en basisundersøkelse også for torsk.

Siden 2006 har NIFES gjennomført undersøkelser av parasittstatus og hygiene i de viktigste pelagiske fiskebestandene. Materialet har gitt viktige bidrag til dokumentasjonen av sjømattrygghet og kvalitet i disse produktene. Resultatene som har framkommet er benyttet i relevante arbeidsgrupper i Europakommisjonen, samt som grunnlagsdata ved eksportproblemer for norsk fisk.

Fremmedstoffdatabasen (Sjømatdata) er en søkbar database som finnes på hjemmesiden til NIFES (www.NIFES.no/Sjømatdata). Databasen ble opprettet i 2004 og inkluderer data om fremmedstoffer i fisk og annen sjømat tilbake til 1994. I 2008 ble ca. 20 forskjellige pesticider i prøver av torskelever, makrell og Nordsjøsilde inkludert i databasen. Data som genereres blir lagt inn i databasen. Data for en rekke medisiner i laks finnes nå også i databasen.

Budsjettforslag for 2010**Post 01 Driftsutgifter**

Bevilgninga på denne posten dekker lønns- og driftsutgiftene ved Nasjonalt institutt for ernærings- og sjømatforskning (NIFES). Det foreslås å styrke posten med 2 mill. kroner til forvaltningsrettet forskning på fiskefôr og helseeffekter av sjømat.

Det fremmes forslag om å bevilge 57,4 mill. kroner på posten i 2010.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Midler over denne posten skal dekke driftsutgifter tilknyttet oppdragsvirksomheten til NIFES og motsvares av tilsvarende inntekter under kap. 4022 post 01 Oppdragsinntekter.

Det fremmes forslag om å bevilge 80,8 mill. kroner på posten i 2010.

Kap. 4022 NIFES

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010
01	Oppdragsinntekter	76 348	78 300	80 800
02	Laboratorieinntekter	282	762	786
	Sum kap. 4022	76 630	79 062	81 586

Post 01 Oppdragsinntekter

Inntektene under denne posten knytter seg til oppdragsvirksomheten til NIFES, blant annet oppdrag som er finansiert av andre enn Fiskeri- og kystdepartementet. Det fremmes forslag om å bevilge 80,8 mill. kroner på posten i 2010.

Post 02 Laboratorieinntekter

Inntektene under denne posten knytter seg til analyseoppdrag utført av laboratoriet til NIFES. Analyseoppdrag instituttet utfører for Mattilsynets dekkes av Mattilsynets bevilgning. Det fremmes forslag om å bevilge 786 000 kroner på posten i 2010.

Kap. 1023 Fiskeri-, havbruks- og transportrettet FoU

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010
21	Spesielle driftsutgifter			8 000
50	Tilskudd Norges forskningsråd, <i>kan overføres</i>	281 700	308 400	322 100
51	Tilskudd Veterinærinstituttet	36 390	37 900	39 120
70	Tilskudd Fiskeriforskning, <i>kan overføres</i>	21 384		
71	Tilskudd til utviklingstiltak, <i>kan overføres</i>	21 384	23 300	22 850
72	Tilskudd Nofima, <i>kan overføres</i>	60 600	66 200	68 636
74	Tilskudd marin bioteknologi mv., <i>kan overføres</i>	7 400	25 000	32 800
75	Tilskudd Akvariet i Bergen			3 425
	Sum kap. 1023	428 858	460 800	496 931

Spesielle driftsutgifter (jf. post 21)

I forbindelse med beslutninga om å åpne for 5 pst. økning i maksimal tillatt biomasse for den enkelte oppdrettskonsesjon, er det avsatt totalt 15 mill. kroner til forskning og overvåking mv. for gjennomføring og oppfølging av *Strategi for en miljømessig bærekraftig havbruksnæring*. Midlene, som er avsatt med 8 mill. kroner til Fiskeri- og kystdepartementet og 7 mill. kroner til Miljøverndepartementet, vil bli disponert i samarbeid mellom fiskeri- og miljøvernmyndighetene.

Det vil bli lagt særlig vekt på å bruke disse midlene på prosjekter og forskningsaktiviteter som gir resultatoppgåelse på kort sikt, herunder datagenerering og utvikling av indikatorer for måloppnåelse, og retningslinjer for lokalisering av oppdrettsvirksomhet. Midlene skal i hovedsak gå til fokusområdene genetisk interaksjon, forurensning/utslipp og sykdom/lakselus. Det skal spesielt legges vekt på kartlegging av endringer i gensemsetning på villaks, styrket kunnskap om fjordområder med risiko for overgjødsling som følge av oppdrett og bestandseffekter av lakselus på laks og sjøørret.

Norges forskningsråd (jf. post 50)

Mål og prioriteringer

Norges forskningsråd er regjeringas viktigste verktøy for gjennomføring av forskningspolitikken. Forskningsrådet forvalter tilskudd for om lag 6 mrd. kroner på vegne av 16 departementer.

Fra 2010 vil departementene bruke en felles målstruktur for sine tildelinger til Norges forskningsråd. Målstrukturen består av tre mål med tilhørende delmål. Målene for departementenes tildelinger til Norges forskningsråd er som følger:

Overordnet mål:

Forskningsrådet skal bidra til at Norge utvikler seg som kunnskapssamfunn. Norge skal være blant de fremste samfunn når det gjelder å utvikle, dele og ta i bruk ny kunnskap. Forskninga skal framskaffe kunnskap som kan øke verdiskaping og velferd, svare på samfunnsutfordringene og utvide grensene for vår erkjennelse.

- Mål 1: Økt kvalitet, kapasitet og relevans i norsk forskning i hele landet.
- Mål 2: God ressursutnyttelse og hensiktsmessig arbeidsdeling, samhandling og struktur i forskningssystemet.
- Mål 3: Forskningas resultater tas i bruk i næringsliv, samfunnsnivå og forvaltning i hele landet.

Målene for Fiskeri- og kystdepartementets tilde-ling til Norges forskningsråd er nærmere konkretisert under.

Fiskeri- og kystdepartementets tilskudd til Norges forskningsråd skal styrke forvaltnings- og næringsrettet FoU i tråd med prioriteringene i forskningsmeldinga og Fiskeri- og kystdepartementets strategier. Tilskuddet skal dekke både grunnleggende, strategisk og brukerstyrt forskning. Det forventes at Forskningsrådet ser midlene i sammenheng med tilskudd fra andre departementer, slik at det blir en best mulig bruk av departementenes forskningsmidler samlet sett.

I tråd med Fiskeri- og kystdepartementets overordnede strategi skal tilskuddet til Norges forskningsråd bidra til

- å utvikle kunnskap, teknologi og metoder som kan danne grunnlag for ei bærekraftig høsting av de biologiske ressursene i havet og en lønnsom næringsvirksomhet med basis i disse ressursene
- at den ressurs- og miljørettede forskninga gir et best mulig kunnskapsgrunnlag for bærekraftig forvaltning av norske marine ressurser og sjøområder
- kunnskap om hvordan klimaendringer påvirker verdiskapingspotensialet i fiskeri- og havbruksnæringa gjennom blant annet forsuring av havområder, innvirkning på havbruk og sjøsikkerhet
- å utvikle kunnskap om mattrygghet, fiskehelse og fiskevelferd, medregnet lakselus og lakselusvaksine, og bidra til verdiskaping gjennom kunnskap om handelspolitiske rammebetingelser og forbrukskrav
- at havbruksforskninga styrker eksisterende næringsvirksomhet, åpner nye muligheter for næringsutvikling (medregnet nye arter i oppdrett) og sikrer ei bærekraftig forvaltning
- at den markeds- og industrirettede forskninga styrker lønnsomheten og konkurranseevnen gjennom markedsorientert omstilling og industriell utvikling
- at forskning og utvikling innenfor havner og infrastruktur for sjøtransport medvirker til et bedre beslutningsgrunnlag for tiltak i sektoren, og bidrar til å utvikle teknologi, organisering og rammebetingelser.

Det internasjonale forskningssamarbeidet innenfor det marine og maritime området skal prioriteres, og det skal legges særlig vekt på å videreutvikle forskningssamarbeidet med Europa, USA, Canada, Japan og India.

De prioriterte programmene og satsingsområdene i 2009 videreføres i 2010. Forskningsinnsats

knyttet til utfordringene i nordområdene skal prioriteres.

Klimaendringer påvirker havet. Det er behov for mer kunnskap om havets rolle i klimautviklinga, kunnskap om endringene og effektene, medregnet forsuring av havet, og om konsekvenser for fiskeri, havbruk og andre næringer. Satsinga på klimaforskning knytta til hav i Norges forskningsråd foreslås styrket med 6 mill. kroner i 2010.

I 2008 ble det satt i gang ei fireårig satsing på fjordøkologi i Porsangerfjorden og Hardangerfjorden. Satsinga skal bidra til å styrke den helhetlige marinøkologiske forståelsen og møte utfordringene som ligger i forvaltninga av kystsona. Det

foreslås ei ramme for satsinga på 4 mill. kroner i 2010. I tillegg skal forskninga om fjordøkologi, inkludert studier av kongekrabbe og sel, ved Havforskningsinstituttet styrkes med 2 mill. kroner.

Som en del av regjeringas satsing på fornybar og miljøvennlig energi foreslås det å styrke bevilgninga til Norges forskningsråd med 4 mill. kroner til forskning på bruk av marine alger til bioenergi og tiltak for å fremme forskning på mer miljø og klimavennlig teknologi i marin og maritim sektor (for eksempel havbruks- og fiskeriteknologi, redusert utslipp av klimagasser og til oljevernberedskap).

Boks 6.4 Sentrale forskningsprogrammer i Norges forskningsråd

HAVBRUK – ei næring i vekst (2006–2015)

Det store programmet HAVBRUK skal framskaffe kunnskap som grunnlag for ei lønnsom og verdiskapende havbruksnæring basert på bærekraftig og markedsrettet produksjon. Programmet skal sikre at forskningsmiljøer og norsk havbruksnæring utvikler kunnskap på høyt internasjonalt nivå på områder som er viktige for utviklinga av næringa. Innenfor rammen av programmet videreføres forskningssamarbeidet med India om fiske- og dyrevaksiner, forskningssamarbeidet med Nord-Amerika og delfinansiering av kartlegging av laksens genom.

NORKLIMA - Klimaendringer og konsekvenser for Norge (2004–2013)

Havets rolle i klimasystemet og klimaendringenes effekter på marine økosystemer og konsekvenser for marin sektor er en viktig del av forskninga i det store programmet NORKLIMA.

FUGE (2002–2011) – stort program for funksjonell genomforskning

Programmet er blant annet en viktig arena for oppfølging av den nasjonale strategien for marin bioprospektering. Se omtale under kap. 1023 post 74.

Havet og kysten (2006–2015)

Programmet skal framskaffe ny kunnskap om marine økosystemer og økosystempåvirkninger, langtidsvirkninger av utslipp til sjø fra petroleumsvirksomheten og konfliktløsning og forvaltning av marine ressurser og utvikle teknologi, metodikk og modeller. Programmet er svært sentralt for Forskningsrådets nordområdesatsing.

Maritim virksomhet og offshore-operasjoner (MAROFF)

MAROFF vil bli videreført med et nytt program som starter fra 2010. Programmet vil være innrettet mot å bidra til å realisere FoU-utfordringene i regjeringas satsing på maritim virksomhet gjennom MARUT.

Matprogrammet: Norsk mat fra sjø og land (2006–2015)

Programmet skal styrke innovasjon, lønnsomhet, verdiskaping og markedsinnretning for norsk matproduksjon i et hjemmemarked og i internasjonale markeder, og bidra med forskningsbasert kunnskap for matforvaltninga. Med bakgrunn i store endringer knyttet til globale matvaremarkeder ble det i 2008 gjort en bred gjennomgang av program-

met. På denne bakgrunn gis programmet en ny strategisk innretning i løpet av 2009.

Natur og næring (2008–2013)

Programmet har hovedvekt på kunnskapsproduksjon til støtte for næringsutvikling basert på bærekraftig bruk av skog, kyst og andre arealressurser knyttet til natur og kultur. Programmet har fem hovedområder: Tjenesteutvikling, Areal- og ressursforvaltning, Verdikjeden skogproduksjon – tre - marked, Bioenergi og Forskning for politikktutforming.

FORNY

Program for kommersialisering av FoU-resultater (FORNY) stimulerer til økt verdiskapning gjennom kommersialisering av forskningsbaserte forretningsideer. Programmet retter seg i hovedsak mot forskning og utvikling som utføres ved universiteter, høyskoler, helseforetak og institutter. Fiskeri- og kystdepartementets bidrag er øremerket prosjektutvikling og verifisering av teknologiske konsepter. Programperioden for FORNY løper ut 2009. Norges forskningsråd har i 2009 gjennomført en ekstern evaluering av programmets tredje programperiode. Dagens ordning vil videreføres i 2010, med enkelte tilpasninger til ei ny satsing på kommersialisering av forskningsresultater fra 2011.

Andre programmer og satsinger innenfor marin og maritim sektor

Programmet *ELSA - Ethiske, rettslige og samfunnsmessige aspekter ved bioteknologi, nanoteknologi og nevroteknologi (2008-2014)* legger vekt på tverrfaglig forskning knyttet opp mot teknologiutvikling. Innenfor programmet *Miljø 2015 (2006-2015)* dekkes forskning på biologisk mangfold i et økosystemperspektiv og forskning knyttet til EUs vannrammedirektiv. Programmet *Næringslivets transport og ITS (SMARTRANS) (2007-2013)* har mer effektive og bærekraftige transportløsninger og transportnæringer som sitt overordnede mål. Programmet *Risiko og sikkerhet i transportsektoren (RISIT)*, som blant annet tar for seg problemstillinger knyttet til sjøtransport og havner, avsluttes i 2009, men det planlegges en videre satsing i form av et nytt program for perioden 2010-2014.

Basisbevilgninger til forskningsinstitutter

Det er innført et nytt basisfinansieringssystem for instituttsektoren fra og med 2009. Fiskeri- og kystdepartementet og Landbruks- og matdepartementet er felles ansvarlige departement for grunnbevilgningene til primærnæringsarenaen. Felles finansiering og oppfølging krever en budsjettmessig lik håndtering av primærnæringsarenaen fra de ansvarlige departementene. Den statlige basisfinansieringa av forskningsinstituttene består av grunnbevilgning og strategiske bevilgninger. Grunnbevilgninga består av en fast del og en resultatbasert del. En del av grunnbevilgninga skal fordeles etter resultatindikatorene vitenskapelig publisering, samarbeid med universiteter og høyskoler (avlagte doktorgrader og bistillinger), internasjonale inntekter, inntekter fra Norges forskningsråd og nasjonale oppdragsinntekter. Alle indikatorne skal vektas mot en relevanskomponent som består av summen av internasjonale inntekter, forskningsrådsinntekter og nasjonale oppdragsinntekter som del av samlede forskningsinntekter ved instituttene (ekskl. finansinntekter).

Bare nye midler ble fordelt etter resultat i 2009. Fra 2010 skal deler av eksisterende grunnbevilgning bli omfordelt etter oppnådde resultat, og regjeringa tok sikte på en omfordeling på 10 pst. av grunnbevilgninga dette året. Når det gjaldt primærnæringsarenaen tok regjeringa forbehold om å vurdere virkningene etter det første året før nivå på omfordeling av eksisterende grunnbevilgning ble fastsatt. Basert på ei vurdering av virkningene etter det første året, vil 2,5 pst. av grunnbevilg-

ningsramma for primærnæringsinstituttene benyttes til resultatbasert omfordeling i 2010. Dette er nødvendig for å gi instituttene mer tid til å omstille seg til det nye systemet. Omfordelingsandelen vil bli vurdert på nytt i 2011. Fiskeri- og kystdepartementet setter av 90,042 mill. kroner til basisbevilgning innenfor primærnæringsarenaen for 2010.

Inntil 30 pst. av basisbevilgninga på fordelingsarenaen for primærnæringsinstituttene skal brukes til strategiske instituttbevilgninger, for å ivareta langsiktig kompetanseheving og kunnskapsoppbygging ved instituttene på områder av spesiell interesse for sektoren. Kontrakter om strategiske instituttprogram som instituttene har inngått skal i hovedsak gå som avtalt også etter overgangen til ny basisfinansieringsordning. Nye strategiske satsinger kan først lysas ut når alle instituttene på arenaen har avsluttet de vesentligste kontraktene om strategiske instituttprogram fra den tidligere ordninga, dvs. tidligst fra 2011. Som hovedregel skal de strategiske bevilgningene lysas ut i regi av Norges forskningsråd. Bare unntaksvis, og når faglige vurderinger tilsier at bare ett institutt kan påta seg oppdraget, kan sektordepartementene tildele midler direkte til et institutt.

Fiskeri- og kystdepartementet legger til grunn at Norges forskningsråd fortsatt tildeler midler til strategiske satsinger i Havforskningsinstituttet og NIFES innenfor en samlet ramme på 22,549 mill. kroner. Fiskeri- og kystdepartementet vil fortsette dialogen med Norges forskningsråd om hvordan strategiske satsinger i disse to instituttene skal ivaretas framover.

Resultater 2008–2009

Tabell 6.7 Fiskeri- og kystdepartementets bevilgning til Norges forskningsråd i 2008 og 2009 (i mill. kroner)

	Regnskap 2008	Budsjett 2009
Programmer		
Havbruk – en næring i vekst	97	96
Havet og kysten	41	40
Matprogrammet	25	25
Natur og næring	10	10
Forskningsbasert nyskaping (FORNY)	5	5
Andre programmer (bl.a. innen klima, miljø, transport og etikk)	8	10
Sum programmer	188	187
Forskningsinstitutter		
Basisbevilgning ¹⁾	83	87
Strategiske instituttprogram ²⁾		22
Sum forskningsinstitutter	83	109
Øvrige tiltak ³⁾	11	12
Sum totalt	282	308

¹⁾ For 2008 inkluderer tallet grunnbevilgning, strategisk bevilgning (SIP) for Nofima, HI, Sintef Fiskeri- og havbruk, VI og NIFES og særskilt oppstartsbevilgning til Nofima. For 2009 inkluderer tallet basisbevilgning for instituttene som inngår i fordelingsarenaen for primærnæringsinstituttene, inkludert ei satsing til omfordeling iht nytt finansieringssystem for forskningsinstituttene. Ifm. etableringa av Nofima ble basisbevilgningsansvaret for Akvaforsk overført fra Landbruks- og matdepartementet til Fiskeri- og kystdepartementet fra og med 2009.

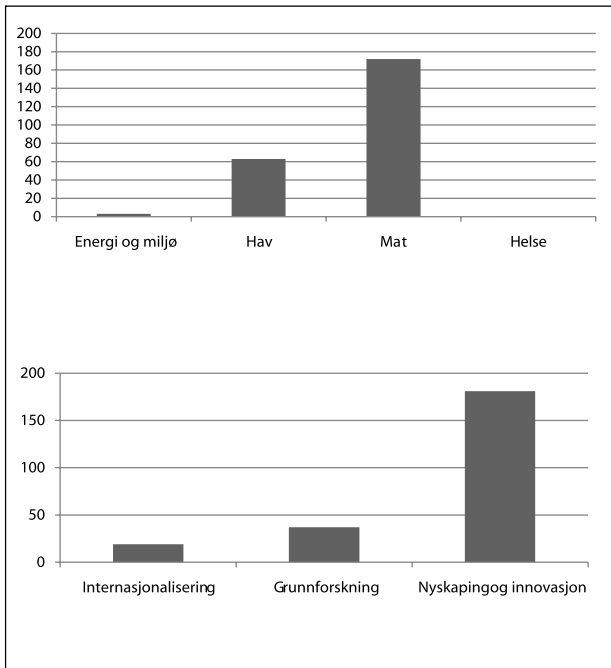
²⁾ Gjelder strategiske instituttprogram ved Havforskningsinstituttet og NIFES, som ikke inngår i fordelingsarenaen for primærnæringsinstituttene.

³⁾ Inkluderer bl.a. formidling, evaluering, internasjonalt samarbeid og regionale representanter.

Kilde: Norges forskningsråd.

Forskningsrådet har i 2008 videreført arbeidet med analyser av hvordan prosjektporteføljen svarer med forskningsmeldingens tematiske, teknologiske og strukturelle prioriteringer. For Fiskeri- og kystdepartementets tilskudd i 2008, viser analysen at 63 mill. kroner gikk til målrettede satsinger

innenfor temaområdet Hav og 172 mill. kroner gikk til satsinger innenfor temaområdet Mat. Når det gjelder de strukturelle prioriteringene er nyskaping og innovasjon finansiert med 181 mill. kroner, grunnforskning med 37 mill. kroner og internasjonalisering med 19 mill. kroner.

Figur 6.3 Fiskeri- og kystdepartementets prosjektportefølje i Norges forskningsråd, etter tematiske og strukturelle prioriteringer (mill. kroner).

Forskningsrådet finansierer også forskning innenfor Fiskeri- og kystdepartementets ansvarsområder med midler fra Fondet for forskning og nyskaping, som bevilges over budsjettet til Kunnskapsdepartementet. Fondsmidlene er i særlig grad benyttet til satsinger som styrker innsatsen innenfor Energi og miljø, som blant annet det store programmet NORKLIMA og Det internasjonale polaråret. Innenfor temaområdet Hav er Sentre for forskningsbasert innovasjon (SFI) og programmet Havet og kysten viktige virkemidler. Innenfor temaområdet Mat er sentrale virkemidler bl.a. det store programmet HAVBRUK og programmet *Norsk mat fra sjø og land*. For mer omtale av Fondet for forskning og nyskaping, se St.prp. nr. 1 (2009–2010) for Kunnskapsdepartementet.

Strategisk arbeid

Operasjonalisering av strategien *Forskning.nord* har vært en sentral oppgave for Forskningsrådet i 2008. Det har vært avholdt en større Nordområdekonferanse i Kirkenes, der internasjonalt samarbeid i nord var hovedsaka. Forskningsrådet har bidratt i arbeidet med en nasjonal strategi for bioprospektering, jf. omtale i boks 6.10. Prioritering av nordområde-relevant forskning er presisert i utlysninga av midler i 2008 innenfor alle relevante programmer og aktiviteter, og det er satt i gang nye prosjekter med relevans i og for nordområ-

dene. Satsingsområdet Miljø og marine ressurser har økt fra en innsats på knapt 120 mill. kroner i 2007 til knapt 170 mill. kroner i 2008.

Som en oppfølging av regjeringas Handlingsplan for meir entreprenørskap blant kvinner (2008 – 2013) har Forskningsrådet laget en opptrappingsplan for perioden. VRI-regionene har utarbeidet handlingsplaner for hvordan de vil arbeide for økt kjønnsbalanse. Forskningsrådet har samarbeidet tett med Innovasjon Norge og SIVA om satsinga ”Mer entreprenørskap” i 2008.

Internasjonalisering

EUs 7. rammeprogram (7RP)

Forskningsrådet har analysert norsk deltakelse i marine temaer utlyst i 7RP hittil. Innstilte prosjekter med norske partnere dekker tema som fiskeri og havbruk, IKT, marin energi, marine økosystemer, maritim transport, sikkerhetsspørsmål relatert til havet, romvirksomhet, infrastruktur, regionale satsninger og formidling av vitenskaplige resultater. Hittil er norske aktører integrert i 84 prosjekter med marin eller maritim relevans. Dette utgjør hele 27 pst. av alle prosjekter med norsk partner. Uttellinga innen marine og maritime temaer er meget høy: Norge deltar i over halvparten av alle marine prosjekt som skal finansieres, og suksessraten for norske søknader innen disse områdene er dobbelt så høy som gjennomsnittet for alle norske søknader. Marin og maritim forskning bidrar dermed vesentlig til at Norge hevder seg godt i konkurransen om EU-midler. Under 6. rammeprogram (6RP) var norske små og mellomstore bedrifter svært aktive på de marine og maritime områdene. Denne interessen holder seg godt oppe i 7RP, og det er et betydelig antall SMB-prosjekter knyttet til spesielt akvakultur og fiskeri som ledes av norske aktører.

EU vedtok sin European Maritime Policy i slutten av 2007. Policyen blir viktig med henblikk på innholdet av marin og maritim forskning i 7RP framover idet den bidrar til å synliggjøre marine problemstillinger i europeisk politikk. Gjennom deltagelse i Marine Board – European Science Foundation har Forskningsrådet drevet aktiv påvirkning av Maritime Policy, og arbeidet for å realisere marin og maritim forskning som en tverrgående aktivitet i 7RP.

Øvrig internasjonalt forskningssamarbeid

Med basis i den norsk-indiske samarbeidsavtalen er det nå etablert forskningsprosjekter om fiske- og dyrevaksiner på norsk og indisk side. Samarbeidet vil vare i fem år, og innsatsen fra norsk side er

20 mill. kroner pr. år. Satsinga innebærer en klar styrking av forskninga om fiskevaksiner, og det forventes at den økte forskningsinnsatsen vil bidra til ny og viktig kunnskap innenfor feltet.

Forsknings samarbeidet mellom Norge, USA og Canada innenfor havbruk ble videreført i 2008. Samarbeidet er i første rekke knyttet til temaene helse, fôr og ernæring, genomikk og rømming av fisk. Satsinga har bidratt til etablering av samarbeidsplattformer og utveksling av forskere og studenter.

Forskningsrådet har i 2008 styrket det nordiske forsknings samarbeidet, spesielt gjennom NordForsk. Sektorforsknings samarbeidet innenfor fiskeri er videreført, og Forskningsrådet er representert i Nordisk arbeidsgruppe for fiskeriteknologi innenfor Nordisk Ministerråd.

Forvaltningsrettet forskning

Ressurs- og miljøforskning og forskning på økosystemet

Programmet *Havet og kysten* har satt i gang prosjekter med vekt på marine økosystemer, grunnlag for verdiskaping, forvaltningskonflikt, utvikling av nye metoder og modeller for overvåking av bestander og utvikling av fiskeredskap. Den marine miljøforskninga er videreført, og det er satt i gang prosjekter med vekt på rent hav, miljøgifter, marin eutrofi, miljøgifter fra forurensende deponier og sedimenter, opprydding og tiltak og introduserte arter og sykdommer. Framover er det en utfordring å bidra til mer forskning av tversgående karakter som dekker flere områder innenfor programmet. Internasjonalt samarbeid på feltet er styrket, blant annet gjennom deltakelse i ERA-Net, og forsknings samarbeidet med Grønland har vært fulgt opp. Det har også vært gjennomført talletokt for vågehval. I programmet *Natur og næring* har det vært gjennomført prosjekter innenfor temaer som rettsspørsmål i sjøområder, kystsoneforvaltning, konflikter og konflikthåndtering samt reguleringsmodeller i kystfisket.

Boks 6.5 Bruk av elektroniske merker ved massemerking av sild og makrell

Et prosjekt ved Havforskningsinstituttet har hatt som mål å utvikle et detektorsystem som kan stå uovervåket på kommersielle mottaksanlegg og automatisk registrere merket fisk på transportbelter under full prosessering. Bakgrunnen for prosjektet var et ønske om å kunne benytte moderne merketeknologi med elektroniske merker i massemerking av norsk vårgytende sild og makrell. Slike systemer vil være fordelaktige for å undersøke en mye større andel av fangsten enn ved den tradisjonelle merketeknologien med stålmerker, metalldetektorer og utsortering av merkefisk som krever full overvåking og mye manuelt arbeid. Systemet er utviklet og testet under full produksjon av makrell ved Karmøy Fiskeindustri. Prototypen viser seg å fungere utmerket med 100 pst. gjenkjenning av merket fisk. Det er dessuten et billigere system og enklere å tilpasse enn de tradisjonelle metalldetektorene. Neste fase vil nå være å utvikle et system for kontinuerlig og automatisk overføring av data og oppdatering av gjenfangstdata over nettet under prosessering av fangster.

Programmene *Natur og næring*, *HAVBRUK* og *Havet og kysten* gjennomførte i 2008 i samarbeid med FHF, en felles utlysning for å få etablert tverrfaglig forskning (biologi, teknologi, samfunn) som skal legge grunnlaget for bedre forvaltning og bærekraftig verdiskaping i kystsona. Det er startet et stort prosjekt som involverer forskningsmiljøer, forvaltningsenheter og næringsorganisasjoner. Norges fiskerihøgskole leder prosjektet, i nært samarbeid med NTNU og SINTEF.

Innenfor *NORKLIMA* er det en omfattende forskningsinnsats for å få mer kunnskap om klimændringer og konsekvenser av disse. Programmet finansierte i 2008 forskning for økt kunnskap om havets rolle i klimasystemet og konsekvenser for økosystemer, fiskerier og forvaltning. Forskninga viser at marine økosystemer og næringer vil gjennomgå betydelige endringer som følge av endringer i næringskjeden og geografisk forskyvning av optimale habitater. Det er utført studier av hvordan endringer i sjøtemperaturen vil påvirke fiskebestanden i Barentshavet. Andre prosjekter omfatter varmetransporten i havet i våre nærrområder. Denne har avgjørende betydning for klimaet. Et resultat av forskninga viser at hovedgrenen av

Golfstrømmen inn i Norskehavet er vesentlig mer stabil enn tidligere antatt. Dersom isen forsvinner på sokkelen i Arktis i framtida, kan dette ha betydelige negative følger for veksten av den fettrike ishavsåta. Dette har igjen store følger for en rekke andre dyr i økosystemet som for eksempel grønlandshval, alkekonge og polartorsk.

Programmet *Miljø 2015* støtter bl.a. et tverrfaglig prosjekt som søker å forbedre miljøindikatorer for bærekraftig utvikling, bl.a. relatert til høsting og kritisk bestand i fiskerisektoren, i tillegg til at kystsoneproblematikk er viktig i flere prosjekter. Også forurensningsproblematikk i grenseflaten mellom ferskvann og marint miljø støttes.

Forvaltningsrettet havbruksforskning – miljø, fiskehelse og fiskevelferd

Miljøforskning er et viktig tema i det store programmet *HAVBRUK*. Det gjennomføres forskning for å studere effekter av rømt fisk på ville bestander både for laks og torsk. Et prosjekt med sikte på å teste ulike metoder for sporing av urapportert rømt laks er nylig avsluttet, jf. omtale i egen boks.

Boks 6.6 Sporing av urapportert rømt laks

Havforskningsinstituttet har testet ulike metoder for sporing av urapportert rømt laks ved hjelp av fiskens naturlige egenskaper. DNA mikrosatellittmarkører har foreløpig gitt de klareste resultatene. Andre metoder som lipidprofiler, sporstoff og isotoper vil kunne gi viktig utfyllende informasjon i tilfeller der fisken i de enkelte oppdrettsanleggene er så genetisk lik at DNA-markører ikke kan gi svar alene. Nesten samtlige oppdrettere i Hardangerfjorden leverte prøver og næringa selv har bidratt positivt til undersøkelsen. Metoden har gitt klare signaler og det har lyktes å identifisere hvilken merd laksen rømte fra. Med utgangspunkt i erfaringene fra prosjektet er det utarbeidet prosedyrer for sporing av urapportert rømt fisk helt fra håndtering av meldinger om rømt fisk til innsamling av rømlinger og referanseprøver fra oppdrettsanlegg, merking og lagring av materiale til genotyping, statistisk bearbeidelse og rapportering. Prosedyrer og metodikk ble i løpet av første halvår 2008 implementert i fiskeriforvaltninga.

Programmet *HAVBRUK* har etablert en kunnskapsplattform innenfor fiskehelse "Plattform for viral aquamedicine" som er tilknyttet Veterinærinstituttet og der flere miljøer inngår. Resultatene fra fiskehelseforskninga bidrar allerede til raskere diagnostisering og økt kunnskap om ulike sykdommer, noe som har gitt grunnlag bl.a. for mer presise tiltak i bekjempelsen av Francisellose og Pancreas Disease. Resultatene fra forskninga gir også viktig kunnskap til arbeidet med å utvikle nye og bedre vaksiner og i bekjempelsen av ulike parasitter. Forskning for å framskaffe kunnskap som kan redusere problemene med lakselus er høyt prioritert. Det gjennomføres forskning på flere metoder slik som biologiske metoder med bruk av leppefisk, resistensutvikling og studier for mulig utvikling av vaksine mot lakselus. Det blir også gjennomført økologiske og modellbaserte studier, og det er satt i gang tiltak med sikte på å komme fram til en samordning av forskninga med Irland og Canada på dette feltet.

Forskning om fiskevelferd er utpreget integrert og tverrfaglig, der basal kunnskap om dyrenes atferd, fysiologi og helse er sentralt. Programmet *HAVBRUK* vektlegger forskning om kriterier og metoder for å evaluere velferd hos oppdrettsfisk, inklusive negative og positive velferdsindikatorer, og forskning om generell atferd og atferdsbehov hos oppdrettsfisk, og om sammenhenger mellom miljøfaktorer, stress, mestring, atferd, produksjonslidelser og velferd i intensivt oppdrett. Deler av forskninga innenfor helse og innenfor produksjonsbiologi har klar relevans til fiskevelferd. *HAVBRUK* har flere prosjekter innenfor dette feltet, bl.a. en kunnskapsplattform om normalutvikling/feilutvikling. På dette området er det etablert samarbeid med NORECOPA.

Boks 6.7 Diagnostisk verktøy for norsk PD-variant

En særnorsk variant av Salmonide alfavirus forårsaker Pancreas Disease (PD) i Norge. Screening av norsk oppdretts- og villaks viser en helt ny subtype (SAV3) som per i dag bare er rapportert fra Norge. Funnet er gjort ved å isolere og genetisk karakterisere viruset som er årsak til Pancreas Disease. Med basis i denne kunnskapen er det i et prosjekt ved Universitetet i Bergen utviklet diagnostisk verktøy som med stor sikkerhet og sensitivitet kan påvise viruset, selv på asymptomatiske bærere. Real-time RT-PCR metoden som er utviklet for å oppdage viruset er et viktig bidrag for å stille sikrere diagnose av Pancreas Disease, særlig i tilfeller hvor sykdomsbildet er uklart. Metoden er svært sensitiv, og kan også for eksempel brukes ved screening av stamfisk, virustesting av fisk før salg og transport, geografisk utbredelse av viruset og studier av potensielle reservoar for viruset. Metoden er tatt i bruk ved flere laboratorier i inn- og utland.

Forskning og overvåking knyttet til sjømattrygghet og kvalitet

Matprogrammet har i 2008 hatt betydelig aktivitet innenfor sjømattrygghet og kvalitet gjennom igangværende og nye prosjekter, i tillegg til midler utlyst gjennom ERA-Nettet SAFEFOODERA. Innenfor mattrygghet og kvalitet i den pelagiske verdikjeden er det gjennomført et prosjekt i samarbeid med fiskeflåten og i regi av FHL i samarbeid med sentrale FoU-institusjoner. Prosjektet har framskaffet dokumentasjon for generell hygiene og betydninga av *Listeria monocytogenes* og andre aktuelle bakterier i norsk pelagisk verdikjede, og gir anbefalinger om tiltak som sikrer kontinuerlig høy hygienestandard i norsk pelagisk næring. FHL har også gjennomført prosjektet "Optimal emballering av pelagisk fisk", der de utførende forskningsmiljø har vært SINTEF og Nofima. Ulike emballasjematerialer ble testet til sild, makrell og lodde.

I et prosjekt i regi av NIFES er det gjennomført et doktorgradsarbeid som omfatter effekter av kvikksølv og næringsstoffer på forskjellige typer nerveceller. Hypotesen om at næringsstoffer fra fisk kan bidra til å beskytte hjernen mot metylkvikksølv er støttet og videre forsøk med mus skal

gjennomføres. Videre vil et igangsatt doktorgradsstudium undersøke positive og negative effekter ved sjømat.

Boks 6.8 Automatisk ferskhetsbestemmelse av råstoff

I et prosjekt som gjennomføres ved Nofima arbeides det med automatisk ferskhetsbestemmelse av råstoff (laks og hvitfisk) og påvisning av misfarging av fileten basert på spektroskopidata. Gode modeller for ferskhetsmåling og metodikk for påvisning av blod og melaninflekker i laksefilet har blitt utviklet. Det arbeides nå med å videreutvikle metodikken til å kunne angi det generelle blodnivået i muskelen. Ved hjelp av spektroskopi har også deteksjonsraten for nematoder i hvitfiskfilet blitt ytterligere forbedret, og antall falske deteksjoner er redusert.

Også programmet *HAVBRUK* prioriterer forskning om trygt fôr og trygg mat. Behovet for kunnskap om fremmedstoffer, slik som miljøforurenninger, tungmetaller, pesticider og algetoksiner, er stort, likeså kunnskap om interaksjoner mellom uønskede stoff og ernæringsmessige forhold i sjømat. Økt bruk av fôrstoff fra ikke marine kilder til oppdrett av fisk medfører økende kunnskapsbehov på dette området. Det er viktig med kunnskap langs hele verdikjeden fra hav til forbruker, og temaet involverer flere program i Forskningsrådet.

Forskning knyttet til sjømat og human ernæring

For å kunne møte forbrukerens ønsker og krav om sunn, smakelig og holdbar mat fra fiskeoppdrett, tar havbruksforskninga høyde for de forhold som har sammenheng med markedets krav til produktkvalitet. Programmet *HAVBRUK* prioriterer blant annet forskning som kan framskaffe grunnleggende kunnskap om hvordan genetiske og fysiologiske egenskaper, ulike produksjonsregimer og fôrets sammensetning kan utnyttes til å gi oppdrettsartene en ønsket produktkvalitet. Det gjennomføres også forskning for å framskaffe grunnleggende kunnskap om hvilke faktorer under oppdrett, slaktning, transport, håndtering og prosessering som har betydning for sensorisk og ernæringsmessige kvalitet.

Boks 6.9 Omega-3 i laks – studie i Kina

Den første hjerte-kar-studien i Kina som har undersøkt helseeffekten av å spise sjømat, viste at de som spiste laks til lunsj fem ganger i uka i åtte uker fikk 20 pst. reduksjon av en kjent risikofaktor for å utvikle hjerte- og karsykdommer. Resultatene ble kunngjort på et norsk-kinesisk sjømatseminar under fiskerimessen i Quingdao. NIFES har vært ansvarlig for prosjektet, som har pågått i samarbeid med Institute of Nutrition and Food Safety, Quingdao, Kina.

Matprogrammet har i 2008 hatt betydelig aktivitet av prosjekter som undersøker helseeffekter ved inntak av marint råstoff i kosten. Det er gjennomført studier for å undersøke i hvilken grad fiskeoljer kan være helsegunstig. Forskning ved NIFES framskaffer ny kunnskap innenfor feltet der medisin, ernæring og matteknologi kombineres. Det arbeides også med et prosjekt der det undersøkes egnet fôr til laks med høyt innhold av vitamin D og K for å redusere problemer med osteoporose hos kvinner.

Den økende forekomst av overvekt og type 2 diabetes er et av de viktigste helseproblemer både i utviklede og mindre utviklede land. De velkjente gunstige metabolske virkningene av flerumettede fettsyrer som finnes i rikelige mengder i sjømat, er ikke nødvendigvis alene ansvarlig for helseeffektene av fiskekonsum. Nyere vitenskapelige arbeider ved Universitetet i Bergen indikerer at proteinhydrolysater og vannløselige komponenter fra fiskeråstoff også kan ha stor betydning for bedret human helse. Bioaktive peptider kan ha en rekke ulike virkninger.

Forskning knyttet til havner og infrastruktur for sjøtransport

Næringslivets transporter og ITS (SMARTRANS) hadde sitt andre driftsår i 2008. Effektive havner og havneinfrastruktur er et hovedområde for programmet. SMARTRANS har sammen med nordiske samarbeidspartnere og NordForsk i 2008 utarbeidet grunnlaget for nordiske fellesprosjekter på området "Sustainable Freight Transport in a Nordic Context". Programmet *Risiko og sikkerhet i transportsektoren (RISIT)* har som mål å frambringe kunnskap som kan gi en bedre forståelse av transportrisiko, og et bedre grunnlag for risikohåndtering innenfor transportsektoren. Det er fra 2008 satt i gang fem prosjekter som dekker pro-

blemstillinger knyttet til sjøfart og havner, men som også er relevante for flere transportformer. Programmet *MAROFF* har lagt regeringas strategi for miljøvennlig vekst i de marine næringer "Stø kurs" til grunn for utlysninga av forskningsmidler i 2008. Disse er miljøvennlig skipsfart, avansert logistikk og transport, og krevende miljøvennlige maritime operasjoner. Innenfor miljøvennlig skipsfart er det utført prosjekter for at norske skip skal overholde internasjonale avtaler om NOx, SOx, utslipp fra eksos til luft og spredning av uønskede organismer fra ballastvann og gift fra bunnstoff til sjø. De fleste logistikkprosjektene er knyttet til nærskipsfart og intermodal transport. Krevende miljøvennlige maritime operasjoner omfatter prosjekter fra havbruksteknologi, fiskeriteknologi, offshore olje- og gassvirksomhet og sjøtransport i nordområdene. *MAROFF* har videre en stor portefølje av prosjekter fra fagområdet eNavigasjon og kommunikasjon med anvendelser inn mot sjøsikkerhet og oljevernberedskap.

Næringsrettet forskning og utvikling

Næringsrettet havbruksforskning

Programmet *HAVBRUK* retter seg både mot oppdrettssektoren og leverandørnæringene, og legger til rette for grunnleggende og brukerstyrt forskning som bidrag til den videre næringsutviklinga. Det legges vekt på kunnskap som kan sikre utvikling av verdiskapende og lønnsom virksomhet basert på markedsrettet og bærekraftig produksjon i alle ledd. En viktig del av den næringsrettede forskningen er rettet mot utvikling av nye arter i oppdrett. Den siste tiden har forskningen i hovedsak vært rettet mot torsk, men også forskning rettet mot arter som kveite, skjell og hummer er aktuelt. "Plan for koordinert satsing på torsk" legges til grunn når det gjelder forskning på torsk. En viktig utfordring er å hindre rømming fra anleggene, og *HAVBRUK* har etablert en kunnskapsplattform for miljøvennlig teknologi og forbedring av rutiner for drifting av anlegg for laks og torsk. Det er nært samarbeid mellom denne og andre store satsinger innenfor temaet. Et prosjekt som studerer hvordan, og hvorfor torsk rømmer, og et prosjekt som studerer interaksjoner mellom rømt oppdrettstorsk og torsk i ville bestander er nylig avsluttet. Fôrproducentene er sentrale aktører i flere brukerstyrte prosjekter, men også andre deler av havbruksnæringa er aktiv. Et prosjekt der metoder for måling av kvalitet i fisken er vurdert, er nylig avsluttet. Resultatene kan bli nyttige i det videre arbeidet med en del kvalitetsparametre.

Forskning for markedsretting og nyskaping i marin sektor

Matprogrammet har lagt vekt på å øke næringslivets investeringer i forskning. Brukerstyrte innovasjonsprosjekter (BIP) og kompetanseprosjekter med brukermedvirkning (KMB) er de siste tre åra tatt i bruk som de mest sentrale virkemidlene i programmet, og utgjorde i 2008 om lag 2/3 av porteføljen. Det har også vært en økning i aktiviteter innenfor markedsforskning, der kunnskap om forbrukerpreferanser, trender og matvalg har vært prioritert. Det er startet opp nye prosjekter innenfor internasjonal utvikling, blant annet om handelspolitikk og handels- og miljøavtaler med relevans til sjømatindustrien. I programmet Natur og næring er det bevilget midler til et større prosjekt ved IRIS (International Research Institute of Stavanger AS), som i et samarbeid mellom forskere i Norge, Danmark, Kina, Storbritannia, (India) og USA vil utvikle kunnskap om handelspolitiske utviklings trekk uavhengig av om det blir en avtale i Doha-runden.

Programmet MAROFF har i 2008 videreført satsinga innenfor fiskeri- og havbruksteknologi. Det er blant annet stort behov for å fornye og energioptimalisere trålerne som står for en stor del av de norske NOx-utslippene. Bedriften Rolls-Royce Marine fikk i 2008 Fiskebåtredernes miljøpris for prosjektet "Fremtidens tråler". Prosjektet har utviklet en tråler som beregnes å få drivstoffbesparelser i størrelsesorden 25 pst. ved dieselektrisk drift kombinert med utnyttelse av energien i eksosvarmen til kjøling av fisk.

Programmet FORNY skal bidra til at ideer med stort forretningsmessig potensial fra forskninga ved offentlige finansierte forskningsinstitusjoner blir ført fram til markedet og kommersialisert. Fiskeri- og kystdepartementets midler til programmet er benyttet til finansiering av verifiseringsprosjekter hvor funksjonen av teknologien/oppfinnelsen blir testet mot anvendelse og nødvendig oppskalering til industrielt nivå. FORNY anvendte 48,5 mill. kroner på dette feltet i 2008 og det ble finansiert tre marine prosjekter for til sammen 3,6 mill. kroner. FORNY vurderer tiltak for å stimulere til at flere ideer blir hentet ut fra marin forskning. Programmet har nylig gjennomgått ei evaluering, og dagens ordning videreføres i 2010. Ei ny satsing vil foreligge fra 1. januar 2011.

Basisbevilgninger og instituttarbeidet

Innenfor Fiskeri- og kystdepartementets ansvarsområde har Forskningsrådet i 2008 hatt basisbevilgningsansvar for Nofima (tidl. Fiskeriforskning og Norconserv) og SINTEF Fiskeri og havbruk. I tillegg har Forskningsrådet tildelt strategiske instituttprogrammer til Havforskningsinstituttet, Nasjonalt institutt for ernærings- og sjømatforskning og Veterinærinstituttet.

Tabell 6.8 viser basisbevilgningene til fiskeriforskningsinstituttene i 2008. Beløpet under strategiske instituttprogrammer (SIP) gjelder den samlede bevilgning der instituttet er kontraktspart. Dersom en annen FoU-utførende institusjon deltar i gjennomføringa av programmet, vil en del av midlene bli overført dit.

Tabell 6.8 Basisbevilgninger fra Forskningsrådet med midler fra Fiskeri- og kystdepartementet i 2008. Grunnbevilgninger og strategiske instituttprogram (SIP). (antall og i 1 000 kroner)

Institutt	Grunnbevilgning	Strategiske instituttprogram	
		Kroner	Antall
Nofima ¹	27 700	15 935	6
SINTEF Fiskeri og havbruk	5 100	11 910	4
Havforskningsinstituttet		15 372	4
NIFES		6 475	3
Veterinærinstituttet		2 400	1
Totalt	32 800	52 092	18

¹ Omfatter basisbevilgning til tidligere Fiskeriforskning og tidligere Norconserv.

I tillegg ble det i 2008 gitt en bevilgning på 2,0 mill. kroner til Nofima som driftstilskudd ved etableringa.

Grunnbevilgninga til SINTEF Fiskeri og havbruk ble økt fra 3,8 mill. kroner i 2007 til 5,1 mill.

kroner i 2008. Det er etablert samarbeidsavtaler mellom SINTEF Fiskeri og havbruk og hhv. Nofima og Havforskningsinstituttet som støtter opp om arbeidsdelinga mellom forvaltnings- og næringsrettede institutter.

Det ble for 2008 gjennomført en begrenset, dialogbasert utlysning av nye SIP og det ble tildelt fire nye SIP for 2008 med en samlet økonomisk ramme på 13,0 mill. kroner i 2008. Det ble videreført 14 igangværende SIP med en forpliktelse i 2008 på 39,0 mill. kroner.

Veterinærinstituttet (jf. post 51)

Mål og prioriteringer

Veterinærinstituttet skal bidra til at Norge har bærekraftige marine næringer med høyest mulig samlet verdiskaping, god lønnsomhet og internasjonal konkurransekraft i hele verdikjeden. Norsk sjømat skal være trygg og kjent for kvalitet. Fangst, produksjon og produkter skal holde en høy standard når det gjelder miljø, folkehelse, fiskehelse og fiskevelferd.

Veterinærinstituttet er myndighetenes forskningsbaserte kompetanseinstitusjon innen fiskehelse. Videre skal Veterinærinstituttet være ansvarlig leverandør av forskningsbasert kunnskapsstøtte på det mikrobiologiske området, og for biotoksiner når det gjelder sjømat.

Veterinærinstituttet skal gjennom landsdekkende beredskap, aktiv helseovervåking og målrettet diagnostikk bidra til å sikre friske populasjoner av fisk og trygg sjømat.

For å sikre at Norge oppfyller sine internasjonale forpliktelser innen fiskehelse og sjømattrygghet vil Veterinærinstituttet prioritere oppgaven som nasjonalt referanselaboratorium for fiske sykdommer og enkelte områder innenfor sjømattrygghet. Et nasjonalt referanselaboratorium skal også bidra til å sikre kvaliteten hos private leverandører av tjenester innen fiskehelse.

Kvalitetssikret metodikk er grunnleggende for de oppgavene som Veterinærinstituttet har innen beredskap, overvåking, sykdomsoppklaring, kunnskapsutvikling og som nasjonalt referanselaboratorium. For å sikre raskere og mer effektiv diagnostikk er molekylærbiologiske metoder et viktig verktøy i det diagnostiske arbeidet ved Veterinærinstituttet Oslo. Instituttet vil videreføre arbeidet med å integrere molekylærbiologisk metodikk i sine regionale laboratorier.

For villlevende bestander kan sykdommer utgjøre en alvorlig belastning. Av sykdommer i oppdrett er det først og fremst lakselus som i dag er dokumentert å ha alvorlig negativ virkning på villfisk. Veterinærinstituttet skal prioritere kunnskapsutvikling på lakselus og bistå med kompetanse og tjenester angående forebygging og bekjempelse. Instituttet skal også bidra ved bekjempelse og forebygging av sykdommer forårsaket av *Gyrodactylus salaris* og krepspest.

Kunnskap er viktig for at myndighetene skal kunne utarbeide gode styringsredskaper, regelverk, overvåkingsprogrammer og andre aktuelle tiltak. Forskning og kunnskapsutvikling på Veterinærinstituttet skal ha som mål å få fram kunnskap innen fiskehelse og sjømattrygghet som er av særlig betydning for beredskap og forvaltningas behov. Det skal legges et langsiktig perspektiv til grunn for instituttets forskning.

Veterinærinstituttet supplerer kunnskap som utvikles på Havforskningsinstituttet gjennom sitt arbeid med velferd knyttet til sykdom, og gjennom sin funksjon som sekretariat for Norecopa som arbeider for alternativer til bruk av fisk som forsøksdyr.

Norsk sjømat skal være trygg, og den skal oppleves som trygg. Kunnskap om mikroorganismer, parasitter, antibiotika og uønsket genetisk materiale i fisk eller sjømatprodukter er en forutsetning for mattrygghet og forbrukertillit. Veterinærinstituttet vil fortsette arbeidet innenfor enkelte områder innen mikrobiell sjømattrygghet. Dette vil generere kunnskap som er viktig for å forstå spredning av smittestoffer i verdikjeden fra råvare til sjømatprodukt. Slik kunnskap danner grunnlag for beredskap ved sykdomsutbrudd, overvåking av sjømat og tiltak som kan forebygge sykdom hos menneske forårsaket av sjømat.

I løpet av de siste åra har Veterinærinstituttet bygd opp et omfattende nettverk av samarbeidende fagmiljøer med stor betydning for kunnskapsutviklinga. Samarbeidet om produksjon og utveksling av kunnskap med andre nasjonale og internasjonale kunnskapsmiljøer, blant annet NIFES og Havforskningsinstituttet, skal utvikles videre og styrkes. Veterinærinstituttets generelle kunnskapsplattform innenfor mikrobiologi, toksikologi, GMO med videre skal utnyttes i samarbeid mellom kunnskapsinstitusjonene for å komme forvaltninga og havbruksnæringa til gode.

Resultater 2008–2009

Beredskap, diagnostikk, helseovervåking og rådgiving har ved siden av forskning og kunnskapsutvikling vært hovedaktivitetene til Veterinærinstituttet innen fiskehelse og sjømattrygghet.

Veterinærinstituttet har etablert en døgnkontinuerlig vaktordning som sikrer nasjonal beredskap mot alvorlige tapsbringende sykdommer hos fisk. Norge har i flere år hatt en relativt god situasjon for oppdrettsfisk, men i de senere år har dette bildet blitt mer nyansert. Etterspørselen etter Veterinærinstituttets diagnostiske tjenester har økt som følge av veksten i næringa og nye helsemessige utfordringer.

Aktiv overvåking av helsetilstanden hos fisk og kvaliteten på produkter er viktig for en eksportrettet næring. Veterinærinstituttet har bidratt til å dokumentere helsetilstanden hos norsk oppdrettsfisk gjennom rapporten *Helsesituasjonen hos oppdrettsfisk 2008*. Videre har Veterinærinstituttet gjennomført overvåkingsprogrammer for sykdommene VHS/IHN, bakteriell nyresyke og gyrodaktylose på laksefisk og bonamiose og mar-teiliose hos flatøsters på oppdrag fra Mattilsynet. Det har også blitt gjennomført et pilotprosjekt hvor man undersøkte for PD og ILA i stamfisk (laksefisk).

Et system for rapportering av tap og sykdommer i oppdrett (MFISK) er etablert i samarbeid med Mattilsynet, næringa og Fiskeri- og kystdepartementet. MFISK er delt i to underprosjekter. Et delprosjekt omfatter rapporteringssystemer for meldepliktige sykdommer og samordnes på Veterinærinstituttets hjemmeside med Mattilsynets MATS-system. Det andre delprosjektet omfatter ikke-rapporteringspliktige sykdommer. For torskeoppdrett er det i samarbeid med næringa utvikla et enkelt system for registrering av svinn som følge av sykdom.

Veterinærinstituttet har i større grad enn tidligere blitt brukt som rådgiver i faglige spørsmål både ved regelverksutvikling, ved høringer og ved utredning av strategier for overvåking og bekjempelse. Instituttets kompetanse innen epidemiologi har også blitt brukt i større utstrekning enn tidligere. Dette gjelder blant annet geografiske presentasjoner av sykdomsutbrudd, kartløsninger, bekjempelsessoner og populasjonsfordelinger.

Veterinærinstituttet har bidratt til å oppfylle Norges internasjonale forpliktelser ved å være nasjonalt referanselaboratorium for fiskesykdommer og listeria i sjømat. I tillegg er Veterinærinstituttet OIE-referanselaboratorium for fiskesykdommene ILA og infeksjon med *Gyrodactylus salaris*.

Innenfor fiskehelse har den overordnede målsetning vært å framskaffe mer kunnskap om alvorlige tapsbringende sykdommer hos laks og marine arter i oppdrett og hos villfisk. Utvikling av nye metoder som sikrer raskere og bedre diagnostikk har vært grunnleggende i denne forskninga. For å kunne utvikle mer effektive helseforebyggende tiltak, har instituttet vektlagt forskning på sykdommers årsak, utvikling, forekomst og risikofaktorer. I tillegg har utviklinga av modeller for sykdomspreddning bidratt til at forvaltning og næring har fått bedre grunnlag for de tiltakene som settes i verk ved sykdomsutbrudd.

Innenfor sjømattrygghet har Veterinærinstituttet bidratt med ny kunnskap om vekst og overlevelse av listeriabakterien i produkter gjennom pro-

sessering og lagring. Resultatene er viktige som grunnlag for rådgivning til Mattilsynet og internasjonale myndigheter. Videre har instituttet framskaffet ny kunnskap om algegifter. Denne kunnskapen kan bidra til å bedre overvåkinga av algegifter i skjell.

Stortinget vedtok i 2008 at Veterinærinstituttet Oslo skal flyttes til Ås, og det har vært arbeidet med å planlegge nye lokaler på Ås.

Tilskudd til utviklingstiltak (jf. post 71)

Bevilgninga på kap. 1023 post 71 Tilskudd til utviklingstiltak finansierer tiltak som er gitt særlig prioritet, og som ikke faller naturlig inn under andre budsjettposter. Innsatsen har dels vært organisert gjennom større programmer, og dels i form av enkeltprosjekter.

Mål og prioriteringer

Tiltakene som finansieres under kap. 1023 post 71 har som mål å

- øke verdiskapinga i fiskeri- og havbruksnæringa, og sette næringa bedre i stand til å etterspørre og utnytte FoU-resultater innen marin sektor
- øke sikkerheten til sjøs og styrke sjøtransportens konkurransefortrinn, og gi et bedre beslutningsgrunnlag for investeringer i sektoren
- bidra til kunnskapsgrunnlaget for gjennomføringa av Fiskeri- og kystdepartementets forvaltningsoppgaver.

Fiskeri- og kystdepartementet gir tilskudd til utviklingsprosjekter som bygger opp under departementets strategi og hovedmål. Det gis tilskudd både til større programmer og enkeltprosjekter.

Siden 2006 er det satt av et årlig tilskudd på 3,5 mill. kroner til styrking av markedsforskningsmiljøet ved Nofima i Tromsø. Det foreslås å videreføre bevilgninga til markedsforskningsprosjekter også i 2010.

Det foreslås satt av 3,1 mill. kroner til videreføring av nasjonalt program for kartlegging og overvåking av biologisk mangfold, med vekt på marin kartlegging i kystsona.

Den internasjonale standardiseringsorganisasjonen ISO har vedtatt å etablere en komité for fiskeri og havbruk. Norge har ledelse og sekretariat for denne komiteen. Fiskeri- og kystdepartementet vil bidra til finansieringa av dette arbeidet.

Det vil også bli gitt tilskudd til særlig prioriterte enkeltprosjekter knyttet til hele Fiskeri- og kystdepartementets ansvarsområde, blant annet utredninger som støtter opp under Fiskeri- og kystdepartementets forvaltningsoppgaver.

Resultater 2008–2009

Tabell 6.9 Fordeling av tilskuddet i 2009

	2008
Nofima	3 500
Oppfølging av program for biologisk mangfold	3 100
Nasjonalt og internasjonalt standardiseringsarbeid	1 000
Utredninger/kartlegginger/evalueringer/analyser	2 600
Marco Polo-programmet	3 800
Norsk romsenter	1 200
Diverse prosjekter, herunder forvaltningsrettede utredninger og analyser	8 100
Sum	23 300

Disponeringen av tilskuddet på posten i 2009 er presentert i tabell 6.9. Det er satt av 3,5 mill. kroner til markedsforskning ved Nofima og 3,1 mill. kroner til Nasjonalt program for kartlegging og overvåking av biologisk mangfold.

EUs Marco Polo-program skal fremme et mer miljøvennlig godstransportsystem. Programmet kan blant annet gi økonomisk startstøtte til nye transportløsninger som kan bidra til å overføre transport av gods fra vei til sjø og jernbane. I tillegg kan prosjekter som legger til rette for intermodalitet og fremmer samarbeid i godstransportnæringa få støtte. Norge har deltatt i programmet siden 2004, og det er vedtatt å delta videre i programperioden 2007–2013 (Marco Polo II). Programmet har en klar internasjonal dimensjon siden det bare er transportert som krysser grenser som får støtte. Norge er fullverdig medlem av programmet slik at norske prosjektsøknader blir vurdert på lik linje med søknader fra aktører i EU-land.

1,2 mill. kroner av tilskuddet på posten går i 2009 til Norsk romsenter arbeid med navigasjonspolitikk. Fiskeri- og kystdepartementet har innen rammen av Vardøinitiativet for 2009 gitt et tilskudd på 900 000 kroner til et toårig prosjektsamarbeid mellom Nordkapp maritime fagskole og videregående skole, Vardø videregående skole og Kystverket om en desentralisert fagskoleutdanning innen nautiske fag i Vardø. Målet er å kunne bedre grunnlaget for lokal rekruttering til trafikksentralen i Vardø.

Tilskudd til Nofima AS (jf. post 72)

Nofima er et næringsrettet forskningskonsern som ble opprettet 1. juni 2007. Instituttet har omlag 470 ansatte. Konsernets hovedkontor er i Tromsø. Konsernet har datterselskaper på Ås, i Bergen og i Tromsø.

Nofima har følgende eiere:

- Staten v/Fiskeri- og kystdepartementet 56,8 pst.
- Stiftelsen for landbrukets næringsmiddelforskning 33,2 pst.
- Akvainvest Møre og Romsdal AS 10 pst.

Det er inngått en intensjonsavtale mellom staten og Stiftelsen for landbrukets næringsmiddelforskning om et statlig nedsalg, men hvor staten fortsatt skal eie mer enn 50 pst. av Nofima AS. Per i dag eier Nofima AS sine datterselskaper i Bergen (Nofima Bergen AS), Tromsø (Nofima Marin AS) og Ås (Nofima Mat AS) 100 pst. Datterselskapet i Tromsø har et datterselskap i Stavanger, som er eid 49 pst. av morselskapet og 51 pst. av datterselskapet i Tromsø.

Nofima blir i 2010 finansiert ved direkte bevilgning over Fiskeri- og kystdepartementets budsjett, basisbevilgninger fra Fiskeri- og kystdepartementet via Forskningsrådet, strategiske instituttprogrammer fra Landbruks- og matdepartementet, langsiktige forsknings- og utviklingsprogrammer tildelt fra Fondet for forskningsavgift på landbruksprodukter og Fiskeri- og havbruksnæringas forskningsfond, betalte prosjekter og oppdrag fra norsk næringsmiddel-, fiskeri- og havbruksnæring, oppdrag fra forvaltninga og konkurranseutsatte prosjektbevilgninger fra bl.a. Norges forskningsråd og EU.

Nofima er organisert etter en forretningsområdemodell. Modellen er per 2009 ikke sammenfallende med selskapets juridiske struktur som er geografisk basert. Hovedårsaken til dette er at forretningsområdemodellen er basert på en faglig og markedsmessig inndeling, medarbeidernes kompetanse og selskapets infrastruktur. Bakgrunnen for valg av forretningsområdemodellen er å kunne nyttiggjøre seg kompetanse på tvers av juridiske

enheter, for på den måten ta ut både faglige og kostnadmessige synergier i konsernet.

Mål og prioriteringer

Visjonen for Nofima: *Sammen skaper vi verdier*, henspeler på instituttets næringsrettede oppdrag.

Hovedmålet er å bidra til å øke konkurransekraften for den land- og havbaserte næringsmiddelindustrien og fiskeri- og havbruksnæringa gjennom forskning i verdensklasse og verdiøkende tjenesteleveranser. For å oppnå dette må forskninga ta utgangspunkt i næringsutøvernes brukerbehov, og levere ny kunnskap og nye løsninger som industrien kan ta i bruk. Parallelt med dette må instituttet drive langsiktig, kompetansebyggende forskning.

Forskningsaktiviteten i Nofima er delt i fire forretningsområder, Nofima Marin, Nofima Mat, Nofima Ingrediens og Nofima Marked.

Nofima Marin driver forskning, utvikling, nyskaping og kunnskapsoverføring for den nasjonale og internasjonale fiskeri- og havbruksnæringa. Kjerneområdene er avl og genetikk, fôr og ernæring, fiskehelse, effektiv og bærekraftig produksjon, prosess- og produktutvikling av sjømat samt marin bioprospektering.

Nofima Mat leverer forskning og rådgiving innen matforedling med sikte på bedre matkvalitet, råvareutnyttelse og ernæring. Kjerneområdene er råvarekvalitet og prosessoptimalisering, trygg og holdbar mat, forbrukerforståelse og sensorikk, mat og helse, industriell gastronomi og innovasjon.

Nofima Ingrediens leverer forskning, analysetjenester og pilotproduksjoner til ingrediens-, havbruks-, næringsmiddel- og farmasøytisk industri. Kjerneområdene er råstoffkunnskap, biproduktutnyttelse, fôr og ernæring samt prosessering av ingredienser og fôr.

Nofima Marked er et samfunnsvitenskapelig forretningsområde som tilbyr økonomiske analyser, perspektiv- og foresightanalyser, forbrukerforskning, markedsanalyse og strategisk rådgivning. Videre arbeides det med informasjonslogistikk og sporbarhet.

Forskning i Nofima skal bidra til å fremme kundenes konkurransevne og stimulere til økt bearbeiding, produktutvikling og verdiskaping i Norge. Et viktig mål for Nofima er å integrere forskning fra blå og grønn sektor og å utnytte kompetanse og metodikk på tvers av tidligere institutt- og sektorgrenser.

Matproduksjon spiller en vesentlig rolle for Norges verdiskaping og sysselsetting. Økende konkurranse gjennom internasjonalisering, strukturelle endringer i samfunnet for øvrig og stadig

mer krevende forbrukere, stiller næringene overfor store utfordringer med krav til konkurransekraft. Kunnskapelementet utgjør en stor del av konkurransekraften i sektoren. For at norsk matproduksjon skal være konkurransedyktig, er det nødvendig å tilrettelegge for effektivisert og optimalisert framstilling av matprodukter som imøtekommer forbrukernes krav til kvalitet, tilgjengelighet, produksjonsmetoder, helseeffekter av mat og etikk og miljø. Det må derfor legges til rette for forskning og dokumentasjon for utnyttelse av verdiskapingspotensialet knyttet til denne samfunnsutviklinga. Klimaendringene vil påvirke matproduksjon i Norge. Det er nødvendig med kunnskap for å redusere negative virkninger av klimaendringene og for å utnytte eventuelle nye muligheter for matproduksjonen som endringer i klimaet vil kunne gi.

Nofima skal gjennom sin forskning bidra til at villfanget fisk høstes mest mulig optimalt med tanke på tilgjengelighet, kvalitet og markedsverdi og framskaffe kunnskapsgrunnlaget for å sikre en framtidsrettet og konkurransedyktig produksjon i norsk havbruksnæring.

Nofima skal gjennom forskning og rådgiving bidra til verdiskaping, innovasjon og forbedret konkurransevne i næringsmiddelbedrifter og til bedre matkvalitet, råvareutnyttelse og ernæring, og gjennom dette bidra til morgendagens matløsninger.

Nofima skal framskaffe samfunnsvitenskapelig og økonomisk kunnskap som kan brukes til markedsstilpasset produktutvikling og til å styrke næringsaktørens konkurransekraft og gi råd til forvaltninga.

En stor andel av forskninga som utøves av Nofima er definert som nordområde relevant forskning. Forskning i og for nordområdene skal prioriteres i 2010. Det forutsettes at Nofima samarbeider tett med både nasjonale og internasjonal kompetansemiljøer i institutt-, universitets- og høyskolesektoren. Nofima skal legge vekt på å utvikle et strategisk, faglig og organisatorisk samarbeid med aktuelle fagmiljøer ved universiteter, høyskoler og i instituttsektoren. Viktige siktemål er rasjonell utnyttelse av infrastruktur og grunnleggende kompetansebyggende forskning. Nofima skal legge vekt på å utvikle et samarbeid med SINTEF Fiskeri og havbruk.

Fiskeri- og kystdepartementets direkte bevilgning

Fiskeri- og kystdepartementets direkte bevilgning til Nofima skal bidra til å bygge opp under departementets strategi gjennom forskning og utvikling

for å fremme økt verdiskaping i fiskeri- og havbruksnæringa.

Forskning som øker utbudet av fersk og bearbeidet sjømat – hvor særegne norske konkurransefortrinn er identifisert og utnyttet – skal prioriteres.

Nofima skal gjennom sin forskning bidra til at villfanget fisk høstes mest mulig optimalt med tanke på tilgjengelighet, kvalitet og markedsverdi. Her legges det spesiell vekt på markedsbaserte høstingsstrategier, fangsthåndtering og levende mellomlagring som bidrar til å utnytte råvarepotensialet maksimalt, og som styrker forutsetningene for viderebehandling og salg.

Nofima skal videreutvikle sin kunnskap om oppdrett, produksjon og foredling av sjømat i nordlige strøk, om bioprospektering og bioteknologi basert på organismer i kaldt vann, og om arktisk teknologi og kunnskap av spesiell betydning for nordområdene. Her skal det også legges vekt på samfunnsvitenskapelig forskning, økonomisk forskning, markedsforskning og forskningssamarbeid i Barentsregionen, og da spesielt med Russland.

Havbruksforskninga videreføres. Forskninga skal fremme økt verdiskaping og økt lønnsomhet gjennom optimalisering av produksjonen og utvikling av kommersiell produksjon av nye arter. Nofima skal prioritere forskning på oppdrett av torsk, inklusive forskning på næringsøkonomi og marked, som kan bidra til optimal langsiktig markedsutvikling og synergi mot villfangstnæringa.

Det vurderes som nødvendig at avlsprogrammet for torsk i nåværende fase fortsatt drives i offentlig regi. Dette bidrar til å sikre kvaliteten i avlsarbeidet, og den stabilitet og langsiktighet som er nødvendig i denne typen arbeid. Eventuelle inntekter fra avlsstasjonen i 2010 skal gå til drift av stasjonen. Det forutsettes at havbruksnæringa på sikt selv skal overta ansvaret for avl på torsk, slik den tidligere har gjort for laks. Tilskuddet til drift og utvikling av torskeavlsprogrammet foreslås videreført på samme nivå som tidligere år. I den videre drifta av avlsprogrammet må det tas høyde for at næringsmessige, distriktsmessige og miljømessige hensyn skal ivaretas. Nofima bes om at den videre utviklinga av avlsprogrammet skjer i nært samarbeid med forvaltninga og andre forskningsmiljø.

Nofima har et ansvar for å bygge og vedlikeholde datamessige infrastrukturer knyttet til lønnsomhetsanalyser og fangststatistikk. Bevilgninga til industri- og markedsrettet forskning foreslås videreført.

Nofima skal bygge opp kompetanse på informasjonslogistikk og sporing. Konsumenter og handelsledd stiller stadig større krav til produktinformasjon. Sporingssystemer brukes for å tilfredsstille lovverk knyttet til matvaresikkerhet. I økende grad brukes slike systemer også til å fremme produkters attraktivitet, noe som kan styrke norsk industris konkurransekraft i markedet.

Resultater 2008–2009

Tabell 6.10 Oversikt over Nofimas bruk av tilskuddet fra Fiskeri- og kystdepartementet. Regnskap 2008 og budsjett 2009.

Formål	Regnskap 2008	Budsjett 2009
Leiekostnader havbruksstasjonen i Tromsø	7 530	7 910
Husleiekompensasjon	10 200	10 790
Kompensasjon for bortfall av differensiert arbeidsgiveravgift	0	650
Kapitalkostnad sjøanlegg	2 000	2 000
Leie avlsstasjon	13 270	13 500
Faglige aktiviteter inkl. drift av toskeavlsprogrammet	31 100	31 850
Husleiestøtte vedrørende Måltidets hus	0	3 000
Sum tilskudd fra Fiskeri- og kystdepartementet inkl. overførte midler	64 100	69 700

Oversikten inkluderer tilskudd til markedsforskning over kap. 1023 post 71 Tilskudd til utviklingstiltak

Nofima har ansvaret for det nasjonale avlsprogrammet for torsk. Samlet tilskudd til avlsprogrammet i 2008 var 29 mill. kroner, hvorav 13,270 mill. kroner gikk til leie av avlsstasjon. Produksjonen foregår på Kraknes like utenfor Tromsø ved Nasjo-

nal avlsstasjon for torsk. Avlsprogrammet baseres på om lag 200 familiegrupper. Selektert stamfisk ble benyttet første gang i 2006. I 2009 ble det produsert andre generasjons selektert fisk. I seleksjonen er det lagt vekt på vekstegenskaper og resis-

tens mot vibriose. Det er ventet at fisken som ble produsert i 2009 vil vokse ca 30 pst. raskere enn villfisk. Hovedsaka i avlsprogrammet har så langt vært å få på plass de produksjonsmessige sidene ved avlsprosessen, medregnet etablering av gode produksjonsfasiliteter og tilstrekkelig antall familier, kvalitetssikring, rutiner for testing av sykdomsresistens og datahåndtering. Fra og med 2008 er det lagt større vekt på leveranser til næringa. Avlsprogrammet kan nå levere egg fire ganger i året, dvs. at de også kan levere utenom ordinær gytesesong. I 2008 ble det solgt egg og overskuddsyngel for nærmere 5 mill. kroner. Inntekter fra salget er benyttet til driften av avlsprogrammet.

Instituttets arbeid innen produksjonsoptimalisering, fiske sykdommer og fangstbasert havbruk har stor næringsmessig interesse. Forsøk har blant annet vist at det er betydelig variasjon i forutnyttelse mellom fisk i ulike merder. Dette indikerer at det er stort potensial for bedre forutnyttelse hos laks i merd.

Nofima gjennomfører årlig driftsundersøkelser i fiskeindustrien. Denne viser at fiskeindustrien fortsatt har store utfordringer med å skape lønnsomhet i sin produksjon. Deler av hvitfiskindustrien hadde markert fall i inntjeninga i 2007. Spesielt var lønnsomheten svak i saltfiskindustrien, som samlet sett gikk med store underskudd. Også i filetindustrien var resultatene svakere enn året før. Økt råstofftilgang ga derimot industrien som produserer sild og makrell bedre inntjening. Likeledes fikk industrien som foredler laks og ørret noe bedre inntjening. Sysselsettinga i industrien var omtrent på samme nivå som året før, etter at denne hadde falt kraftig de fem foregående åra.

Videre har Nofima forsket på næringsrelevante tema knyttet til råstoff, sporing, foredling, produktutvikling og marin bioteknologi der resultatene er blitt presentert for ulike målgrupper. Forskninga i Nofima Marin har i 2008 laget et genbibliotek. Dette danner et grunnlag for å utvikle verktøy som kan brukes til å måle respons i immunsystemet for

uttesting av vaksiner, helsefôr og liknende. En studie viser at holdbarheten til oppdrettet og villfanget fisk er noe forskjellig. Vurdert etter mikrobiologiske kriterier hadde oppdrettstorsken en holdbarhet på 8-9 dager, mens vill torsk hadde en holdbarhet på 12 dager.

Nofima har tett dialog med næringsaktørene og legger vekt på at forskninga og utviklinga i konsernet skal bidra til å skape en kunnskapsbasert industri med stort potensial for verdiskaping.

Tilskudd til marin bioteknologi mv. (jf. post 74)

Posten skal dekke tilskudd til marin bioteknologi og bioprospektering. Bioteknologi får stadig større betydning for verdiskaping og næringsutvikling i marin sektor, og havbruksnæringa tar i økende grad i bruk bioteknologiske metoder og kompetanse.

Marin bioprospektering er systematisk leting etter verdifulle, biologisk aktive komponenter fra organismer i havet. Norge forvalter store havområder hvor det trolig finnes tusenvis av marine arter med unike egenskaper som hittil er lite undersøkt. Ved å kombinere Norges lange tradisjon med å høste biologiske ressurser fra havet og vår kompetanse innen marin og bioteknologisk forskning, har Norge et godt utgangspunkt for marin bioprospektering.

Det er gjennomført flere tiltak for å støtte opp om utvikling av marin bioprospektering i Norge. Det gjelder finansiering av grunnleggende forskning, kartlegging, innsamling og kommersialiseringstiltak. Tromsø er senter for satsing på marin bioprospektering, men det finnes sterke miljøer også ved andre universiteter og forskningsinstitutter og blant industrielle aktører. Gjennom den nasjonale strategien for marin bioprospektering vil regjeringa videreutvikle infrastruktur og forskningskompetanse med særlig vekt på nordområdeperspektivet. Se mer omtale i boks 6.10.

Boks 6.10 Nasjonal strategi for marin bioprospektering

Gjennom den nasjonale strategien "Marin bioprospektering – en kilde til ny og bærekraftig verdiskaping" lansert 8. september, legger regjeringa opp til ei målretta og nasjonal satsing på marin bioprospektering. Regjeringa vil satse på områder med stort verdiskapingspotensial hvor Norge har muligheter til å hevde seg i en internasjonal konkurranse. Marin bioprospektering er et slikt område. Strategien bygger videre på etablerte strukturer og legger opp til investeringer i infrastruktur og forskning som stimulerer til bredden i verdiskapingsmulighetene.

Det skal legges til rette for bedre samarbeid og koordinering av marine samlinger gjennom utvikling av nasjonalt nettverk. Norges forskningsråds store program FUGE (funksjonell genomforskning) skal bidra i oppbygging av nasjonal forskningskompetanse og infrastruktur og vil samarbeide tett med FORNY-programmet (program for forskningsbasert nyskaping) på kommersialiseringssiden. Marbank skal videreutvikles som nasjonal marin biobank, og Mabit skal videreutvikles for å styrke næringsutvikling i nord. Det skal gis prioritet til innsamling av marine organismer fra nordlige havområder. Betydninga av nasjonalt og internasjonalt samarbeid understrekes.

Tilskudd over denne posten omfatter avsetning til det internasjonale samarbeidsprosjektet for sekvensering av laksens genom, oppfølging av strategien for marin bioprospektering med bevilgninger til Marbank (en marin biobank etablert i Tromsø som skal innhente, kartlegge og oppbevare materiale), MABIT (et næringsrettet forsknings- og utviklingsprogram innen marin bioteknologi i Nord-Norge), FUGE (stort bioteknologi-program i Forskningsrådet med erfaring fra etablering av nasjonale nettverk bl.a. innen biobanker og marin bioteknologi og ansvar for bioprospekteringsprosjekt). Videre omfattes bevilgninger til RUBIN-programmet (Resirkulering og utnyttelse og organiske biprodukter i Norge) og samarbeidsprosjekt mellom Nofima og SINTEF Fiskeri og havbruk.

Mål og prioriteringer

Målet med tilskuddsposten er å utløse potensialet for næringsvirksomhet med basis i marine biologiske og genetiske ressurser. Fiskeri- og kystdepartementet vil styrke den nasjonale kompetansen innenfor genomforskning av viktige fiskearter og følge opp strategien for marin bioprospektering gjennom å styrke infrastrukturen innenfor biobanker, øke forskningsinnsatsen og legge til rette for kommersialisering av forskningsresultater innenfor marin bioteknologi og bioprospektering.

Genkartlegging (sekvensering) av laks vil være en viktig plattform for videre forskning om avl, vekst, sykdomsmekanismer og resistens, forbruk og mulig genetisk interaksjon med villfisk, mv. Norge deltar i et internasjonalt samarbeid med Canada og Chile for sekvensering av laksens genom. Sekvensering av laksens genom vil utgjøre et fundament for den næringsrettede forskninga på laks og gir generisk kompetanse til nytte for utvikling av forskning på andre fiskearter.

Det foreslås å øke satsinga på marin bioprospektering over denne budsjettposten med 7 mill. kroner i tråd med den nasjonale strategien for marin bioprospektering.

Leting og innhenting av interessante marine organismer, oftest i havets ekstreme omgivelser (store dyp, høyt trykk og skiftende lysforhold), kan være svært kostbart og ressurskrevende. Innhentet materiale krever betydelig tilrettelegging i biobanker for at det skal bli tilgjengelig for forskning og næringsutvikling. Innsamling foregår i dag i regi av flere aktører, og det bør tilrettelegges slik at innsamlet materiale blir knyttet sammen og gjøres tilgjengelig for ulike brukere. Dette innebærer at det bør etableres nettverk av marine biobanker med Marbank i en koordinerende rolle. Marbank skal over tid fungere som en nasjonal biobank som kan tilby ulike tjenester, som innsamling og tilgjengeliggjøring av innsamlet materiale og forskningsbistand. Det skal utarbeides retningslinjer for biobanken mht. juridiske forhold, drift og brukere. Marbanks eierforhold og organisasjonsform skal utredes. Det avsettes inntil 4,5 mill. kroner til Marbank i 2010.

Videre vil departementet i 2010 sette av minst 13 mill. kroner til FUGE for å styrke forskning og etablere et nasjonalt nettverk for marine biobanker. Midlene skal sees i nær sammenheng med øvrige departements bevilgninger til marin bioprospektering for å sikre synergi og en helhetlig oppfølging av regjeringas nasjonale strategi for marin bioprospektering.

Tilskuddet over denne posten fordeles for øvrig med 6 mill. kroner til MABIT-programmet og

4 mill. kroner til RUBIN. Det avsettes også midler til et samarbeidsprosjekt mellom Nofima og SIN-TEF Fiskeri og havbruk for å styrke samarbeid innen marin bioteknologi samt midler til sekvensering av laksens genom.

Resultater 2008–2009

Programmet MABIT ble i 2008 forlenget fram til og med 2010. I 2009 ble det satt av 6 mill. kroner til programmet.

Det er et mål å utnytte sjømatproduksjon bedre ved å realisere mulighetene for utvikling av næringsvirksomhet med basis i biprodukter og andre marine råstoffer. Et viktig virkemiddel i denne forbindelse er stiftelsen RUBIN, og det ble i 2009 gitt et tilskudd på 3 mill. kroner.

Fiskeri- og kystdepartementet har siden 2003 gitt tilskudd til etablering og drift av en marin biobank i Tromsø (Marbank). I 2008 ble det bevilget 1,5 mill. kroner til Marbank. Tilsvarende beløp ble bevilget i 2009. Det ble også gitt en ekstrabevilgning i 2009 på 5 mill. kroner for å styrke Marbank som nasjonal marin biobank. Det resterende beløp over denne posten ble avsatt for å følge opp regjeringas strategi for marin bioprospektering. Strategien ble lansert 8. september i Tromsø, og midlene bevilges i henhold til strategien.

Tilskudd Akvariet i Bergen (jf. ny post 75)

Husleien har til nå har blitt dekket over Havforskningsinstituttets samlede driftsbevilgning. Bakgrunnen for dette er at da Havforskningsinstituttets bygningsmasse på Nordnes i Bergen ble overført til Statsbygg i 1995/96 ble også den delen av Akvariets bygningsmasse som staten tidligere har fått som gave lagt inn i Statsbygg, og husleieberegnet. Disse byggene ble opprinnelig gitt til staten som gave mot at staten tok på seg vedlikeholdsansvaret. De brukeravhengige kostnadene er i hele perioden dekket av Akvariet.

Fiskeri- og kystdepartementet foreslår med bakgrunn i dette å opprette en ny tilskuddspost for å dekke husleie til Statsbygg for bygg som Akvariet i Bergens disponerer.

Budsjettforslag 2010

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Posten er ny, og vil i 2010 omfatte midler til forskning og overvåking for å følge opp regjeringas strategi for en miljømessig bærekraftig havbruksnæring. Det fremmes forslag om å bevilge 8 mill. kroner på posten i 2010.

Post 50 Tilskudd til Norges forskningsråd, kan overføres

Tilskuddet til Norges forskningsråd dekker i hovedsak finansiering av forskningsprogrammer og basisbevilgninger til forskningsinstitutter.

Det fremmes forslag om å bevilge 322,1 mill. kroner på posten i 2010.

Post 51 Tilskudd til Veterinærinstituttet

Tilskuddet skal dekke oppgaver innen forvaltningsstøtte (forskning, beredskap, diagnostikk, rådgiving og kartlegging av risikofaktorer) vedrørende helse hos fisk og andre akvatiske organismer, og enkelte områder innenfor sjømattrygghet.

Det fremmes forslag om å bevilge 39,12 mill. kroner på posten i 2010.

Post 71 Tilskudd til utviklingstiltak, kan overføres

Det er for 2010 overført 1,2 mill. kroner fra posten til Nærings- og handelsdepartementets kap. 922 post 50 *Norsk Romsenter*. Midlene skal dekke forvaltningsstøtte knyttet til utvikling av navigasjonspolitikk.

Det fremmes forslag om å bevilge 22,85 mill. kroner på posten i 2010.

Post 72 Tilskudd til Nofima AS, kan overføres

Tilskuddet skal dekke de nasjonale oppgavene som Nofima er gitt av Fiskeri- og kystdepartementet. Driftstilskuddet knyttet til havbruksstasjonen i Kårvika videreføres. Tilskuddet for å dekke lånekostnader knyttet til nytt sjøanlegg videreføres i 2010. Inntil 3 mill. kroner skal benyttes til midlertidig husleiestøtte til Måltidets hus i Stavanger. Måltidets hus forventes å få en viktig rolle i den matfaglige utviklinga regionalt og nasjonalt. Posten er økt med 336 000 kroner til dekking av økte husleieutgifter ved havbruksstasjonen i Tromsø.

Det fremmes forslag om å bevilge 68,636 mill. kroner på posten i 2010.

Post 74 Tilskudd til marin bioteknologi m.v.

Bevilgninga på posten dekker tilskudd til marin bioteknologi og bioprospektering, herunder det næringsrettede MABIT-programmet i Tromsø, den nasjonale marine biobanken Marbank i Tromsø, marin bioprospektering gjennom FUGE-programmet i Norges forskningsråd, RUBIN-programmet (resirkulering av og utnyttelse av organiske biprodukter i Norge) og enkelte nasjonale og

internasjonale samarbeidsprosjekter. Det foreslås å øke bevilgninga på posten med 7 mill. kroner i forhold til saldert budsjett for 2010. Midlene skal gå til oppfølging av regjeringas strategi på marin bioprospektering.

Det forslås en samlet bevilgning på 32,8 mill. kroner på posten i 2010.

Post 75 Tilskudd Akvariet i Bergen

Bevilgninga på posten skal dekke utgifter til husleie for bygg som Akvariet i Bergens disponerer, men som tidligere har blitt betalt over Havforskningsinstituttets budsjett. Basert på foreløpige anslag foreslås det å bevilge 3,425 mill. kroner på posten.

Kap. 4023 Fiskeri-, havbruks- og transportrettet FoU

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010
90	Tilbakebetaling lån fra Nofima			42 842
	Sum kap. 4023			42 842

Nofima fikk i september 2007, som del av etableringa av selskapet, et mellomfinanseringslån fra staten på 42,842 mill. kroner. I tråd med vedtak i

revidert nasjonalbudsjett 2009, skal lånet være innbetalt innen 1. juli 2010.

Kap. 5610 Renter av lån til Nofima AS

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010
80	Renter			1 000
	Sum kap. 5610			1 000

Posten gjelder anslått rente for Nofimas lån fra staten, fra 1. juli 2009 til 1. juli 2010, jf. kap. 4023.

Kap. 2415 Innovasjon Norge, fiskeri- og andre regionalpolitiske tiltak

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010
75	Marint verdiskapingsprogram, <i>kan overføres</i>	51 281	75 000	75 000
	Sum kap. 2415	51 281	75 000	75 000

Innledning

Innovasjon Norges samlede tilsagn innenfor marin sektor i 2008 var på 1 009 mill. kroner. Fiskeri- og

kystdepartementet ser Innovasjon Norge som et viktig virkemiddel for å styrke sjømatnæringas konkurransevne gjennom en helhetlig satsing på verdikjedene fra råstoff til marked.

Det siste året har deler av fiskerinæringa hatt store utfordringer som følge av finansuroen. I viktige markeder reduseres kjøpekraften og rimeligere substitutter fra andre land vinner priskonkurransen i flere markedssegmenter, særlig innen hvitfisk. Manglende produkt differensiering antas også å være en medvirkende årsak til de problemer deler av fiskerinæringa erfarer som følge av finansuroen. Marint verdiskapingsprogram tar opp flere av de problemene som næringa i dag har. For å bedre situasjonen for fiskerinæringa ble det i forbindelse med regjeringas tiltakspakke etablert ei egen garantiordning for førstehåndsomsetninga for fisk. Dette innebærer at garantiordninga Norges Råfisklag og Norges Sildesalgslag har hos Innovasjon Norge ble forlenget og utvidet i 2009 ved at staten bidrar med inntil 525 mill. kroner i garantier. Det ble seinere vedtatt at 97,5 mill. kroner av denne ramma kan benyttes til garanti for driftskreditt generelt. Fiskeri- og kystdepartementet ser Innovasjon Norge som et viktig virkemiddel i det videre arbeidet med å redusere de negative virkningene finansuroen medfører for marin sektor.

Fiskeri- og kystdepartementet fastsatte i januar 2009 nye fiskeripolitiske retningslinjer for virkemiddelbruken i Innovasjon Norge, med hjemmel i Kgl. resolusjon av 20. desember 1996. Regjeringas mål er at Norge skal bli en av de ledende innovative dynamiske og kunnskapsbaserte økonomier i verden innenfor de områder hvor vi har fortrinn. Marin sektor er i den sammenheng et prioritert innsatsområde. Regjeringa vil, gjennom en helhetlig kyst- og fiskeripolitikk bidra til en langsiktig miljømessig forsvarlig marin verdiskaping og rettferdig fordeling av ressursene. Det legges vekt på at verdiskapinga av de nasjonale fiskeressursene i størst mulig grad skal komme kystsamfunn som er avhengig av fiskeriene til gode.

Retningslinjene fastsetter fire delmål for marin næringsutvikling:

1. Innovasjon Norge skal arbeide for å realisere det langsiktige verdiskapingspotensialet i de marine næringene ved å bidra til å utvikle
 - markedsorienterte og bærekraftige verdikjeder
 - nyskapende og internasjonalt ledende produkter
 - nyskapende og internasjonalt ledende produksjonsprosesser.
2. Innovasjon Norge skal bidra til å øke kommersialiseringa av FoU-resultater i marine virksomheter.
3. Innovasjon Norge skal bidra til et bedre samarbeid i og mellom marine verdikjeder, og med andre næringer. Dette gjelder særlig tiltak som

bidrar til å øke tilførselen av fersk fisk av høy kvalitet.

4. Innovasjon Norge skal arbeide for en høyere andel kvinner i marin sektor.

Innovasjon Norges tre hovedsatsingsområder er innovasjon og kompetanseutvikling, bedrifters utviklings- og kommersialiseringsfase og internasjonalisering. Gjennom disse hovedsatsingene vil Innovasjon Norge arbeide for å styrke forutsetningene for økt lønnsomhet i de marine næringene og iverksette tiltak som direkte eller indirekte fremmer økt verdiskaping, også i samarbeid med øvrig næringsliv. Dette omfatter behandling av lån og tilskudd til enkeltbedrifter og fartøy, initiering av tiltak for kompetanseheving i bedrifter og etablering og oppfølging av nettverk. Et særlig satsingsområde i Innovasjon Norges marine arbeid er oppfølginga av Marint verdiskapingsprogram.

Innovasjon Norge gir gode muligheter for å styrke kvaliteten på utviklingsarbeidet rettet mot marin sektor. Det gjøres blant annet ved å kople marin og innovasjonsfaglig kompetanse, og aktivt ta i bruk hele apparatet som spenner fra internasjonale markeder til kundene langs kysten, med sikte på helhetlig og verdibasert utvikling av næringa. Samarbeid og god koordinering med Norges forskningsråd og det øvrige virkemiddelapparatet for fremme av innovasjon står sentralt.

Innovasjon Norge har ei viktig rolle overfor de regionale partnerskapene, og bidrar med kompetanse og premisser for det marine utviklingsarbeidet i fylker og regioner med sikte på størst mulig nasjonal effekt.

Innovasjon Norge har, gjennom arbeidet i Marint verdiskapingsprogram, etablert et tettere samarbeid med Eksportutvalget for fisk (EFF). En sterkere samhandling mellom de bedriftsrettede virkemidlene og EFFs generiske markedsarbeid anses som viktig i arbeidet med å styrke bedriftenes markedsrettede arbeid. Ikke minst setter EFFs utvikling av Kvalitetsmerker for ulike sjømatprodukter fokus på behovet for koordinering mellom fellestiltak og næringas evne til å utvikle strategisk markedstilpasning på bedriftsnivå.

Innovasjon Norge har sammen med Fiskeri- og havbruksnæringens forskningsfond (FHF) delfinansiert flere prosjekter på sporing av sjømat med en total ramme på 8 mill. kroner.

Det statlige investeringsselskapet, Investinor AS, med en forvaltningskapital på 2,2 mrd. kroner, er nå i drift. Investeringsselskapet er organisert som et datterselskap av Innovasjon Norge og lokalisert til Trondheim. Selskapet skal bidra til økt verdiskaping gjennom å tilby risikovillig kapital til internasjonalt orienterte, konkurransedyktige

bedrifter, primært nyetableringer. Prioriterte satsingsområder for Investinor AS er miljø, energi, reiseliv, marin og maritim sektor. Av forvaltningskapitalen på 2,2 mrd. kroner er 500 mill. kroner satt av til investeringer i marint næringsliv. Selskapet skal spesielt konsentrere seg om investeringer i den tidlige vekstfasen, men kan også investere i ekspansjonsfasen. Per august 2009 er det foretatt investeringer i ett marint selskap.

Innovasjon Norge har administrert Strukturfondet for kapasitetstilpasning i fiskeflåten inntil lovhjemmelen for innkreving av strukturavgift utløp 1. juli 2008, jf. omtale under kap. 1050 post 76. Siden det etter dette fortsatt var restmidler på fondet, ble det også utlyst en kondemneringsrunde våren 2009.

Marint verdiskapingsprogram

Mål og prioriteringer

Formålet med Marint verdiskapingsprogram er å forsterke sjømatnæringas evne til bedre å utnytte de markedsmessige konkurransefortrinnene som ligger i marint kvalitetsråstoff og det høye kompetansenivået i Norge. Målet er å øke verdien av hver produserte kilo.

Fiskeri- og havbruksnæringa opererer i et internasjonalt marked der globaliseringa fører til stadig hardere konkurranse i markedene. Organiseringa av moderne matvaremarkeder, bedre globale logistikk-løsninger og industriell utvikling i nye regioner skjerper konkurransen både når det gjelder råstoff og konsumprodukter. Slike endringer krever større innsats for nyskaping og markedsretting i den marine verdikjeden.

Store deler av norsk sjømatnæring har en syklisk lønnsomhet. Næringa investerer årlig betydelige beløp for å optimalisere kostnadssiden i produksjonen, mens det i mindre grad gjennomføres investeringer nedstrøms mot marked. I tillegg selger mange bedrifter sine produkter gjennom uavhengige eksportører, som gir liten tilgang til informasjon om kundepreferanser og markedet. På sikt bidrar det til å svekke norske produsenters mulighet til å hente ut større andeler av verdiskapinga som skjer ut til forbruker.

Marint verdiskapingsprogram bygger på at det finnes en markedssvikt når det gjelder markedsinformasjon og kompetanse som gjør at næringa ikke evner å ta ut potensialet for verdiskaping. Programmet skal derfor styrke bedriftenes evne til langsiktig og strategisk markedsarbeid gjennom samarbeid og kompetanseheving. Målgruppa for programmet er marine bedrifter som vil utvikle en strategisk orientering mot globale og norske sjømatmarkeder gjennom forpliktende, markedsrettede

nettverk. Fordeler som kan oppnås gjennom samarbeid i nettverk er blant annet leveringskontinuitet, større tyngde i markedsføring, evne til å utvikle produktfortrinn og opparbeide nye markeder, kompetanseoppbygging og bedre balanse mellom kjøper og selger i forhandlinger. Programmet ble i 2007 utvidet for å styrke arbeidet i fiskeriavhengige kystsamfunn, et arbeid som er samordnet med og skal forsterke regjeringas generelle arbeid med utsatte kystdistrikter.

Programmet skal

- styrke kunnskapsgrunnlaget og bistå bedriftene i å bygge kompetanse om markedskrav og internasjonalisering
- omsette markedskompetanse til strategisk kunnskap og handling i bedriftene
- fremme ei sjømatnæring som øker verdiskapinga ved å ta opp i seg forskningsresultater og nye ideer
- bedre koordineringa av den samlede offentlige innsatsen for marin verdiskaping.

Innovasjon Norge har utarbeidet en programbeskrivelse for Marint verdiskapingsprogram som er lagt ut på deres hjemmeside, og er ansvarlig for gjennomføringa. Det er også etablert et mål- og resultatstyringssystem for programmet.

Innovasjon Norge skal gjennom programmet bidra til god koordinering av den samlede offentlige innsatsen for marin verdiskaping, og blant annet legge opp til nært samarbeid med fylkeskommunene, Norge forskningsråd og Fiskeri- og havbruksnæringens forskningsfond. Det er opprettet ei nasjonal rådgivende arbeidsgruppe med representanter fra Norges Fiskarlag, Fiskeri- og havbruksnæringens landsforening, Norske Sjømatbedrifters Landsforening, LO, Eksportutvalget for fisk, Norges forskningsråd, Fiskeri- og havbruksnæringens forskningsfond og fylkeskommunene.

Tilbudene til bedriftene gjennom Marint verdiskapingsprogram er dermed rettet inn mot både å stimulere til økt kontakt i verdikjeden og økt kunnskap om marked og strategi. Konkret består tilbudene av følgende:

- Bedriftsnettverk i verdikjeden: Interesserte bedrifter kan kartlegge fordeler og ulemper med et samarbeid i en kort forprosjektfase. Hovedprosjektfasen bygger på at bedriftene må inngå et forpliktende samarbeid mot marked.
- Kompetanseprogram på 30 studiepoeng om strategi, organisering, allianse- og merkevarebygging.
- Traineeordning med markedsopphold.
- Kystnæring mot marked er et mobiliserings-tilbud for bedrifter i fiskeriavhengige kommu-

ner til å delta i det øvrige tilbudet i Marint verdiskapingsprogram.

- Internasjonaliseringstiltak for å overføre markedskompetanse til norske bedrifter.
- Utviklingstiltak, som blant annet inneholder:
 - Målrettet satsing mot produsenter av fersk torsk og deres strategiske markedsarbeid.
 - Utvikling av strategier og omdømmeprojekt for norske bedrifter som eksporterer kompetanse og teknologi for utnyttelse av marine ressurser. Bærekraft og helhetlig tenkning står her helt sentralt.

Fiskeri- og kystdepartementet er opptatt av at marine bedrifter i hele verdikjeden blir kjent med og får tilbud om å delta i Marint verdiskapingsprogram. Det er videre viktig at bedriftene i nettverkene blir gjort kjent med og får tilbud om å delta i de ulike støtteaktivitetene, da de ulike tilbudene er ment å komplettere hverandre.

Deler av marin sektor har i dag en lav andel kvinner. Departementet har derfor bedt Innovasjon Norge sette interne mål for kvinneandelen i Marint verdiskapingsprogram. Erfaringene de siste åra er at andelen kvinner har økt på de aktuelle delprogrammene hvor dette måles. Innovasjon Norge har også selv framhevet at de ser programmet som et egnet virkemiddel for å bidra til å øke andelen kvinner i næringa. Ambisjonen med programmet er å styrke sjømatbedriftene i deres markedsrettede arbeid. I tillegg til ei mer konkurransedyktig næring ventes det at dette også vil skape arbeidsplasser som er mer attraktive for nyutdannede arbeidstakere, ikke minst kvinner.

Fiskeri- og kystdepartementet setter av 10 mill. kroner av midlene på posten til supplerende tiltak til Marint verdiskapingsprogram. I 2010 skal midlene blant annet anvendes til å frambringe mer kunnskap om levendefangst og -lagring av fisk, bedre kommunenes posisjon og tjenestetilbud innen næringsutvikling, og styrke interessen for sjømat blant barn og unge gjennom prosjektet *Fiskesprell*.

Ekspertutvalget for fisk vil øke sin bevilgning til kostholdsprosjektet *Fiskesprell* i 2010. Fiskeri- og kystdepartementet vil derfor øke bevilgninga til Fiskesprell i 2010 til 3 mill. kroner. Fiskesprell er et samarbeidsprosjekt mellom Fiskeri- og kystdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Ekspertutvalget for fisk og fiskesalgslagene. Målsættinga er å øke konsumet av sjømat blant barn og unge. Prosjektet, som har blitt svært godt mottatt, har til nå vært innretta mot barnehager og ungdomsskoler. Med økte midler tas det også sikte på å inkludere barneskolene.

Fiskeri- og kystdepartementet vil i 2010 opprette et senter for levendelagring og oppføring. Senteret skal frambringe kunnskap om viktige utfordringer knyttet til levendelagring. Forbrukerne etterspør i stadig større grad ferske sjømatprodukter av høy kvalitet, og industrien som eksporterer fersk fisk, kan gjennom mer levendelagring få jevnere tilgang på fisk av god kvalitet. Ved å fange torsk levende som har beitet på lodde ("loddesprenget torsk"), og levendelagre den i en periode, kan kvaliteten økes betraktelig.

Levendelagring i større omfang er en relativt ny næring, og det er behov for mer kunnskap om redskapsutvikling, låssetting, fiskevelferd osv. Det er også behov for å utveksle erfaringer og kompetanse mellom aktørene som driver med levendefangst og -lagring, og mellom forskere og aktører.

Regjeringa foreslår å bevilge 3 mill. kroner i 2010 til oppbygging av et senter ved Nofima i Tromsø. Nofima har kunnskap og kompetanse på området og god kontakt med miljøene som driver med levendelagring og oppføring.

Kommuneprosjektet, som skal styrke kommunens posisjon og tjenestetilbud innen næringsutvikling, med særlig oppmerksomhet rettet mot entreprenører og mindre bedrifter, skal videreføres i 2010. Kvinner og unge er prioriterte målgrupper. Foruten Fiskeri- og kystdepartementet, bidrar Kommunal- og regionaldepartementet og Landbruks- og matdepartementet finansielt til prosjektet som administreres av Innovasjon Norge og Kommunenes Sentralforbund. Sentrale elementer i prosjektet er kompetansehevede tiltak rettet mot kommuneadministrasjonene styrking av det interkommunale samarbeidet. Fiskeri- og kystdepartementet har bidratt med 1 mill. kroner årlig siden 2008.

Resultater 2008–2009

I første halvdel av 2009 ble det gjennomført en ekstern vurdering av den strategiske retninga på programmet og delprogrammene egnethet. Konklusjonen fra gjennomgangen viser at programrets innretning i all hovedsak adresserer utfordringene i næringa. I overveiende grad gis det gode tilbakemeldinger fra brukerne og bedriftene. Over 80 pst. av de intervjuede bedriftene har meldt tilbake at deltagelse i nettverkene er nyttig med sikte på økt eller mer stabil lønnsomhet. Deltagerne på kompetanseprogrammet mener det er høy kvalitet på utdanninga og at de fleste drar nytte av denne kunnskapen i egen bedrift. Tilbakemeldingene på traineeprogrammet har vært mer blandet. Tilbudet ble justert i tråd med kritiske tilbakemeldinger fra første kull. Traineeene på andre kull rapporterer

også om økt nytteverdi. Innovasjon Norge vurderer løpende nye tilpasninger for å ytterligere øke effekten for brukerne. Fiskeri- og kystdepartementet vil følge opp anbefalingene fra kvalitetsvurderinga i det videre arbeidet med programmet. Videre vil gjennomgangen gi et første innspill til en kommende midtveisevaluering av programmet.

Hoveddelen av midlene i Marint verdiskapingsprogram går til tiltak i næringa som er internasjonalt rettet og til bedrifter med en spredt geografisk lokalisering.

Det er nå etablert et system hvor alle bedrifter som deltar nettverksprogrammet gjennomgår en nullpunktsanalyse. Totalt er det gitt støtte til samarbeid som involverer over 300 bedrifter, hvorav 90 forprosjekt og 25 hovedprosjekt. I 2008 ble det satt i gang 23 forprosjekt og 15 hovedprosjekt (75 bedrifter totalt). Fem av hovedprosjektene har sitt utspring i delprogrammet Kystnæringer mot marked. Nettverkene omfatter alle deler av verdikjeden, og omfatter bedrifter i hele landet. Eksempler på vellykkede nettverkssamarbeid er arbeidet med å posisjonere økologisk torsk i markedet og samarbeidet mellom en norsk fiskematprodusent og svenske markedsaktører om lansering av norskproduserte lakseburgere i Sverige.

Kompetanseprogrammet har fem samlinger over ett år, og leveres av Norges Handelshøyskole. Tredje kull startet med 30 deltagere. Andelen kvinner har økt til 40 pst. Kurset avsluttes med at deltagerne legger fram og forsvarer en markedsrettet strategioppgave med utgangspunkt i egen bedrift. Innovasjon Norge arbeider med en oppfølgingsmodul, for blant annet å adressere utfordringene som ligger i å implementere kunnskapen i bedriftene. En viktig tilleggseffekt er at deltageres prosjektsamarbeid i flere tilfeller har ført til nettverksutvikling og nye samarbeidskonstellasjoner mellom deltageres bedrifter.

Nøkkelpersoner fra sjømatbedrifter blir gjennom traineeprogrammet tilbudt et markedsopphold fra tre til tolv måneder. Det meste av oppholdet skal gjennomføres hos en eller flere markedsaktører utenlands. Sju traineer, hvorav fire kvinner, gjennomførte traineeprogrammet i 2008/2009. Traineene kommer fra bedrifter i hele landet, og har vært utplassert i ulike internasjonale markeder fra Ukraina til Frankrike. Innovasjon Norge har gjennomført tilpasninger i tiltaket for å øke utbyttet for deltagerne. Dette omfatter forberedelser og krav til deltakerne, og oppfølginga traineene får fra Innovasjon Norges utekontorer og EFF.

I delprogrammet "Kystnæringer mot marked" er det i samarbeid med fylkeskommunene og kommunene valgt ut syv områder med til sammen 25

kommuner for videre målrettet innsats. Områdene er:

- Lebesby og Gamvik i Finnmark.
- Måsøy, Hasvik og Loppa i Finnmark.
- Vardø i Finnmark.
- Skjervøy, Lyngen, Karlsøy, Torsken og Bjarkøy i Troms.
- Herøy, Lødingen, Vågan, Vestvågøy, Bø og Øksnes i Nordland.
- Nærøy, Vikan, Flatanger, Osen, Roan og Frøya i Nord- og Sør-Trøndelag.
- Vågsøy, Selje og Bremanger i Sogn og Fjordane.

Det har vært lagt ned en betydelig innsats for å samle bedriftene og avdekke aktuelle konkurransefortrinn og prosjekter. Totalt var 199 personer fra 164 bedrifter involvert i denne fasen. Innsatsen videre vil bli konsentrert om å følge opp aktuelle prosjekter fra bedriftene. I 2009 følges bedriftene opp med bedriftsanalyser og realisering av konkrete prosjekter. Foreløpig er 26 prosjekter finansiert, hvorav over halvparten er et samarbeid mellom flere bedrifter.

Innovasjon Norge inviterte til et læringsseminar i april om oppnådde erfaringer så langt. Erfaringene viser til dels store forskjeller mellom de ulike områdene mht. hvordan bedriftene nyttiggjør seg tilbudet. Innovasjon Norge øker sin innsats for å få med seg flere bedrifter, og følge disse mer aktivt opp. Videre foretas det justeringer av oppfølginga av bedriftene i tråd med tilbakemeldingene så langt.

Målet med felles internasjonaliseringstiltak er å overføre markedskompetanse til norske sjømatbedrifter. Innovasjon Norge har i samarbeid med Ekspertutvalget for fisk invitert marine bedrifter til fellessamlinger og arenaer for markedsmuligheter, profilering og omdømmebygging. I 2008/2009 har deltagelse på Brussel Seafood Exposition, World Food Moscow, SIAL Paris og Seoul Food and Hotel Exhibition og China Fisheries and Seafood Exposition vært prioritert.

Innovasjon Norge har i 2008/2009 arbeidet med å konkretisere et eget tiltak rettet mot produsenter av fersk torsk. Dette har omfattet et grundig analysearbeid av de viktigste markedene for fersk torsk, organiseringa i verdikjeden og logistikk. Arbeidet har avdekket at en relativt mindre andel av verdiskapinga som skjer fra produksjon til marked på fersk torsk tilfaller produsentene sammenlignet med for eksempel laks. Det er etablert en styringsgruppe bestående av aktører fra oppdrett av torsk til villfanget torsk, med siktemål å finne et felles strategisk utgangspunkt for det videre markedsrettede arbeidet. De første pilotprosjektene vil bli startet opp i 2009.

Fiskeri- og kystdepartementet har i 2008 og 2009 benyttet 3,6 mill. kroner årlig til det treårige prosjektet *Sett sjøbein*, som skal bedre rekrutteringa til marin sektor. Prosjektet skal sluttføres i 2010.

Det er i 2009 avsatt 500 000 kroner til Stiftelsen norsk matkultur, til et pilotprosjekt i Nord-Norge som skal stimulere til økt og bedre bruk av lokal mat. Prosjektet skal blant annet gi norske serveringssteder et tilbud om opplæring i bruk av lokale råvarer. Prosjektet skal også se på mulighetene for å etablere tilsvarende regionale kokkefaglige miljøer rundt om i landet. Gjennom prosjektet skal kokker og andre fagfolk i nord få muligheten til å lære enda mer om gode lokale råvarer og mattradisjoner. Målet er å skape entusiasme for den lokale matprofilen overfor innenlandske og utenlandske gjester. Satsinga er en del av oppfølginga av Fiskeri- og kystdepartementets strategi for utvikling av kystbasert reiseliv.

Kommuneprosjektet er et tverrdepartementalt prosjekt med sikte på å styrke kommunenes posisjon og tjenestetilbud innen næringsutvikling. Prosjektet er særlig rettet mot innovasjon og entrepre-

nørskap, og mot tiltak som kan stimulere til økt interkommunalt samarbeid, nettverksbygging og erfaringsutveksling. Det ble i 2009 avsatt kroner 1 mill. kroner til prosjektet.

Posten ble i 2009 styrket med 20 mill. kroner i forbindelse med Stortingets behandling av tiltakspakken, jf. St.prp. nr 37 (2008–2009). 11 mill. kroner av denne summen er fordelt til markedsføringstiltak i regi av Eksportutvalget for fisk. Av de resterende midlene er 6,5 mill. kroner avsatt som tilskudd til mottaksstasjoner, og 1,5 mill. kroner til føringstilskudd.

Budsjettforslag 2010

Post 75 Marint verdiskapingsprogram

Det fremmes forslag om å bevilge 75 mill. kroner på posten i 2010. 65 mill. kroner skal tildeles til Marint verdiskapingsprogram som forvaltes av Innovasjon Norge, mens 10 mill. kroner forvaltes av Fiskeri- og kystdepartementet til supplerende tiltak. Senter for levendelagring og oppfôring, kommuneprosjektet og Fiskesprell vil være prioriterte tiltak i 2010.

Programkategori 16.30 Fiskeri- og havbruksforvaltning

Utgifter under programkategori 16.30 fordelt på kapitler

		(i 1 000 kr)			
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010	Pst. endr. 09/10
1030	Fiskeridirektoratet	324 477	333 720	338 150	1,3
1050	Diverse fiskeriformål	91 605	254 490	72 540	-71,5
	Sum kategori 16.30	416 082	588 210	410 690	-30,2

Utgifter under programkategori 16.30 fordelt på postgrupper

		(i 1 000 kr)			
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010	Pst. endr. 09/10
01-20	Driftsutgifter	321 291	327 600	331 900	1,3
21-23	Andre driftsutgifter	2 980	4 520	4 650	2,9
30-49	Nybygg, anlegg	206	1 600	1 600	0,0
60-69	Overføringer til kommuner		195 000		-100,0
70-89	Overføringer til private	91 605	59 490	72 540	21,9
	Sum kategori 16.30	416 082	588 210	410 690	-30,2

Innledning

Programkategori 16.30 utgjør om lag 8,5 pst. av det samlede budsjettet under Fiskeri- og kystdepartementets ansvarsområde. Programkategorien omfatter Fiskeridirektoratet og virkemidler overfor fiskeri- og havbruksnæringa.

Omtalen under programkategorien omhandler både Fiskeri- og kystdepartementets og Fiskeridirektoratets arbeid. Aktivitetene i Fiskeri- og kystdepartementet finansieres over departementets administrasjonsbudsjett kap. 1000, mens Fiskeridirektoratets virksomhet finansieres over kap. 1030 Fiskeridirektoratet.

Bærekraftig ressursforvaltning

Hovedmål: Norge skal ha en internasjonal rolle som ivaretar våre interesser og vårt ansvar som havnasjon og kyststat på en helhetlig måte.

Internasjonalt samarbeid om ressurser og miljø

Mål og prioriteringer

Fiskeriforvaltninga skal ivareta Norges ansvar og interesser som havnasjon i internasjonalt havmiljø- og ressursamarbeid.

I dette ligger det at Norge skal være premissleverandør og bidragsyter til den internasjonale havdebatten, og arbeide for at sentrale norske posisjoner knyttet til internasjonal marin ressurs- og miljøforvaltning får gjennomslag. Videre skal Norge arbeide for kontrollordninger som sikrer etterlevelse av alle avtaler om fiske på fellesbestander, og søke å inngå avtaler om felles fiskebestander som sikrer bærekraftig forvaltning og kontroll med uttak av fisk.

Gjennom det mer enn hundreårige medlemskapet i Det internasjonale råd for havforskning (ICES) sikres Norge vitenskapelige råd om det marine miljøet og de levende marine ressursene.

Arbeidet i de forskjellige arbeidsgruppene, i vitenskapskomiteene og rådgivingsprosessen i ICES danner det viktigste grunnlaget for forvaltninga av det marine miljøet og fiskeressursene.

Over 90 pst. av norsk fiske foregår på bestander som forvaltes i samarbeid med andre land. Forpliktende internasjonalt samarbeid er avgjørende for mulighetene til å forvalte ressursene på en bærekraftig måte.

I økende grad legger internasjonale organisasjoner og konvensjoner viktige rammebetingelser for norsk forvaltning av levende marine ressurser og miljø. Fiskeri- og kystdepartementet vil derfor fortsatt legge stor vekt på dette området. Departementet vil særlig prioritere arbeidet med oppfølging av evalueringa av FN-avtalen om fiske på det åpne hav, utviklinga av internasjonalt regelverk om havnestatskontroll og utvikling av metodikk for identifisering av sårbare marine ressurser som trenger vern. Fiskeri- og kystdepartementets utgangspunkt for arbeidet med marine verneområder er å ta vare på økosystemet slik at både langsiktig produksjonspotensial og biomangfold ivaretas. Drøftingene av disse spørsmålene vil blant annet foregå innenfor ramma av FNs generalforsamling, FN-konvensjonen om biologisk mangfold, FNs matvareorganisasjon (FAO) og i de regionale fiskeriforvaltningsorganisasjonene.

Resultater 2008–2009

Norge har inngått bilaterale rammeavtaler om fiskerisamarbeid med Russland, EU, Grønland og Færøyene. En trepartsavtale om loddebestanden ved Island, Grønland og Jan Mayen er videreført både i 2008 og 2009. Smutthullavtalen mellom Island, Russland og Norge innebærer at Island godtar at de regulerte fiskebestandene i det nordlige Norskehavet og Barentshavet forvaltes av Den blandete norsk-russiske fiskerikommisjon.

Flere av de viktigste fiskeslagene i Barentshavet befinner seg både i russisk og norsk jurisdiksjonsområde. Det er derfor av avgjørende betydning å videreføre samarbeidet mellom fiskeri- og kontrollmyndighetene i Norge og Russland. Det er også av sentral betydning å styrke kontrollen med fartøy og landing av fangst fra disse områdene, både i Norge og i andre land som er havn for fartøy med fiskeriaktivitet i Barentshavet. Gjennom Den blandete norsk-russiske fiskerikommisjonen fastsetter Norge og Russland kvoter og reguleringer for fisket i Barentshavet, medregnet avsetninger til tredjeland. Norge og Russland har fastsatt en totalkvote for norsk-arktisk torsk i 2009 på 525 000 tonn. Forvaltninga følger hovedprinsippene i den

langsiktige beskatningsstrategien som ble vedtatt under kommisjonens sesjon høsten 2002.

Norsk vårgytende sild er Nord-Atlantens største fiskebestand. Den 18. januar 2007 ble Norge, EU, Færøyene, Island og Russland enige om å videreføre avtalen om forvaltninga av norsk vårgytende sild for 2009. Totalkvoten for 2009 er på 1 643 000 tonn. Norges andel på 61 pst. ligger fast og utgjør 1 002 230 tonn.

På grunnlag av den bilaterale rammeavtalen av 1978 har Norge og EU inngått årlige kvoteavtaler om Norges og EUs fiske på fellesbestandene i Nordsjøen, norsk fiske vest for De britiske øyer og ved Grønland og EUs fiske i Norges økonomiske sone i Barentshavet.

Norge og EU har avtalt langsiktige forvaltningsstrategier for nordsjøbestander av torsk, sei, hyse og sild. Strategiene fastlegger bestandsnivåer og tiltaksgrenser som grunnlag for fastsettelse av kvoter. Den langsiktige forvaltningsplanen for hyse er revidert med sikte på å oppnå et høyere langtidsutbytte fra bestanden. I tråd med råd fra det internasjonale råd for havforskning (ICES) ble partene i 2009 enige om reviderte forvaltningsplaner for sei og nordsjøersild. I tillegg ble partene enige om en ny gjenoppbyggingsplan for torsk.

Utkast av fisk er en av de alvorligste truslene mot ei bærekraftig forvaltning. Spesielt gjelder det for de bestandene vi forvalter felles med EU i Nordsjøen. Norge har derfor skjerpet reglene for utkast av fisk som utenlandske fartøy har fisket i norsk sone. Norge og EU arbeider for å etablere et system for åpning og stenging av fiskefelt for å beskytte yngel og ungfisk. I tillegg vil partene se på hva som kan gjøres med regelverket for å bedre seleksjonen i fisket. Målet er at disse tiltakene skal bedre beskatningsmønsteret i Nordsjøen. Under høstens kvoteforhandlinger med EU vil Norge fortsatt vektlegge arbeidet for å redusere utkast av fisk.

På det 28. møtet i FAOs Fiskerikomité (COFI) (mars 2009) fremmet Norge forslag om å utarbeide en internasjonal handlingsplan om utkast/bifangst. Forslaget fikk bred støtte i komiteen, og med norsk finansielt bidrag vil FAO sette i gang en prosess for å utarbeide globale retningslinjer. Arbeidet starter høsten 2009 ved en ekspertkonsultasjon finansiert av Norge.

Situasjonen for enkelte bunnfiskarter i Nordsjøen er fremdeles vanskelig, spesielt for torsk. Norge og EU ble i kvoteavtalen for 2008 enige om en totalkvote for torsk på 22 152 tonn.

Etter kvoteavtalen mellom Norge og Færøyene for 2007 er Færøyene tildelt kvoter i norsk økonomisk sone, i fiskerisona ved Jan Mayen og i fis-

kevernsona ved Svalbard. Norge er tildelt kvoter i Færøyenes økonomiske sone.

Den 16. desember 2005 ble det inngått en rammeavtale om forvaltninga av kolmule mellom kyststatene Norge, Island, EU og Færøyene med tilhørende fordeling av andeler på partene, adgangsbestemmelser, kvoteoverføring fra EU til Norge og en forvaltningsplan. På grunnlag av rammeavtalen ble det inngått kyststatsavtaler om forvaltninga av kolmule for 2007, 2008 og 2009. Som følge av svak rekruttering er kolmulebestanden i dårlig forfatning, og kyststatene ble derfor enige om en kvotereduksjon på 32 pst. fra 1,7 millioner tonn for 2007 til 1 150 514 tonn for 2008. For 2009 ble kyststatene enige om en ny forvaltningsplan som innebærer ei gradvis nedtrapping av fisket over to år til bærekraftig nivå. Fra 2011 skal fisket foregå på føre var nivå. TAC for kolmule for 2009 ble redusert til 590 000 tonn. Etter overføringer mellom partene er den norske kvoten på 231 873 tonn.

Den nordøstatlantiske fiskerikommisjonen (NEAFC) har økende betydning for reguleringa av bestandene i områdene utenfor nasjonal fiskerijurisdiksjon i det nordøstlige Atlanterhavet. NEAFC har etter forslag fra Norge vedtatt å beskytte særlig sårbare områder, blant annet gjennom forbud mot bunntråling og annet fiske. Det arbeides videre for å tilpasse organisasjonen til den siste utviklinga innen internasjonal havrett. NEAFC har blant annet etablert ei liste over fartøy som driver ulovlig, urapportert og uregulert fiske (UUU-fiske) i NEAFC-området. Norge har fått gjennomslag for et forslag om et regime for havnestatskontroll som skal sikre kontrollen med ressursuttaket i det nordøstlige Atlanterhavet. Dette trådte i kraft 1. mai 2007. Etter initiativ fra blant annet Norge er NEAFC-konvensjonen modernisert for å legge til rette for ei mer helhetlig og økosystembasert forvaltning av ressursene i konvensjonsområdet.

Det er vedtak i Den nordvestatlantiske fiskerioorganisasjonen (NAFO) om å endre NAFO-konvensjonen for å tilpasse den til prinsipper om bærekraftig bruk, beskyttelse av habitater, økosystembasert forvaltning og andre viktige målsettinger. Det er utarbeidet et rammeverk for svartelisting av ikke-medlemmers fartøy som har deltatt i ulovlig, urapportert og uregulert fiske i NAFO-området.

Miljøorganisasjoner og konvensjoner, som for eksempel Oslo-Paris-konvensjonen (OSPAR), Konvensjonen for handel med truede dyre- og plantearter (CITES) og Konvensjonen om biologisk mangfold (CBD), har økende innflytelse på sentrale rammebetingelser for fiskerinæringa, og til dels havbruk. Det er ei forutsetning for bærekraftig høsting av marine ressurser at havmiljøet ikke forringes. For fiskeriforvaltninga er det derfor vesent-

lig å delta i internasjonale fora der marint miljø, medregnet biodiversitet og forurensing, behandles. CBDs partsmøte i 2010 skal blant annet revidere det marine arbeidsprogrammet.

Medlemslandene i FNs matvareorganisasjon (FAO) har vedtatt internasjonale handlingsplaner for forvaltning av flåtekapasitet, haifiske, reduksjon av bifangst av sjøfugl i linefiske og tiltak mot ulovlig fiske. Disse planene innebærer en anmodning til medlemslandene om å utarbeide nasjonale handlingsplaner på disse områdene. Norge har påpekt at slike nasjonale handlingsplaner vil bidra til fragmentering av allerede etablerte forvaltningssystemer. Norge vil følge opp de internasjonale handlingsplanene ved å innarbeide målene i vår generelle fiskeripolitikk.

Fiskeri- og kystdepartementet deltar i CITES. Norge arbeider for at vedtak om listing av truede arter skal gjøres på bakgrunn av vitenskapelige råd. For marine listeforslag vektlegges rådgiving fra FAOs ekspertpanel. Neste partsmøte er i 2010.

Fiskeri- og kystdepartementet deltar i nordisk fiskerisamarbeid under Nordisk Ministerråd. Prioriterte områder er beskyttelse av Nordens marine økosystemer og bærekraftig forvaltning av ressursene.

Fiskeri- og kystdepartementet deltok aktivt i evalueringa av FN-avtalen om fiske på det åpne hav. På bakgrunn av et norsk forslag ble det i 2006 blant annet vedtatt å tilrå å utvikle et nytt rettslig instrument for havnestatskontroll under FAO. Vedtaket om å utarbeide en bindende global avtale om havnestatskontroll ble fulgt opp på møte i FAOs fiskerikomité (COFI) i 2007. For å få i stand en slik avtale, er det i tråd med vanlig framgangsmåte holdt ekspertkonsultasjon i 2007, og tekniske konsultasjoner i løpet av 2008 og 2009. Norge har støttet prosessen finansielt.

Etter norske myndigheters syn er det et meget effektivt tiltak mot UUU-fiske å innføre slike havnestatsregimer, fordi det på en avgjørende måte rammer lønnsomheten i det urapporterte fisket. Fiskeri- og kystdepartementet mener det nye regimet i NEAFC er en milepæl i arbeidet mot ulovlig fiske, og det er en viktig grunn til det reduserte UUU-fisket i Barentshavet. Med Stortingets tilslutning ble lovendringene satt i kraft 1. mai 2007.

Beskyttelse av biologisk mangfold på det åpne hav har stått sentralt i flere organisasjoner, blant annet har FNs generalforsamling, CBD og OSPAR i møter drøftet behovet for å opprette beskyttede områder på det åpne hav. Uttak av og fordeling av økonomisk gevinst av marine genetiske ressurser er et nytt tema som er blitt tatt opp i flere internasjonale organisasjoner, blant annet i FN, CBD og FAO.

Norge deltar i Den internasjonale hvalfangstkommissjonen (IWC) som en del av hvalforvaltninga vår. Det er særleg arbeidet i IWCs vitenskapskomité som er viktig for Norge. På norsk initiativ behandler vitenskapskomiteen et forslag til oppdatering av kvoteberegningsmodellen for bardehval (RMP), noe som på sikt kan føre til økte kvoter i vågehvalfangsten.

Norge åpnet i januar 2001 for eksport av vågehvalprodukter. Det er en forutsetning for eksport at DNA-registeret er etablert og operativt, jf. omtale under kap. 1050 post 78. Det ble startet eksport til Island i juli 2002, og til Færøyene i mars 2003. Det arbeides fremdeles med å få Japan til å åpne for import.

Det vises for øvrig til St.meld. nr. 45 (2008–2009) *Om dei årlege avtalane Noreg har inngått med andre land for 2009 og fisket etter avtalane i 2007 og 2008.*

Ulovlig, urapportert og uregulert fiske

Mål og prioriteringer

Ulovlig, urapportert og uregistrert fiske skal elimineres.

Ulovlig fiske er fiskeaktiviteter som er

- foretatt av et nasjonalt eller utenlandsk fartøy i havområder under en stats jurisdiksjon, uten tillatelse av den staten, eller i strid med statens lover og regler
- foretatt av fartøy som er flagget til stater som er medlem i en relevant regional fiskerforvaltningsorganisasjon, men som opererer i strid med bevarings- og forvaltningstiltak vedtatt av

den organisasjonen og som statene er bundet av, eller relevante folkerettslige bestemmelser

- i strid med nasjonal lov eller internasjonale forpliktelser, inkludert forpliktelser for samarbeidsstater til en relevant regional fiskerforvaltningsorganisasjon.

Urapportert fiske er fiskeaktiviteter som

- ikke er rapportert, eller som er feilrapportert, til den relevante nasjonale myndighet, i strid med nasjonale lover og regler
- er foretatt i kompetanseområdet til en relevant regional fiskerforvaltningsorganisasjon og som ikke er rapportert, eller som er feilrapportert, i strid med organisasjonens rapporteringsprosedyrer.

Uregulert fiske er fiskeaktiviteter som er

- foretatt i konvensjonsområdet til relevant regional fiskerforvaltningsorganisasjon, av statsløse fartøy, eller av fartøy som er flagget til en stat som ikke er medlem av den relevante organisasjonen, eller av andre som driver med fiske på en måte som ikke er i samsvar med eller som motvirker den organisasjonens forvaltningstiltak
- foretatt i områder eller på fiskebestander der det ikke foreligger anvendbare bevarings- eller forvaltningstiltak, når slike fiskeaktiviteter skjer på en måte som ikke er i samsvar med statenes folkerettslige ansvar for bevaring av de levende marine ressursene.

UUU-fiske omfatter alle aktiviteter som kan falle inn under en eller flere av disse kategoriene.

Boks 6.11 Tiltak mot ulovlig, urapportert og uregulert fiske

Det kreves langsiktig arbeid både nasjonalt og internasjonalt for å redusere omfanget av ulovlig, urapportert og uregulert fiske. Det tas sikte på at tiltakene som presenteres nedenfor skal følges opp de nærmeste åra.

Internasjonalt

- Fortsette innsatsen med oppfølging av avtalte kontrollpunkter i forbindelse med de årlige kvote- og fiskeritavtalene med Russland.
- Hindre at ulovlig fanget fisk kommer inn på det europeiske markedet, blant annet gjennom det bilaterale og regionale arbeidet med fangstsertifikater.
- Arbeide for tettere samarbeid med Kina innenfor rammen av den bilaterale samarbeidsavtalen for bedret kontroll med råstoff basert på norske bestander som transporteres til og fra Kina.
- Gjennomføre den bindende havnestatskontrollavtalen i regi av Den nordvestatlantiske fiskerikommisjonen (NAFO) som omfatter all fisk fra Nordvest-Atlanteren, for å sikre at fartøy uten tillatelse ikke har aktivitet og å sikre at kvoter ikke overskrides.
- Fornye og utvide eksisterende bilaterale kontrollavtaler med land Norge har etablert samarbeid med.
- Styrke kontrollsamarbeidet med flere land som er, eller kan bli, aktuelle samarbeidspartnere i innsatsen mot UUU-fiske.
- Videreføre og ytterligere styrke samarbeidet med EU-kommisjonen i innsatsen mot ulovlig fiske, herunder gjennomføring av kontroll med fangstsertifikat og produsent-erklæringer.
- Øke informasjonsutveksling og utveksling av kompetanse knyttet til elektroniske kontrollhjelpemidler.
- Styrke innsatsen i alle regionale fiskeriforvaltningsorganisasjoner hvor Norge er medlem.
- Arbeide for at de regionale fiskerierorganisasjonene publiserer lister over hvilke fartøy som driver UUU-fiske.
- Styrke informasjonsutveksling om urapportert fiske gjennom det globale MCS network.

Nasjonalt

- Implementering av ny havressurslov. Sikre at ressurskontrollen i de nasjonale fiskerieriene er effektiv og troverdig, basert på risikovurdering. Kontroll med bestander som er i dårlig forfatning må gis høy prioritet.
- I samarbeid med salgslagene bygge opp en infrastruktur for utsteding og validering av fangstsertifikat og produsent-erklæringer ut fra de krav EU stiller fra 2010. Målet med den norske gjennomføringa av EUs nye krav er å legge til rette for at norske eksportører og fartøy på best mulig måte kan tilfredsstille kravene, samtidig som infrastrukturen for dette muliggjør bedre kontroll på flere ledd i verdikjeden for norske myndigheter.
- Videreføre et bredt arbeid for overvåking og analyse av fiske på bestander Norge deler forvaltningsansvar for. Slik analyse skal omfatte varestrømmen av fisk og fiskeprodukter fra disse bestandene, medregnet global oversikt over landinger.
- Nekte landing i Norge for fartøy som er fra land som ikke deltar i de regionale fiskerierorganisasjonene. Dette gjelder både fiske- og transportfartøy.
- Nekte landing fra fartøy som tidligere har deltatt i UUU-fiske. Dette gjelder både fiske- og transportfartøy.
- Nekte omlasting i havn og nekte bunkers og andre støttefunksjoner i havn for slike fartøy.
- Kreve bekreftelse fra flaggstaten om at frosen fisk som ønskes landet fra et fartøy er fisket i tråd med regelverk og avregnet på fartøyets kvoter.
- Forby norske fartøy å fiske i internasjonalt farvann med mindre Norge er medlem i den aktuelle regionale organisasjon og er tildelt lisenser/kvoter.
- Støtte norske organisasjoners arbeid med å styrke samarbeid med russiske næringsorganisasjoner.
- Utvide det eksisterende samarbeidet med norske judisielle myndigheter, Toll- og avgiftsdepartementet og Skatteetaten i den hensikt å rette kontrollinnsats mot flere ledd i verdikjeden.
- Øke inspeksjonsfrekvensen ved landinger av fisk i norske havner også fra norske fartøy.

Resultater 2008–2009

Fiskeriforvaltninga skal ivareta Norges ansvar og interesser som havnasjon i internasjonalt havmiljø- og ressurs samarbeid på en helhetlig måte. En effektiv ressurskontroll er nødvendig for å forebygge og avdekke ressurskriminalitet. Kontrollinnsatsen er økt, det er foretatt endringer i regelverket for å gjøre det mer brukervennlig. Preventive straffereaksjoner og administrative reaksjoner er benyttet ved overtredelse av regelverket og arbeidet med saker knyttet til fiskerikriminalitet har fått høy prioritet i politiet og hos påtalemyndigheten. For å forebygge lovovertridelser i de nasjonale torskefiskeriene ble det i 2009 gjennomført en såkalt "torskeoffensiv" i de tre nordligste regionene i Fiskeridirektoratet. Dette hadde en betydelig preventiv virkning.

Den internasjonale dimensjonen i ressursforvaltningsarbeidet er tilsvarende viktig. Fiskeri- og kystdepartementet har i 2008 satset mye på internasjonalt samarbeid om ressurskontroll. Som et ledd i dette ønsker norske myndigheter, under forhandlinger om kvoteavtaler og fiske i norske jurisdiksjonsområder, å innarbeide et forpliktende element som sikrer en reell kontroll med uttak og landinger av fangst. Dette inkluderer arbeid for å forhindre utkast av fisk. Grunnforutsetninga skal være at norske bestander skal beskattes innenfor et ansvarlig kontrollregime og at de avtaler Norge inngår med andre stater bør avspeile dette. Norge har også arbeidet multilateralt, primært gjennom regionale fiskeriforvaltningsorganisasjoner og FAO, for å medvirke til bærekraftige fiskerier.

I forhandlinger i FNs matvareorganisasjon FAO er en nå blitt enige om en global bindende avtale om havnestatskontroll for å stanse svartfisket. Forhandlingene om en bindende avtale om havnestatskontroll var et norsk initiativ. Avtalen skal legges fram for FAOs generalkonferanse for signering 18. – 23. november 2009.

I perioden etter 2002 har det vært store utfordringer knyttet til ulovlig fiske etter torsk og hyse i Barentshavet. Fiskeridirektoratet har, på bakgrunn av analyser gjort i samarbeid med Kystvakta, anslått omfanget av det urapporterte fisket etter norsk-arktisk torsk til å være om lag 40 000 tonn i 2007 og 15 000 tonn i 2008. Urapportert russisk fiske i Barentshavet er ved flere anledninger i 2009 tatt opp både på embetsnivå og på politisk nivå med russiske myndigheter. Det er nå flere positive trekk i utviklinga av overfisket. For det første tyder Fiskeridirektoratets beregninger på at nedgangen i det russiske fisket på torsk utover kvote var på ca 84 pst. fra 2005 til 2008 (fra 101 000 til 15 000 tonn). For det andre har særlig de russiske grensevakt-

styrkene vist økende kapasitet til å overvåke og sanksjonere overfiske. For det tredje har russiske myndigheter foretatt en betydelig skjerpning av sanksjoner mot ulovlig fiske. For det fjerde er fiske og transport av fisk med bekvemmelighetsflaggede fartøy i Barentshavet nå sterkt redusert.

Gjennom Det permanente utvalg for forvaltnings- og kontrollspørsmål på fiskerisektoren, som er et underutvalg under Den blandete norsk-russiske fiskerikommisjonen, samarbeider Norge og Russland for å sikre best mulig kontroll med og forvaltning av felles ressurser i Barentshavet.

Det ble undertegnet en intensjonsavtale (Memorandum of Understanding) med EU-kommisjonen den 4. oktober 2006, og denne avtalen oppfordrer både EU og det enkelte medlemsland om å samarbeide med norske myndigheter om ressurskontroll. Flere av de bilaterale kontrollavtalene mellom EU-medlemsland og Norge ble derfor revurdert i etterkant. Den viktigste endringa i de nye avtalene gjelder utveksling av informasjon om landinger fra tredjelands fartøy. Norge har nå kontrollsamarbeidsavtaler med Danmark, Irland, Sverige, Nederland, Island, Frankrike, Færøyene, Tyskland, Polen, Russland, Storbritannia, Canada, Grønland, Portugal, Litauen og Marokko. Etter hvert som havnestatskontrollen er styrket i de europeiske landene, er det en viss tendens til at operatører forsøker å lande ulovlig fangst i Nord-Afrika. Det ble derfor inngått kontrollsamarbeidsavtale med Marokko i september 2006.

Norske myndigheter arbeidet i 2009 for å inngå en "agreed record" med EU-kommisjonen om gjennomføring av krav til fangstsertifikat og produsenterklæringer på bakgrunn av nye krav fra EU som er planlagt gjennomført 1. januar 2010.

Det arbeides med å se på muligheten for å utvikle bistandsarbeidet til å hjelpe land med å håndtere problemet med UUU-fiske.

En helhetlig politikk for marin næringsutvikling

Hovedmål: Norge skal ha bærekraftige marine næringer med høyest mulig samlet verdiskaping, god lønnsomhet og internasjonal konkurransekraft i hele verdikjeden.

Eksport og markedsadgang

Mål og prioriteringer

Norge er verdens nest største eksportør av sjømat. Fiskeri- og havbruksnæringa trenger minst like god markedsadgang som konkurrentene våre på sjømatmarkedene for å realisere verdiskapingspotensialet.

WTO er den viktigste arenaen for arbeidet med markedsadgang, ikke-tariffære handelshindre og tvisteløsning. Departementet legger derfor stor vekt på å følge opp arbeidet i WTO og deltar regelmessig i relevante komitémøter og tvisteløsningsaker. Slutføring av WTO-forhandlingene om en ny multilateral handelsavtale har fremdeles høy prioritet fra norsk side.

Departementet er en bidragsyter og synliggjør Norges offensive handelsinteresser i EFTAs frihandelsavtaler, samt påvirker hvilke land EFTA bør forhandle med. Forhandlingene om frihandelsavtaler med store sjømatmarked som India og Kina, og seinere Russland, vil ha stor betydning for markedsadgang for norsk sjømat.

EU-markedet er det viktigste markedet for norsk sjømat. Her har norsk eksport av laks blitt møtt med handelspolitiske mottiltak siden begynnelsen av 1990-tallet. Etter at minsteprisen på norsk laks ble fjernet i fjor etter panelsaken i WTO, møter norsk eksport av laks i dag ikke noen handelspolitiske tiltak på EU-markedet. Norsk sjømat møter også andre markedsutfordringer, bl.a. stadig nye sanitære krav. Etter at den russiske veterinærtjenesten 1. januar 2006 innførte importrestriksjoner på fersk oppdrettsfisk (laks og ørret), har Norge og Russland bl.a. framforhandlet en samarbeidsavtale om slike spørsmål.

Bedret markedsadgang er fortsatt høyt prioritert i våre viktigste markeder.

Resultater 2008–2009

I løpet av 2008 ble flere viktige saker knyttet til markedsadgang for norsk laks og ørret på EU-markedet avsluttet. Det betyr at verken norsk laks eller ørret møter hindringer på EU-markedet, bortsett fra ordinær toll. WTOs tvisteløsningsorgan vedtok WTO-panelets konklusjoner i laksesaken mot EU i januar 2008. EU gjennomførte deretter panelets konklusjoner i henhold til sine WTO-forpliktelser ved å oppheve minstepristiltaket mot norsk laks 20. juli 2009. Dette ble formelt gjort gjennom en administrativ gjennomgang av minstepristiltaket som konkluderte med at det ikke var grunnlag for dumpingtiltaket.

Nærmest samtidig med opphevinga av minstepristiltaket mot norsk laks, fjernet EU også antidumpingavgiften på 19,9 pst på importen av norsk ørret til EU. EU opphevet ørrettiltaket med virkning fra 14. august 2008 da det ikke lenger var noe grunnlag for tiltaket.

Laksenæringa møter imidlertid fortsatt handelspolitiske tiltak i USA. Anti-dumping og anti-subsidietiltakene mot norsk laks ble innført i 1991 og ble videreført i fem nye år seinest i januar 2006.

Norske myndigheter arbeider langsiktig for å få tiltakene opphevet. Neste gjennomgang ("sunset review") av USA-tiltaket vil finne sted i 2011.

Handel med fisk mellom Norge og EU reguleres av EØS-avtalens protokoll 9, frihandelsavtalen av 1973 og kompensasjonsavtalene av 1986, 1995, 2004 og 2007. Protokoll 9 inneholder bestemmelser om tollnedtrapping, statsstøtte, konkurranse, antidumping- og anti-subsidietiltak og fiskefartøyers adgang til avtalepartenes havner og markedsinnretninger.

EU-utvidelsen i 2004 og 2007 har ført til at frihandelsavtaler mellom EFTA og ei rekke land i sentral- og Øst-Europa har falt bort. Norge har gjennom forhandlinger med EU fått kompensasjon for tapt markedsadgang for fisk gjennom tollfrie kvoter. De tollfrie kvotene på fisk er tidsbegrenset til 30. april 2009 og er således knyttet opp til de norske EØS-bidragene. Disse forhandlingene er ennå ikke sluttført.

Handelen med sjømat blir i stadig større grad en del av det globale handelsregimet. Likevel er den generelle tollbelastninga høyere enn i andre industrielle sektorer. Bruken av ikke tariffære handelshindringer, som antidumpingtiltak, tekniske og sanitære handelshindre, øker i verdenshandelen. Dette rammer sjømatnæringa spesielt. Et åpent, liberalt og regelbasert regime for verdenshandelen er svært viktig for at den norske sjømatnæringa skal kunne utvikle seg videre. WTO-forhandlingene om en ny multilateral handelsavtale er derfor svært viktig for fiskeri- og havbruksnæringa. Etter at forsøk på å nå fram til en sluttavtale ikke førte fram sommeren 2008, har forhandlingene etter hvert tatt seg opp igjen, om en ikke med full intensitet. Regjeringa vil fortsatt prioritere arbeidet med å slutføre en avtale og dermed bidra til bedre rammevilkår for norsk sjømateksport.

I WTO-forhandlingene (Doha-runden) om markedsadgang for industrivarer inklusive fisk (NAMA) har det overordnede målet vært å sikre betydelige kutt i tollsatsene i handelen med fisk og fiskeprodukter på bred basis. Norge samarbeider med land som ønsker en ambisiøs formel for tollnedtrapping i både i-land og u-land. Videre drøfter Norge sammen med ei gruppe andre land muligheten for å redusere tollsatsene i handelen med sjømat ut over det som følger av formelen, gjennom en egen sektoravtale for fisk og fiskeprodukter. Det er Utenriksdepartementet som har det overordnede forhandlingsansvaret, men Fiskeri- og kystdepartementet deltar i arbeidet.

Forhandlinger om nytt anti-dumping og anti-subsidierregelverk (regelverksforhandlingene) er en viktig del av Doha-runden. Det nåværende regelverket for antidumpingtiltak er etter norsk

syn for uklart og åpner i for stor grad for vilkårlig bruk. I mange tilfeller er det ønske om beskyttelse mot internasjonal konkurranse og handel som er motivasjonen for slike tiltak. Havbruksnæringa har i snart 20 år vært rammet av antidumpingtiltak fra EU og USA. Fiskeri- og kystdepartementet arbeider for en mer presis avtale i WTO om bruken av antidumping.

Forhandlingene i WTO om en multilateral avtale for å redusere bruken av fiskerisubsidier globalt ligger også under regelverksforhandlingene. Målet er å redusere overfiske og overkapasitet i fiskeflåten gjennom å disiplinere bruken av fiskerisubsidier, og dermed sikre ei bedre forvaltning av verdens fiskeressurser. Norge har her vært en aktiv deltaker i utforminga av det nye regelverket, eksempelvis ved å fremme et forslag om å innarbeide strenge bærekraftskriterier.

Parallelt med de multilaterale WTO forhandlingene prioriteres arbeidet med nye frihandelsavtaler i regi av EFTA. Den raske framveksten av nye regionale og bilaterale frihandelsavtaler er både ei utfordring og en mulighet for Norges handelspolitiske interesser. Gode, forutsigbare og konkurransedyktige betingelser er viktig for den videre utviklinga av fiskeri- og havbruksnæringa.

Departementet deltar aktivt i forhandlingene om EFTAs frihandelsavtaler. Både når det gjelder hvilke land som EFTA bør inngå forhandlinger med og når det gjelder bedre markedsadgang for fisk og marine produkter. Prioriterte land for Fiskeri- og kystdepartementet har vært Kina og India, samt Russland og Ukraina så snart disse landene er blitt medlemmer av WTO. EFTA har i 2008 inngått frihandelsavtale med Canada, Gulf Cooperation Council (GCC), Colombia og Peru. Fisk og fiskeprodukter vil ha fri markedsadgang til disse landene på nærmere fastsatte vilkår. Forhandlingene med Algerie ventes å være ferdige vinteren 2009. Forstudiene mellom EFTA og India ble ferdigstilt i desember 2007. Forhandlingene startet i oktober 2008. Russland og EFTA ble i desember 2007 enige om å gjennomføre en felles forstudie. Rapport fra forstudiene ble framlagt våren 2009.

Det ble i 2007 igangsatt og avsluttet en forstudie om en bilateral frihandelsavtale mellom Norge og Kina. Forhandlingene startet i september 2008.

Arbeidet med å bedre markedsadgangen i Russland har hatt høy prioritet hos norske myndigheter i 2008 etter at Den russiske veterinærtjenesten innførte 1. januar 2006 importrestriksjoner på fersk oppdrettsfisk (laks og ørret) fra Norge. Etter 1. oktober 2006 omfattet restriksjonene all oppdrettsfisk, både fryst og fersk. Dette arbeidet har vært intensivt, og krevd spesielt store ressurser

hos Mattilsynet i forbindelse med inspeksjoner og økt vekt på sjømattilsyn.

Mattilsynet har i dag et løpende og etter forholdene godt samarbeid med Den russiske veterinærtjenesten. Som et resultat er Russland igjen det største enkeltmarkedet for norsk fisk, med en eksportverdi i 2008 på 4 mrd. norske kroner.

Undertegnelsen av en samarbeidsavtale, en såkalt "Memorandum of Understanding" (MoU), mellom Mattilsynet og Veterinærtjenesten i januar 2009 var en viktig milepæl i arbeidet. I MoUen legges det til grunn en gjensidig anerkjennelse av Mattilsynet og Veterinærtjenesten som kompetent myndighet, og med ansvar for tilsyn for egne virksomheter, også for eksport. En overordnet plan for Mattilsynets gjennomføring av slike inspeksjoner er diskutert med russiske myndigheter, men mer detaljerte retningslinjer og rutiner må på plass før inspeksjonene kan ta til. I praksis må Mattilsynet i tillegg til vanlig tilsyn også kunne veilede de aktuelle virksomhetene om russisk regelverk. Dette tar tid å få på plass, og krever også ressurser i form av ekstra personell. Fiskeri- og kystdepartementet har kontakt om oppfølging av saken med Mattilsynet og dialog med næringsorganisasjonene. Mattilsynet har satt i gang arbeidet med å tilsette ekstra personell til dette arbeidet og vil komme i gang med den praktiske oppfølginga av MoUen i siste halvdel av 2009, men vil i stor grad være avhengig av dialogen med og signalene fra Den russiske veterinærtjenesten. Selv om Mattilsynet anbefaler en virksomhet for godkjenning, er det fortsatt Den russiske veterinærtjenesten som til sist bestemmer om virksomheten godkjennes for import.

Russland har tilsvarende system med alle sine importland ute i verden, for eksempel USA. EU, som vi deler veterinærregelverk med gjennom EØS-avtalen, krever også at virksomheter utenfor EØS etterlever EØS-regelverket. Tilsvarende drar EU-kommisjonens veterinærinspektører også ut og inspiserer 3-land. Det at russiske myndigheter veterinærmyndigheter ser ut til å kunne gi Mattilsynet fullmakt til å inspiserer på vegne av dem selv, understreker det tillitsfulle samarbeidet som er etablert.

Fiskeindustri

Mål og prioriteringer

Det er et mål å legge til rette for at fiskeindustrien skal kunne utnytte tilgjengelige ressurser som gir høy verdiskapning og lønnsomhet.

Fiskeri- og havbruksnæringa opererer i et internasjonalt marked der globalisering fører til stadig hardere konkurranse. Organiseringa av moderne matvaremarkeder, bedre global infra-

struktur og logistikk-løsninger, og industriell utvikling i nye regioner, medfører skjerpet konkurranse situasjon på råstoffsidene så vel som for konsumprodukter. Slike utfordringer innebærer at norsk marin sektor må vurdere tradisjonelle konkurransestrategier og tilpasse hele verdikjeden til nye betingelser og muligheter. Endringene krever sterkere vektlegging av innovasjon, nyskaping og markedsretting i den marine verdikjeden.

Norsk fiskeindustri omfatter flere segmenter, som fiskemel- og fiskeolje, hvitfisk, pelagisk fisk til konsum (sild og makrell) og foredling av laks og ørret. Store deler av denne industrien har betydelige sesongmessige svingninger i ressurstilgang.

Innenfor hvitfiskeindustrien favoriserer sesongsvingningene tradisjonelle produktformer som salt-, tørr- og klippfisk. Det produseres også en betydelig andel frosne produkter. Mange av disse produktene er utsatt for en betydelig internasjonal konkurranse. Det kraftige fallet i markedsprisene på hvitfisk og problemer med omsetninga av saltfisk av torsk den seinere tida forsterker vår posisjon som leverandør av ubearbeidet råstoff og halvfabrikata. Produktspekteret innsnevres og eksporten innsnevres til noen få markeder.

Naturgitte fortrinn, som nærhet til ressursene i havet og nærhet til det europeiske markedet, gir Norge et betydelig konkurransefortrinn, som bør kunne utnyttes bedre enn i dag. Samtidig viser undersøkelser at dagens forbrukere er villige til å betale en høyere pris for ferske enn for frosne fiskeprodukter. Fiskeri- og kystdepartementet utarbeidet i 2007 en egen strategi for fersk fisk. Strategien foreslår tiltak for økt kontinuitet i tilførselen av fersk fisk til fiskeindustrien, bedre kvalitet på råvarene og produktene som tilbys og økt samarbeid mellom havbruksnæringa og hvitfiskeindustrien.

Fiskeri- og kystdepartementet vil følge opp ferskfiskstrategien og rapportene om tilsynskampanjen på sjømatområdet og kvalitetsforumet, og vurdere andre tiltak som kan gjøre næringa bedre rustet til å møte kravene markedene stiller til kvalitet og leveranser gjennom hele året.

Resultater 2008 - 2009

Ferskfiskstrategi

Ferskfiskstrategien, som ble lagt fram i august 2007, foreslo tiltak som bedre kunne bidra til økt kontinuitet i tilførselen av fersk fisk til fiskeindustrien, bedre kvalitet på råvarene og produktene som tilbys og økt samarbeid mellom havbruksnæringa og hvitfiskeindustrien.

Flere av tiltakene i ferskfiskstrategien er fulgt opp og iverksatt. Tre satsingsområder ble priori-

tert. Kontinuitet i leveranser til bedrift, økt vekt på kvalitet og samarbeid og samspill og nettverk mellom aktørene i havbruksnæringa. Hvitfiskeindustriens utfordringer den siste tiden har tydeliggjort behovet for et bredt råvare- og produktspekter, slik at bedriftene står bedre rustet når trender og markeder skifter. Finanskrisen vil trolig føre til omlegging i næringa og flere konvensjonelle bedrifter vil få økonomiske problemer. I kjølvannet av den vanskelige markedssituasjonen ser vi allerede at det legges økt vekt på kvalitet ved levering.

Havbruk

Mål og prioriteringer

Det er et mål at forvaltninga av havbruksnæringa er tilpasset krav til mattrygghet, miljø, fiskehelse og fiskevelferd i tillegg til kravene fra de ulike markedene.

Konkurransedyktige rammebetingelser er en forutsetning for videreutvikling av norsk havbruksnæring.

Arbeidet med å sikre et helhetlig regelverk innenfor havbruksnæringa videreføres. Regelverket må utvikles og oppdateres parallelt med utviklinga av næringa.

I St.meld. nr. 12 (2006–2007) *Regionale fortrinn - regional framtid* foreslår regjeringa at deler av havbruksforvaltninga overføres til regionene fra 2010. Saken er fulgt opp gjennom Ot.prp. nr. 10 (2008-2009) som ble fremmet for Stortinget 24. oktober 2008. Det må derfor vurderes hvordan det best mulig kan legges til rette for en effektiv og koordinert behandling av havbrukssaker etter 2010. Departementet har i samarbeid med underliggende etater drøftet ulike modeller som kan sikre effektiv forvaltning i framtida. Fastsettelse av tidsfrister for behandling av søknader inngår i dette arbeidet. Et opplegg for kompetanseoverføring med nødvendige forskriftsendringer vil bli etablert i løpet av høsten 2009. Oppgavene Fiskeridirektoratets regionkontor har med tilsyn og kontroll skal imidlertid ikke overføres til fylkeskommunene.

Strategi for en konkurransedyktig norsk havbruksnæring ble lagt fram i august 2007. Målet med strategien er å legge til rette for at norsk havbruksnæring skal beholde sin stilling som internasjonal produsent og eksportør, samtidig som hensynet til miljø og fiskehelse ivaretas.

Markedsadgang er viktig for forutsigbare og gode konkurransevilkår for næringa, og dette er et prioritert område. Strategien peker på at arealbruk og arealtilgang for havbruksnæringa er en viktig utfordring. Gode lokaliteter er avgjørende for en mest mulig effektiv utnyttelse av tildelte konsesjoner. Tilgang på lokaliteter er nå en knapphetsfak-

tor for næringa, ikke minst fordi bruken av og oppmerksomheten rundt areal i kystsona har økt de siste årene.

Fiskeri- og kystdepartementet vil legge vekt på videre dialog med den fangstbaserte næringa for å legge rammevilkårene til rette for virksomheten.

Departementet vil stimulere til utvikling av alternative førkilder til fisk og løpende evaluere regelverket med sikte på å legge til rette for ulike alternativer.

Utviklinga av norsk havbruksnæring til også å omfatte andre arter enn laks og ørret vil fortsette. Oppdrett av torsk vil fortsatt være et viktig område for departementet. Torskeoppdrett skal utvikles slik at næringsmessige, distriktspolitiske og miljømessige hensyn balanseres.

Resultater 2008–2009

Ny konsesjonsrunde i 2009

Som en oppfølging av konkurransestrategien ble det i 2009 tildelt 65 nye laksekonsesjoner, hvorav 5 er øremerket til økologisk produksjon. Rammene for tildeling ble presentert Stortinget gjennom St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 4 (2008 - 2009).

I forbindelse med den regionale fordelinga ble de tre nordligste fylkene tilgodesett med 30 nye konsesjoner. Vederlaget ble fastsatt til 8 mill. kr. med unntak av Finnmark der vederlaget ble 3 mill. kroner. 3 mill. kroner per konsesjon ble overført til fylkeskommunen i form av frie midler. I forskrift fastsatt 12. mars 2009 om tildeling av løyve til havbruk med laks, aure og regnbogeaure i sjøvatt, framgår det at de sentrale tildelingskriteriene var om søker er en mindre aktør i næringa og om søker vil legge til rette for økt bearbeiding med sikte på økonomisk integrasjon i kystdistrikta. Det var stor interesse for de utlyste konsesjonene, og det kom inn omlag 280 søknader.

Akvakulturloven av 17. juni 2005 nr. 79 ble endret med ikrafttredelse 1. juli 2009. Lovens § 6 fikk et nytt tredje ledd som gir myndighetene adgang til å endre prosedyrene ved tildeling av tillatelser til oppdrett. Videre fikk § 16 et nytt tredje ledd som gir adgang til å pålegge flytting av oppdrettsanlegg av overordnede samfunns- og næringshensyn, medregnet hensynet til fiskehelse og miljø.

Forberedelse til ny kapasitetsvekst i 2010

Regjeringa mener det er rom for bærekraftig vekst i lakseoppdrettsnæringa i 2010, men det vil ikke bli nye konsesjoner. Den moderate veksten tas ut ved å øke kapasiteten for eksisterende tillatelser. Det legges opp til tilbud om fem prosent økt kapasitet,

dvs. økt maksimal tillatt biomasse (MTB). Det vil bli gjort unntak for enkelte kyst- og fjordområder der vekst ikke anses forsvarlig ut fra hensynet til miljømessig bærekraft, slik dette nå vurderes for 2010. Dette vil gjelde de nasjonale laksefjordene, Indre Ryfylke, Sunn- og Midthordland, deler av Nord-Trøndelag og deler av Sør-Troms. Det vil bli gitt et tilbud om økt MTB på konsesjonsnivå, mot vederlag. Dette medfører at oppdrettere kan øke biomassen i sitt oppdrett dersom de har eller får tilatelse til slik utnyttelse på lokalitetsnivå.

Forslag om lovendring i akvakulturloven for å innarbeide hjemmel for vederlag til økt biomasse for eksisterende tillatelser er ute på høring. Det tas sikte på å fremme en Proposisjon L for Stortinget i oktober 2009.

Havbeite

De fleste av søknadene om havbeite som kom inn i tildelingsrunden i 2007 og 2008 er nå ferdigbehandlet. Saksbehandlinga har trukket ut for flere av søkerne, på grunn av ulike interessekonflikter. Så langt er det tildelt én hummer- og to kamskjellstillatelser. Fiskeridirektoratet tar sikte på å utlyse nye havbeitetillatelser i løpet av 2009.

Samordning av saksbehandling - forvaltningsreformen

I St.meld. nr. 12 (2006 – 2007) *Regionale fortrinn – regional framtid* foreslår regjeringa å overføre den rollen Fiskeridirektoratets regionkontorer nå har med koordinering etter akvakulturloven, til fylkeskommunene fra 2010. Saken er fulgt opp med Ot.prp. nr. 10 (2008–2009) som ble fremmet for Stortinget 24. oktober 2008. For å sikre overføring av oppgaver til fylkeskommunene, er det gjort endringer i akvakulturloven. Oppgaveoverføringa vil også kreve enkelte forskriftsendringer. Selv om endringene ikke vil medføre materielle endringer i regelverket, vil de aktuelle endringene bli sendt på høring tidlig i fjerde kvartal 2009.

Økologisk havbruk

Interessen for økologiske produkter er en voksende internasjonal matvaretrend, og åpner for økologisk havbruk som en interessant produksjonsnische. Økologisk havbruk er imidlertid ikke et entydig begrep, og EU har sommeren 2009 vedtatt nye regler som harmoniserer begrepet. Departementet har fulgt arbeidet tett for å bidra til at forholdene legges best mulig til rette for en etterspørselsbasert vekst i økologisk havbruksproduksjon, og vil også følge opp implementeringa i Norge.

Torskeoppdrett

Regjeringas mål for torskeoppdrett ble lagt fram i februar 2009, i strategien *Bærekraftig fremtidsrettet torskeoppdrett*. Dokumentet inneholder ei rekke tiltak som vil bli fulgt opp i forbindelse med strategi for ei miljømessig bærekraftig havbruksnæring.

Arealutvalg

Med bakgrunn i *Regjeringas strategi for en konkurransedyktig norsk havbruksnæring* og *Strategi for en miljømessig bærekraftig havbruksnæring* er det nedsett et ekspertutvalg som skal utrede og foreslå nye grep for å sikre havbruksnæringa tilstrekkelig tilgang på areal i kystsona og en ny overordnet arealstruktur som bidrar til at havbruksnæringa utnytter sitt areal på en effektiv måte med minst mulig miljøpåvirkninger. Utvalget skal se på mulighetene for en mer effektiv arealbruk, medregnet hvordan det omkringliggende miljøet og fiskehelse- og velferd kan ivaretas på en bedre måte enn i dag. Arbeidet skal munne ut i en overordnet plan for næringas arealbruk, herunder verktøy for bruk av ny hjemmel i akvakulturloven til å flytte havbruksanlegg og etablere økosystembaserte lokaliseringskriterier.

Fiske og fangst

Mål og prioriteringer

Det er et mål at fiskeripolitikken legger til rette for realisering av det langsiktige avkastningspotensialet fra marine ressurser gjennom ei ansvarlig ressursforvaltning, rasjonelle beskatningsstrategier og ansvar for det biologiske mangfoldet.

Forvaltninga skal være basert på vitenskapelige tilrådinger. Videre er det et prioritert arbeid å videreutvikle og forenkle reguleringene og å legge til rette for en mer helhetlig forvaltning gjennom verdikjeden.

Resultater 2008–2009

Ny havressurslov

Regjeringa fremmet 21. desember 2007 Ot.prp. nr. 20 (2007–2008) om lov om forvaltning av viltlevande marine ressurser. Lovforslaget ble behandlet i Stortinget i vårsesjonen 2008 og er sanksjonert som lov av 6. juni 2008 nr. 37. Loven trådte i kraft 1. januar 2009.

Fisketurisme

Fisketurisme er en viktig del av reiselivsnæringa langs kysten. I et ressursforvaltningsperspektiv er

det viktig å kunne tallfeste både turistbasert fiske og fritidsfiske i sjøen. Dette er også viktig for å kunne bidra til at denne næringa får forutsigbare rammebetingelser i framtida. Ettersom det ikke finnes data som viser omfanget av slikt fiske, har Havforskningsinstituttet satt i gang ei omfattende kartlegging av dette. Resultater fra disse undersøkelsene ventes tidligst i 2010. Informasjon om regelverk formidles gjennom lokale turistkontor og reiselivsnæringa. Med virkning fra 1. juni 2006 innførte Fiskeri- og kystdepartementet en utførselskvote på 15 kg fisk og fiskevarer fra sportsfiske i Norge. Denne begrensinga ble innført for å redusere kvantumsorientert turistfiske. For kongekrabbe er det opprettet ei ordning med egen turistkvote som etter søknad tildeles reiselivsbygg i Finnmark. Den 6. juni 2008 åpnet Fiskeri- og kystdepartementet for at fisketurister kunne ta med fangst utover den ordinære utførselskvoten, dersom fangsten er fisket fra et registrert fiskefartøy med egen kvote. Departementet arbeider for tiden med spørsmålet om innføring av reguleringer som skal legge til rette for ei bærekraftig turistfiskerier.

Høsting av tang og tare

Overvåkingsprogrammet for tareskog videreføres. Programmet er utvidet til også å dekke områdene nord for Trøndelag. Arbeidet med å få på plass reviderte forskrifter for tarehøsting i Møre og Romsdal og Sør-Trøndelag ble sluttført ved Fiskeridirektoratets forskrifter av 6. april 2009. Disse åpner opp for høsting av tare i avgrensede områder innenfor bestemte tidsperioder etter samme ordning som gjelder i Rogaland, Hordaland og Sogn og Fjordane. Forskriftene er en revisjon av tidligere forskrifter og er fastsatt i samarbeid med Direktoratet for naturforvaltning, Havforskningsinstituttet, fylkesmannen, fylkeskommunen, tarenering og Fiskeridirektoratets regionkontorer. Den nasjonale forvaltningsplanen for tarehøsting skal også revideres.

11 taretrålere står for høsting av om lag 140–170.000 tonn tare i Norge per år. Taren som høstes er i all hovedsak stortare. Stortaren har sannsynligvis den høyeste foredlingsgrad av alle marine ressurser som eksporteres fra Norge. Om lag 200 personer er ansatt i videreforedlingsindustrien, og eksportverdien utgjør ca. 750 mill. kroner årlig.

Hvalfangst

I 2008 ble det fanget 535 vågehval. Årsaken til den lave kvoteutnyttelsen er til dels værmessig betinget samt at kvotene i noen av fangstområdene har

vært lav på grunn av høy fangst i disse områdene tidligere i fangstperioden 2004-2008. 2009 er første år i en ny femårs forvaltningsperiode. Med beskyttelsesnivå 0,60 ble den årlige grunnkvoten for forvaltningsperioden totalt satt til 885 hval fordelt på fem mindre forvaltningsområder definert av IWCs vitenskapskomité. Det er ingen ubrukte kvoter fra tidligere år som kan overføres. Følgelig er det bare grunnkvoten som er tilgjengelig.

Siden dette er første året i en ny femårsperiode, ble det satt en felles kvote for Nordsjøen og de kystnære farvann opp til Svalbard og Barentshavet uten å fordele kvoten på de ulike forvaltningsområdene. Hvis fangsten utvikler seg slik at fordelinga mellom forvaltningsområdene blir skjev, kan dette rettes opp senere i femårsperioden. Fangsttallet for 2009 er ikke klart ennå, men tegner til å bli noe lavere enn for 2008.

Fangst av kystsel

For 2009 er kvoten for steinkobbe satt til 860 dyr og kvoten for havert satt til 1 040. Arbeidet med å ferdigstille forvaltningsplaner med langsiktige forvaltningsmål og strategier er i slutfasen og vil bli ferdigbehandlet etter at Stortinget har behandlet St.meld. nr. 46 (2008-2009) *om norsk sjøpattedyrpolitikk*.

Selfangst i ishavet

Fiskeri- og kystdepartementet har som mål å stimulere til økt lønnsomhet i selfangstnæringa slik at støtten kan bli redusert, og næringa i framtida kan utnytte tildelte kvoter. Fangstforholdene er vanskelige, og resultatet av fangsten er fortsatt svak.

Det finnes få systematiske undersøkelser fra de siste årene om effekten av bruk av hakapik og diverse ammunisjonstyper som eventuelt kan brukes til avlivning av sel. I lys av utviklinga innen EU om forbud mot handel med selprodukter er det nødvendig å iverksette slike undersøkelser, enten nasjonalt eller i samarbeid med andre land som driver selfangst.

Strukturordninger i fiskeflåten

Regjeringa stanset bruken av strukturordningene i oktober 2005, og satte ned et offentlig utvalg for å gå gjennom ordninga. Etter en bred offentlig høring av utvalgets innstilling (NOU 2006:16), la regjeringa fram sine forslag i St.meld. nr. 21 (2006–2007) *Strukturpolitikk i fiskeflåten*. Stortinget sluttet seg til forslagene ved behandling av mel-

dinga 5. juni 2007. Endringene innebærer særlig at det innføres en forhåndsfastsatt tidsbegrensning for strukturkvoter, både framtidige og allerede tildelte, og kvotetakene i kystflåtens strukturordning er senket. Strukturkvoteordninga for kystfiskeflåten ble fra 1. januar 2008 utvidet til å omfatte fartøy med hjemmelslengde for kvotetildeling mellom 11 og 15 meter (mellom 13 og 15 meter i kystnotgruppa makrell). Strukturkvoteordninga for fartøy mellom 11 og 15 meter skal evalueres i 2009, med særlig vekt på konsekvenser for distriktene.

Forvaltningsreformen

I St.meld. nr. 12 (2006–2007) *Regionale fortrinn – regional framtid* er det foreslått overført enkelte oppgaver fra Fiskeridirektoratets regionkontorer til regionalt nivå (fylkeskommunene). Foruten deler av forvaltninga av havbruk, gjelder dette skolekvoter, kystsel, lokale fiskerireguleringer, tang og tare og kongekrabbe. Fram mot 1. januar 2010 vil det bli utarbeidet nødvendige forskriftsendringer samtidig som Fiskeridirektoratet forbereder et kompetanseoverføringsprogram til bruk i fylkeskommunene.

Bruk av hav og kystsoner

Mål og prioriteringer

Det er et mål at Fiskeri- og kystdepartementet er en aktiv deltaker i prosesser som påvirker rammebetingelsene for bruk av kystsona.

For å kunne oppfylle målene om bærekraft og vekst i de marine næringene er det nødvendig å sikre tilgang til nok areal. I tillegg må det utvikles en strategi for hvordan havbruksnæringas bruk av dette arealet samlet sett kan gjøres mer effektivt ut fra hensynene til ulike interesser som miljø, fiskehelse og fiskevelferd, sjømattrygget, produksjonsvekst, bedrifts- og samfunnsøkonomi og andre brukere av arealene.

Det er en utfordring å få til full digitalisering av arealplanene som kommunene utarbeider, medregnet tilrettelegging av korrekte og oppdaterte geodata. Det gjenstår fortsatt en del grunnarbeid før alle deler av kystsona er kartlagt. Fiskeri- og kystdepartementet er en pådriver i dette arbeidet.

Fiskeri- og kystdepartementet vil prioritere arbeidet med oppfølging av forvaltningsplanene for Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten og planen for Norskehavet, i tillegg til igangsetting av arbeid med forvaltningsplanen for Nordsjøen. Tilsvarende vil arbeidet med sameksistens mellom olje, fisk og miljø og implementeringa av EUs rammedirektiv for vann bli prioritert.

Resultater 2008–2009

Kystverket og Fiskeridirektoratet har deltatt i ei direktoratsgruppe for plan for marine beskyttede områder sammen med Oljedirektoratet, Riksantikvaren, Direktoratet for naturforvaltning og en representant for fylkeskommunene. Direktoratets gruppa bidrar med vurderinger av planforslag og utredningsprogram.

Forskriften som implementerer EUs rammedirektiv for vann trådte i kraft 1. januar 2007 og innebærer at forvaltninga av grunnvann, ferskvann, brakkvann og sjøvann ut til en nautisk mil utenfor grunnlinjen skal sees i sammenheng. Det skal utvikles planer for å opprettholde og om nødvendig forbedre vannkvaliteten innenfor de berørte vannregioner. Direktivet implementeres i Norge gjennom EØS-avtalen etter at forslag til tilpasningstekst er godkjent av Europakommisjonen. Implementering av direktivet i Norge ledes av Miljøverndepartementet. Fiskeri- og kystforvaltninga ved Fiskeridirektoratet og Kystverket deltar aktivt i arbeidet med å gjennomføre direktivets krav i Norge.

Våren 2009 ble forvaltningsplanen for Norskehavet lagt fram i St.meld. nr. 37 (2008 – 2009) og behandlet i Stortinget. Denne planen følger i prinsippet samme mønster som forvaltningsplanen for Barentshavet og områdene utenfor Lofoten, St.meld. nr. 8 (2005 – 2006). Arbeidet med en forvaltningsplan for den norske delen av Nordsjøen starter i 2010 og planen forventes lagt fram som en stortingsmelding i 2015. Forvaltningsplanene legger grunnlaget for myndighetenes helhetlig politikk både om bruken av havområdene og om belastningene på de forskjellige økosystemene.

Sjømat og fiskehelse

Hovedmål: Norsk sjømat skal være trygg og kjent for kvalitet. Fangst, produksjon og produkter skal holde en høy standard med hensyn til miljø, folkehelse, fiskehelse og fiskevelferd.

Trygghet og kvalitet ved sjømat

Mål og prioriteringer

Norsk sjømat skal være trygg og kjent for kvalitet. Det skal arbeides nasjonalt og internasjonalt for å dokumentere og kommunisere på en balansert måte til forbrukerne de helsemessige virkningene av å spise sjømat.

Kunnskap om fremmedstoffer i sjømat er viktig for å sikre mattrygghet og næringas omdømme. Økt oppmerksomhet omkring miljøgifter og andre fremmedstoffer har ført til et behov for en balan-

sert helserisikovurdering som tar hensyn til både positive og negative komponenter i sjømaten. Kunnskapen er en viktig del av det vitenskapelige grunnlaget for EUs arbeid med risikovurderinger og tilpasning av regelverket på sjømatområdet.

Mattilsynet vil også i 2010 legge vekt på tilsyn i sjømatbedriftene. Innføring av nytt hygiene- og kontrollregelverk vil, dersom det trer i kraft i 2010, i større grad enn før gi virksomhetene fleksibilitet til å finne praktiske løsninger, uten at kravene til mattrygghet reduseres. Slik sett blir det større rom for faglig skjønn og samtidig økt behov for kunnskap. Et større rom for faglig skjønn vil samtidig innebære en utfordring for Mattilsynet i utøvelsen av et enhetlig og helhetlig tilsyn.

Norske myndigheter vil ta aktiv del i arbeidet med å utvikle regelverk i tråd med norske interesser i ulike internasjonale fora. For fiskeri- og havbruksnæringa er det fremdeles viktig å komme med innspill i forbindelse med EUs revisjon av kontroll- og hygieneregelverk og EUs arbeid med å lage en samlet matinformasjonsforordning. Fiskeri- og kystdepartementet har en nasjonal ekspert som deltar i EU-kommisjonens revisjon av regelverket.

Fiskeri- og kystdepartementet vil også i 2010 fungere som en pådriver overfor næringa for å ta i bruk kompatible sporingssystemer. Det gjelder sporing både for å sikre mattryggheten og som et verktøy i innsatsen mot ulovlig fanget fisk. Næringas deltakelse i e-sporingsprosjektet i regi av matdepartementene bidrar til en tett dialog mellom næringa og myndighetene. Fiskeridirektoratet og salgslagene har en viktig rolle i dette arbeidet.

Fiskeri- og kystdepartementet vil følge utviklinga i bruk av private kvalitets- og miljømerkeordninger både nasjonalt og internasjonalt. Departementet vil bistå næringa med nødvendig informasjon for at næringa skal kunne hente ut det verdiskapingspotensialet som ligger i bruken av private merkeordninger. Særlig viktig er Eksportutvalget for fisk sitt arbeid med kvalitetsmerkeordninger og arbeidet med norsk dokumentasjon av bærekraftig fiske.

I tråd med handlingsplanen for bedre kosthold i befolkninga arbeider Fiskeri- og kystdepartementet for å øke konsumet av sjømat på hjemmemarkedet. Arbeidet med å øke inntaket av sjømat blant barn og unge fortsetter gjennom prosjektet Fiskesprell og det vil bli lagt opp til en dialog mellom myndigheter, næringa og omsetningsleddet for å øke tilgjengeligheten av fisk og sjømat av god kvalitet.

Andre tiltak for å øke sjømatkonsumet er forbrukerrettet merking av matvarer, for eksempel sunnheitsmerking. Det kommer også fra 1. januar

2010 nye krav om merking med fangst- eller slakte-dato for ferske fiskeprodukter for å fremme høy kvalitet på sjømat.

Resultater 2008–2009

Mattilsynet har i en treårsperiode økt ressursbruken til tilsyn med sjømatvirksomheter. Tiltakene består blant annet i kompetanseheving, utarbeidelse av veiledningsmaterieell og tilføring av personellressurser.

Som et ledd i oppfølginga av ferskfiskstrategien har Mattilsynet gjennomført en tilsynskampanje fra høsten 2008 til våren 2009. Kampanjen konsentrerte seg om råstoffkvalitet og hygienekrav, og Mattilsynet inspiserte ca. 1000 tilsynsobjekter i perioden. Det var også lagt opp til et tettere samarbeid mellom Fiskeridirektoratet og Mattilsynet der det ble lagt vekt på gjensidig rapportering og bistand, blant annet samarbeidet etatene om tilsynet ombord i 56 fartøy og på sju mottaksanlegg. Mattilsynet samarbeidet også med Norges Råfisklag i kampanjen. Tilsynskampanjen viste at det var lite å utsette på råstoffkvaliteten, men det var klare forbedringsområder både for fartøyene og spesielt mottaksanleggene på flere områder, særlig hygieniske forhold.

Som et tiltak i regjeringas handlingsplan for bedre kosthold i befolkninga (2007–2011) har Fiskeri- og kystdepartementet sammen med blant andre Helse- og omsorgsdepartementet satt i gang et sjømatprosjekt med navnet Fiskesprell. Målet er å øke forbruket av fisk og sjømat, særlig hos barn og unge, i Norge og utjevne forskjeller i inntak mellom ulike sosiale grupper. Aktiviteten i sjømatprosjektet er rettet mot barnehager og skoler som arena for å stimulere til mer bruk av sjømat. Prosjektet ble startet i 2007 med tre prøvefylker, og er videreført i 2008 og 2009 som et nasjonalt tilbud.

Våren 2009 ble det Nordiske nøkkelhullsmerke lansert. Ordninga baseres på dagens nøkkelhullsmerking i Sverige, med endringer tilpasset nordiske kostholdsanbefalinger og kostholdsvaner. For fiskeri- og havbruksnæringa er endringene i forhold til dagens svenske ordning en klar forbedring fordi den skiller fett fra fisk fra annet fett. All fisk og alle skaldyr, skjell og andre bløtdyr som ikke er bearbeidet (utover det at de er partert, utbenet, delt i stykker, rengjort, hakket, kvernet, frosset eller tint) kan merkes med nøkkelhullet.

Som et ledd i å forenkle tilgangen til fersk fisk for restauranter og spisesteder langs kysten med lang vei til godkjent mottak eller utsalg har Mattil-

synet laget en ny retningslinje innenfor matlovens regelverk der de åpner for at det kan landes inntil 100 kg fersk villfanget fisk for bruk i restaurant, spisested eller institusjonskjøkken som serverer egne beboere. Et spisested som ønsker å få levert fisk direkte fra fisker må søke Fiskeridirektoratet om registrering som kjøper i førstehånd av råfisk, og få godkjenning av omsetningsformen hos det lokale fiskesalgslaget.

Prøvetaking av fremmedstoffer i oppdrettsfisk er viktig både fordi det stilles krav til dette gjennom de forpliktelsene vi har i EØS-avtalen, og fordi kunnskap om nivåer av fremmedstoffer er viktig når EU setter grenseverdier for stoffer i fôr. Resultatene viser at det ikke påvises nivåer av fremmedstoffer over de satte grenseverdiene.

Økt informasjon om fremmedstoffer i villfisk er et økende krav både fra importland og forbrukere. For å sikre bedre kunnskap om innholdet av fremmedstoffer i norsk sjømat har myndighetene og næringa samarbeidet om flere større prøvetakingsprogrammer. Slike basisundersøkelser har så langt vært gjort for norsk vårgytende sild (NVG-sild), blåkkeite og makrell. Det er funnet lave nivåer både i NVG-sild og makrell, mens resultatene for blåkkeite er noe mer varierende og må vurderes nærmere.

Bærekraft i havbruk

Mål og prioriteringer

Havbruksforvaltninga skal sikre at næringa utvikles bærekraftig og miljøtilpasset. Hensynet til miljø skal være et grunnleggende premiss for videre utvikling og vekst i havbruksnæringa.

Det er en forutsetning for langsiktig utvikling og vekst i norsk havbruksnæring at produksjonen skjer innenfor miljømessig bærekraftige rammer. Norge har allerede strenge reguleringer i lovverket som legger vekt på å begrense miljøvirkningene av næringa. Selv om helse- og miljøtilstanden i norsk havbruksnæring generelt sett er god, er det likevel en del utfordringer både på helse – og miljøområdet, som både myndighetene og næringa arbeider for å løse. Myndighetene vil ha en offensiv holdning til utfordringene og målet er at norsk havbruksnæring skal være verdensledende i miljøhensyn.

De viktigste utfordringene er skissert i *Regjeringas strategi for en miljømessig bærekraftig havbruksnæring*, som ble lagt fram i april 2009. Innsatsområdene og målene i strategien er presentert i boks 6.12.

Boks 6.12 Regjeringas strategi for en miljømessig bærekraftig havbruksnæring

Innsatsområde	Mål
Genetisk påvirkning og rømming	Havbruk bidrar ikke til varige endringer i de genetiske egenskapene til villfiskbestandene
Forurensning og utslipp	Alle oppdrettslokaliteter som er i bruk holder seg innenfor en akseptabel miljøtilstand, og har ikke større utslipp av næringsalter og organisk materiale enn det resipienten tåler
Sykdom, medregnet parasitter	Sykdom i oppdrett har ikke bestandsregulerende effekt på villfisk, og mest mulig av oppdrettsfisken vokser opp til slaktning med minimal medisinbruk
Arealbruk	Havbruksnæringa har en lokalitetsstruktur og arealbruk som reduserer miljøpåvirkning og smitterisiko
Fôrressurser	Havbruksnæringas behov for fôrstoff dekket uten overbeskatning av de villlevende marine ressursene

Til hvert av målene er det knyttet ei rekke tiltak som skal sikre at oppdrett drives uten uakseptable miljøvirkninger. Tiltakene er både på kort og lang sikt, og innebærer både styrking og forbedring av regelverket, forvaltningsverktøy, tekniske standarder, kontroll og tilsyn, samt styrking og økning i den forvaltningsrettete forskninga.

Oppdrett av torsk vil fortsatt være et viktig satsningsområde for Fiskeri- og kystdepartementet. I Regjeringas strategi for en miljømessig bærekraftig havbruksnæring legges det opp til en kontrollert videre vekst av torskeoppdrett parallelt med at det utvikles teknologi som sikrer miljømessig bærekraft.

Det er behov for mer kunnskap på flere felt når det gjelder torskeoppdrett. Det vil derfor bli iverksatt utredninger bl.a. for å kartlegge miljømessige risikofaktorer, skaffe oversikt over områder med sårbare kysttorskebestander og gytefelt, og vurdere om "torskefjorder" vil være et egnet forvaltningsverktøy for å beskytte spesielt sårbare torskbestander. Basert på faglig kunnskap og en avveining mellom tilsiktede effekter av iverksatte tiltak og næringsmessige konsekvenser, vil det innen fem år vurderes nye forvaltningstiltak.

Det vil i den forvaltningsrettete havbruksforskninga generelt legges større vekt på miljøhensyn. Forskninga skal konsentrere seg mer om problemstillinger i havbruksnæringa som kan utgjøre en miljørisiko. Dette inkluderer virkninger av havbruksaktivitetene på det nære miljøet, helse, syk-

dommer, smittespredning og velferd hos oppdrettsorganismer.

I forbindelse med beslutninga om å åpne for 5 pst. økning i maksimal tillatt biomasse for den enkelte oppdrettskonsesjon, er det avsatt totalt 15 mill. kroner til forskning og overvåking mv for gjennomføring og oppfølging av *Strategi for en miljømessig bærekraftig havbruksnæring*. Midlene, som er avsatt med 8 mill. kroner til Fiskeri- og kystdepartementet (kap. 1023 post 21) og 7 mill. kroner til Miljøverndepartementet, vil bli disponert i samarbeid mellom fiskeri- og miljøvernmyndighetene.

Det vil bli lagt særlig vekt på å bruke disse midlene på prosjekter og forskningsaktiviteter som gir resultatoppnåelse på kort sikt, herunder datagenerering og utvikling av indikatorer for måloppnåelse, og retningslinjer for lokalisering av oppdrettsvirksomhet. Midlene skal i hovedsak gå til hovedområdene genetisk interaksjon, forurensning/utslipp og sykdom/lakselus. Det skal spesielt legges vekt på kartlegging av endringer i gensammensetning på villaks, styrket kunnskap om fjordområder med risiko for overgjødning som følge av oppdrett, og bestandeffekter av lakselus på laks og sjøørret.

Det foreslås videre ei økt bevilgning på 4 mill. kroner over Havforskningsinstituttets budsjett til kunnskapsoppbygging knyttet til bærekraftig havbruk. Det foreslås også en økt tilsyns- og kontrollaktivitet på 10 mill. kroner i Fiskeridirektoratet knyttet til havbruk, finansiert gjennom økte sektoravgifter.

Resultater 2008–2009

Utfordringene med å få ned rømmingstallene og oppfølging av *Visjon nullflukt* har hatt høy prioritet. Rømmingstallene for laks og ørret har vist en klart nedadgående tendens. Foreløpige resultater fra kartlegging av rømt oppdrettsfisk i utvalgte elver viser også positiv utvikling. Det arbeides på mange fronter, blant annet gjennom årsakskartlegging, forskning, regelverksforbedringer, forbedringer i krav til teknisk standard og forbedringer i drifts-krav og tilsyn.

Rømmingskommisjonen som ble oppnevnt sommeren 2006 arbeider nå systematisk for å redusere risiko for rømminger og havarier. Kommisjonens funksjonstid er forlenget, foreløpig til 31. desember 2010. Kommisjonen innhenter og forestår undersøkelser av årsaken til alvorlige rømminger og anleggshavari og foreslår endringer i standarder, regelverk og andre former for rammebetingelser som kan være utslagsgivende.

Den nye reaksjonsforskriften fra 2007 er blitt fulgt opp, og samarbeidet mellom Økokrim, påtalemyndighet og fiskerimyndighetene er blitt tettere. Forskriften gir nærmere regler om utmåling av overtredelsesgebyr og tvangsmulkt. Målet er at forskriften skal virke preventivt slik at det blir færre overtredelser som kan føre til rømming og andre skader på miljøet.

Fiskeridirektoratets tilsyn i 2008 og 2009 la særlig vekt på å kontrollere at anlegg oppfyller de tekniske kravene i NYTEK-forskriften i tillegg til drift. Dette gjelder både for anlegg med laks og regnbueørret og torskeanlegg. Tilsynene blir utført med flere verktøy enn tidligere for å oppnå større effekt i arbeidet. Dette omfatter bruk av revisjonskontroller og tekniske kontroller som dekker et bredt spekter av parametre. Rømming og faktorer som påvirker risiko for rømming står sentralt. Kontrollene skal blant annet gjelde alle lokaliteter av laksefisk, både matfisk og settefisk, innenfor de nasjonale laksefjordene og laksevassdragene.

Som en oppfølging av Stortingets beslutning om å gi de viktigste laksestammene i Norge et særskilt vern ved behandlinga av St.prp. nr. 32 (2006-2007) om vern av villaksen og ferdigstillelse av nasjonale laksevassdrag og laksefjorder har Fiskeri- og kystdepartementet sommeren 2009 fastsatt en ny forskrift som skal gjelde for all havbruksvirksomhet og kultiveringsvirksomhet i de nasjonale laksevassdragene og -fjordene. Forskriften gir de viktigste villaksstammene et særskilt vern i tråd med Stortingets intensjoner. Kravene i forskriften skal bidra til at rømmingsfaren blir redusert, og at

villaksen i disse områdene gis særskilt beskyttelse mot smittsomme sykdommer.

Det er behov for mer kunnskap om miljøvirkningene av torskeoppdrett for å sikre at vekstpotensialet tas ut på en miljømessig bærekraftig måte. Som et ledd i dette arbeidet ble akvakulturloven endret sommeren 2009. Lovendringa innebærer at myndighetene om nødvendig kan bremse tildelinga av nye torskeoppdrettstillatelser mens de nødvendige utredningene gjennomføres.

Departementet har i august 2009 sendt på høring flere forskriftsendringer som har betydning for oppdrett av torsk. Endringene er en oppfølging av tiltakene i strategien *Bærekraftig fremtidsrettet torskeoppdrett*. De foreslåtte forskriftsendringene vil innebære stopp i tildeling av tillatelser til marin fisk i Hardangerfjorden, forbud mot torskeoppdrett i gyteområder for villtorsk, krav om godkjente driftsplaner også for torskeoppdrettsanlegg, krav til kontroll med nøter og krav til overvåkingsfiske rundt torskeoppdrettsanlegg.

Helse og velferd hos akvatiske organismer

Mål og prioriteringer

Norsk havbruksnæring skal ha god fiskehelse og fisken skal oppdrettes, transporteres og slaktes under etisk forsvarlige forhold.

God fiskehelse er en forutsetning for en bærekraftig utvikling av norsk havbruksnæring. Utviklinga de siste årene er bekymringsfull, og krever økt offentlig innsats på området.

Selv om dagens tap (svinn) i produksjonsfasen som følge av dødelighet er relativt lavt i prosent, er tallet, 36 millioner fisk i 2007, uakseptabelt høyt. Det må derfor legges opp til et kunnskapsnivå, en næringsstruktur og en driftspraksis som minimaliserer framtidig tapstall i havbruksnæringa. Havbruksaktivitet skal heller ikke drives på en måte som fører til uakseptabel negativ sykdomspåvirkning på ville bestander.

I regjeringas strategi for ei miljømessig bærekraftig havbruksnæring av 1. april 2009 legges det vekt på de utfordringer sykdom, parasitter og lakselus medfører for næringa og for miljøet. Målet framover er at sykdom i oppdrett ikke har bestandsregulerende effekt på villfisk, og mest mulig av oppdrettsfisken skal vokse opp til slaktning med minimal medisinbruk.

Flytting av fisk er nødvendig i ei moderne havbruksnæring. Samtidig kan flytting av fisk medføre økt risiko for smittespredning og rømming. Det vil derfor bli foretatt av bred gjennomgang av næringas transportbehov og –utfordringer, med formål å redusere den risikoen aktiviteten bringer med seg.

Troverdig dokumentasjon av helsesituasjonen til fisken og kvaliteten på produktene er viktig for ei konkurranseutsatt internasjonal næring. Fisken må også oppdrettes, transporteres og slaktes under etisk forsvarlige forhold.

EUs fiskehelseledirektiv ble gjennomført i norsk rett sommeren 2008, og i 2010 vil det være ei prioritert oppgave å følge opp dette regelverket. For å sikre kontrollen med de viktigste sykdommene vil Fiskeri- og kystdepartementet legge vekt på at Mattilsynet utvikler tiltaksplaner mot de sykdommene som omfattes av dette regelverket. Planene må ta utgangspunkt i realistiske mål for den enkelte sykdom, og spesifisere de tiltak som er nødvendige og tilstrekkelige for å bekjempe eller kontrollere disse sykdommene. Når aktuelle tiltak vurderes må det tas hensyn til eventuelle uheldige samfunnsmessige, næringsmessige og miljømessige konsekvenser av tiltaket.

Norge skal ha en ledende rolle internasjonalt innen fiskevelferd. Oppfølging av arbeid i EU, Den internasjonale dyrehelseorganisasjonen (OIE) og Europarådet skal prioriteres. Norsk kompetanse og tilgjengelig kunnskap skal danne grunnlag for det internasjonale arbeidet på fiskevelferdsområdet.

Resultater 2008–2009

Helse- og miljøtilstanden i oppdrettsanleggene er generelt sett god. Det er likevel en del utfordringer på både miljø- og helseområdet som gir grunn til bekymring. Dette gjelder særlig lakselus og da spesielt situasjonen i Hardangerfjorden, pankreas sykdom hos laks og infeksjon med francisellabakterien i oppdrettstorsk.

Mattilsynet som har det operative ansvaret for å gjennomføre offentlige tiltak mot fiskesykdommer fikk i 2009 tilført friske midler til økt tilsyn innenfor fiskehelseområdet.

Det ble gjennomført samordnede vinter- og våravlusninger på Vestlandet i 2008 og 2009, og en tilsvarende kampanje er under planlegging og vil bli gjennomført i flere deler av landet høsten 2009. I disse kampanjene prioriterer Mattilsynet tilsyn med behandlingene og kartlegging av resistensstatus. Det er av avgjørende betydning at avlusningene skjer i henhold til terapianbefalingene.

Det er sommeren 2009 foretatt endringer i regelverket for bekjempelsen av lakselus, medregnet tiltak som vil redusere faren for resistensutvikling. Blant tiltakene er melde- og utredningsplikt ved mistanke om resistens, krav om oppfølging av behandlingene mot lakselus, krav til behandlingsmetodikk, og at Mattilsynet kan fatte nødvendige vedtak som utslaktning og brakklegging. Akvakul-

turloven er endret slik at myndighetene nå har mulighet for å pålegge flytting av havbruksanlegg av overordnede miljø- og næringshensyn.

Hardangerfjorden som oppdrettsområde har særskilte og sammensatte utfordringer. Det knytter seg særlig bekymring til tilstanden for ville bestander av laks og sjørret pga lakselussituasjonen. Det er viktig å sikre en videre positiv utvikling i Hardangerfjorden der hensynet til miljø og fjordøkologi blir ivaretatt i den videre utviklinga av næringa. Det ble derfor iverksatt en frysning av situasjonen i Hardangerfjorden 8. april 2008, i påvente av et eget forvaltningsregime for området. Utkast til forskrift om eget forvaltningsregime ble sendt på høring sommeren 2009, med sikte på ikrafttredelse fra 1. januar 2010.

EU vedtok i oktober 2006 nytt fiskehelseledirektiv, som gjøres gjeldende for Norge gjennom EØS-avtalen. Det er gjennomført et implementeringsprosjekt med bred forankring i næring, forvaltning og forskningsmiljøer. Forskriftsendringene ble vedtatt i juni 2008, og trådte i kraft 1. august 2008.

Pankreassykdom (PD) har de siste årene vært et økende problem på Vestlandet. Forskrift om bekjempelse av PD fra november 2007 er fulgt opp for å få PD under kontroll og stanse spredning til nye områder. Regelverket er basert på en tiltaksplan mot PD som er utarbeidet av Mattilsynet gjennom et tett samarbeid med næringa. Regelverket medfører også at PD er blitt en meldepliktig B-sjukdom i hele landet. Havbruksnæringa har, gjennom sitt eget prosjekt "PD-fri" lagt rammene for næringas egne tiltak for å begrense skadevirkningene og smittespredninga av PD som kommer i tillegg til myndighetenes minimumskrav. Slike næringsdrevne tiltak vil være viktige bidrag i sykdomskontroll- og bekjempelse, og bør utvides til også å omfatte andre sykdommer og mer generelle tiltak i form av "manualer for beste praksis".

Bakteriesykdommen francisellose har skapt problemer i torskeoppdrettsnæringa. Våren 2008 ble sykdommen innlemmet på lista over B-sykdommer. Dette gir Mattilsynet de nødvendige verktøy for å bidra til å redusere spredninga av sykdommen.

Handlingsplanen for tiltak mot Gyrodactylus salaris er under oppdatering i samarbeid mellom Direktoratet for naturforvaltning og Mattilsynet.

Etisk produksjon og god fiskevelferd er viktig. For å ivareta fiskens velferd i produksjonen, arbeides det kontinuerlig med å utvikle og innarbeide nytt regelverk basert på tilgjengelig kunnskap. Nye bestemmelser om fiskevelferd er tatt inn i det nye fiskehelseledirektiv som trådte i kraft 1. august 2008. Hensynet til fiskevelferd er nå integrert i hele produksjonskjeden. Arbeidet med å

utvikle velferdsindikatorer er videreført. Det arbeides med standarder for fiskevelferd både i EU og i

OIE. Norske forskningsmiljøer og forvaltning har bidratt aktivt i dette arbeidet.

Kap. 1030 Fiskeridirektoratet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010
01	Driftsutgifter	321 291	327 600	331 900
21	Spesielle driftsutgifter	2 980	4 520	4 650
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	206	1 600	1 600
	Sum kap. 1030	324 477	333 720	338 150

Innledning

Fiskeridirektoratet er det sentrale utøvende organ innen fiskeri- og havbruksforvaltninga, og er i tillegg en viktig rådgiver for Fiskeri- og kystdepartementet. Direktoratet skal betjene og yte service til næringsaktørene innen fiskeri og havbruk.

Fiskeridirektoratet har hovedkontor i Bergen og regionkontorer i Vadsø, Tromsø, Bodø, Trondheim, Ålesund, Måløy og Egersund. Direktoratet sysselsatte 430 årsverk i 2008. Den faglige virksomheten i Fiskeridirektoratet er delt inn i tre virksomhetsområder: Havressursforvaltning, havbruksforvaltning og marin arealforvaltning.

Fiskeridirektoratets visjon er: *Livet i havet – vårt felles ansvar.*

Forvaltningsreformen medfører overføring av oppgaver fra Fiskeridirektoratets regionkontorer til fylkeskommunene. Oppgavene er anslått til 12,5 årsverk. Det forventes at nøkkelpersonell vil ønske å følge oppgavene og søke ansettelse i fylkeskommunene. Dette vil tappe direktoratet for kompetanse, også på områder som ikke omfattes av forvaltningsreformen, samtidig som direktoratet, både sentral og regionalt, vil få tilleggsoppgaver knyttet til kompetanseoverføring og kontroll.

Mål og prioriteringer

Hovedmål: Fiskeridirektoratet vil fremme lønnsom og verdiskapende næringsaktivitet gjennom bærekraftig og brukerrettet forvaltning av marine ressurser og marint miljø.

I det følgende presenteres mål, prioriteringer og resultater for direktoratets tre virksomhetsområder og for fornying og brukerretting av virksomheten.

Havbruksforvaltning

Mål og prioriteringer

Mål: Fiskeridirektoratet vil bidra til å fremme ei lønnsom og bærekraftig havbruksnæring og sikre at overordnede nasjonale og regionale mål og samfunnsinteresser blir ivaretatt. Fiskeridirektoratet vil også bidra til at næringa utvikles og drives slik at miljøpåvirkningene er innenfor akseptable rammer, og at konflikter med det omkringliggende miljø, lovlig ferdsel eller annen viktig utnyttelse av kystområder, unngås.

Havbruksforvaltninga skal være kompetent og effektiv, og Fiskeridirektoratet vil bidra gjennom en brukerorientert og rasjonell oppgaveløsning. Direktoratet vil samarbeide aktivt med andre sektormyndigheter og fylkeskommunene. Søknader, klager og henvendelser skal besvares innen rimelig tid. Direktoratet vil bidra i arbeidet med å forbedre regelverk og saksbehandlingspraksis på oppdrag fra departementet, og videreføre arbeidet med å utvikle egnede forvaltningsverktøy.

Fiskeridirektoratet vil bidra til en kunnskapsbasert forvaltning som sikrer at veksten i havbruksnæringa skjer på en bærekraftig måte. Fiskeridirektoratet vil videreføre arbeidet med å tydeliggjøre sin rolle som bruker og premissleverandør for departementets prioritering av forvaltningsrelevant forskning. Direktoratet skal øke sin kompetanse om næringa gjennom prosjektet AkvaBest. Kvalitetskontroll skal fremme Akvakulturregisteret som et realregister.

Fiskeridirektoratet skal føre et risikobasert tilsyn med havbruksnæringa, og samarbeide aktivt med de andre tilsynsmyndighetene. Det systematiske tilsynsarbeidet skal videreutvikles og forbedres gjennom kompetanseheving og styringssysteme-

mer. I 2010 vil tilsyn og kontroll av havbruksnæringa bli styrket med 10 mill. kroner.

Fiskeridirektoratet skal, sammen med relevante forskningsmiljøer, dokumentere og overvåke miljøvirkningene av havbruksaktiviteten. Et tilstrekkelig måleprogram som verifiserer de vesentlige miljøvirkningene av havbruksnæringa skal planlegges. Direktoratets rolle som sekretariat for rømmingskommisjonen for akvakultur (RKA) skal videreføres. Fiskeridirektoratet skal bidra til å bekjempe alle former for miljøkriminalitet hos aktører i havbruksnæringa. Fiskeridirektoratet skal samle tilgjengelig informasjon om rømmingssituasjonen gjennom statistikk og rapporter.

Resultater 2008–2009

Effektiv og brukerorientert saksbehandling

Nytt akvakulturregister ble satt i drift i mai 2009. Direktoratet har hatt en god utvikling på registerkvaliteten. Elektronisk rapportering via Altinn er bygd videre ut.

Det er innført nytt regime for behandling av stamfiskstillatelser. I den forbindelse er Fiskeridirektoratets stamfiskråd etablert.

Forberedelse til gjennomføring av forvaltningsreformen, inkludert egne modeller for kompetanseoverføring og saksbehandlingstid, har vært gitt prioritet.

Fiskeridirektoratet har utarbeidet forvaltningsråd og forslag til forskrift i forbindelse med tildeling av 65 nye matfiskstillatelser for laks og regnbueørret i 2009. Søknadene er under behandling ved Fiskeridirektoratets regionkontorer.

Regelverksutvikling

Fiskeridirektoratet har deltatt i flere arbeider med å utvikle og revidere regelverket. De mest fremtredende er reaksjonsforskriften, driftsforskriften, regelverkssamordninga med Mattilsynet, stamfiskforskriften, tildelingsforskrift for FoU, tildelingsrunden 2009 og NYTEK. Fiskeridirektoratet har levert innspill til nytt forvaltningsregime for oppdrett av torsk, og forslag til regional forskrift for Hardangerfjorden. Det er utarbeidet forslag til forskrift om tidsfrister i saksbehandlinga av søknader om havbrukstillatelser.

Motvirke rømming

Fiskeridirektoratet har ansvaret for sekretariat til rømmingskommisjonen for akvakultur (RKA). Arbeidet med oppfølginga av "Visjon Nullflukt" er videreført. Blant de prioriterte områdene er etablering av en intern erfaringsbase i Fiskeridirektora-

tet, AkvaBest. RKA har bidratt positivt med råd, korreksjoner og kunnskap. Fiskeridirektoratets regionkontor prioriterer rask inspeksjon etter rømming for å kartlegge årsaksforholdet og vurdere om oppdretteren har handlet uforsvarlig.

Fiskeridirektoratet deltar i det nasjonale overvåkings- og evalueringsprogrammet for å følge opp ordninga med nasjonale laksevassdrag (NLV) og nasjonale laksefjorder (NLF). De innrapporterte rømmingstallene viser en nedgang for laks og regnbueørret, men en oppgang for torsk.

Tilsynsaktivitet

Tilsynet med havbruksnæringa skal være risikobasert. Næringa har hatt sterk vekst, og samtidig som tilsynsobjektene er blitt mer komplekse. Risikoanalyser tilsier et økende behov for tilsyn. Det er ført tilsyn med alle anlegg innenfor NLF. Direktoratet har hatt et nært samarbeid med Økokrim. Fiskeridirektoratet har lagt særlig vekt på reaksjoner og bruk av overtredelsesgebyr knyttet til overtrødelse av reglene for maksimalt tillatt biomasse i anleggene.

Fiskeridirektoratet har hatt ansvaret for en kartleggings- og tilsynskampanje rettet mot blåskjellnæringa. Over 500 tillatelser er fysisk kontrollert og en rekke passive tillatelser er trukket inn.

Regjeringa foreslår å styrke tilsynsaktiviteten med 10 mill. kroner i 2010 mot tilsvarende avgiftsøkning.

Havressursforvaltning

Mål og prioriteringer

Mål: Fiskeridirektoratet vil bidra til å sikre ei bærekraftig og samfunnsøkonomisk forvaltning av marine ressurser og gjennomføre regulering og kontroll med fiske og fangst på en måte som sikrer balanse mellom utnyttelse og vern.

Fiskeridirektoratet økte i 2009 innsatsen mot urapportert fiske fra norske fartøy, blant annet gjennom økt landingskontroll og optimal samordning av kontrollressursene i tilstøtende regioner. Sjøgående kontrollvirksomhet skal prioriteres og samordnes med kontroller på land.

Direktoratet vil utvikle verktøy for regulering og kontroll av uttaket av blant annet arter som i dag ikke er underlagt omfattende reguleringstiltak, og fortsette arbeidet med å utvikle og implementere bruk av mer selektive redskaper i det utøvende fisket.

Direktoratet vil fortsette med å kartlegge den reelle fangstsammensetninga i de ulike fiskeriene som et ledd i arbeidet med å få et bedre mål på uregistrert fiskedødelighet.

Fiskeridirektoratet vil i 2010 fortsatt legge vekt på ulovlig, urapportert og uregulert fiske (UUU-fiske) i Barentshavet, og arbeide nasjonalt, bilateralt og multilateralt for å få slutt på denne type kriminalitet.

Fiskeridirektoratet vil prioritere arbeidet med å implementere havressursloven.

Direktoratet vil fortsette arbeidet med å videreutvikle elektroniske verktøy og oppdatere og vedlikeholde de forskjellige registrene som er utviklet. Kvalitetssikring av data og elektroniske datasystemer prioriteres høyt.

Videreutvikling av den elektroniske fangstdagboka og tilhørende systemer for elektronisk rapportering fra fiskefartøyer prioriteres høyt. Forenkling vil stå sentralt.

Ressursforvaltning

Mål: Fiskeridirektoratet vil bidra til å sikre ei bærekraftig og samfunnsøkonomisk forvaltning av marine ressurser og gjennomføre regulering og kontroll med fiske og fangst som sikrer en ansvarlig gjennomføring av aktiviteten.

Fiskeridirektoratet vil bidra til utviklinga av reguleringsmodeller som ivaretar hensynet både til ressursene i havet og lønnsomheten i fiskeriene, og følge opp vedtatte reguleringer.

Fiskeridirektoratet vil arbeide med å oppdatere og kvalitetssikre deltaker- og kvoteregister løpende. Framskaffing, kvalitetskontroll, bearbeiding og distribusjon av nødvendig statistisk materiale om deltakelse, fangst og lønnsomhet vil også bli prioritert.

Direktoratet vil innføre elektronisk søknadsprosedyre for ervervstillatelser, og det skal legges til rette for en serviceorientert, grundig og rask saksbehandlingstid.

Ressurskontroll

Mål: Fiskeridirektoratet vil sikre at ressursuttaket blir i overensstemmelse med fastsatte nasjonale og internasjonale reguleringsbestemmelser og drive en effektiv og målrettet ressurskontroll både nasjonalt og internasjonalt.

Fiskeridirektoratet vil arbeide for å innføre elektronisk fangstdagbok for alle dagbokspliktige fartøyer som er underlagt sporingsplikt.

Direktoratet vil representere norske fiskerimyndigheter i utviklingsarbeid og prosjekter om fangstsertifikat og sporing for å sikre at ressurskontroll inngår som et element i den samlede bruken av sertifikater og sporingssystemer for fisk og fiskeprodukter.

Fiskeridirektoratet vil arbeide med et internasjonalt kontrollregime basert på havnestatskontroll, medregnet også arbeide bilateralt for å få på plass gode kontakter og rutiner med andre land for å få slutt på ulovlig, urapportert og uregulert fiske i Barentshavet.

Fiskeridirektoratet vil gjennomføre målrettet ressurskontroll, basert på forutgående risikovurdering og analyser av hver sak, og øke omfanget av omsetningskontroller og videreutvikle kontrollmetodene særlig for å avdekke eventuell grov økonomisk kriminalitet. Det vil også bli gjennomført kontroller for å avdekke norske aktørers rolle i handel med ulovlig fanget fisk fra Barentshavet.

Fiskeridirektoratet vil effektivisere utnyttelsen av de samlede kontrollressursene gjennom å videreutvikle inspeksjonsdatabasen og samarbeidet med Kystvakta, fiskesalgslagene, tollmyndigheter, skatteetaten og påtalemyndigheten, og styrke samarbeidet med fiskesalgslagene med sikte på bedre utnyttelse av de samlede kontrollressursene.

Direktoratet vil fortsette samarbeidet med EU og Færøyene for å få på plass mer harmoniserte regler for kontroll.

Samarbeid med andre land

Mål: Fiskeridirektoratet vil bidra til å ivareta Norges interesser som havnasjon gjennom internasjonalt samarbeid om ressursforvaltning, og arbeide for å sikre ei bærekraftig og samfunnsøkonomisk lønnsom forvaltning av levende marine ressurser.

Fiskeridirektoratet vil arbeide i relevante internasjonale organisasjoner både regionalt og globalt, og bidra til at det inngås avtaler for å sikre ei bærekraftig forvaltning av fiskebestandene.

Fiskeridirektoratet vil delta og eventuelt lede norske delegasjoner i forhandlinger med andre land, og utarbeide beslutningsnotat og beregninger til bruk i slike forhandlinger.

Fiskeridirektoratet vil ha særskilt ansvar for arbeidet i de regionale forvaltningsorganisasjonene CCAMLR, NAFO og SEAFO, og bidra til arbeidet i relevante internasjonale miljøorganisasjoner, medregnet CBD og OSPAR.

Fiskeridirektoratet vil delta i arbeidet med å utvikle og forbedre rammeverket for marin ressursforvaltning i FN og FAO, og legge særlig vekt på inngåelse og implementering av en internasjonal bindende avtale om havnestatskontroll i regi av FAO.

Fiskeridirektoratet vil ha ansvar for prosjekter i regi av NORAD som gjelder lovgivning og operativ ressurskontroll i fiskeriforvaltninga i de land Norge yter slik bistand til.

Fiskeridirektoratet vil sikre nødvendig koordinering av internasjonale standarder for produksjon av fiskeristatistikk gjennom deltakelse i EUROSTAT.

Resultater 2008–2009

Ressursforvaltning

Fiskeridirektoratet gir sine råd og forslag til departementet basert på best mulig kunnskap og balanse mellom en miljømessig og bærekraftig tilnærming og hensynet til ei lønnsom fiskerinæring.

Fiskeridirektoratet har utarbeidet forslag til og iverksatt regulering av, om lag 30 viktige kommersielle fiskerier, medregnet oppfølging og overvåking av fiskeriene. I tillegg har en startet arbeidet med å utarbeide et system for regelmessig oppfølging av marine arter som i dag ikke er underlagt årlige fangstreguleringer, herunder truede arter. Det er offentliggjort ei liste over truede arter som en følger spesielt opp.

Direktoratet har hatt et særskilt fokus på hummer og ål. Forslag til reguleringer av disse artene er framlagt. Videre har en gjenåpnet fisket etter lodde i Barentshavet.

Arbeidet med regelverk som var nødvendig for at havressursloven skulle tre i kraft er ferdigstilt.

Som et ledd i å samle, forenkle og modernisere eksisterende regler på området, har Fiskeridirektoratet utarbeidet et komplett utkast til høringsnotat med forskrifter til deltakerloven.

Arbeidet med regionale forskrifter for tang og tarer er ferdigstilt.

Direktoratet har deltatt i forberedelse til Forvaltningsreformen.

Det er utarbeidet forslag til regulering av enkelte lite utnyttede arter.

I 2008 og 2009 er det drevet kontinuerlig overvåking av Norges havområder og foretatt midlertidige stengninger av fiskefelt med for stor innblanding av fisk under minstemål eller for stor innblanding av bifangst.

For å redusere faren for skjult og uregistrert beskatning er det gjennomført garnopprydding i norsk sone nord for 62 grader nord. Fiskeridirektoratet har også vært med som rådgiver for planlegging av garnoppryddinga i EU-farvann.

Fiskeridirektoratet har utført forsøk med bruk av sorteringsrist i fisket med småmasket trål etter kolmule i Nordsjøen, noe som har resultert i et godkjent system for bruk av sorteringsrist i kolmuletrål.

Fiskeridirektoratet har bistått i arbeidet med sjøfuglovervåkinga, og skal bidra til Direktoratet for naturforvaltnings arbeide med en handlingsplan for sjøfugl i 2009. Direktoratet har bidratt i for-

beredelsene til kartlegging av bifangst av sjøfugl i fiskeri.

Fiskeridirektoratet har lagt vekt på korallvern, og ytterligere områder er foreslått vernet for å ta vare på korallforekomster.

Ressurskontroll

Fiskeridirektoratet har opprettet døgnkontinuerlig bemanning med sikte på å betjene kontroll og informasjonsoppgaver overfor fiskeri og havbruksnæringa. Videre har Fiskeridirektoratet, i samarbeid med fiskesalgslagene (Prosjekt Salgslag), arbeidet med å øke kvaliteten og redusere tidsetterslepet for fangstdata. Grensen for hvilke fartøy som skal sende posisjonssignaler til Fiskeridirektoratet er senket fra 24 til 21 meter, og det er utviklet kartverktøy med sikte på en mer effektiv bruk av fangstinformasjon, i første rekke fra fangstdagbøkene.

I arbeidet med å styrke den nasjonale ressurskontrollen har direktoratet i perioden lagt hovedvekt på problemene med regelbrudd under torskefiskeriene i nord. Det er holdt egne møter med næringa. Det arbeides videre langs to akser. For det første har regionene etablert samarbeid der kontrollressurser i større grad benyttes på tvers av grensene, og gjennomført en forsterket kontrollinnsats gjennom den såkalte "Torskeoffensiven". For det andre er det satt i gang arbeid rettet mot å styrke regelverket på dette feltet.

Fiskeridirektoratet har fortsatt hatt stor oppmerksomhet mot det russiske overfiske i Barentshavet. Analyser viser en reduksjon i omfanget. Arbeidet med kontrollspørsmål har foregått direkte med russisk fiskeriforvaltning gjennom Det permanente utvalg for forvaltnings og kontrollspørsmål på fiskerisektoren (DPU), som er et norsk/russisk samarbeidsutvalg.

Informasjonsflyten som er etablert i forbindelse med havnestatskontrollen fungerer og de positive effektene av kontrollen opprettholdes. Det avtalte kontrollnivået er oppfylt i perioden.

Fiskeridirektoratet har inngått et omfattende forskningssamarbeid med Universitetet i Bergen for å utvikle et moderne IT- beslutningsstøttesystem til bruk i ressurskontrollen for identifisering og håndtering av risiko for regelbrudd. Arbeidet har i utviklingsfasen vært konsentrert om risiko for slipping og neddreping av makrell. Systemet er basert på moderne statistiske metoder for optimal risikohåndtering og benytter data fra en rekke interne og eksterne datakilder, bl.a. fra Kystvakta, salgslagene og Meteorologisk institutt. Det arbeides nå med å utvide systemet til å omfatte flere fiskerier.

Fangstmåleren som er utviklet til bruk under pelagiske fiskerier foreligger nå i en kommersiell versjon. Måleren kan benyttes til å fastslå hvor mye fisk som pumpes om bord i et fartøy. Presisjonen er god og måleren er derfor vel egnet til bruk ved føring av fangst dagbok. Den kan også benyttes som kontrollverktøy i forhold til andre formål, for eksempel avdekke utkast fra fartøy som fryser inn fangsten om bord.

Fiskeridirektoratet har sendt forslag til forskrift om elektronisk rapportering, elektronisk fangst dagbok og posisjonsrapportering på høring.

Samarbeidet med Kystvakta, tolletaten, skatte-taten og politi/påtalemyndigheten er videreført.

Samarbeid med andre land

Fiskeridirektoratet har også i denne perioden spilt en aktiv rolle i arbeidet med å ivareta Norges interesse som havnasjon i internasjonalt miljø- og ressurs-samarbeid. Det har bilateralt og i regionale organisasjoner vært arbeidet med å få på plass avtaler om fellesforvaltning av blant annet uer og diverse dyphavsarter.

I samarbeidet mellom Norge – Russland er det etablert to nye arbeidsgrupper, ei gruppe som ser på harmonisering av minstemål og maskevidde og ei som ser på blåkveiteproblematikken.

Fiskeridirektoratet har samarbeidet med EU om innføring av elektronisk rapportering og elektronisk fangst dagbok. Direktoratet har videre inngått samarbeid med Sverige og Danmark om utvidet utveksling av posisjonsrapportering i Skagerrak. Norge og EU har også innført elektronisk lisensiering.

Fiskeridirektoratet har deltatt i flere prosesser i Norge-EU samarbeidet med tanke på å forbedre beskatningsmønsteret i Nordsjøen og Skagerrak. I forhandlinger med EU er det lagt særlig vekt på å redusere utkast i Nordsjøen, medregnet samarbeid med EU for å stenge felt på grunn av stor innblanding av yngel og småfisk.

Fiskeridirektoratet har samarbeidet med medlemsland i EU om garnopprensning i EU-sona.

Direktoratet har deltatt i arbeidet med miljø-saker i FN, CBD og OSPAR og har blant annet vært med i utvalg/arbeidsgrupper som arbeider med Ospar's marine statusrapport for det marine miljø (QSR 2010) og etablering av verneområder på det åpne hav.

Fiskeridirektoratet har deltatt aktivt i arbeidet innenfor IWC og NAMMCO.

Fiskeridirektoratet har deltatt på årsmøter i NAFO, NEAFC, CCAMLR og ICCAT.

Fiskeridirektoratet har hatt en sentral posisjon i arbeidet med havnestatskontroll i FAO.

I NEAFC har direktoratet arbeidet bredt med spesiell vekt på kontroll og marine verneområder. Det siste har nær sammenheng med prosesser i FAO hvor tekniske retningslinjer er utarbeidet også med direktoratets deltakelse.

Fiskeridirektoratet stod som en av arrangørene av den globale konferansen om ressurskontroll i Trondheim som ble holdt i forkant av Nor-Fishing.

Gjennom NORAD-prosjekter har Fiskeridirektoratet bistått Sør-Afrika, land i vest-Afrika, Mauritius, Mosambik og Vietnam.

Konkurrerende bruk av hav og kystsoner

Mål og prioriteringer

Mål: Fiskeridirektoratet skal utvikle rollen som inkluderende totalforvalter gjennom arbeidet i hav og kystsoner. Direktoratet skal gjennom gode prosesser sikre at ulike brukere, medregnet allmennheten, får adgang til å benytte felles ressurser både til havs og i kystsona på en bærekraftig måte.

Fiskeridirektoratet skal fremme havbruks- og fiskerivirksomhet der disse står for den samfunnsmessig beste og mest bærekraftige utnyttelsen av havet og kystsona. Direktoratet skal ha effektiv dialog med alle relevante myndigheter, nærings- og interesseorganisasjoner om marin arealforvaltning, og delta på en hensiktsmessig måte i kommunale, fylkeskommunale og statlige planprosesser.

Fiskeridirektoratet skal delta i areal- og verneplanprosesser for å sikre areal til høsting av naturressurser og matproduksjon i sjø innenfor bærekraftige rammer. I forhold til kystsona må dette ses i sammenheng med forskrift om rammer for vannforvaltninga (implementeringa av EUs vannrammedirektiv) og kartlegging av marint biologisk mangfold i kommunene.

Direktoratet skal synliggjøre og gi informasjon om fiskeri- og havbruksinteressenes bruk og behov for areal gjennom tilrettelegging av geodata for fiskeri og havbruk.

Fiskeridirektoratet skal arbeide aktivt for å bedre sameksistens mellom olje og fisk gjennom tett samarbeid med Oljedirektoratet og næringsaktørene.

Direktoratet skal delta i arbeidet med forvaltningsplaner i våre havområder gjennom å forberede og delta i Forvaltningsplan Nordsjøen, delta i arbeidet med å revidere Forvaltningsplan for Barentshavet, og delta i oppfølginga av forvaltningsplan for Norskehavet.

Fiskeridirektoratet skal spesielt utvikle samarbeidet med Kystverket for å samordne strategi, faglig forståelse og tjenester overfor brukerne.

Direktoratet skal bygge opp kompetanse om, og delta i internasjonale fora som kan påvirke norsk marin arealforvaltning.

Fiskeridirektoratet skal i samarbeid med andre beredskapsmyndigheter ivareta samfunnets og fiskeri- og havbruksnæringsas behov for krisehåndtering i sjøområder.

Fiskeridirektoratet skal bidra til vern, bruk og formidling av kulturminner og kulturmiljø slik at allmennheten kan få forståelse for og opplevelse av kulturverdiene.

Resultater 2008–2009

Fiskeridirektoratet har deltatt i aktuelle prosesser innen kystsoneforvaltning, som arbeid med kommuneplaner, konsekvensutredninger etter plan- og bygningsloven og fylkesplaner.

Fiskeridirektoratet har dessuten behandlet flere verneplaner som berører sjø og deltatt i arbeidet med marin verneplan. Det er utarbeidet status for kystsonerplaner per 31.12.08. 96 pst. av kystkommunene har nå utarbeidet kystsonerplan. Fiskeridirektoratet deltar aktivt i arbeidet med å implementere vannrammedirektivet i norsk forvaltning som deltaker i direktoratsgruppen og som rådgiver for Fiskeri- og kystdepartementet. Regionene har i 2008 og 2009 deltatt i å utarbeide forslag til regionale forvaltningsplaner, jf vannforskriften. Fiskeridirektoratet har samarbeidet med bl.a. HI, NIBR, Norges Fiskarlag, DN, FHF-fondet og andre med vekt på forvaltning, forskning og utvikling av kystsona. Direktoratet har deltatt i kontaktgruppe for kystsoneforvaltning og på en internasjonal konferanse om kystsonerplanlegging i Canada.

Ei arbeidsgruppe i Fiskeridirektoratet har gjennomgått regelverk og praktisering av bestemmelser om konsekvensutredninger (KU) etter plan- og bygningsloven og bestemmelsene om miljøundersøkelser i akvakulturloven.

I 2009 ble den sjette felleskonferansen med Kystverket avviklet. Konferansen hadde tittel "Nye tider i kystsonen" og temaene spente fra GIS og revidert plan- og bygningslov, til farleiforskriften og forvaltningsreformen.

Fiskeridirektoratet har vært involvert i 20 beredskapssituasjoner i rapportperioden, som omfatter grunnstøting, motorhavari, forlis, oljeutslipp, algeoppblomstring og manetinvasjon. Forslag til plan om håndtering av oljeskadet sel og hval er utarbeidet.

Fiskeridirektoratet har vært medarrangør for Nasjonal kystkulturkonferanse i Bergen i mai 2008. Direktoratet deltar også i prosjektet "Fortellinger om Kyst-Norge", og har hatt jevnlige møter i direktoratsgruppen for kystkultur.

Fiskeridirektoratet har videreutviklet kartinnsynsløsning til bruk for STAK-prosjektet (Stedfesting av akvakultur) og flere kartdatasett utarbeidet av Fiskeridirektoratet og andre etater er gjort tilgjengelig for interne og eksterne brukere. Direktoratet har også bidratt med digitaliserte gytefelt basert på intervju til prosjektet "Kartlegging av marint biologisk mangfold i kommunene". Direktoratet arbeider med å forbedre retningslinjer for innsamling, registrering, verdivurdering og offentliggjøring av fiskeridata. Fiskeridirektoratet deltar i Norge digitalt samarbeidet og leder programgruppen for MAREANO.

Fiskeridirektoratet har sammen med Oljedirektoratet lagt fram en omfattende plan for endringer i forholdet mellom fiskeri- og seismikkaktivitet. Arbeidet med å implementere denne planen pågår. Fiskeridirektoratet er sekretariat for erstatningsordninger for fiskere. I 2008-2009 har det blitt behandlet langt over 100 søknader om erstatning i forbindelse med beslagleggelse av fiskefelt. Saksbehandlingen er gjennomført innenfor de frister som er gitt.

Fiskeridirektoratet har deltatt i arbeidet med Forvaltningsplan Norskehavet, i forberedelsesarbeidet med Forvaltningsplan Nordsjøen, og i oppfølgingsarbeidet med Forvaltningsplan Barentshavet.

Fornyng og brukerretting

Direktoratet har den seinere tida satset sterkt på utvikling av lederkompetanse blant yngre, godt kvalifiserte medarbeidere i etaten. Fiskeridirektoratets kompetanseprogram innen ledelse ble avsluttet i 2008 med eksamen i prosjektledelse for 16 deltakere. I tillegg har 30 ansatte tidligere gjennomført denne eksamenen med meget godt resultat. To seksjonssjefer har fullført Difi/Statskonsumts mellomlederprogram.

Ved årsskiftet 2008/2009 var 17 pst. av topplederne og 34 pst. av mellomlederne kvinner. Andelen av ansatte med innvandrerbakgrunn har økt fra 4,0 pst. i 2007 til 5,1 pst. i 2008.

På IT-siden inngikk Fiskeridirektoratet i desember 2008 kontrakt med TDC A/S angående leveranse av linjetjenester med vekt på bedre kapasitet og funksjonalitet.

Fiskeridirektoratet har etablert et norsk FMC (Fisheries Monitoring Center) med døgnkontinuerlig bemanning, der en tar sikte på å følge fiskerikontinuerlig og videreutvikle den risikobaserte kontrollen. Senteret er også direktoratets kontaktpunkt ved henvendelser fra fiskere, kystvakten og publikum, og det betjener den nyopprettede tipstelefonen.

Fiskeridirektoratet har utarbeidet en statusbeskrivelse for registre og statistikk basert på Statistisk Sentralbyrås mal "Om statistikken". Statusbeskrivelsen er tilgjengelig på direktoratets nettsider.

Direktoratet innførte felles postadresse høsten 2008 og elektronisk arkiv fra årsskiftet 2008/2009.

Budsjettforslag 2010

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgninga på posten dekker lønns- og driftsutgifter for Fiskeridirektoratet. Posten er redusert med 10,3 mill. kroner knyttet til rammeoverføring av midler for oppgaver som fra 2010 overføres til fylkeskommunen i forbindelse med forvaltningsreformen. Det foreslås samtidig en reell økning på 10 mill. kroner på posten knyttet til økt tilsyn og kontroll med havbruksnæringa, mot tilsvarende økning av kap. 5575 post 70 Kontroll- og tilsynsav-

gift akvakultur. Fra 2010 omfatter posten også drift av Akvakulturregisteret.

Det fremmes forslag om å bevilge 331,9 mill. kroner på posten i 2010.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Bevilgninga på posten dekker utgifter til ordinga for fiskeforsøk og utvikling og motsvares av tilsvarende inntektsbevilgning på kap. 4030 post 22. Det fremmes forslag om å bevilge 4,65 mill. kroner på posten i 2010.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Posten gjelder årlig utskifting av IKT-utstyr. Det fremmes forslag om å bevilge 1,6 mill. kroner på posten i 2010.

Kap. 4030 Fiskeridirektoratet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010
01	Oppdragsinntekter	59	10	10
02	Salg av registre, diverse tjenester	59	95	98
04	Fangstinntekter Overvåkingsprogrammet	3 667	10	10
05	Gebyr kjøperregistrering	230	510	526
06	Forvaltningssanksjoner havbruk	1 423	785	810
08	Gebyr havbruk	9 676	10 940	12 322
09	Innmeldingsgebyr Merkerregisteret	3 084	2 300	2 374
12	Gebyr fiskeflåten	1 971	3 340	3 447
13	Inntekter vederlag oppdrettskonsesjoner			360 000
14	Refusjoner	1 869	10	10
20	Forvaltningssanksjoner fiskeflåten		10	10
22	Inntekter ordningen fiskeforsøk og veiledning	2 980	4 520	4 650
	Sum kap. 4030	25 018	22 530	384 267

Post 01 Oppdragsinntekter

Det knytter seg usikkerhet til anslagene for oppdragsvirksomheten. Det fremmes forslag om å bevilge 10 000 kroner på posten i 2010.

Post 02 Salg av registre, diverse tjenester

Her budsjetteres inntektene ved salg av merkerregisteret, salg av fiskebruksregisteret og IKT-tje-

nester. Det fremmes forslag om å bevilge 98 000 kroner på posten i 2010.

Post 04 Fangstinntekter Overvåkingsprogrammet

Det knytter seg stor usikkerhet til inntektsgrunnlaget for fangstinntekter. Det fremmes forslag om å bevilge 10 000 kroner i 2010.

Post 05 Gebyr kjøperregistrering

Posten gjelder gebyrinntekter for kjøpsregistrering. Det fremmes forslag om å bevilge 526 000 kroner på posten i 2010.

Post 06 Forvaltnings sanksjoner havbruk

Posten gjelder inntekter fra tvangsmulkt og overtredelsesgebyr vedrørende oppdrettsvirksomhet. Inntektene vil kunne variere fra år til år avhengig av blant annet bevegelse i saksmassen, klagebehandling og rettsoppgjør.

Det fremmes forslag om å bevilge 810 000 kroner på posten i 2010.

Post 08 Gebyr havbruk

Posten gjelder gebyr for forvaltningsoppgaver knyttet til havbruk. En stor del av forvaltningsoppgavene og bevilgningene knyttet til disse er overført til fylkeskommunene. Fra 2010 vil gebyrene derfor også gjelde for søknader som i første hånd blir behandlet av fylkeskommunene. Fra 2010 omfatter posten også gebyrene til Akvakulturregisteret.

Det fremmes forslag om å bevilge 12,322 mill. kroner på posten i 2010.

Post 09 Innmeldingsgebyr Merkeregisteret

Posten gjelder engangsgebyr for innføring av fartøy i Merkeregisteret. Det fremmes forslag om å bevilge 2,374 mill. kroner på posten i 2010. Når det gjelder årsgebyr for Merkeregisteret som tidligere var budsjettet på denne posten, vises det til omtale under kap. 5575 post 73

Post 12 Gebyr fiskeflåten

Posten gjelder gebyr for ulike typer søknader knyttet til fiskeflåten. Det fremmes forslag om å bevilge 3,447 mill. kroner i 2010.

Post 13 Inntekter vederlag oppdrettskonesjoner

Det er anslått inntekter på om lag 360 mill. kroner knyttet til vederlag for økt Maksimal Tillatt Biomasse (MTB) i 2010, jf. nærmere omtale i innledningen til programkategori 16.30 under overskriften *Forberedelse til ny kapasitetsvekst i 2010*.

Det fremmes derfor forslag om å bevilge 360 mill. kroner på posten i 2010.

Post 14 Refusjoner

Det fremmes forslag om å bevilge 10 000 kroner på posten i 2010.

Post 20 Forvaltnings sanksjoner fiskeflåten

Det foreslås å bevilge 10 000 kroner på posten i 2010.

Post 22 Inntekter ordninga fiskeforsøk og veiledning

Posten gjelder fangstinntekter, tilskudd og andre inntekter knyttet til ordninga for fiskeforsøk og veiledning. Det fremmes forslag om å bevilge 4,65 mill. kroner på posten i 2010.

Kap. 5575 Sektoravgifter under Fiskeri- og kystdepartementet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010
70	Kontroll- og tilsynsavgift akvakultur	6 521	7 620	
71	Kontrollavgift fiskeflåten	27 662	23 330	
72	Årsavgift havnesikkerhet	15 978	14 700	
73	Årsavgift Merkeregisteret	10 356	9 550	
	Sum kap. 5575	60 516	55 200	

Kapittelet inkluderer fra budsjettåret 2010 også tidligere gebyrer under Kystverket, som fra 2010 endres til sektoravgifter. Siden sektoravgiftene for Kystverket fra 2010 vil utgjøre hoveddelen av kap.

5575, er kapittelet fra 2010 flyttet til programkategori 16.60 Kystforvaltning. For nærmere omtale og forslag til bevilgning for 2010 vises det til omtalen på kap. 5575 under programkategori 16.60.

Kap. 1050 Diverse fiskeriformål

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010
60	Tilskudd til fylkeskommuner		195 000	
71	Sosiale tiltak, <i>kan overføres</i>	2 000	2 000	2 000
72	Tilskudd til sikkerhetsopplæring for fiskere			13 000
74	Erstatninger, <i>kan overføres</i>	2 174	2 140	2 140
75	Tilskudd til næringstiltak i fiskeriene, <i>kan overføres</i>	51 728	54 000	54 000
76	Tilskudd til strukturtiltak for kapasitetstilpasning, <i>kan overføres</i>	34 474		
79	Informasjon ressursforvaltning, <i>kan overføres</i>	1 229	1 350	1 400
	Sum kap. 1050	91 605	254 490	72 540

Innledning

Kapitlet omfatter tilskudd til ulike formål knyttet til fiskeri- og fangstnæringa, medregnet ordninger som tidligere var finansiert over fiskeriavtalen. Fra 2010 omfatter kapitlet også tilskudd til sikkerhetsopplæring for fiskere.

Tilskudd til fylkeskommuner (jf. post 60)

I forbindelse med tildelinga av nye konsesjoner til oppdrett av laks, ørret og regnbueørret, ble det i budsjettet for 2009 bevilget 3 mill. kroner per konsesjon til aktuelle fylkeskommuner over kap. 1050, post 60, totalt 195 mill. kroner. Midlene ble bevilget som frie midler og blir utbetalt etter tallet på nye konsesjoner som blir delt ut i de enkelte fylkene. Bevilgninga for de økologiske oppdrettskonsesjonene blir fordelt mellom de fylkeskommunene der konsesjonene blir etablert. Alle tillatelsene er tildelt og vederlagene innbetalt. Tilskuddet til fylkeskommunen vil derfor bli utbetalt høsten 2009.

Tilskudd til sikkerhetsopplæring for fiskere (jf. ny post 72)

Forvaltninga av tilskuddet til sikkerhetsopplæring for fiskere er fra og med budsjettet for 2010 overført fra Kunnskapsdepartementet (kap. 229, post 70) til Fiskeri- og kystdepartementet (kap. 1050, ny post 72).

Sikkerhetsopplæring for fiskere er regulert av FOR 1989-02-20 nr. 88 Forskrift om sikkerhetsopplæring for fiskere med hjemmel i lov av 5. juni 1981 nr. 42 om sertifikatpliktige stillinger på norske skip, borefartøy og andre flyttbare innretninger på sjøen. Loven og forskriften er forvaltet av Nærings-

og handelsdepartementet. Fra 1. juni 2006 er sikkerhetsopplæring for fiskere bare arrangert på kursfartøy. Kapasiteten for sikkerhetsopplæring ligger mellom 900 og 1 100 kursplasser, og er avhengig av forholdet mellom grunnkurs (40 timer) og repetisjonskurs (20 timer).

809 personer deltok på sikkerhetsopplæring for fiskere i 2008. Av disse deltok 502 på grunnkurs og 307 på repetisjonskurs. Dette er en reduksjon på totalt 215 deltakere sammenlignet med 2007.

Departementet foreslår at bevilgninga blir videreført på samme nivå som i 2009.

Erstatninger, kan overføres (jf. post 74)

Midlene på posten skal dekke forskudd på erstatninger ved skade på fiskeredskaper, erstatninger med hjemmel i petroleumsloven kap. VI, kompensasjon ved ilandføring av skrot som ikke kommer fra oljeindustrien og tap av fiskefelt. Ordninga omfatter også erstatninger for direkte tap knyttet til seismikk. Erstatningsnemnda som behandler krav om erstatning som følge av beslagleggelse av fiskefelt har hatt en stor økning i antall saker etter sommeren 2008. Det har vært innsamling av seismikk i regi av Oljedirektoratet utenfor Lofoten og Vesterålen både sommeren 2007 og sommeren 2008. Seismiske undersøkelser foregår ved at det skytes kraftige lydbølger ned mot havbunnen. Mange fiskere søker om erstatning for reduserte fangstinntekter som følge av at fisken er blitt skremt bort av seismikkskytinga.

I forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2009 ble bevilgninga på posten økt med 4,2 mill. kroner. Sammen med overførte midler fra 2008 gir dette en samlet disponibel bevilgning på 10,5 mill.

kroner i 2009, som tilsvarer de anslåtte tildelte erstatningene i 2009.

Som følge av at det ikke er planlagt seismikk-skyting i 2010 legges det i 2010 opp til en videreføring av bevilgningsnivået i saldert budsjett 2009.

Tilskudd til næringstiltak i fiskeriene, kan overføres (jf. post 75)

Midlene på posten benyttes til å dekke de ordningene som ble videreført etter at fiskeriatalen mellom staten og Norges Fiskerilag ble sagt opp fra 1. januar 2005. I 2009 ble det bevilget 54 mill. kroner på posten. Bevilgninga ble benyttet til føringstilskudd, tilskudd til selfangstnæringa, garantilottordninga, opprydning av tapte fiskeredskap og etableringstilskudd til unge fiskere. I forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2009 ble bevilgninga økt med 19 mill. kroner knyttet til økte behov for føringstilskudd og ekstraordinære statlige tilskudd til markedstiltak for torsk gjennom Eksportutvalget for fisk AS.

Mål, prioriteringer og resultater 2008–2009

Formålet med tilskuddet på posten er å legge til rette for at de deler av fiskeri- og fangstnæringa som har begrenset driftsgrunnlag og mobilitet, men som er viktige for næringsaktiviteten i enkelte lokalmiljø, kan videreføre og utvikle sin aktivitet.

Det vil fortsatt være behov for å videreføre ordninga med føringstilskudd, tilskudd til selfangsten, garantilott, garnopprydding og etableringstilskudd.

Føringstilskudd

Tilskudd til føring av fisk har som formål å legge til rette for å kunne utnytte fiskeressursene i områder med mottaks- og/eller avsetningsproblemer.

Ordninger med tilskudd til føring av fisk fra mottak til produksjonsanlegg og fra områder med mottaksproblemer til områder med ledig kapasitet er viktig for den mindre kystflåten. Hovedformålet med ordninga er å bidra til å opprettholde en variert flåtestruktur og lokale fiskerimiljøer, bidra til at ressursene blir utnyttet i flere områder selv om det ikke er produksjonsbedrifter i umiddelbar nærhet og å bidra til en mer effektiv gjennomføring av fisket ved avtaksproblemer.

I tillegg til å være et distriktpolitisk virkemiddel, bidrar tilskuddet til å utnytte ressursene i flere områder. Midlene fordeles etter søknad til føringordninger som administreres av salgslagene. I 2009 ble det gitt et tilskudd på 31,6 mill. kroner til

føring innenfor bevilgninga på kap. 1050 post. I tillegg ble det bevilget 1,5 mill. kroner til føringstilskudd og 6,5 mill. kroner i tilskudd til mottaksstasjoner innenfor tilleggsbevilgninga på 20 mill. kroner som ble gitt til Marint verdiskapingsprogram (kap. 2415 post 75) i forbindelse med regjeringas tiltakspakke for sysselsetting. Det ble videre bevilget ytterligere 10 mill. kroner til føringstilskudd i forbindelse med revidert budsjett 2009, med bakgrunn i den vanskelige omsetningssituasjonen. Samlet ble det bevilget 49,6 mill. kroner til føringstilskudd og tilskudd til mottaksstasjoner i 2009. Det innebærer en økning på 20,6 mill. kroner sammenlignet med 2008.

Nofima marked evaluerte i 2008 ordninga med føringstilskudd. Hovedformålet med evalueringa var å utrede hvordan tilskuddene blir brukt og om virkemidlene er effektive og formålstjenelige. Konklusjonen var at ordninga i ulik grad bidrar til å oppfylle de mål som er satt. Finanskrisen førte imidlertid til visse problemer i markeds- og omsetningssituasjonen i torskesektoren i 2009, og det ble derfor ikke gjort noen grunnleggende endringer i ordninga i 2009.

Fiskeri- og kystdepartementet vil ta konklusjonene fra rapporten med i betraktning ved vurdering av innretning av føringstilskuddet for 2010.

Selfangst

Formålet med ordninga er å bidra til at de fastsatte kvotene på grønlandssel blir tatt.

Det er nødvendig å beskatte bestanden av grønlandssel av hensyn til balansen i økosystemet i havet. Det gis derfor tilskudd til norsk selfangstnæring for å bidra til at de fastsatte kvotene på grønlandssel blir tatt. Det er svak lønnsomhet i næringa, og den er fortsatt avhengig av offentlig tilskudd for å opprettholdes. Næringa står overfor betydelige utfordringer, særlig på markedssiden. Det ble avsatt en ramme på rundt 15,3 mill. kroner til selfangstnæringa i 2009. I 2009 deltok tre fartøy i fangsten. I tillegg gis det tilskudd til å opprettholde mottaksapparatet og til prosjekter som bidrar til produkt- og markedsutvikling. Departementet fastsetter årlig retningslinjer for utbetaling av tilskudd til fartøy og mottak. Departementet la i 2009 til rette for å videreutvikle samarbeidet om fangst av grønlandssel i Østisen i samarbeid med russiske fangstkollektiv som har pågått siden 2006. På bakgrunn av sene avklaringer av rammevilkårene og at russiske myndigheter innførte et forbud mot fangst av selunger i Kvitsjøen, ble imidlertid aktiviteten ikke gjennomført i 2009.

Stortingsmelding om norsk sjøpattedyrpolitikk

19. juni 2009 la Fiskeri- og kystdepartementet fram St.meld. nr. 46 (2008-2009) om Norsk sjøpattedyrpolitikk. Meldinga ble framlagt som ei oppfølging av Stortingets vedtak i forbindelse med behandling av St.meld. nr. 27 (2003-2004) om norsk sjøpattedyrpolitikk. Meldinga inneholder ei oppdatering av de tiltak som ble varslet i 2004. Meldinga varsler også at støtten til å opprettholde norsk selfangst i Vestisen skal videreføres. Støtten skal ta sikte på å legge til rette for en lønnsom næring og skal være verdibasert. Støtten til selfangst i Østisen skal videreføres til samarbeidsprosjekter med russere i Kvitsjøen dersom dette igjen blir aktuelt.

Garantilott

Formålet med ordninga med garantilott er å sikre fiskerne, i første rekke på de mindre fartøyene, en viss minsteinntekt dersom fisket skulle slå feil.

Ordninga med garantilott sikrer fiskerne en viss minsteinntekt dersom fisket skulle slå feil. Ordninga fungerer som et sikkerhetsnett, i første rekke for de mindre fartøyene. Garantilottordninga administreres av Garantikassen for fiskere etter forskrift for garantiordninga for fiskere. Garantibeløpet og egengarantiperioden fastsettes av departementet. På bakgrunn av den vanskelige omsetnings- og markedssituasjonen i torskefiskerierne ble garantilottordninga midlertidig styrket for 2009. Ukebeløpet ble økt fra 2 200 kroner til 3 500 kroner, og antall garantiperioder er økt fra to til tre, med en tilskuddsperiode på ti uker i hver periode. Dette ga en total økning på 26 til 30 uker med maksimalgaranti for 2009. Det ble i første omgang satt av 5 mill. kroner til ordninga i 2009, men utbetalningene i 2009 vil øke noe utover dette som følge av de midlertidige endringene.

Opprydding av tapte fiskeredskap

Tilskuddet til ordninga skal bidra til at arbeidet med fjerning av tapte fiskeredskap opprettholdes.

Tapte garn kan bli liggende og fiske i mange år, og er derfor viktig å få fjernet. Norge er ledende når det gjelder slik garnopprydding, og bidrar med sin kunnskap internasjonalt. Tilskuddet ble økt fra 2,3 mill. kroner i 2008 til 2,5 mill. kroner i 2009, blant annet som følge av økte kostnader til drivstoff og leie av fartøy til garnopprydding.

Etableringstilskudd til unge fiskere

Formålet med ordninga er å legge til rette for at unge fiskere kan etablere seg med eget fartøy.

I 2009 ble det opprettet ei ordning med tildeling av stipender til ungdom som ønsker å etablere seg som fartøyeier. På bakgrunn av overførte midler ble det satt av 7,5 mill. kroner som skal gå til 30 stipender. Fiskeridirektoratet administrerer ordninga. Deltakeradgangene og stipendene ble utlyst i juli 2009 med søknadsfrist 1. september 2009.

Tilskudd til strukturtiltak for kapasitetstilpasning (jf. post 76)*Mål og prioriteringer*

Strukturfondet for kapasitetstilpasning av fiskeflåten ble etablert 1. juli 2003 som et kondemneringstilbud for fiskefartøy under 15 meter. Lovbestemmelsen ble gjort midlertidig, til fem år fra ikrafttredelsen, noe som betyr at lovhjemmelen for innkreving av strukturavgift utløp 1. juli 2008.

Resultater 2008–2009

Bevilgninga på posten var 22,5 mill kroner i 2008. Avgiftssatsen var 0,18 pst. av førstehåndsomsetninga første halvår i 2008, noe som innebærer at næringa finansierte 11,25 mill. kroner av strukturfondet.

I 2008 ble kondemneringsordninga lyst ut én gang. Det ble innvilget totalt 40 søknader. Alle søknader som oppfylte kravene fikk tilbud. 30 søkere takket ja, og det ble utbetalt i alt 14,4 mill. kroner. Kondemneringsordninga skulle egentlig utvikles i 2008, men da det var restmidler igjen på Strukturfondet har det også vært en søknadsrunde som ble lyst ut i våren 2009.

Kondemneringsordninga er evaluert og resultatene av evalueringa ble presentert i revidert nasjonalbudsjett for 2009. Evalueringa konkluderer med at det per nå ikke er grunn til å foreslå en ny runde med offentlig finansiert kondemneringsordning.

Tilskudd til NOx-reduserende tiltak i fiskeflåten (jf. post 77)*Mål og prioriteringer*

Posten ble opprettet i 2007 for å dekke investeringstilskudd til kostnadseffektive NOx-reduserende tiltak for fiskefartøy som til enhver tid er omfattet av avgifta på NOx-utslipp.

Resultater 2008–2009

Staten ved Miljøverndepartementet inngikk i mai 2008 en miljøavtale med 14 næringsorganisasjoner om reduksjon av utslippene av NOx. Tilsluttede virksomheter får fritak for NOx-avgifta. Fiskefar-

tøy som er omfattet av NOx-avgifta har meldt seg inn i miljøavtalen. Det er derfor ikke utbetalt midler på ordninga. Bevilgninga i 2008 ble vedtatt trukket ut i forbindelse med revidert budsjett for 2008, mens det ikke ble bevilget midler til ordninga i 2009. Opprinnelig bevilgning på 75 mill. kroner til ordninga i 2007 er i sin helhet overført til 2009 for å ta høyde for eventuelle søknader. Midlene vil ikke kunne overføres til 2010. Det foreslås ikke bevilget midler til ordninga i 2010.

Informasjon ressursforvaltning (jf. post 79)

Midlene på posten benyttes til å fremme økt kunnskap, forståelse og aksept for bærekraftig forvaltning av levende marine ressurser, medregnet sjøpattedyr.

Mål og prioriteringer

Hovedmålet med posten er å fremme prinsippet om bærekraftig forvaltning av de levende marine ressursene, medregnet sjøpattedyr. Forvaltning av sjøpattedyr må ses i sammenheng med den øvrige ressursforvaltninga, der en balansert utnyttelse av de ulike artene i økosystemet er et bærende prinsipp. Den langsiktige strategien er derfor å arbeide innenfor globale prosesser der vern og bærekraftig bruk er bærende prinsipper for forvaltning av naturressursene.

Arbeidet for å skape forståelse for en rasjonell utnyttelse av marine ressurser vil bli videreført. Det er fremdeles et problem at ulike fiskearter og særlig sjøpattedyr på ikke-vitenskapelig grunnlag utpekes som truede. Sjøpattedyrforvaltninga er stadig på dagsorden, og det er behov for aktiv informasjonsvirksomhet. Arbeidet med å gjøre vitenskapelige data og kunnskap om norsk ressursforvaltning tilgjengelig for beslutningstakere og publikum videreføres. Det skal arbeides for å unngå boikottaksjoner og lovgivning rettet mot Norges forvaltning av marine ressurser. Samarbeidet med organisasjoner som deler Norges syn på en bærekraftig utnyttelse av naturens ressurser vil fortsatt stå sentralt i dette arbeidet.

Resultater 2008–2009

Norsk ressursforvaltning nyter stor respekt internasjonalt, men fortsatt preger påstander fra verneorganisasjoner debatten om enkelte deler av denne politikken. Verneorganisasjonenes kritikk er ofte basert mer på følelser enn på vitenskapelige argumenter. De følelsesbaserte argumentene finner imidlertid grobunn i opinionen i mange vestlige land, og disse argumentene ser vi legges til grunn

for politikken i mange land. Det vises i denne forbindelse til EUs forbud mot selprodukter.

For å skape en motvekt samarbeider Fiskeri- og kystdepartementet med ulike organisasjoner for å fremme Norges syn på bærekraftig utnyttelse av naturens ressurser. Det er viktig at dette arbeidet videreføres og intensiveres. Departementet har også i 2008 og 2009 engasjert vitenskapelige rådgivere i forbindelse med informasjonsarbeidet.

Budsjettforslag for 2010

Post 71 Sosiale tiltak, kan overføres

Midlene på posten brukes til å delfinansiere velferdsstasjoner for fiskere drevet av blant annet Norges Fiskarlag og Den Indre Sjømannsmisjon. Det fremmes forslag om å bevilge 2 mill. kroner på posten i 2010.

Post 72 Tilskudd til sikkerhetsopplæring for fiskere

Det fremmes forslag om å bevilge 13 mill. kroner på posten i 2010.

Post 74 Erstatninger, kan overføres

Ordninga skal dekke forskudd på erstatninger ved skade på fiskeredskaper, erstatninger med hjemmel i petroleumsloven kap. VI, kompensasjon ved ilandføring av skrot som ikke kommer fra oljeindustrien og tap av fiskefelt.

Det fremmes forslag om å bevilge 2,14 mill. kroner på posten i 2010.

Post 75 Tilskudd til næringstiltak i fiskeriene, kan overføres

Bevilgninga på posten dekker blant annet ordningene føringsstilskudd, garantilott, selfangststøtte og tilskudd til opprydning av fiskeredskaper.

Det fremmes forslag om å bevilge 54 mill. kroner på posten i 2010.

Post 76 Tilskudd til strukturtiltak for kapasitetstilpasning

Hjemmelen for innkreving av strukturavgift utløp 1. juli 2008. Det fremmes derfor ikke forslag om bevilgning til tilskudd til strukturtiltak i 2010.

Post 79 Informasjon ressursforvaltning, kan overføres

Det fremmes forslag om å bevilge 1,4 mill. kroner på posten i 2010.

Kap. 4050 Diverse fiskeriformål

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010
01	Strukturavgift for kapasitetstilpasning i fiskeflåten	13 144		
	Sum kap. 4050	13 144		

**Post 01 Strukturavgift for
kapasitetstilpasning i fiskeflåten**

Avgiftshjemmelen for innkreving av strukturavgift var en såkalt solnedgangshjemmel som varte i fem

år. Hjemmelen utløp 1. juli 2008. Det fremmes derfor ikke forslag om bevilgning på posten i 2010.

Programkategori 16.60 Kystforvaltning

Utgifter under programkategori 16.60 fordelt på kapitler

		(i 1 000 kr)			
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010	Pst. endr. 09/10
1062	Kystverket	1 686 272	1 708 290	2 748 330	60,9
1070	Samfunnet Jan Mayen	32 536	36 200	49 200	35,9
	Sum kategori 16.60	1 718 809	1 744 490	2 797 530	60,4

Utgifter under programkategori 16.60 fordelt på postgrupper

		(i 1 000 kr)			
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010	Pst. endr. 09/10
01-20	Driftsutgifter	1 134 451	1 218 120	1 398 100	14,8
21-23	Andre driftsutgifter	70 562	4 070	740 700	18 099,0
30-49	Nybygg, anlegg	416 993	450 500	584 930	29,8
60-69	Overføringer til kommuner	33 021	30 800	31 800	3,2
70-89	Overføringer til private	63 782	41 000	42 000	2,4
	Sum kategori 16.60	1 718 809	1 744 490	2 797 530	60,4

Innledning

Kystforvaltning utgjør i 2010 om lag 58 pst. av Fiskeri- og kystdepartementets totale budsjett. Arbeidet på området omfatter blant annet sjøtransport og havnepolitikk, sjøsikkerhet, beredskap mot akutt forurensning, håndtering av vrak og koordinering av sivil radionavigasjonspolitikk.

Programkategori 16.60 Kystforvaltning omfatter drift, vedlikehold og investeringer for Kystverket og de elektroniske navigasjonssystemene som forvaltes av Fiskeri- og kystdepartementet. I programkategorien inngår også tilskudd til Rednings-selskapet.

Omtalen under programkategori 16.60 Kystforvaltning omhandler både Fiskeri- og kystdepartementets og Kystverkets arbeid. Fiskeri- og kystdepartementets aktivitet blir finansiert over kap. 1000, som er administrasjonsbudsjettet til departe-

mentet, mens Kystverkets aktivitet blir finansiert over kap. 1062 Kystverket.

Overordnede mål og prioriteringer

Hovedmål: Norge skal ha en konkurransedyktig sjøtransport med effektive havner og transportkorridorer, et høyt sjøsikkerhetsnivå og en god oljevernberedskap.

Kystforvaltningas hovedmål må sees i sammenheng med Fiskeri- og kystdepartementets første hovedmål om at Norge skal ha en internasjonal rolle som ivaretar våre interesser og vårt ansvar som havnasjon og kyststat på en helhetlig måte.

Kyst-Norge er viktig for verdiskapinga i landet. Sjøtransport, havner, havnesikring, trygg ferdsel på sjøen og beredskap mot akutt forurensning er sentrale elementer i den totale transportpolitikken, så vel som i politikken for helhetlig forvaltning av hav- og kystzone. Regjeringa ønsker å legge til

rette for sikker transport i norske farvann, med god merking og vedlikehold av farleier og utvikling av moderne navigasjonssystemer. For å få mer gods over på sjø, må havnene tilfredsstillende næringslivets behov med god framkommelighet, både fra sjøen og fra land.

Økt virksomhet i nordområdene både på norsk og russisk side gir nye utfordringer i arbeidet med sjøsikkerheten og beredskapen mot akutt forurensning. For å møte økt aktivitet har Fiskeri- og kystdepartementet iverksatt tiltak for å styrke sjøsikkerheten og beredskapen mot akutt forurensning i nordlige områder, medregnet Svalbard. Behovet for ytterligere tiltak vurderes i lys av risikoutviklinga.

Maritim infrastruktur og tjenester som navigasjonsinnretninger, sjøtrafikksentraler, slepebåtberedskap og lostjeneste er sentrale virkemidler for å opprettholde et høyt nivå på sjøsikkerheten og forhindre ulykker til sjøs.

Sjøtransporten er internasjonal, og havner inngår som viktige knutepunkt i en samlet transportkjede. Rammevilkårene for havner, sjøtransport og sjøsikkerhet blir i høy grad lagt gjennom internasjonalt samarbeid medregnet FNs sjøfartsorganisasjon (IMO) og innenfor og i samarbeid med EU.

Sjøtransport og havnepolitikk

Mål og prioriteringer

Fiskeri- og kystdepartementet vil legge til rette for at Norge som kyststat skal ha en velfungerende infrastruktur som gir sjøtransporten konkurransekraft og samtidig forebygger ulykker og forurensning.

Tiltak innen forebyggende sjøsikkerhet og beredskap mot akutt forurensning skal gi lavest mulig risiko for helseskade og tap av liv, og bidra til et reint, rikt og produktivt hav. Fiskeri- og kystdepartementet arbeider for å utvikle effektive havner og transportkorridorer. Hovedtyngden av befolkninga og næringslivet er lokalisert nær kysten, og en konkurransedyktig sjøtransport er derfor viktig i det norske transportsystemet. Regjeringa arbeider for at havnene kan utvikle seg til effektive knutepunkt i transportkorridorene som binder sammen ulike deler av landet, og som kobler det innenlandske og internasjonale transportnettverket sammen.

Sjøtransporten har en dominerende rolle som transportform for lange godstransporter med store volum, særlig ved import og eksport. Innenriks utgjør transport på kjøll en mindre del av den totale godstransporten.

Stadig økende veitrafikk i Norge og på hovedveinettet i Europa fører til økte miljøbelastninger, forsinkelser og høyere kostnader for næringsliv og

forbrukere. Regjeringa vil derfor arbeide for at mer gods blir transportert på kjøll. For å lykkes med dette må det tilbys kombinerte transportløsninger med tilstrekkelig kvalitet til en konkurransedyktig pris. Overføring av transportarbeid til sjø betyr at det må legges til rette for en konsentrasjon av godsstrømmene til knutepunkter og transportkorridorer. Dette krever også sikre farleier.

Velfungerende og sikre havner er en sentral forutsetning for å lykkes i å utvikle transportkorridorer der de ulike transportformene sees i sammenheng. Fiskeri- og kystdepartementet vil legge til rette for at havnene, og derigjennom sjøtransporten, styrker sin posisjon i dør-til-dør-transporter. Den nye havne- og farvannsloven, som trer i kraft 1. januar 2010 (se boks 6.14), vil gi et godt rammeverk for at havnene skal utvikle seg til effektive transportknutepunkt. Det vil også bli lagt vekt på å få til hensiktsmessige havnesamarbeid og god tilknytning til veinett og farleier i de viktigste havnene.

Med basis i Nordområdestrategien ønsker regjeringa å bidra til å utvikle transportkorridorer i nordområdene. Fiskeri- og kystdepartementets videre arbeid med å utvikle sjøtransporten som et konkurransedyktig alternativ til veitransport vil forankres i Nasjonal transportplan, og blant annet legge vekt på sjøsikkerhet og utvikling av infrastruktur knyttet til havner.

EUs maritime politikk

Høsten 2007 la EU fram sin integrerte maritime politikk i form av ei blåbok med en tiltaksplan. Norge har ved flere anledninger uttrykt støtte til EUs forslag til utviklinga av en integrert maritim politikk. Samordningsansvaret for oppfølging av blåboka nasjonalt er tillagt UD, mens ansvaret for de ulike sektorer som berøres av EUs maritime politikk ligger i fagdepartementene, særlig Fiskeri- og kystdepartementet, Miljøverndepartementet og Nærings- og handelsdepartementet. Blåboka og tiltaksplanen setter sjøtransport, trygg ferdsel på sjø og havneutvikling inn i en større sammenheng. Målet er å etablere en helhetlig politikk for maritime næringer og kystnære områder i Europa.

Som en oppfølging av tiltaksplanen ble det januar 2009 framlagt flere forslag av interesse for Norge som kyststat, bl.a.:

- En meddelelse om EUs maritime transportpolitikk fram mot 2018 som bl.a. skal legge til rette for styrket overvåking, kontroll og sporing av skipsfart.
- En strategi for etablering av et indre marked for sjøtransport "European Maritime Space without barriers" ved å forenkle, fjerne eller redusere

administrative byrder for nærskipfart mellom europeiske land.

- Et lovforslag om forenkling av gjeldende rapporteringskrav for fartøy ved ankomst og/eller avgang fra havner i Europa.

EU har etablert ekspertmøter på ulike nivå som skal sikre framdrift i oppfølging av tiltaksplanen fra blåboka. Norge deltar i disse ulike fora representert ved det aktuelle fagdepartementet. Videre har EU besluttet å avholde en årlig "Maritime Day". EUs maritime dag legger vekt på havets betydning både for kystområdene og for Europa som helhet.

Det går fram av tiltaksplanen at EU skal arbeide med å styrke havovervåkinga i Europa. For Norge som kyststat med ansvar for store havområder, er dette arbeidet viktig. EU ønsker å etablere et integrert tverrsektorielt og tverrnasjonalt overvåkingssystem, som skal styrke utveksling av informasjon mellom nasjonale myndigheter i Europa. Det er ventet at EU vil legge fram en strategi for etablering av et integrert informasjonssystem for overvåking av alle fartøyer mellom europeiske havner og i transitt eller tett på EUs farvann. Et slikt overvåkingssystem vil bidra til å effektivisere nærskipfarten og vil inngå i arbeidet med etablering av såkalte intelligente transportsystemer.

Norge er en aktiv medspiller i EUs arbeid for å fremme nærskipfart i Europa

I hvitboka *European transport policy for 2010 – time to decide* fra 2001, lanserte EU-kommisjonen et ambisiøst mål for nærskipfarten. Bakgrunnen var behovet for mer transportkapasitet og miljøvennlige løsninger for å møte den sterke veksten i etterspørselen etter transport. Sjøtransport ble blant annet pekt på som et miljøvennlig alternativ som kunne avlaste veinettet i Europa, og det ble utformet en handlingsplan for å styrke den intra-europeiske skipfarten. I 2010 vil EU legge fram ei ny

hvitbok om transport. Fortsatt utvikling av nærskipfarten, i seg selv og som ledd i intermodale transportkjeder, vil være et sentralt element i EUs transportpolitikk framover.

Resultater 2008-2009

Norge har sterke interesser i sjøtransport og har deltatt aktivt i EUs arbeid for sjøtransporten, blant annet gjennom deltakelse i EUs kontaktgruppe for havner og nærskipfart (Focal Point). I denne gruppa diskuteres tiltak for å lette administrative byrder for sjøtransporten, og integrere sjøtransporten i transportnettverket.

Norske myndigheter har også bidratt til opprettelsen av et nasjonalt senter for fremme av nærskipfarten (Short Sea Shipping Promotion Centre – SPC-N) som er knyttet opp til det europeiske nettverket av slike virksomheter (European Short Sea Network – ESN). Senteret skal arbeide for å øke bruken av nærskipfart gjennom informasjon og kontakt med transportaktører.

EU arbeider med å etablere såkalte motorveier til sjøs – "Motorways of the Seas" (MoS) som inngår i det transeuropeiske transportnettverket TEN-T. En motorvei til sjøs er definert som en integrert transportkjede som går fra dør til dør, hvor hovedtyngden av transportarbeidet foregår på sjø, og som er konkurransedyktig med veitransport. Fiskeri- og kystdepartementet har det nasjonale oppfølgingsansvaret for saken. Kystverket deltar i EUs arbeidsgrupper for etablering av sjøtransportkorridorer gjennom Østersjøen og i Nordsjøen. I dette arbeidet framhever Norge betydninga av å inkludere sjøtransporten nordover mot Nordvest-Russland og Barentsområdet.

EUs Marco Polo-program er et sentralt virkemiddel for å overføre transporter fra vei til sjø og bane, og kan blant annet gi startstøtte til nye linjetilbud innenfor sjøtransporten. Norge er fullverdig medlem av programmet, og norske aktører kan derfor søke om midler fra programmet.

Boks 6.13 Nasjonal transportplan

St.meld. nr. 16 (2008-2009) Nasjonal transportplan 2010-2019 ble lagt fram i mars 2009 i et samarbeid mellom Samferdselsdepartementet og Fiskeri- og kystdepartementet. I meldinga ble det foreslått en virkemiddel-pakke for å styrke sjøtransporten som består av økte investeringer og vedlikehold av sjøveien, reduksjoner i gebyrer og avgifter for sjøtransporten og tilrettelegging for kombinerte transportløsninger, blant annet ved å definere 31 havner som stamnetthavner. Bedre juridiske rammebetingelser for effektiv og forretningsmessig havnedrift gjennom ny havne- og farvannslov må også sees på som en del av tiltakene for å styrke sjøtransporten.

Planramma for Kystverkets arbeid med maritim infrastruktur og transportplanlegging ble gjennomsnittlig satt til 1 085 mill. kroner årlig i kommende tiårsperiode. Innenfor planramma prioriteres farlei- og fiskerihavnetiltak, navigasjonsinstallasjoner, transportplanlegging og kystforvaltning.

I tillegg er det en øremerket satsing på fornyelse av teknisk utstyr på trafikksentralene på 25 mill. kroner årlig, og 54 mill. kroner årlig til nye fartøy.

Innenfor den økonomiske ramma for NTP 2010-2019 legges det også opp til å avvike kystgebyret og havnesikkerhetsavgifta.

Kystverket fastsetter sitt handlingsprogram for 2010-2019 høsten 2009 på grunnlag av de prioriteringer som ligger i St.meld. nr. 16 (2008-2009) og Stortingets behandling av denne. Handlingsprogrammet danner grunnlag for de årlige budsjettforslagene for Kystverkets virksomhet.

Farleistruktur

Stamnettet for sjøtransport omfatter hovedleiene langs kysten fra svenskegrensa til grensa mot Russland, med indre og ytre leier, leier for innseiling til de viktigste havnene og seilingsleier utenfor kysten for skip i transitt. De fleste hovedleiene har i utgangspunktet god framkommelighet og stor transportkapasitet, men deler av farleisystemet og innseilinga til enkelte havner har begrensninger knyttet til høyde, dybde og/eller bredde.

Resultater 2008-2009

For å styrke sikkerheten og bedre framkommeligheten for skipstrafikken i norske farvann og havner, arbeides det med å utvikle farleisnormaler som grunnlag for en systematisk gjennomgang av stamnettet. Etableringa av et slikt farleisystem vil også kunne bidra til å avgrense framtidige konflikter om arealbruken i kystsona og gi sjøtransporten bedre forutsigbarhet og utviklingsmuligheter.

Krav til havnesikring og terrorberedskap i havnene – Havnesikkerhetsdirektivet

For å hindre terroranslag mot internasjonal skipsfart, vedtok FNs sjøfartsorganisasjon IMO i 2002 et nytt internasjonalt regelverk om sikring og terrorberedskap for skip i internasjonal fart og havner som betjener disse, den såkalte ISPS-koden. EU har innført IMOs regelverk gjennom ulike forordninger og direktiv. Det internasjonale regelverket er gjennomført i Norge bl.a. gjennom forskrift 3. juli 2007 nr. 825 om sikring av havner og havneterminaler mot terrorhandlinger mv. Fiskeri- og kystdepartementet har det overordnede ansvaret for det nasjonale regelverket, mens utøvende myndighet knyttet til blant annet godkjenning av sikkerhetsorganisasjoner, sårbarhetsvurderinger og planer for sikring av havner og havneanlegg, er delegert til Kystverket. Kystverket fører også tilsyn med at regelverket følges. For Svalbard gjelder en egen forskrift om havnesikring og terrorberedskap i havner.

Resultater 2008-2009

Fiskeri- og kystdepartementet arbeider blant annet i IMO, gjennom EUs komité for oppfølging av regelverket om havnesikring og terrorberedskap (MARSEC) og mot amerikanske myndigheter for å styrke sikkerheten og terrorberedskapen i havner og på skip.

Innføring av nye internasjonale sikkerhetsstandarder innen alle transportgrener er ei prioritert oppgave i arbeidet for økt samfunnssikkerhet, jf. St.meld. nr. 39 (2003–2004) *Samfunnssikkerhet og sivilt-militært samarbeid*. Etter norsk initiativ er det etablerte en dialog om havnesikkerhet på etatsnivå mellom de nordiske landene, inkludert Island og Færøyene. Fiskeri- og kystdepartementet følger opp dette initiativet gjennom et arbeid med å sammenlikne tiltakene som er iverksatt her til lands som følge av det internasjonale regelverket om terrorsikring med andre relevante EU-land. Kystverket gjennomfører arbeidet, og tar sikte på at

evalueringa oversendes Fiskeri- og kystdepartementet i mars 2010.

ESA gjennomførte i januar 2008 en forhåndsvarslet inspeksjon av norske myndigheters implementering av EU-regelverket om sikring av skip og havneanlegg. Med utgangspunkt i inspeksjonsrapporten har Fiskeri- og kystdepartementet utarbeidet en tiltaksplan for oppfølging av de avvik som rapporten avdekket, og som norske myndigheter er ansvarlig for å følge opp og utbedre. Avvikene innenfor Fiskeri- og kystdepartementets ansvarsområder er bl.a. knyttet til

- analyse av meldinger fra skip som har til hensikt å anløpe norsk havn
- prosedyrer for fastsettelse av sikringsnivå i norske havneanlegg
- varslingsystem

ESA gjennomførte en oppfølgingsinspeksjon i juni 2009, og har på bakgrunn av dette uttrykt bekymring for framdriften i utbedringa av de avvik som ble påvist ved inspeksjonen i 2008. ESA sendte derfor 15. juli 2009 åpningsbrev (Letter of formal notice) om manglende oppfyllelse av forpliktelser i EU forordning 725/2004 om sikring av skip og havner.

Arbeidet med å implementere det internasjonale regelverket i norsk rett har vært tidkrevende. I tillegg har inspeksjonene fra ESA avdekket en holdning til sikrings- og beredskapsarbeid i havnene som gir grunn til bekymring. Arbeidet med å rette opp identifiserte mangler er imidlertid godt i gang, og avvikene vil etter Fiskeri- og kystdepartementets vurdering være lukket innen fristen som er satt av ESA.

Boks 6.14 Havne- og farvannsloven

Ot.prp. nr. 75 (2007–2008) *Om lov om havner og farvann* ble lagt fram i juni 2008, og loven er nå vedtatt i samsvar med lovforslaget, jf. lov av 17. april 2009 nr. 19. Det legges opp til at loven skal tre i kraft fra 1. januar 2010. Den nye loven innebærer blant annet at kommunene får et generelt forvaltningsansvar for sikkerhet og framkommelighet i egne sjøområder, mens staten har ansvaret for hovedleier og bileier, samt øvrige sjøområder, og for innretninger og anlegg for navigasjonsveiledning. Det innføres forbud mot bruk av fartøy, kjøretøy eller andre gjenstander som kan medføre fare, skade eller ulempe for framkommeligheten eller ferdselen i farvannet eller i havna. Det gis også tydeligere hjemler for inngrep overfor fartøy i fare- og ulykkesituasjoner. Loven gir Fiskeri- og kystdepartementet hjemmel til å forskriftsfeste standard for farleier. Kystverket er i ferd med å utarbeide en farleisnormal, og en eventuell forskrift vil baseres på denne.

Det er videre lovfestet en prinsipiell rett til å anløpe havner og havneterminaler. Kommunene vil få større frihet til å organisere havnevirksomheten, og skillet mellom forvaltningsoppgaver og drift tydeliggjøres.

Reglene om en atskilt økonomi i havnene videreføres, men samtidig åpnes det for en begrenset adgang til utdeling og utbytte fra havnekapitalen. Videre kan det søkes om fritak fra reglene om havnekapitalen.

Havneavgiftene erstattes med alminnelig prisfastsettelse for havnetjenester.

Loven gir departementet hjemmel til å utpeke havner som er særlig viktige for å utvikle en effektiv og sikker sjøtransport av personer og gods, og det kan fastsettes nærmere krav til disse havnene, medregnet krav til organisering, samarbeid og planlegging.

Stad skipstunnel

I 2001 ble det ferdigstilt et forprosjekt for en skipstunnel gjennom Stad, og en konsekvensutredning ble sendt på høring. Det har senere vært orientert om Stad skipstunnel i St.prp. nr. 1 for Fiskeri- og kystdepartementet. Departementet besluttet i 2007 å sette i gang nye utredninger av prosjektet, blant

annet på bakgrunn av innspill fra fylkesordførerne i Møre og Romsdal og Sogn og Fjordane. Kystverket fikk i oppdrag å foreta en ny utredning om Stad skipstunnel, herunder utvidet dimensjon og nytteverdi.

Utredninga av Stad skipstunnel dimensjonert for større fartøyer gjør det nødvendig å gjennomføre ekstern kvalitetssikring (KS1 og KS2) av prosjektet, etter retningslinjer fra Finansdepartementet. Fiskeri- og kystdepartementet gjennomfører nå en ekstern kvalitetssikring (KS1) for å sikre at beslutningsmaterialet holder en så god kvalitet som mulig. For en nærmere omtale av arbeidet med kvalitetssikring og utredning av Stad skips-tunnel vises det til St.meld. nr. 16 (2008-2009) *Nasjonal transportplan 2010-2019*.

Sjøsikkerhet og beredskap mot akutt forurensning

Mål og prioriteringer

Fiskeri- og kystdepartementet skal arbeide for et nivå på sjøsikkerheten og beredskapen mot akutt forurensning som gir lavest mulig risiko for helseskade og tap av liv, og som bidrar til et rent, rikt og produktivt hav.

Å styrke sjøsikkerheten og beredskapen mot akutt forurensning har stått og står sentralt i regjeringas arbeid med å legge til rette for sjøtransport som en moderne, miljøvennlig og effektiv transportform. Det viktigste er å hindre uønskede hendelser gjennom forebyggende tiltak. Sjøtransporten, som andre transportformer, vil likevel aldri kunne være helt uten risiko. Dersom det skjer en ulykke, må beredskapen mot akutt forurensning være organisert og ha ressurser og kompetanse slik at det er mulig å hindre eller begrense negative skader på miljøet. Det er derfor viktig å se beredskapen i sammenheng med forebyggende sjøsikkerhetsarbeid.

St.meld. nr. 14 (2004–2005) *På den sikre siden – sjøsikkerhet og oljevernberedskap* danner et viktig grunnlag for arbeidet med sjøsikkerhet og beredskap mot akutt forurensning. I St.meld. nr. 14 (2004–2005) ble det lagt fram en analyse av miljørisikoen knyttet til skipstrafikken i norske farvann. Risikoanalysen sammenlikner situasjonen i 2003 med antatt utvikling fram mot 2015, som følge av den forventede veksten i skipstrafikken. En rekke tiltak i meldinga er iverksatt og andre er under arbeid, for å unngå at risikoen for miljøskade skal øke i årene framover.

Sjøtransportens internasjonale karakter gjør at rammevilkårene for en sikker, effektiv og miljøvennlig sjøtransport i stor grad reguleres av interna-

sjonal rett. Fiskeri- og kystdepartementet arbeider aktivt innenfor IMO og EU for å ivareta norske interesser.

Sjøsikkerhet

Fiskeri- og kystdepartementets arbeid med forebyggende sjøsikkerhet skal bidra til å redusere sannsynligheten for at det skjer hendelser eller ulykker. Departementets har ei brei tilnærming til dette arbeidet. Virkemidlene omfatter

- utbygging og drift av navigasjonsinnretninger og elektroniske navigasjonshjelpemidler/radionavigasjonshjelpemidler,
- utbedring av farleier,
- fastsetting av regler om bruk av farvann (seilingsregler og seilingsleier),
- lostjeneste,
- sjøtrafikksentraler for overvåking og kontroll med sjøtrafikken,
- slepebåtberedskap og
- iverksetting av tiltak ved avvik eller hendelser.

Som ansvarlig departement for sjøsikkerhet, følger Fiskeri- og kystdepartementet med på utviklinga av ny teknologi for navigasjonsveiledning som kan bidra til å redusere sannsynligheten for sjøulykker. I overskuelig framtid vil det fortsatt også være behov for tradisjonelle visuelle navigasjonshjelpemidler som fyrlykter og merker. Dette gjelder særlig i farvann som norskekysten.

Fiskeri- og kystdepartementet deltar i internasjonalt sjøsikkerhetsarbeid, medregnet utvikling av overordnede strategier på navigasjonsområdet. Departementet og Kystverket er aktive i det internasjonale arbeidet med å etablere en overordnet strategi for e-navigasjon, som blant annet innebærer å optimalisere den videre utviklinga av elektroniske navigasjons- og meldingssystemer og derigjennom bidra til trygg navigasjon.

Risikoreducerende rutetiltak

1. juli 2007 ble det opprettet et seilingsleisystem utenfor territorialfarvannet fra Vardø til Røst, godkjent av IMO. Dette systemet innebærer at alle tankskip, samt lasteskip over 5000 bruttotonn, i transitt må gå ca. 30 nautiske mil fra land. Møtende trafikk er separert i ulike leier. Avstanden til land medfører at myndighetene ved en eventuell hendelse får bedre tid til å kunne avverge at skip i drift driver på land og til å iverksette konsekvensreducerende tiltak før en eventuell akutt forurensning når kysten.

Basert på erfaringene med seilingsleisystemet i Nord-Norge arbeider regjeringa nå for å etablere

tilsvarende tiltak langs resten av norskekysten, dvs. fra Røst og sørover til og med Skagerrak. I disse områdene er det både stor fiskeriaktivitet og et mer sammensatt trafikkbilde. Utenfor Vestlandet og i den sørlige delen av Nordsjøen er det også betydelig petroleumsaktivitet. Disse forholdene gir utfordringer ved utforming av tiltak. I Skagerrak koordineres arbeidet med svenske og danske myndigheter. Ei bredt sammensatt faggruppe ledet av Kystverket utarbeider konkret forslag til risikoreducerende rutetiltak. Forslag skal etter planen sendes på nasjonal høring høsten 2009. Tiltakene vil omfatte tiltak utenfor territorialfarvannet og må derfor godkjennes av IMO før de kan iverksettes.

Sjøtrafikksentraler

Sjøtrafikksentralene er det sentrale verktøyet for koordinering av trafikkovervåking og trafikkontroll i Norge. Kystverkets fem sjøtrafikksentraler er etablert i samsvar med internasjonale retningslinjer i områder der trafikken representerer en særlig risiko for sjøsikkerheten og miljøet. De fire sjøtrafikksentralene i Horten, Brevik, Kvitsøy og Fedje har ansvaret for overvåkinga av og kontroll med sjøtrafikken i definerte og avgrensede deler av de indre farvann og territorialfarvannet. Trafikksentralen i Vardø, som ble satt i drift 1. januar 2007, overvåker at fartøyene overholder reglene for seilingsleisystemet fra Vardø til Røst. Sentralen i Vardø har også ansvaret for overvåkinga av all tankskips- og annen risikotrafikk langs hele kysten og havområdet rundt Svalbard. Ved avvik fra normal seilas, kan sjøtrafikksentralen kalle opp fartøyet for å avklare situasjonen og eventuelt rekvirere assistanse.

Elektroniske navigasjonshjelpemidler

DGPS (Differential Global Positioning System)

Kystverkets DGPS-tjeneste sender korreksjonssignaler til GPS-mottakere fra 12 sendere langs norskekysten. Korreksjonssignalene gjør at brukerne kan bestemme egen posisjon med større nøyaktighet enn ved bruk av enkel GPS og vil bli varslet ved feil i GPS-systemet. Som et ledd i vurderinga av elektroniske navigasjonshjelpemidler har Kystverket startet en gjennomgang av tjenesten, der det også vil bli tatt hensyn til hva andre land legger til grunn for bruk av DGPS.

Automatisk identifikasjonssystem (AIS)

Automatisk identifikasjonssystem (AIS) sender informasjon om fartøyets identitet, posisjon, kurs, hastighet, last med mer til andre fartøy i farvannet

med AIS og til AIS-mottakere på land. AIS er et viktig hjelpemiddel både for navigatørene på fartøy og for de maritime trafikksentralenes overvåking og kontroll av trafikken.

I tråd med EU-direktiv 2002/59/EF om etablering av et felles europeisk trafikkovervåkings- og informasjonssystem for skipstrafikken har Kystverket etablert et nasjonalt nettverk og system for mottak av AIS-signaler fra skip langs hele norskekysten. Kystverket benytter AIS-informasjonen innen maritim trafikkovervåking, -styring og -rapportering og innen oljevernberedskapen. AIS-trafikkinformasjonen er også gjort tilgjengelig for andre statlige virksomheter med ansvar og myndighet knyttet til havner og skipstrafikken i norske farvann. Kystverket kombinerer informasjon fra AIS-overvåkinga med annen overvåkingsinformasjon som satellittbilder og flyovervåking, bl.a for å identifisere fartøy som slipper ut olje til havs. Et prøveprosjekt med AIS-mottaker på Bjørnøya og ved Svea på Svalbard er etablert. Kystverket har også tilgang til AIS-data fra nasjonale AIS-nettverk fra landene rundt Østersjøen, østlige Nordsjøen og samarbeider med oljeselskaper på norsk sokkel om utveksling av data fra AIS-mottakere på offshoreinstallasjoner. Tilgang til AIS-data fra offshoreinstallasjoner gir en dekning inntil 100-150 nautiske mil ut fra kysten i de aktuelle områdene.

Den internasjonale fyrvesenorganisasjonen (IALA) har startet et arbeid med tanke på å etablere et system for global utveksling av AIS-data mellom myndigheter – kalt IALA-NET. Fiskeri- og kystdepartementet deltar i dette arbeidet.

EU vedtok 23. april 2009 Europaparlaments- og Rådsdirektiv 2009/17/EF, som ett av åtte direktivforslag som til sammen utgjør den såkalte tredje sjøsikkerhetspakken. Dette direktivet endrer direktiv 2002/59/EF om etablering av et felles europeisk trafikkovervåkings- og informasjonssystem for skipsfarten. Ved direktiv 2009/17/EF settes det bl.a. krav til innføring av AIS (klasse A) på fiskefartøy ned til 15 meter i fart i europeiske farvann. Innføring av AIS på mindre fiskefartøy vil bedre mulighetene for identifisering og sporing av fartøyene. Spesielt vil fiskefartøyene bli lettere å oppdage for større handelsfartøy, og dermed redusere faren for ulykker.

Regjeringa varslet i sin nordområdestrategi at den ville vurdere muligheten for å utvikle teknologi for mottak av AIS-signaler på satellitt. Norsk Romsenter og Forsvarets forskningsinstitutt har ledet arbeidet med å utvikle AIS på satellitt, der Kystverket har definert brukerbehovene knyttet til den sivile trafikkovervåkinga. Satellittbasert AIS vil muliggjøre innsamling av AIS-data fra havområder i nord som ikke dekkes av de landbaserte

stasjonene, og vil dermed kunne bli et viktig redskap innen havovervåking. Kystverket planlegger å integrere data fra satellittbasert AIS med dataene fra det landbaserte AIS-systemet.

Langtrekkende identifikasjon og sporing (LRIT)

IMO har i 2009 etablert et nytt globalt satellittbasert system for identifikasjon og sporing av fartøy (Long Range Identification and Tracking, LRIT). Posisjonsopplysninger sendes fra rapporteringspliktige fartøy til et sentralt datasenter fire ganger i døgnet og senteret gir informasjon om identitet, posisjon og tidspunkt for den oppgitte posisjon. Norge samarbeider med EU om systemet for innsamling av data. LRIT er obligatorisk for alle passasjerskip, for lasteskip over 300 bruttotonn og for flyttbare offshore boreenheter.

LRIT-meldinger vil være nyttige for flere etater med ansvar knyttet til de store havområdene i Norge. Informasjonen kan blant annet brukes til

- overvåking og kontroll med fartøy som utgjør en fare for sjøsikkerheten eller en trussel mot kyststaten,
- å lokalisere forulykkede og omkringingende fartøy i forbindelse med redningsaksjoner,
- overvåking av fartøy involvert i ulovlig, urapportert og uregulert fiske eller andre ulovlige aktiviteter og
- transportplanlegging.

Meldings- og informasjonssystem for sjøtransporten

Norges meldings- og rapporteringssystem for sjøtransport har utgangspunkt i EUs direktiv 2002/59/EF om *etablering av et felles europeisk maritimt trafikkovervåkings- og informasjonssystem*. Direktivet forplikter medlemsstatene til å legge til rette for elektronisk informasjonsutveksling.

Europaparlaments- og Rådsdirektiv 2009/17/EF som endrer direktiv 2002/59/EF ble vedtatt 23. april 2009. Rettsakten er sendt på nasjonal høring. Rettsakten skal reflektere den teknologiske utviklinga innen overvåkings- og informasjonssystem for sjøtransport siden 2002, og inneholder krav om at medlemsstatene kobler seg til det europeiske maritime informasjonsutvekslingssystemet SafeSeaNet (SSN). Kystverket driver det norske SafeSeaNet, som er koblet opp til det europeiske systemet, og deltar også i utviklinga av systemer og løsninger for det europeiske SSN.

Innføring av SSN forenkler rapporteringa for skipsfarten og gjør informasjon om det enkelte fartøy, inkludert last, lettere tilgjengelig for relevante parter. Det vil også kunne bli et viktig verktøy ved ulykker og hendelser til sjøs.

I tillegg til SafeSeaNet utvikler Kystverket flere tjenester og systemer for registrering av skipsrelatert informasjon, som for eksempel navigasjonsvarsler, ismeldinger og bølge- og strømvarsling.

For å forenkle innrapporteringa for skipsfarten ved anløp til norsk farvann arbeider Kystverket, med basis i SafeSeaNet, med å samordne meldingssystemtjenestene til Forsvaret, Tollvesenet, Sjøfartsdirektoratet, Fiskeridirektoratet og havnene slik at alle pålagte rapporteringer kan skje elektronisk til et felles mottak i Kystverket.

E-navigasjon

IMO har vedtatt en strategi for utvikling og innføring av e-navigasjon. E-navigasjon er definert som harmonisert innsamling, integrering, utveksling, analyse og presentasjon av maritim informasjon om bord og på land ved hjelp av elektroniske midler.

Bakgrunnen for arbeidet med e-navigasjon er at det er vokst fram mange ulike teknologiske systemer og utstyr til bruk om bord på fartøy og på land som i ulik grad er integrert i hverandre. Gjennom arbeidet med e-navigasjon jobbes det for å optimalisere denne utviklinga og sikre en helhetlig tilnærming som legger til rette for trygg navigasjon.

Arbeidet med implementeringa av e-navigasjonstrategien foregår i ulike underkomiteer i IMO og den internasjonale fyrvesen organisasjonen (IALA), hvor Fiskeri- og kystdepartementet og Kystverket deltar. Arbeidet i IMO skal ferdigstilles i 2012.

Fiskeri- og kystdepartementet har det nasjonale ansvaret for e-navigasjon. Kystverket har i denne sammenheng etablert en referansegruppe med medlemmer fra offentlige virksomheter, industri og arbeidstakerorganisasjoner som støtte for nasjonalt arbeid med e-navigasjon. Det viktigste målet med e-navigasjon er å redusere faren for navigasjonsuhell ved at navigatøren får en mer integrert, enhetlig og brukervennlig presentasjon av informasjon som er nødvendig for sikker navigasjon. Dette bidrar til å redusere faren for menneskelige feil.

Helhetlig overvåkings- og varslingssystem for nordområdene

Det er utviklet ulike systemer innen havovervåking, med informasjon om blant annet skipsfarten, fiskeriaktivitet, havmiljøet og meteorologi. Regjeringa varslet i Nordområdestrategien at den vil arbeide for et helhetlig sivilt overvåkings- og varslingssystem for nordområdene. I ”Nye byggestei-

ner i nord – neste trinn i Regjeringens nordområdestrategi” framholder regjeringa at den vil arbeide vidare med utvikling av et helhetlig system. Det skal i utgangspunktet basere seg på, og bygge vidare på, etablerte sektorsystemer innen havovervåkning ved at det integrerer data fra sektorsystemene og gir brukerne en samlet oversikt over relevant informasjon om havområdene i nord. Fiskeri- og kystdepartementet leder sammen med Utenriksdepartementet forarbeidet med å utrede behov for og muligheter med et slikt system.

Omlasting av olje mellom skip

Omlasting av olje mellom skip er et område der Norge som kyststat har interesser. Omlasting er mest aktuelt i Finnmark som ledd i transport av petroleumsprodukter fra Russland. Det er viktig å legge til rette for slik næringsaktivitet samtidig som det må settes tilstrekkelig strenge krav for å sikre havmiljøet. Fiskeri- og kystdepartementet og Kystverket har vært pådrivere i IMO for å etablere regelverk for omlasting av olje mellom skip. IMOs miljøkomité vedtok i juli 2009 regler om blant annet minst 48 timers forhåndsnotifikasjon for omlasting av olje mellom skip i økonomisk sone og territorialfarvannet.

Beredskap mot akutt forurensning

Den samlede nasjonale beredskapen mot akutt forurensning ivaretas på tre nivåer: privat beredskap, kommunal beredskap og statlig beredskap. Den samlede beredskapen innebærer et samspill mellom disse aktørene der ansvar, rolle og oppgavefordeling er lovregulert og definert.

Den primære beredskaps- og aksjonsplikten er i forurensningsloven tillagt den som driver virksomhet som kan medføre akutt forurensning. Kommunal og statlig beredskap er en tilleggsbeskyttelse for de tilfeller der ansvarlig forurenser selv ikke er i stand til å bekjempe forurensninga.

Fiskeri- og kystdepartementet har det overordnede ansvaret for den statlige beredskapen mot akutt forurensning. Kystverket er delegert myndighet og har ansvar for statens operative beredskap. Kystverkets ansvar for statens aksjonsorganisasjon omfatter også tilsynsansvar ved aksjoner som ivaretas av ansvarlig forurenser eller kommunal beredskap. Kystverket kan overta en aksjon helt eller delvis dersom den private eller kommunale beredskapen ikke vurderes å være tilstrekkelig. Kystverket skal vidare sørge for at statlig, kommunal og privat beredskap samordnes i et nasjonalt beredskapssystem.

Til forskjell fra landbasert virksomhet og offshorevirksomheten er skip ikke underlagt spesifikke krav om å ha oljevernberedskap. Den statlige beredskapen er derfor i første rekke dimensjonert for å håndtere aksjoner knyttet til akutte utslipp, eller fare for akutte utslipp, fra skip.

Resultater 2008-2009

Kystverket utarbeidet i 2006 en statusrapport for oljevernmateriell i statlige depot langs kysten, med en tilrådd plan for utskifting fram til og med 2010. Rapporten er fulgt opp i perioden 2006-2009, og bevilgninga i 2009 ligger 122 mill. kroner høyere enn i 2005. I tillegg ble det i revidert statsbudsjett for 2007 bevilget 29 mill. kroner til etablering av hoveddepotet på Fedje.

Den statlige beredskapen mot akutt forurensning dimensjoneres etter miljørisikovurderinger. Nivået på beredskapen må, i tillegg til å vedlikeholdes og øves, jevnlig vurderes i lys av utviklinga i risikobildet.

Nødhavner

Arbeidet med å oppdatere oversikten over egnede nødhavner langs hele norskekysten fortsetter. Kystverket gjennomfører dette i nært samarbeid med partene dette vedkommer, herunder kommuner. Oppdatert oversikt foreligger nå for Rogaland, Hordaland og Sogn og Fjordane.

Slepekapasitet

I St.prp. nr. 1 (2008–2009) for Fiskeri- og kystdepartementet ble det varslet at slepebåtberedskapen i Nord-Norge vil bli styrket til tre helårs slepefartøy over Fiskeri- og kystdepartementets budsjett i 2010. Dette følges nå opp gjennom forslag om å øke bevilgninga til slepeberedskap i Nord-Norge og på Sørlandet med 127 mill. kroner i 2010 for å kunne inngå ettårskontrakt for innleie av tre slepefartøy over Kystverkets budsjett i Nord-Norge og en beredskapsavtale om ett døgnbemannet fartøy på Sørlandet.

Regjeringa mener at det også er nødvendig å få på plass en statlig slepebåtberedskap på Sørlandet. Regjeringa ønsker å få på plass en slik beredskap så raskt som mulig. Kystverket er derfor bedt om å igangsette anbudsprosessen med tanke på å få på plass en slik beredskap på et tidligst mulig tidspunkt. Regjeringa vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte når dette er avklart.

Kystverket er vidare bedt om å foreta en utredning av en framtidig statlig slepebåtberedskap på Vestlandet. Regjeringa vil komme tilbake til Stor-

tinget med saken på egnet måte når dette arbeidet er ferdigstilt.

Boks 6.15 "Full City" grunnstøting ved Langesund

Natt til 31. juli gikk det Panama-registrerte lasteskipet "Full City" på grunn ved Langesund i Telemark. Ved grunnstøtinga fikk lasteskipet skader på skroget og olje lekket ut sjøen. Det ble registrert omfattende landpåslag av olje.

De nødvendige midler til opprydding etter hendelsen vil bli stilt til disposisjon. Umiddelbart etter iverksettelse av den statlige oljevernaksjonen fikk Kystverket fullmakt til å overskride sine bevilgninger med inntil 15 mill. kr. Fiskeri- og kystdepartementet fikk gjennom kongelig resolusjon 7. august 2009 fullmakt til å overskride Kystverkets bevilgninger med ytterligere 110 mill. kr til oppryddingsarbeidet. Regjeringa vil fremme forslag til tilleggsbevilgning overfor Stortinget når Kystverket har utarbeidet et endelig kostnadsanslag for aksjonen.

Skipet ble 14. august trukket av grunn og slept til kai i Bamble. I midten av september ble "Full City" slept videre til Gøteborg.

Boks 6.16 Ekstern evaluering av Kystverkets håndtering av Serveraksjonen

Som varslet i St.prp. nr. 1 (2008–2009) har Fiskeri- og kystdepartementet hatt en dialog med Kystverket om oppfølginga av den eksterne evalueringa av Kystverkets håndtering av Serveraksjonen, som ble foretatt av Norconsult. Kystverket har fulgt opp anbefalinga om en bedre informasjonsstrategi, systemer for bedre bruk av Kystverkets samlede ressurser, bedre økonomiske og juridiske styringssystemer og ajourføring og oppfølging av etatens beredskapsplan. Norconsult pekte videre på at det synes å foreligge et gap mellom premissene som den kommunale beredskapen bygger på og de reelle utfordringene kommunen blir stilt overfor ved statlige aksjoner. Det er Statens forurensningstilsyn som stiller krav til den kommunale beredskapen. Fiskeri- og kystdepartementet har derfor bedt Kystverket se på grunnlaget for dette, og om det er behov for justeringer av ansvarsforhold. Videre tilrår Norconsult at utstyr til bruk i kyst- og strandsona bør prioriteres framfor havgående materiell. Dette er tatt hensyn til i Kystverkets innkjøp for 2009, og vil være et innspill i arbeidet med en fornyet analyse av risikobildet for kommende år.

Skipsvrak

Resultater 2008-2009

Det er registrert om lag 2 300 vrak av skip med tonnasje over 100 brutto registertonn som har forlist etter 1914 i norske farvann.

Kystverket har i en rapport fra 2006, som første fase i en oppdatert vurdering av forurensningsfaren fra skipsvrak, vurdert faren for oljeforurensning. Basert på en totalvurdering av vrakenes plassering, påvist og estimert oljemengde og potensiell fare for oljeforurensning av betydning for miljø og friluftsliv, har Kystverket prioritert fem vrak for tiltak. Som en oppfølging av denne rapporten er vraket av "Nordvard" ved Moss tømt i 2007/2008 og vraket av "Welheim" utenfor Florø ble tømt høsten 2008. Kystverket følger utviklinga ved de tre andre vrakene.

Andre fase i Kystverkets vurdering av forurensningsfaren fra skipsvrak er ei helhetlig vurdering av faren for annen forurensning enn olje. Kystver-

ket startet dette arbeidet i 2008. Arbeidet vil i hovedsak være gjennomgang av tilgjengelig dokumentasjon og annet kildemateriale om vrakene, med sikte på å finne fram til de av skipsvrakene som representerer størst risiko for miljøforurensning pga. andre stoffer enn olje. Målet er å fremme en rapport høsten 2009 med anbefalinger om tiltak.

Vraket Murmansk

Under slep på vei til opphugging slet krysseren "Murmansk" seg og grunnstøtte julaften 1994 utenfor Sørvær i Hasvik kommune. I St.prp. nr. 1 (2008–2009) for Fiskeri- og kystdepartementet ble det orientert om at Kystverket skulle fremme forslag med sikte på fjerning av vraket av krysseren "Murmansk" på en sikker og miljømessig forsvarlig måte, og at regjeringa ville komme tilbake til saken på egnet måte. Kystverket konkluderte høsten 2008 med at vraket kan fjernes på en sikkerhetsmessig og miljømessig forsvarlig måte, og våren 2009 ble det gjennomført anbudskonkurranse om fjerning av vraket. I revidert nasjonalbudsjett for 2009 ble det bevilget 81,5 mill. kroner for å dekke kostnadene knyttet til fjerninga i 2009. Det ble samtidig gitt samtykke til at Fiskeri- og kystdepartementet kan forplikte staten innenfor en kostnadsramme på 328 mill. kroner for å fjerne vraket. Det foreslås bevilget 106,5 mill. kroner til operasjonen i 2010. Operasjonen med å fjerne vraket er ventet å være ferdig i 2011.

U-864

Vraket av den tyske ubåten U-864 ble funnet utenfor Fedje i Hordaland i 2003. Vraket inneholder store mengder metallisk kvikksølv (anslagsvis 67 tonn). På bakgrunn av undersøkelser av vraket og området rundt vraket tilrådte Kystverket i en rapport til Fiskeri- og kystdepartementet i 2006 at vraket og de forurensete sedimentene burde dekkes til med reine masser. Våren 2007 ble det holdt to høringer i Stortinget knyttet til behandlinga av Dok. 8:33 (2006–2007). Under høringene kom det forslag til andre metoder for både heving av ubåten og fjerning av lasten. Fiskeri- og kystdepartementet avgjorde derfor at Kystverket skulle sette i gang en ny prosess for å få utredet hevingsalternativene nærmere. I St.prp. nr. 1 (2008–2009) for Fiskeri- og kystdepartementet ble det orientert om at Kystverkets utredning av alternative hevingsmetoder for U-864 ville bli overlevert til Fiskeri- og kystdepartementet høsten 2008 og at regjeringa ville komme tilbake til saken på egnet måte. Kystverkets rapport fra 2008 vurderer at heving av vraket

av U-864 er en teknisk mulig, men kompleks operasjon. I forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2009 ble det orientert om at regjeringa mener vraket av U-864 bør heves og at forurenset havbunn bør dekkes til med reine masser. Det ble videre orientert om at selve hevingsoperasjonen tidligst vil kunne gjennomføres sommeren 2011, da dette er en svært omfattende og kompleks operasjon som krever omfattende forberedende arbeider og som av hensyn til værforholdene må gjennomføres om sommeren. Ved behandlinga av revidert nasjonalbudsjett for 2009 ble det bevilget 8,2 mill. kroner til videre arbeid med U-864 i 2009. Det gjennomføres nå en ekstern kvalitetssikring (KS2) av prosjektet i tråd med fastsatte retningslinjer. Kvalitetssikringa vil danne grunnlaget for å legge fram saken for Stortinget for endelig godkjenning, medregnet bevilgningsmessige konsekvenser. Basert på foreløpige anslag foreslås det bevilget 630 mill. kroner for å dekke kostnader i 2010 knyttet til forberedelse av hevinga i 2011. Regjeringa vil komme tilbake til saken på egnet måte.

Samarbeid med Russland

Et godt samarbeid med nabolandene våre er viktig for å styrke sjøsikkerheten i norske havområder. Norge og Russland underskrev i 2006 en intensjonsavtale om styrking av samarbeidet for å øke sjøsikkerheten i seilingsrutene i Norskehavet og Barentshavet. Fiskeri- og kystdepartementet og det russiske transportministeriet følger opp intensjonsavtalen og den bilaterale avtalen om oljevernberedskap gjennom ei styringsgruppe og arbeidsgrupper for henholdsvis sjøsikkerhet og oljevernberedskap. Arbeidsgruppa for sjøsikkerhet arbeider med etablering av et system for rapportering og utveksling av trafikkinformasjon mellom trafikksentralen i Vardø og Murmansk. I oljevernberedskapsgruppa samarbeides det bl.a. om øvelser, og i 2009 vil oljevern være et element i øvelse Barents Rescue 2009 i Murmansk.

I 2006 ble det satt i gang et initiativ for å øke aktiviteten i den norsk-russisk grenseregionen i tilknytning til Vardø sjøtrafikksentral (Vardø-initiativet). Fiskeri- og kystdepartementet har gitt årlige tilskudd til Vardø-initiativet. Det er i 2008 gjennomført aktiviteter både i Vardø og i Murmansk knyttet til norsk-russisk dialog om havne- og infrastruktur-samarbeid, oljevernberedskap og sjøsikkerhet. Det er også tatt initiativ for å sikre et mer langsiktig grunnlag for lokal rekruttering til Vardø trafikksentral gjennom ei nautisk grunnutdanning i Vardø.

Den nordlige dimensjon

Fra 1. januar 2007 ble Norge likestilt med Russland, Island og EU innenfor ramma av Den nordlige dimensjon. Det innebærer at de fire partnerne har et felles ansvar for å operasjonalisere de politiske målene som er nedfelt i Den nordlig dimensjon. Målet er å utvikle samarbeidet i den nordlige delen av Europa. I oktober 2008 ble det på utenriksministermøtet i St. Petersburg prinsipiell enighet om å opprette et partnerskap for transport og og logistikk (ND TLP). Partnerskapet skal etter planen være operativt fra 1. januar 2010, og skal bidra til å fremme store grensekryssende infrastrukturprosjekter. Videre skal partnerskapet bidra til løsninger på såkalte horisontale utfordringer, bl.a. gjennom å forenkle grensepasseringer, standardisere regelverk og infrastruktur for transportsektoren m.m. Farleier, havner, navigasjons- og trafikkstyringssystemer er blant infrastrukturprosjektene som kan omfattes av partnerskapet.

EUs sjøsikkerhetsorgan EMSA

Fiskeri- og kystdepartementet og Kystverket deltar i European Maritime Safety Agency (EMSA) for å ivareta norske interesser på området sjøsikkerhet og beredskap mot akutt forurensning, blant annet meldings- og informasjonssystemer, havovervåking, sikring av havner og havneterminaler og beredskap mot akutt forurensning.

I tråd med de krav som følger av direktivet (2002/59/EF) om etablering av et felles europeisk meldings- og informasjonssystem for sjøtransporten, er EMSA i ferd med å etablere et felles europeisk AIS-basert system for overvåking av skipstrafikk, basert på informasjon fra ulike regionale overvåkingsområder i Europa. Fiskeri- og kystdepartementet og Kystverket arbeider for å utvikle en Nord-atlantisk AIS/VTMIS-region som en del av dette systemet, i samarbeid med britiske, danske, islandske og færøyske myndigheter.

Svalbard

Klimatiske forhold, begrenset navigasjonsinfrastruktur og mangelfull sjøkartlegging gjør at navigasjonsforholdene rundt Svalbard er krevende. Samtidig øker skipstrafikken i farvannet rundt øygruppa. Havne- og farvannsloven ble derfor gjort gjeldende på Svalbard med virkning fra 1. mai 2008. Dette innebærer at det er etablert et tilsvarende system og regelverk på Svalbard som på fastlandet for regulering av og tilrettelegging for tiltak som styrker sjøsikkerheten og beredskapen mot akutt forurensning. Fiskeri- og kystdeparte-

mentet har det overordnede ansvaret for havnefarvannsforvaltninga, maritim infrastruktur og maritime tjenester på øygruppa. Kystverket har, etter oppdrag fra departementet, igangsatt et arbeid med å gjennomgå alle forskriftene på Svalbard som ligger innenfor Kystverkets ansvarsområde. Etter bestilling fra Fiskeri- og kystdepartementet har Kystverket også igangsatt en farleigjenomgang for Svalbard. En gjennomgang av seilingsmønsteret for den oversjøiske cruisetrafikken vil bli prioritert i denne forbindelse.

Navigasjonspolitik

Mål og prioriteringer

Ansvar for at Norge, som kyststat, har en velfungerende sjøverts infrastruktur som gir sjøtransporten konkurransekraft og samtidig forebygger ulykker og forurensning.

Fiskeri- og kystdepartementet har gjennom Kystverket ansvaret for navigasjonsinfrastruktur for sjøtrafikken i norske farvann. Departementet har videre ansvar å koordinere den sivile radionavigasjonspolitikken.

Resultater 2008–2009

Fiskeri- og kystdepartementet slutfører, i samarbeid med Norsk Romsenter, i 2009 revisjon av Norsk RadioNavigasjonsPlan fra 2003. Fiskeri- og kystdepartementet har på denne bakgrunn inngått et samarbeid med Norsk Romsenter knyttet til det videre arbeidet med koordinering av sivil radionavigasjonspolitik. Fiskeri- og kystdepartementet samarbeider med Utenriksdepartementet og Nærings- og handelsdepartementet om norsk deltakelse i den videre utviklinga av Galileo. Fiskeri- og kystdepartementet ved Kystverket deltar i rådgivende gruppe for videreutvikling av det amerikanske satellittnavigasjonssystemet GPS.

En hensiktsmessig navigasjonsinfrastruktur er et viktig virkemiddel innen arbeidet med forebyggende sjøsikkerhet. Elektroniske navigasjonshjelpemidler/radionavigasjon, særlig de satellittbaserte, i kombinasjon med elektroniske sjøkart er i økende grad tatt i bruk innen nyttetraffikken. I kystfarvannene er det også nødvendig med tradisjonelle fysiske installasjoner som fyr, lykter og merker.

Det er allment og internasjonalt lagt til grunn at satellittbaserte navigasjonssystemer vil være de primære elektroniske systemene for posisjonering og navigasjon innenfor alle transportformer. Det er også utstrakt bruk av disse systemene som tidsreferanse for bl.a. IKT-infrastruktur. I dag er det primært ett globalt satellittnavigasjonssystem

(GNSS), det amerikanske GPS. Omfattende bruk av GPS på en rekke samfunnsområder innebærer at samfunnet er sårbart for forstyrrelse av GPS-signalene.

Den pågående modernisering av GPS og etablering av det europeiske Galileo, som et sivilt og alternativt system til GPS, samt tilgang til signaler fra andre satellittnavigasjonssystemer, vil redusere sårbarheten. Satellittnavigasjonssystemene har imidlertid en felles svakhet ved at signalene fra satellittene er relativt svake når de når fram til motakeren og kan forstyrres eller blokkeres av andre radiosignaler, ved uhell eller med overlegg.

Internasjonalt er det pekt på at det er behov for en reserveløsning for GNSS og at en videreutviklet versjon av det bakkebaserte navigasjonssystemet Loran-C, kalt eLoran, bør vurderes i denne sammenhengen. Dette fordi Loran-C-signalet er vanskeligere å forstyrre enn GNSS-signalene, da de både har annen bølgelengde og er sterkere. Den internasjonale organisasjonen for maritime navigasjonshjelpemidler (IALA) har påpekt at Loran er det eneste bakkebaserte elektroniske navigasjonssystemet tilgjengelig som dekker større regioner og som kan tjene som reserve til GNSS, og at eLoran sannsynligvis vil være en komponent i den globale maritime radionavigasjonsplanen som er under utvikling i IALA. IALA oppfordrer derfor

medlemmer til å opprettholde eksisterende Loran-stasjoner og støtte utvikling og internasjonale prosesser for standardisering av eLoran.

Dersom utviklinga går videre i retning av at eLoran blir ansett som nødvendig reserve for den satellittbaserte infrastrukturen for posisjonering, navigasjon og tidsreferanse – også i forhold til det europeiske Galileo-systemet - vil Norge gjennom sin Loran-infrastruktur bli en strategisk viktig samarbeidspartner for EU og andre berørte nasjoner på dette området. På denne bakgrunn ble det i St.prp. nr. 1 (2008-2009) orientert om at regjeringa har besluttet at driften av de fire norske Loran-C-stasjonene skal videreføres. Fiskeri- og kystdepartementet vil på denne basis fortsette arbeidet knyttet til eLoran i EU og andre internasjonale fora og organisasjoner.

Det har i 2008 og 2009 vært en dialog med russiske myndigheter om navigasjonspolitikken. Russiske myndigheter har bekreftet at de, parallelt med modernisering av satellittnavigasjonssystemet GLONAS, vil fortsette driften av Chayka-systemet, som er et lignende system som Loran-C, minst til 2020. Det er enighet om og etablert et arbeid for realisering av den norsk-russiske avtalen av 1995 om å etablere bedre dekning av radionavigasjonssignaler i Barentshavet ved bruk av Loran-C og Chayka.

Kap. 1062 Kystverket

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010
01	Driftsutgifter, <i>kan nyttes under post 45</i>	1 102 903	1 186 920	1 356 300
21	Spesielle driftsutgifter	70 562	4 070	740 700
30	Nyanlegg og større vedlikehold, <i>kan overføres</i>	322 031	398 100	458 850
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres, kan nyttes under post 01</i>	73 184	47 400	118 680
46	Trafikksentral Nord-Norge, <i>kan overføres</i>	20 789		
60	Tilskudd til fiskerihavneanlegg, <i>kan overføres</i>	33 021	30 800	31 800
70	Tilskudd Redningsselskapet	40 000	41 000	42 000
72	Tilskudd til omstilling Secora AS, <i>kan overføres</i>	23 782		
	Sum kap. 1062	1 686 272	1 708 290	2 748 330

Kystverket er Fiskeri- og kystdepartementets fagetat innen sjøtransport, sjøsikkerhet, havner og beredskap mot akutt forurensning. Kystverket arbeider for en effektiv og sikker sjøtransport ved å ivareta transportnæringas behov for framkomme-

lighet og effektive havner. Kystverket vil forebygge og avgrense skadeeffektene ved akutt forurensning, og medvirke til en bærekraftig utvikling av kystsona.

Hovedmålene for Kystverket er:

- Sikker seilas.
 - Reint miljø.
 - Fra vei til sjø.
 - Livskraftige kystsamfunn.
 - Kvalitet i alle ledd.
 - Alltid til stede.
- Satsingsområdene til Kystverket i 2010 er å
- utvikle god overvåking, sikkerhet og beredskap knyttet til trafikken langs kysten,
 - ivareta og videreutvikle statens beredskap mot akutt forurensning på sjø og land,
 - fortsette arbeidet med U-864, ”Murmansk” og andre prioriterte skipsvrak,
 - fortsette arbeidet med å etablere seilingsleier utenfor kysten,
 - tilpasse hovedleiene og leiene til de viktigste havnene til endringer i trafikken og
 - forenkle administrative rutiner, regelverk og forskrifter.

Boks 6.17 Hovedprioriteringer 2010 for Kystverket

Hovedprioriteringer for Kystverket i 2010 er å

- videreutvikle systemet SafeSeaNet til en felles portal for skipsfartens innrapportering til havner og offentlige etater ved anløp i norsk farvann,
- gjennomføre effektiviseringstiltak i lostjenesten,
- utvikle og vedlikeholde navigasjonsinnretningene og derved legge til rette for sikker ferdsel i farleiene og kystfarvannet,
- levere tjenester til skipsfarten for å sikre trygg ferdsel,
- overvåke skipstrafikken langs norskekysten med spesiell vekt på fartøy med farlig og forurensende last,
- fortsette arbeidet med å etablere nødhavner langs norskekysten og vurdere nødhavner på Svalbard,
- ivareta statens beredskapsansvar for akutt forurensning, og samordne den private, kommunale og statlige beredskapen til et nasjonalt beredskapssystem mot akutt forurensning,
- sikre opplæring og kompetanseheving for statlig og kommunalt beredskapspersonell gjennom kurs- og øvingsaktiviteter,
- etablere, vedlikeholde og videreutvikle kompetanse og utstyr for å håndtere akutt forurensning,
- følge opp offentlige og private havner i forhold til krav og kriterier i ny havne- og farvannsløp,
- delta i Fiskeri- og kystdepartementets arbeid med å utarbeide nye forskrifter etter ny havne- og farvannsløp,
- håndtere vrak, med hovedvekt på U 864 og ”Murmansk”, og følge situasjonen knyttet til tre vrak med olje i Narvik-området,
- etablere avtale om leveranse av flyovervåkingstjenester i perioden 2010 – 2020 i samarbeid med Kystvakten og NOFO,
- arbeide for intermodale og multimodale transportløsninger gjennom samarbeid med andre transportetater, lokale myndigheter og private aktører,
- arbeide for bedre planberedskap ift. fiskerihavner og farleier, og utvikle modell/analyseapparat for tiltakene,
- videreutvikle FDV-systemet for å kunne anslå vedlikeholdsetterslepet på navigasjonsinstallasjoner mer nøyaktig,
- bidra til å balansere interessene til ulike brukergrupper i kystsona,
- bidra til at fiskerihavnene inngår som nyttig infrastruktur for fiskerinæringa i samarbeid med lokale/regionale myndigheter og brukere,
- avvikle ikke-næringsaktive fiskerihavner,
- administrativ effektivisering,
- forvalte fredede eiendommer, anlegg og installasjoner i tråd med retningslinjene,
- delta i Fiskeri- og kystdepartementets arbeid med utvikling av internasjonalt regelverk, standarder og teknologi som er av betydning for Kystverkets fagområde.

Sjøtransport og havner

Kystverket har etatsansvar for sjøtransporten i arbeidet med Nasjonal transportplan. De tre trans-

portetatene Jernbaneverket, Statens vegvesen og Kystverket, samt Avinor, har et tett samarbeid om felles utredninger og faglig plangrunnlag for Nasjonal transportplan. De fire transportformene

både konkurrerer og utfyller hverandre. Transportformene møtes i passasjer- og omlastingsterminaler der havnene er knutepunkt mellom land og sjø. Offentlige og private havner er viktige aktører for en effektiv og konkurransedyktig sjøtransport.

Mål og prioriteringer

- Ivareta hensynet til en sikker og effektiv sjøtransport i alt planarbeid.
- Styrke kompetansen og deltakelsen i lokale og regionale planprosesser for å sikre at havne- og sjøtransportinteresser blir ivaretatt.
- Sikre høy faglig kvalitet på utredninger.
- Leverer innspill og bidrag til forvaltningsplaner for norske havområder.
- Sikre at Norges forpliktelser til innføring av internasjonalt regelverk om havnesikring blir oppfylt.
- Følge opp eventuelle avvik og forbedringer etter interne revisjoner og eksterne inspeksjoner i Norge av ESA.

Krav til sikring i norske havner

Norge har et ansvar for å følge opp arbeidet med innføringa av IMO og EU sitt regelverk om sikring og terrorberedskap i norske havner. Arbeidet innebærer blant annet å godkjenne sårbarhetsvurderinger og sikringsplaner, og å føre tilsyn og kontroll med havnene for å sikre at tiltakene i sikringsplanene blir innført og etterlevd. Kystverket har utøvende myndighet knyttet til dette arbeidet.

I 2007 startet Kystverket prosessen med å bygge opp ei fast organisering av oppgavene knyttet til havnesikring. Kystverkets utgifter har hittil vært dekket gjennom ei årsavgift pålagt godkjente havneterminaler. I 2009 var denne budsjettert til 14,7 mill. kroner. Regjeringa foreslår i budsjettet for 2010 å avvikle havnesikkerhetsavgifta, slik at Kystverkets arbeid fra 2010 blir statlig finansiert.

Resultat 2008–2009

Kystverket har i 2008 brukt plan- og utredningskapasitet på arbeidet med Nasjonal transportplan 2010–2019. Forslag til Nasjonal transportplan ble overlevert departementene i januar 2008, og Kystverket ble trukket inn i arbeidet fram til St.meld. nr. 14 (2008-2009) *Nasjonal transportplan 2010-2019* ble lagt fram i mars 2009. Vesentlige ressurser er også brukt på bidrag til eksternt kvalitetssikring (KS1) av Stad skipstunnel, Forvaltningsplanen for Norskehavet og oppfølging av Forvalt-

ningsplanen for Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten.

Innenfor havnesikringsområdet var de prioriterte arbeidsoppgavene å foreta verifikasjon av tiltak i havneterminaler. Tilsyn ved tidligere godkjente terminaler (mellomliggende revisjon) ble prioritert i 2008. Utvikling av prosedyrer og styrende dokument for mellomliggende revisjoner har vært en del av dette arbeidet.

Kystverket gjennomførte totalt 219 slike revisjoner i 2008. Tallet ventes å bli om lag det samme i 2009. Videre har revisjon av forskriften som fanger opp EU-direktiv 2005/65 stått sentralt, likeså utvikling av prosedyrer og styrende dokument for mellomliggende revisjoner av godkjente havneterminaler.

Godkjenningsperioden for ISPS terminaler er fem år. Utarbeidelse av prosedyrer for første gangs fornyet godkjenning av ISPS terminaler har også blitt prioritert. Ved utgangen av 2008 var det om lag 570 godkjente ISPS terminaler i Norge. I 2009 står 370 av disse foran fornyet godkjenning.

Resultatindikatorer 2009–2010

- Oppfølging av St.meld. nr. 14 (2008-2009) *Nasjonal transportplan 2010-2019*.
- Utarbeidning av handlingsplan for miljø i Kystverket.
- Bidra i arbeidet med kvalitetssikring av utredninga om Stad skipstunnel.
- Antall gjennomførte tilsyn og revisjoner knyttet til oppfølging av regelverket om sikring og terrorberedskap i havner.

Kystsoneforvaltning

Kystverket utøver myndighet etter havne- og farvannsloven, losloven, deler av forurensningsloven og svalbardmiljøloven. Kystverket bidrar med råd og innspill til kommunal og fylkeskommunal planlegging etter plan- og bygningsloven. Kystverkets planmedvirkning skal ivareta sjøtransportens og havnenes interesser. Krav til framkommelighet og trygg ferdsel til sjøs er sentrale elementer som etaten legger vekt på i en helhetlig forvaltning av kystsona.

Mål og prioriteringer

Mål:

- God kvalitet i myndighetsutøvelsen.
- God kvalitet på innspill i lokal og regional kystsonoplanlegging.

- Effektiv saksbehandling, herunder aktuelle planprosesser, konseptvalgutredninger og konsekvensutredninger.
- God kvalitet på regelverksarbeidet i forbindelse med ny havne- og farvannslov.
- Ivareta Kystverkets ansvar i tilknytning til EUs vanddirektiv.

Kystverket sine hovedprioriteringer på området i 2010:

- Arbeidet med terrørsikring i havnene.
- Kompetanseheving knyttet til myndighetsutøvelse for det regelverket som Kystverket forvalter.
- Å delta i videre arbeid med forskrifter til ny havne- og farvannslov, og veiledning og informasjon, eksternt og internt.
- Være faglig bidragsyter til Fiskeri- og kystdepartementet, blant annet i forbindelse med regelverksarbeid.
- Å delta i offentlig planlegging for bruk av kystsonen, primært for å ivareta kystforvaltningas behov for areal innenfor bærekraftige rammer.

Regjeringen foreslår i budsjettet for 2010 å øke bevilgninga til Kystverkets arbeid som myndighets- og planetat med 14,6 mill. kroner.

Resultat 2008–2009

Det er et viktig og arbeidskrevende felt å ivareta sjøtransportens og havnenes rolle innen kystsoneforvaltninga. Dette er ofte knyttet opp til løpende prosesser med flere involverte myndighetsnivåer. Under følger en omtale av noen av prosessene i 2008 og 2009.

Kystverket har bistått Fiskeri- og kystdepartementet i forbindelse med arbeidet med innføring av havne- og farvannsloven på Svalbard, med innføringa av nytt kapittel 8 i sjøtrafikkforskriften med regler om innseilinga til Svea, og i arbeidet med innføring av forskrift om posisjonsrapportering for fartøy i farvannene ved Svalbard.

Nye krav til merking av havbruksanlegg i tråd med internasjonale retningslinjer ble satt i verk i 2008. Kystverket deltok på tilsynsrunder sammen med Fiskeridirektoratet for å se på merking av anlegg, og laget prosedyrer og skjema til bruk i dette arbeidet.

Kystverket bidrar i arbeidet med en gjennomgang av forskriftene til ny havne- og farvannslov.

Kystverket har fastsatt og godkjent flere lokale fartsforskrifter, forskrifter om havnedistrikt i sjøen og om bruk av og orden i havner.

Kystverket har i tillegg behandlet søknader, blant annet om omlasting av olje ved skip-til-skip-

operasjoner, behandlet klagesaker om tiltak i sjøen. Kystverket har også besvart spørsmål fra havner og havnebrukere, særlig om forvaltning av havnekassen og organisering av havnevirksomheten, og veiledet kommuner i saker som gjelder fjerning av vrak.

Resultatindikatorer for 2009–2010

- Antall saker som gjelder enkeltvedtak som er eldre enn tre måneder.
- Antall omgjorte vedtak.
- Antall kontroller med merking av havbruksanlegg.

Fiskerihavner

Mål og prioriteringer

Norge skal ha bærekraftige marine næringer med høyest mulig samlet verdiskaping, god lønnsomhet og internasjonal konkurransekraft i hele verdikjeden.

Kystverket skal bidra til utvikling av fiskerihavner som gir høy verdiskaping, og prioritere følgende:

- Gjennomføre prosjektering og utbygging av fiskerihavner etter Kystverkets handlingsprogram for perioden 2010-2019 til planlagt omfang, kvalitet, kostnad og framdrift.
- Gjennomføre nødvendig forvaltning, drift og vedlikehold av moloer og øvrige installasjoner i statens fiskerihavner.
- Planlegge nye fiskerihavnetiltak i tråd med Kystverkets handlingsprogram for perioden 2010-2019.
- Gjennomføre avhending eller overføring til nye bruksformål av ikke næringsaktive fiskerihavner og avvikle statens ansvar for bunnkjettinger i fiskerihavner.
- Prioritere vedlikehold av moloer slik at nedlagt kapital i maritim infrastruktur ikke forringes.
- Rådgiving til kommunene.

Kystverkets utbygging av fiskerihavner er konsentrert om grunnleggende infrastruktur som skjerming av utsatte innseilinger, nyanlegg, vedlikehold av moloer og utdyping av havneområder. Kaier, flytebrygger og industriarealer i fiskerihavnene er et kommunalt ansvar, men det er behov for å yte tilskudd slik at mindre fiskerihavneprosjekter kan realiseres i lokal regi. Kystverket forvalter derfor ei tilskuddsordning for kommunale fiskerihavnetiltak. Forslag til fordeling av tilskuddsmidler for budsjettåret framkommer i uttrykt vedlegg til denne proposisjonen.

Utviklinga av strukturen i både flåten og industrien vil være av betydning for framtidig utbygging

av fiskerihavner. Overgang til større fiskefartøyer er en medvirkende årsak til økende behov for større dybde. Transport av fisk og fiskeprodukter til markedene er viktige hensyn ved utbygging av fiskerihavner og for å bedre framkommeligheten i farleiene. I dag fraktes fersk fisk i hovedsak med lastebil og/eller fly, mens frossen fisk i større grad fraktes på sjø. Anløp av større gods-, fryse- og containerskip for transport av fisk og fiskeprodukter til markedene stiller også større krav til dybde og manøvreringsareal i havnene.

Kystverket vil arbeide for å samordne sine forslag om fiskerihavneutbygging med strategier som legges for marin verdiskaping. Det innebærer systematisk kontakt med Fiskeridirektoratet, Innovasjon Norge og fylkeskommunene.

Økte miljøkrav til opprydding i havner og farleier øker kostnadene ved utdypinger der det er forurensede bunnsedimenter. Kostnadene vil ofte måtte bæres av tiltakshaver, som i dette tilfellet vil være Kystverket. Når det i tillegg er nye krav om mer omfattende planprosesser før arbeid kan startes, fører det til at de samlede utgiftene til prosjektene blir høyere enn tidligere. Planlegginga av nye tiltak i fiskerihavner er beskrevet i Kystverkets handlingsprogram for perioden 2010–2019.

Fiskerinæringas behov for fiskerihavner endrer seg. Staten har vedlikeholdsansvar for en del havner som ikke lenger har noen betydning for næringa. Stortinget har samtykket i at slike ikke næringsaktive fiskerihavner skal avhendes. Fra og med budsjettet for 2003 er det gitt en årlig fullmakt til at inntil 10 mill. kroner av salgsinntekter fra salg av ikke næringsaktive fiskerihavner kan benyttes til å dekke salgsomkostninger og nødvendig rehabilitering av fiskerihavner før overdragelse til andre eiere og vedlikehold av andre fiskerihavner.

Prioritering av de enkelte utbyggingsprosjektene framkommer i et uttrykt vedlegg til denne proposisjonen.

Resultat 2008–2009

Prosjektet Strand havn, Osen kommune i Sør-Trøndelag, ble ferdigstilt i 2008. Miljøkrav er gjennomført ved miljømudring av massene, og kontrollmålinger er utført i 2008 og 2009.

Arbeidene med reparasjon av Laukvik molo, Vågan kommune i Nordland, startet i 2008. Utlegging av ny skuldermolo er gjennomført sommeren 2009. Arbeidet er ett av de siste porteføljeoppdragene i henhold til avtale mellom Kystverket og Secora AS.

Utdypingsarbeidet i Værøy fiskerihavn, Værøy kommune i Nordland, ble ferdigstilt våren 2008, og oppmerking av innseilinga til Sørlandsvågen er

utført andre halvår. Målinger fra Sjøkartverket viser at det er noen punkter som er for grunne i innseilinga til Røsnesvågen. Oppmerking av denne innseilinga er utsatt etter krav om utdyping og drøftinger med kommunen og det lokale fiskarlaget.

Anlegget i Melbu havn, Melbu kommune i Nordland, ble ferdigstilt i 2008 med ny innseiling og stenging av gammel atkomst til havna.

Utdypningsarbeidene i Havøysund, Måsøy kommune i Finnmark, startet høsten 2008 og gjennomføres i løpet av 2009 og 2010.

Reparasjon og forsterkning av Lista molo, Farsund kommune i Vest-Agder, er gjennomført i 2009.

Det er i 2008 utført 16 og i 2009 planlagt gjennomført 39 vedlikeholdstiltak; mindre reparasjoner av moloer og utdyping, delvis i samarbeid med kommunene. Det stramme anleggsmarkedet medførte i 2008 høyere priser, og det var vanskelig å få engasjert lokale entreprenører til oppgavene. Markedet er bedret i 2009. Ingen av de gjenværende bunnkjettinganleggene i Nordland er blitt avvirket i 2008. Tre anlegg i Troms og fem anlegg i Finnmark er i 2008 overført til nye eiere. En gjennomgang av status viser at det er 42 anlegg (mot antatt 30 i 2008) som gjenstår til oppfølging i 2009.

19 nye kommunale fiskerihavnetiltak ble i 2008 gitt tilsagn om tilskudd i 2009 eller 2010. Forslag til tildeling i 2010 og tilsagn i 2011 framgår av uttrykt vedlegg til denne proposisjonen. Reviderte regler for tildeling av tilskudd fra 2010 er utarbeidet.

Nye fiskerihavneanlegg innenfor ordinært budsjett 2009 er reparasjon av Andenes molo, Andenes kommune i Nordland, og start av arbeidene med ny molo i Gryllefjord, Torsken kommune i Troms. I tillegg til ramma i NTP for perioden 2006-2015 ble det i ordinært budsjett gitt 30 mill kroner til omlegging av innseilinga til Stamsund, Vestvågøy kommune i Nordland. Alle tre anleggene videreføres i 2010-2011.

I tillegg til ordinært budsjett ble bevilgninga til utbygging og vedlikehold av fiskerihavner i 2009 økt med 80 mill kroner gjennom regjeringas tiltakspakke for økt sysselsetting, jf. St.prp. nr. 37 (2008-2009) *Om endringer i statsbudsjettet 2009 med tiltak for arbeid*. Ekstramidlene er planlagt benyttet i 2009 til:

- Mudring (utdyping) i Nordmela, Andøy kommune, Nordland.
- Ny molo i Stø, Øksnes kommune, Nordland.
- Mudring indre havn i Honningsvåg, Nordkapp kommune, Finnmark.
- Mudring i Torsvåg, Karlsøy kommune, Troms.
- Ny molo i Båtsfjord molo, Båtsfjord kommune, Finnmark.

Det var også satt av midler til forsering av fiskerihavneprosjektet i Stamsund, men anbudet på dette prosjektet ble lavere enn opprinnelig antatt. Midlene har derfor gått til de prosjekter som ble dyrere enn stipulert i tiltakspakken.

Resultatindikatorer for 2009–2010

- Antall gjennomførte utbyggingstiltak etter årspan.
- Antall gjennomførte utbyggingstiltak innenfor fastsatte budsjettrammer.
- Antall gjennomførte reparasjoner og vedlikeholdstiltak.
- Antall gjennomførte planer og undersøkelser for neste handlingsprogram.
- Antall salg av ikke-næringsaktive fiskerihavner.
- Status knyttet til tildeling av tilskudd til kommunale fiskerihavneanlegg i tråd med gitte retningslinjer.
- Antall avviklinger av statens ansvar for bunnkjettingsanlegg i fiskerihavner.

Sjøsikkerhet

Utbedring av farleier

Mål og prioriteringer

Kystverkets utbygging av farleier skal gi trygge og effektive transportkorridorer. Kystverket skal ferdigstille en farleisnormal som benyttes ved prosjektering. Bruk av farleisnormalen vil bidra til å gi trygge farleier med lik minimumsstandard langs hele kysten.

- Utvikling av farleier. Igangsatte anlegg skal ferdigstilles før oppstart av nye.
- Kystverket skal prioritere investeringer i farleier i samsvar med nasjonale mål som bedrer sikkerheten og framkommeligheten og som gir størst samfunnsøkonomisk nytte av statlige bevilgninger.
- Kystverket skal planlegge tiltak i farleier i samsvar med norsk lov og regelverk, for bedre sjøsikkerhet og etter nasjonale krav til god miljøforvaltning.
- Merking skal utføres som en del av farleistiltakene når farleiene utdypes eller endres.

Kystverket skal utarbeide en prioriteringsmodell og ei etatshåndbok for utforming av farleier basert på risikobasert metode for planlegging av farleistiltak (utbedringer og merking).

Utbygging og merking av farleier i regi av Kystverket omfatter statlig utdyping og merking av farleier i stamnettet og innseiling til viktige havner. Det legges opp til en sterk økning i utviklinga av farleiene både ved fysiske tiltak for utdyping og

utretting av leier, samt fornyelse og teknologisk utvikling av oppmerkinga i leia.

Kystverkets utbygging av farleier bidrar direkte til Kystverkets mål om sikker seilas. Planlagte tiltak er fastsatt i Kystverkets handlingsprogram for perioden 2010–2019. Prioritering av de enkelte utbyggingsprosjektene framkommer i et uttrykt vedlegg til denne proposisjonen.

Farleiene utgjør en sentral del av transportinfrastrukturen. Det er i dag om lag 150 hovedleier og 700 bileier.

Skipsfarten endres i retning av færre, men større fartøy, høyere fart og flere spesialfartøy. Endringer i type fartøy og endret trafikkbilde setter nye krav til farleier og havner, med økt behov for utdyping og manøvreringsareal. Utdyping og utretting av leia medfører at det også må gjøres ny oppmerking i farleia. Framkommeligheten blir bedre ved utretting av trange leier og det blir større rom for manøvrering til havn.

Nye krav til opprydding i havner og farleier øker kostnadene ved utdyping i urene bunnsediment. Kostnadene må bæres av tiltakshaver, og ved utdyping i farleier er dette Kystverket. Økte krav til dokumentasjon og planlegging etter plan- og bygningsloven har også økt kostnadene ved utbyggingstiltak.

For at ei farlei skal være farbar for et såkalt dimensjonerende skip må den oppfylle visse krav til dybde, bredde, fri høyde, svingradius med mer. For deler av farleisnettet er det behov for vesentlig utbedring for å oppfylle kravene.

Farleiskatalogen omfatter farleier og bruksområder i kystfarvann, og dekker blant annet behovet for følgende:

- Å kunne definere ei farlei eller et bruksområde på en standardisert og kortfattet måte.
- Å fastsette farleias eller bruksområdets viktighet, for å kunne planlegge og prioritere ressursinnsatsen best mulig.

Etatshåndboka om farleisstandarder skal primært være et verktøy for saksbehandlingen i Kystverket, samtidig som den også kan være veileder for andre aktører.

Kystverket arbeider videre med å oppdatere farleiskatalogen, og vil i 2009 fastsette en etats håndbok om farleisstandarder.

Regjeringa foreslår i budsjettet for 2010 å øke bevilgninga til fiskerihavner og farleier med 50 mill. kroner.

Resultat 2008–2009

Oppmerking av Svelvikstrømmen ble utført i 2007 – 2008. Sterk isgang fra Drammensfjorden vinteren

2008 – 2009 medførte at merker er ristet løs fra innfestinga i løsmassene og det er behov for fornying av navigasjonsinnretningene som ble montert inn i de nye merkene. Skadene prioriteres reparert innenfor tildelt budsjett 2009.

Utdyping av Brevikstrømmen skulle vært ferdig i 2008, men har ikke holdt planlagt framdrift. Entreprenør på fundamenter til oppmerkinga og Kystverkets egne arbeider ved oppmerkinga ble tilsvarende forsinket. Hele prosjektet ferdigstilles i 2009.

Oppmerking i Drøbaksundet og utdyping / ny oppmerking av innseilinga til Gunnhildvågen, Sogn og Fjordane ble sluttført rundt årsskiftet 2008–2009.

Nye farleier ved Buholmråsa og Sandviksberget i Osen kommune Sør-Trøndelag ble åpnet 27. august 2008.

Utdypingsarbeidet i Røyrasundet under Herøybrua i Herøy kommune i Møre og Romsdal, ble fullført våren 2009. Dette er siste prosjektet i porteføljen som Secora AS har med Kystverket ved overgangen til aksjeselskap.

Nye anlegg som er startet i 2009 er Salttønna – innseilinga til vestre havn i Svolvær, Vågan kommune i Nordland og fjerning av grunner i Gisundet og Rystraumen i Troms fylke. Anleggene fortsetter i 2010 – 2011.

Resultatindikatorer 2009–2010

- Antall gjennomførte utbyggingstiltak etter årsplan.
- Antall gjennomførte utbyggingstiltak innenfor fastsatte budsjettammer.

Navigasjonsinnretninger (merking av farleier og kystfarvannet)

Navigasjonsinnretningene omfatter fyr, lykter, lanterner, indirekte belysning (flomlys), lysbøyer og staker, faste merker og radarsvarere. Om lag 5 000 innretninger sender aktivt ut lyssignal eller signal som vises på radar, mens om lag 15 000 innretninger er passive i sin virkemåte. Utgiftene til investeringer, forvaltning, drift og vedlikehold av navigasjonsinnretninger eid av Kystverket ble i 2009 finansiert med 34 pst. av brukerne gjennom kystgebyret.

Mål og prioriteringer

- Det skal ikke skje uhell eller ulykker som kan føres tilbake til sviktende navigasjonsinnretninger eller mangelfull navigasjonsveiledning i leiene og kystfarvannet.

- Tilby navigasjonsinnretninger i samsvar med behovene til sjøfarende så langt det er mulig, herunder sette opp nye navigasjonsinnretninger, spesielt i leier som blir brukt av hurtiggående fartøy og passasjerferjer.
- Sørge for at fornying, drift og vedlikehold av navigasjonsinnretningene skjer på en effektiv og hensiktsmessig måte.
- Opprettholde en operativ oppetid for innretninger som gir lys- eller radarsignal på minst 99,8 pst. i samsvar med retningslinjer gitt av Den internasjonale fyrvesenorganisasjonen IALA.

Navigasjonsinnretningene står i et miljø med til dels store påkjenninger og krever regelmessig tilsyn og vedlikehold. Enkelte steder har vedlikeholdet vært mangelfullt slik at særlig bygningsmessig standard på innretningene ikke har blitt opprettholdt. Et forvaltnings-, drifts- og vedlikeholdssystem (FDV-system) brukes til å skaffe oversikt over og til å følge opp vedlikeholdsarbeidet. FDV-systemet vil dessuten være viktig i forbindelse med det kulturhistoriske vedlikeholdet som følge av Kystverkets verneplan som ble ferdigstilt i 2009 – Verneplan for maritim infrastruktur (SKE-rapporten). Det er en intensjon at det kulturhistoriske vedlikeholdet i størst mulig grad integreres i det ordinære vedlikeholdet. Se for øvrig kap. 7.5.

Gjennomføring av tiltakene i Kystverkets handlingsprogram blir prioritert, samtidig som en vil oppfylle kravene til drift og legge vekt på fornying og vedlikehold av navigasjonsinnretningene. Utvikling av tekniske løsninger for navigasjonsinnretningene og administrative systemer, herunder FDV-basert planverktøy og nautisk fagsystem, videreføres i 2010. Det vil bli lagt vekt på å utveksle data mellom Kystverket og Sjøkartverket pålitelig og effektivt.

For 2010 foreslås en økning av bevilgninga til vedlikehold av navigasjonsinstallasjoner på 10 mill. kroner. Videre foreslås det å redusere kystavgifta fra 34 pst. til 30 pst. av de samlede utgiftene. Dette innebærer en avgiftsreduksjon på 12 mill. kroner.

Resultat 2008–2009

Det er i 2008 ikke registrert uhell eller ulykker som kan føres tilbake til sviktende navigasjonsinnretninger eller mangelfull navigasjonsveiledning i farleiene og kystfarvannet.

Drift og vedlikehold skal sikre at navigasjonsinnretningene oppfyller sin funksjon på kort og lang sikt. Et viktig driftsmål er krav til operativ oppetid. For innretninger som sender ut lys- eller radarsignal ble det i 2008 oppnådd en operativ

oppetid på 99,83 pst., noe som betyr at resultatmålet er oppfylt. Det var i alt registrert 754 slukninger som gav 3 526 slukningsdøgn. Slukningsstatistikken er basert på rapportering fra de sjøfarende.

Det er i 2008 og 2009 satt opp nye innretninger for å bedre navigasjonsveiledninga. Eksempel på nye tiltak som er startet, videreført eller fullført i 2008, er merking av lei for hurtigbåt i Sogn og Fjordane og i Nordland, og etablering av enkeltinnretninger.

Antall innretninger med kort rekkevidde for nærnavigasjon har økt de seineste åra. Det er fortsatt et udekt behov for slike navigasjonsinnretninger, særlig i farleier som blir benyttet av hurtiggående fartøyer.

Det ble i tiltakspakken for arbeid i 2009 bevilget 10 mill. kroner til økt vedlikehold av fyrstasjonen Slettnes, Kjølnes, Makkaur og Vardø i Finnmark, Skomvær fyr i Nordland, Feistein fyr i Rogaland og Jomfruland fyr i Telemark.

Resultatindikatorer for 2009–2010

- Antall uhell eller ulykker som kan føres tilbake til sviktende navigasjonsinnretninger eller mangelfull navigasjonsveiledning i leiene og kystfarvannet.
- Operativ oppetid.
- Antall opprettede og nedlagte navigasjonsinnretninger.

Elektroniske navigasjonshjelpemidler

Elektroniske navigasjonshjelpemiddel omfatter DGPS (Differential Global Positioning System) og AIS (automatisk identifikasjonssystem).

Mål og prioriteringer

- Det skal ikke skje uhell eller ulykker som kan føres tilbake til sviktende elektroniske navigasjonshjelpemiddel.
- Offentlige brukere/etater skal sikres tilgang til data fra AIS-nettet.
- AIS-data skal utnyttes optimalt for å fremme sikkerheten på sjøen.
- Tilgjengeligheten av AIS-data fra hver enkelt AIS-basestasjon bør være 99,5 pst. eller bedre over en toårsperiode.
- Kystverkets sjøtrafikksentraler bør sikres tilgang til AIS-data med maksimalt ett sekund forsinkelse.
- Andre brukere i Kystverket og offentlige etater med behov bør sikres tilgang til AIS-data med maksimalt to sekunder forsinkelse.

- Kystverket skal arrangere brukerforum for å fremme bruken av AIS-data og LRIT-data, og bidra til optimal utnyttelse av slike data.
- Kystverkets DGPS-tjeneste bør innenfor sitt dekningsområde ha en signaltilgjengelighet på minst 99,5 pst. over en toårsperiode.

Kystverket startet utbygging av DGPS-tjenesten i 1990. Kystverkets DGPS-utstyr er ikke oppgradert siden installasjonen, og utstyret nærmer seg grensa for teknisk levealder. Sett i lys av internasjonale aktiviteter, utvikling og planer innen feltet DGPS/DGNSS, vurderer Kystverket videre bruk og utvikling av tjenesten og det vil bli tatt hensyn til hva andre land legger til grunn for bruk av DGPS.

Navigering i farvannet rundt Svalbard er utfordrende, og med den økende skipstrafikken i dette området ble havne- og farvannsloven gjeldende på Svalbard fra 1. mai 2008. Behovene for bedret dekning i Barentshavet av elektroniske navigasjonssignaler påpekes også i Nasjonal transportplan 2010–2019 og i regjeringas nordområdestrategi.

IMO har fastsatt krav om at skip over 300 brutotonn skal ha LRIT fra 1/7 2009. Norge samarbeider med EU om systemet for innsamling av data. Det er utført arbeid med å legge til rette for datainnsamling og bruk av LRIT. Arbeidet fortsetter også etter at systemets datasenter er i drift fra 1/7 2009.

Resultat 2008–2009

Det er ikke registrert uhell som kan føres tilbake til manglende eller sviktende elektroniske navigasjonssystem. Målet om tilgjengelighet er i stor grad opprettholdt, med unntak av problem med enkelte DGPS-stasjoner.

Kravet til oppetid på DGPS er fremdeles ikke innfridd på grunn av tekniske problem med flere av Kystverkets gamle stasjoner.

Driftssituasjonen i AIS-nettverket har vært tilfredsstillende. Tilgjengelighet på AIS-data har vært bedre enn 99,5 pst. regnet over siste toårsperiode. Både Kystverket og andre offentlige etater har hatt tilgang på AIS-data innenfor resultatkravet.

AIS-stasjoner er i prøvedrift ved Svea på Svalbard og på Bjørnøya. Behovet for videre utbygging av AIS-dekning i området er under vurdering.

Presentasjonstjenesten for AIS-data, AISOnline, er under videreutvikling på bakgrunn av innmeldte behov fra det nasjonale brukerforumet.

Nasjonalt brukerforum for LRIT er etablert for oppfølging av nødvendige oppgaver. Dette for å sikre en rettidig implementering av LRIT i Norge, og å utrede konsept for distribusjon av LRIT-data til nasjonale brukere.

Resultatindikatorer 2009–2010

- Tilgjengligheten av AIS-data fra hver enkelt AIS-basestasjon.
- DGPS-tjenestens signaltilgjengeligheit.
- Sjøtrafikkentralenes tilgang til AIS-data.
- Tilgang til AIS-data for andre brukere i Kystverket og offentlige etater.
- Antall arrangerte brukerforum for å fremme bruken av AIS-data og LRIT-data.

Meldingstjenester

Mål og prioriteringer

Det skal ikke skje skipsuhell eller skipsulykker på kyststrekninger eller i skipsleier som har bølgevind- og strømvarsling, som følge av manglende varsling av farlige vind-, strøm- eller bølgeforhold. Behovene for bølge- og strømvarsler på ytterligere strekninger skal vurderes og videre etablering av varslinger skal gjøres ut i fra dette.

Resultat 2008–2009

Bølgevarsel for Stad, Trondheimsleia, Sletta, Boknafjorden, Nyhavna/Hustadvika, Vestfjorden og Breisundet er tilgjengelig på Kystverkets internett-sider. Bølgevarslingstjenesten utføres i nært samarbeid med Meteorologisk Institutt som kvalitets-sikrer varslingene to ganger i døgnet.

Det er ikke registrert hendelser/nestenulykker der Kystverket har bølge- og strømvarsling.

Resultatindikatorer 2009–2010

- Bølgevarsel for utvalgte strekninger skal være lett tilgjengelig for brukerne.
- Økt tilgjengeligheit til bølgevarsling for fritidsbåter.

Meldingssystem

Mål og prioriteringer

- Tilby et elektronisk rapporterings- og meldingssystem for skip i samsvar med nasjonale og internasjonale forskrifter.
- Videreutvikle norsk SafeSeaNet til ett felles system som de sjøfarende kan benytte mot det offentlige Norge og alle fartøy som har meldepikt skal benytte Safe-SeaNet.
- Øke brukervennligheten til meldingssystem – automatisk informasjonsutveksling mellom SafeSeaNet og systemene til informasjonsbrukerne.

Resultat 2008–2009

Kystverket har ansvaret for tjenester om meldinger fra og om skipstrafikken. Kystverket har ansvaret for den norske SafeSeaNet-løsninga. Meldingene i den norske løsninga har opplysninger om anløp, farlig og/eller forurensende last, så vel som informasjon relatert til terrorberedskap. Den norske løsninga sender automatisk meldinger direkte til den sentrale løsninga i EU som er operert av EMSA.

Kystverket har i perioden arbeidet videre for å nå målet om å etablere en tjeneste som gjør det mulig for skip å rapportere til norske myndigheter gjennom ett felles system. Det er satt i gang prøvedrift i samarbeid med Tolldirektoratet og det er etablert samarbeidsavtaler med Politidirektoratet og Norsk Havneforening som en del av dette.

Resultatindikatorer for 2009–2010

- Antall brudd på meldingsforskriftene.
- SafeSeaNet oppetid.
- Antall mottatte meldinger.

Los

Mål og prioriteringer

- Det skal ikke oppstå ulykker med fartøy som har los om bord.
- Det skal ikke oppstå ulykker med fartøy som seiler på farleibevis.
- Rekruttering av loslæringer skal være av et slik antall og av en slik kvalitet at en kan opprettholde et loskorps som kan ivareta sikkerheten langs kysten på dagens nivå.
- All losbestilling skal skje elektronisk.

Lostjenesten finansieres av gebyr betalt av brukerne. I tillegg til statslosene omfatter tjenesten losfartøy, losformidling og administrasjon. Tjenesten skal bedre sikkerheten til sjøs, bidra til god framkommeligheit og beskytte det marine miljøet. Kystverket vil i 2010 prioritere innføring av tiltak for å effektivisere lostjenesten.

Lostjenesten ble fra 1. mai i 2009 underlagt et kvalitetsstyringssystem. Hovedformålet med et slik system er å kunne styre hele tjenesten på en bedre måte slik at den drives og utøves etter klare og kvalitetssikrede prosedyrer og instruksjoner gjeldende for hele landet. Dette for å sikre at de styrende dokumenter som gjelder for tjenesten blir fulgt, samt å kunne avdekke avvik og gjøre korriierende tiltak på en bedre og mer målrettet måte.

Resultat 2008–2009

I 2008 ble det utført 47 894 losoppdrag. Det er en nedgang på 2,7 pst. fra 2007, som fortsatt står som et rekordår for antall utførte losoppdrag. Finanskrisen har siden 2008 utviklet seg til å få realøkonomiske virkninger. Særlig gjelder dette internasjonalt. Dette har blant annet resultert i en nedgang i internasjonal skipsfart, og dermed også en nedgang i etterspørselen etter lostjenester. Per 31. juli 2009 er det en nedgang i antall losoppdrag på 16,2 pst. sammenlignet med samme periode i fjor. Videre har Kystverket foretatt en gjennomgang av særavtaler som gjelder for ansatte innen lostjenesten, for å få avtalene mer i samsvar med gjeldende rammer i Hovedtariffavtalen i staten. Dette har også hatt betydning for kostnadssiden i 2009. Drift av lostjenesten hadde i 2008 et underskudd på 12,6 mill. kroner mot et overskudd på 28,7 mill. kroner i 2007. Foreliggende prognose for 2009 tilsier at det kan gå mot et underskudd for lostjenesten på opp mot 30 mill. kroner. Dette tilsvarer ca. 5,5 pst. av samlet kostnadsnivå for lostjenesten. Det er vanskelig å gi mer nøyaktige prognoser, da aktiviteten i skipsfartsnæringa, og dermed lostjenesten, kan variere betydelig gjennom året. Underskuddet i 2009 vil bli dekket inn over senere budsjettår. Det arbeides for å finne mulige kostnadsbesparende tiltak innen lostjenesten.

Kystverket har i 2008 fått levert to nye losbåter, mens en losbåt ble levert sommeren 2009. De 18 hovedfartøyene var i gjennomsnitt 12,4 år gamle ved utgangen av 2008. Levetiden for hovedfartøy er satt til 15 år. I tillegg hadde Kystverket ni reservefartøy i drift med langt høyere alder. Gjennomsnittlig alder for totalt 27 losfartøy i drift er 16,9 år. Til sammenligning er gjennomsnittlig levetid for en slik flåte beregnet til 16,7 år. For å redusere den gjennomsnittlige alderen på flåten videreføres det relativt tette innkjøpsprogrammet.

Det ble i 2008 registrert 16 ulykker med fartøy som hadde los om bord, mot 14 i 2007. Ved slike ulykker gjennomføres det undersøkelser i samarbeid med Sjøfartsdirektoratet for å finne årsaken til hendelsen. Tallet på ulykker med fartøy som seiler med farleibevis var tre. Det har ikke vært ulykker med fartøy som har seilt på dispensasjon fra plikten til å ha los om bord.

På bakgrunn av rapporterte brudd på losplikten og/eller farleibevisforskriftene, ble ett farleibevis inndratt mens fire saker er politianmeldt. Tallet på brudd har vært lavt de siste åra.

I juni 2008 tok lostjenesten i bruk et nyutviklet system for losformidling. Systemet videreutvikles i 2009 og Kystverket forventer at systemet skal bidra til å effektivisere tjenesten.

Lospliktreglene og farleibevisordninga er under revidering. Forslaget til nye regler sendes på høring i løpet av 2009. I hovedsak foreslås det at den generelle lospliktsgrensen blir endret fra 500 BT til 70 meter. Videre foreslås det at det i enkelte bestemte farvann som anses som særs krevende, fortsatt skal være losplikt for alle fartøy over 50 meter. Det foreslås losplikt for alle fartøy over 50 meter som fører særlig farlig og/eller forurensende last. Det foreslås at de nye lospliktreglene skal gjelde for alle typer fartøy og ikke skille på fartøy som går i utenriks og innenriks fart.

Losplikten kan overholdes ved at et fartøy tar los om bord, eller at kapteinen om bord innehar et gyldig farleibevis. Den nye ordninga med farleibevis vil medføre at vilkårene for å få et farledsbevis skal vris fra vektlegging av formelle krav til fartstid og seiling på norskekysten. Det vil være en faktisk prøving både teoretisk og praktisk av navigatørens reelle kompetanse. Dette vil føre til at en navigatør kan få sitt farleibevis mye raskere, men det vil stilles større krav til å bevise at vedkommende faktisk er i stand til å seile på norskekysten uten losbistand.

Losgebyrene foreslås også revidert slik at fartøy som tar los bærer en større del av lostjenestens kostnader enn i dag.

Resultatindikatorer 2008–2009:

Måling av losaktiviteten gjennom:

- Antall ulykker med fartøy med los om bord.
- Antall ulykker med fartøy som seiler med farleibevis.

Sjøtrafikksentraler (VTS)

Mål og prioriteringer

- Fremme sikkerhet og effektivitet i farleier og havner og beskytte det marine miljøet gjennom å tilby kvalitetsmessig gode og behovsmessig tilpasset VTS- og beredskapstjenester.
- Overvåke skipstrafikken i norske hav- og kystområder med spesiell vekt på:
 - fartøy som fører farlig eller forurensende last
 - kontroll av fastsatte reguleringer etablert i områder med særlig høy risiko
- Inngå i Kystverkets beredskapsorganisasjon og bidra til å redusere omfanget og konsekvenser av hendelser/ulykker.
- Ingen uhell eller ulykker skal kunne føres tilbake til feil eller svikt ved sjøtrafikksentralene.

Sjøtrafikksentralene utfører trafikkovervåking og kontroll av skipstrafikken. Tjenesten skal samvirke

med fartøy og respondere på trafikksituasjoner som kan utvikle seg til uønskede hendelser.

Sjøtrafikk-tjenesten bygger på informasjon fra radar, AIS-nettet, LRIT, fartøysrapporterings-systemet SafeSeaNet, VHF-kommunikasjon, kamera og meteorologiske stasjoner. I samsvar med internasjonale tilrådinger deles tjenesten inn i kategoriene

- informasjonstjenester
- navigasjonsveiledning
- trafikkregulering

Kystverket driver fem sjøtrafikksentraler. For sjøtrafikksentralene i Horten, Brevik, Kvitsøy og Fedje er kravet at driften skal være selvfinansierende. Driften av Vardø VTS dekkes over statsbudsjettet fordi den i hovedsak overvåker passerende trafikk utenfor norsk territorialfarvann, hvor det ikke er adgang til å pålegge skipsfarten gebyr. Kostnadene skal holdes så lave om mulig, samtidig som kravet til sikker seilas og et forsvarlig nivå på tjenestene ved sjøtrafikksentralene skal ivaretas. Utstyret på Fedje sjøtrafikksentral var gammelt og slitt og lite tidsmessig ut fra dagens behov. I tiltakspakken for arbeid som ble lagt fram i januar 2009 ble det derfor bevilget 40 mill. kroner til fornyelse av utstyret ved sentralen. Det er et stort behov for ny- og reinvestering i teknisk utstyr også ved de øvrige sjøtrafikksentralene. For å opprettholde den gode overvåkinga av trafikken langs kysten er det i NTP 2010-2019 foreslått økning i bevilgninga til investeringer i nytt utstyr ved sjøtrafikksentralene med om lag 25 mill. kroner årlig.

Farleiene inn og ut av Bergen er noen av Norges mest trafikkerte farvannsområder, med stort innslag av fartøyer med farlig og forurensende last i tillegg til stor passasjer- og cruisetrafikk. På bakgrunn av dette vil Kystverket, som ledd i en helhetlig vurdering knyttet til skipstrafikken inn og ut av Bergen og i farvannet omkring, utrede utvidelse av ansvarsområdet til Fedje trafikkentral.

Regjeringa foreslår i budsjettet for 2010 å styrke den statlige bevilgninga til fornying av utstyr ved sjøtrafikksentralene med 25 mill. kroner.

Resultat 2008–2009

Vardø sjøtrafikksentral ble satt i ordinær drift 1. januar 2007. Evaluering av system og operative oppgaver det første året viste et behov for justeringer og datakoordinering for å oppnå en optimal utnyttelse av sjøtrafikksentralen. Erfaringene vil benyttes i forbindelse med framtidig fornying av sjøtrafikksentralene.

I 2007 besluttet IMO å etablere fem nye internasjonale ansvarsområder for koordinering og utsending av navigasjonsvarsel (NAVAREA) i nord-

områdene. Norge, ved Fiskeri- og kystdepartementet og Kystverket, er tildelt oppgaven å være område-koordinator for det nye NAVAREA XIX. Oppgaven vil bli ivaretatt ved sjøtrafikksentralen i Vardø, som er samlokalisert med Vardø kystradio. Kystverket har sammen med Telenor Maritim Radio startet arbeidet med å ta på seg oppgaven som NAVAREA-koordinator med prøvedrift fra 2010. Russland og Canada er også involvert i dette arbeidet.

Driften av de selvfinansierende sjøtrafikksentralene hadde et overskudd på 0,4 mill. kroner i 2008, mot et overskudd på 4,6 mill. kroner i 2007. Tjenesten har et akkumulert underskudd fra tidligere år, som med overskuddet fra 2008 er redusert til 0,474 mill. kroner. Arbeidet med å bringe tjenesten i økonomisk balanse fortsetter i 2009.

De fire sjøtrafikksentralene i Sør-Norge har i 2008 gitt 251 138 seilingsklareringer og foretatt 4 885 aktive handlinger for å avklare trafikksituasjoner. Dette utgjør 3,4 aksjoner per sjøtrafikksentral per døgn. Det var i 2008 registrert fem ulykker og 68 uønskede hendelser med skip i VTS-områdene. Ingen av ulykkene skyldes svikt i VTS-tjenesten eller manglende håndhevelse av regelverket. Det er i tillegg rapportert ti brudd på gjeldende seilingsregler i 2008.

Det ble i tiltakspakken for arbeid i 2009 bevilget 40 mill. kroner til utskifting av utstyr ved Fedje trafikkentral.

Resultatindikatorer 2009–2010

- Antall inngrep fra sjøtrafikksentralene for å avklare trafikksituasjoner eller korrigere kurs og/eller hastighet på fartøy.
- Antall skipsulykker i VTS-området.
- Antall skipsulykker i VTS-området som skyldes enten svikt i VTS-tjenesten, eller manglende håndhevelse av regelverket.
- Antall rapporterte avvik/brudd på gjeldende seilingsregler og lospliktbestemmelser.
- Antall døgn VTS-området er overvåket.

Internasjonalt arbeid

Mål og prioriteringer

Kystverket skal i samarbeid med Fiskeri- og kystdepartementet være en pådriver i utviklinga av internasjonalt regelverk, standarder og tekniske løsninger som bidrar til å øke sjøsikkerheten i norske farvann, med spesiell vekt på:

- Regulering av skipstrafikken i utsatte områder utenfor territorialfarvannet.
- Satellittbaserte navigasjonssystemer.
- Nordområdene.

- Overvåknings- og informasjonssystem.
- Maritim infrastruktur.

Resultat 2008–2009

Kystverket har hatt stor internasjonal aktivitet i 2008-2009. Sammen med Fiskeri- og kystdepartementet har Kystverket bidratt i relevante internasjonale fora hvor saker av betydning for våre ansvarsområder blir behandlet.

FNs sjøsikkerhetsorgan IMO har hatt flere store saker av betydning for sjøtransporten og Norge som kyststat på agendaen de senere år, og som vil fortsette i åra framover. Av spesiell betydning kan nevnes utviklinga av et system for langt-rekkende identifikasjon og sporing av skip (Long Range Identification and Tracking, LRIT). Fiskeri- og kystdepartementet og Kystverket har deltatt aktivt i utviklinga av både de strategiske og tekniske sidene ved konseptet i IMO. Kystverket har ansvaret for den nasjonale implementeringa av LRIT-systemet. EUs sjøsikkerhetsorgan EMSA koordinerer den europeiske implementeringa av systemet, og Kystverket har deltatt aktivt også i EMSAs arbeid med de tekniske løsningene for Europa. Det europeiske LRIT-datasenteret har vært i full drift siden juni 2009.

Relatert til LRIT er også utviklinga av e-navigasjon konseptet i IMO. Kystverket har siden sommeren 2009 ledet ei arbeidsgruppe i IMO som arbeider med utviklinga av konseptet, og som også koordinerer arbeid i IMOs underkomiteer i saken.

Sammen med Fiskeri- og kystdepartementet har Kystverket deltatt i å utvikle regelverk i IMO av betydning for nordområdene. Her kan spesielt nevnes et nytt kapittel i MARPOL Annex som gir standarder for omlasting av olje mellom skip ble (vedtatt sommeren 2009), arbeid med utvikling av krav til kompetanse på is-navigasjon, revisjon av IMOs Manual on Oil Pollution Section 1: Prevention, og revisjon av eksisterende Polarkode. Norge har også vært pådriver for å få startet arbeid med å utvide Polarkoden ytterligere og gjøre den bindende. IMO starter arbeidet med utvikling av en bindende polarkode i 2010.

I EMSA deltar også Kystverket i videreutviklinga av meldingssystemet SafeSeaNet og utviklinga av en masterplan for AIS. Gjennom IALAs losforum PAF arbeider Kystverket med å utvikle standarder for internasjonal harmonisering av lostjenesten. Kystverket bidrar ellers i løpende arbeid med å utvikle internasjonale standarder for maritime tjenester og infrastruktur gjennom IALA, PIANC og BPAC.

Resultatindikatorer 2009–2010

- Forberede og fremme forslag til nye seilingsleier i IMO.
- Bidra til utvikling av LRIT i IMO og EU.
- Bidra til utvikling av e-navigasjon-konseptet i IMO og IALA.
- Bidra til utvikling av SafeSeaNet-systemet og Single Window-konseptet i EU og IMO.
- Bidra til utvikling av regelverk og standarder som fører til økt sjøsikkerhet for nordområdene gjennom IMO, IALA og andre relevante samarbeidsfora.
- Bidra til IMOs arbeid med samordning av operative og tekniske metoder og prosedyrer knyttet til maritime tjenester.
- Arbeide for videreutvikling av internasjonale standarder for lostjenesten og samordning med naboland gjennom BPAC, IMO og IALA.
- Ivareta internasjonale avtaleforpliktelser relatert til ansvar som koordinator for NAVAREA XIX (IMO – COMSAR, IHO – CPRNW).
- Bidra i IALAs arbeid med å utvikle nye standarder og anbefalinger innen maritim infrastruktur, trafikkovervåkning, navigasjonssystemer, los og kulturminneforvaltning.
- Bidra i PIANCs arbeid med retningslinjer og anbefalinger for havn og maritim infrastruktur.
- Bidra i EUs arbeid med vannrammedirektivet.

Beredskap mot akutt forurensning

Mål og prioriteringer

- Akseptabel nasjonal beredskap mot akutt forurensning i forhold til risiko for miljøskade som følge av slik forurensning.
- Velfungerende beredskapsorganisasjon med nødvendig utstyr og kompetanse i alle ledd, for å redusere akutt forurensning på sjø og land og ivareta statens aksjonsansvar.
- Kompetent tilsynsmyndighet for å redusere miljørisiko som følge av akutt forurensning fra kilder på sjø og land.
- Utvikle og bruke av nasjonale og internasjonale avtaler om gjensidig bistand og samarbeid ved akutt forurensning.
- Bedre utnyttelsen og samordninga av private, kommunale og statlige ressurser innen den nasjonale beredskapen mot akutt forurensning.
- Realisere mulige koordineringsgevinster med tanke på lokalisering av depot.
- Ha tilpasset overvåkingskapasitet med fly og satellitt i hele ansvarsområdet. Ny tjeneste om flyovervåkning skal være etablert fra 2010.
- Drive en statlig slepeberedskap i nordområdene, opprette en statlig slepebåtbereidskap på

Sørlandet og ha oversikt over sleperressurser langs hele kysten.

- Oversikt over nødhavner langs hele norskekysten.
- Gjennomføre tiltak mot miljørisiko fra U-864.
- Gjennomføre tiltak for prioriterte skipsvrak.

Kystverket har ansvaret for drift og utvikling av den statlige beredskapen mot akutt forurensning, og fører tilsyn med tiltak og aksjoner i regi av private virksomheter og kommuner når akutt forurensning har skjedd. Det omfatter følgende:

- Ha en vakt- og beredskapsorganisasjon som utnytter Kystverkets samlede kapasitet og kompetanse, og som samarbeider med eksterne aktører i beredskapen mot sjøulykker og akutt forurensning.
- Fra 2010 bygge opp en kjemikalieberedskap for å imøtekomme krav som følge av norsk ratifisering av OPRC HNS-konvensjonen under IMO.
- Gjennomføre opplæringstiltak og realistiske øvelser for å være best mulig rustet til å håndtere aksjoner, og samordne alle kurs og opplæringstiltak fra statlige, kommunale og private aktører for å sikre kvalitet og sammenheng.
- Ha tilgjengelig egnet utstyr med en geografisk formålstjenlig spredning for å sikre kort responstid og redusere skadevirkninger ved akutt forurensning.
- Ha miljøfaglig kompetanse.

Det skal arbeides videre med oppfølging av St.meld. nr. 14 (2004–2005) *På den sikre siden – sjøsikkerhet og oljevernberedskap*, St.meld. nr. 8 (2005–2006) *Helhetlig forvaltning av det marine miljø i Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten* og St. meld. nr. 37 (2008-2009) *Helhetlig forvaltning av det marine miljø i Norskehavet*. Innsatsen blir konsentrert om følgende hovedområder:

- Anskaffe utstyr for håndtering av akutt forurensning.
- Følge opp rapporten om status for tidligere undersøkte vrak langs norskekysten.
- Følge opp tiltak i forbindelse med vrakene av den tyske ubåten U-864 og krysseren "Murmansk".
- Videreføre og utvikle den operative beredskapen ved å øke innsatsen på kompetanseheving i egen og samarbeidende beredskapsorganisasjoner.

Budsjettet for beredskap mot akutt forurensning ble styrket betydelig i perioden 2006-2009, og bevilgninga i 2009 ligger 122 mill. kroner høyere enn i 2005. Bevilgningsnivået fra 2009 foreslås videreført

i 2010. Regjeringa vil med dette fullt ut følge opp Kystverkets anbefalte utskiftingsplan for perioden 2006-2010.

I tillegg foreslår regjeringa i budsjettet for 2010 å bevilge 5 mill. kroner til et kompetansesenter for sjøsikkerhet, oljevernberedskap og overvåking i tilknytning til trafikksentralen i Vardø.

Resultat 2008–2009

I 2008 mottok beredskapstelefonen til Kystverket 1 304 meldinger. Av disse var det 437 hendelser som medførte akutte utslipp. Det er omtrent det samme som i 2007. Det ble til sammen sluppet ut om lag 1 600 kbm forurensende stoffer.

Det er i perioden gjennomført følgende tiltak for å videreutvikle den statlige beredskapen med hensyn på miljørisiko:

- Startet oppfølgingsarbeidet med statusrapporten for oljevernutstyr.
- Reetablert statlig oljeverndepot på Fedje.
- Kystvaktfartøyene; KV Svalbard, KV Barentshav og KV Bergen blir i løpet av 2009 utrustet med oljevernutstyr.
- Det er utført en vurdering av nødhavner langs kysten av Rogaland, Hordaland og Sogn og Fjordane ut fra miljø og nautiske hensyn. Arbeidet blir videreført for resten av norskekysten i 2009. Det er utarbeidet en rettleiding for å velge ut nødhavner basert blant annet på miljørisiko og nautiske vurderinger.

Kystverkets reviderte beredskapsplanverk legger opp til at ressursene til sjøtrafikksentralene og los-tjenesten skal brukes mer aktivt i oljevernberedskapen.

Kurs- og øvingsaktivitetene ble gjennomført som planlagt i 2008. Det er gjennomført rundt 50 kurs- og øvingsaktiviteter på nasjonalt og internasjonalt plan, hvorav to var større samordningsøvelser med andre beredskapsparter. Det er gjennomført en nordisk regionøvelse med samarbeidspartner under København-avtalen, og en øvelse ble planlagt med Russland under JPG-avtalen, men oljeverndelen ble ikke gjennomført. Det er lagt opp til en vesentlig økning i kurs- og øvingsaktiviteten for 2009 hvor det, blant annet, er gjennomført en stor øvelse i Vestfjord-bassenget der 3 IUA'er, depotstyrker, Kystvakta, egne fartøyer og andre deltok. Dette gjøres for å øke satsinga i nordområdene. Det gjennomføres også et tredagers kurs for alle depotmannskaper i løpet av 2009 i Horten.

Kystverket samarbeider nært med Forsvaret for å kunne reagere raskt når akutt forurensning truer eller har inntruffet. Kystvakta er inne i et større fornyingsprogram for sine fartøyer og Kyst-

verket finansierer oljevernustyr til de nye kystvaktfartøyene både i indre og ytre Kystvakt. I løpet av 2010 vil antall kystvaktfartøy med oljevernustyr om bord ha økt fra ni til elleve. I tillegg kommer oljevernustyr for håndtering av akutt forurensning og nødlossepakker plassert på depot.

I Kystverkets rapport om vrak og tilstand som ble overlevert Fiskeri- og kystdepartementet i september 2006 er det foreslått tiltak for fem vrak. Av disse er det sluttført tiltak knyttet til "Nordvard" i Mossesundet og "Welheim" ved Florø.

"Norvard" ble i 2008 tømt for 483 000 liter diesel og "Welheim" for 137 000 liter. Miljørisikoen for begge fartøyene er redusert betydelig, og vrakene er nedgradert i skipsvrakdatabasen.

Under andre verdenskrig ble en tysk ubåt, U-864, senket utenfor Fedje i Hordaland. Ubåten var lastet med bl.a. kvikksølv da den ble torpedert. Det representerer en betydelig fare for miljøet fordi kvikksølv blir akkumulert i næringskjeden. I 2006 ble det gjennomført en kartlegging av havbunnen og av vrakrester. Et hevings- og et tildekkingsalternativ ble utredet som mulige tiltak for å redusere forurensningsfaren. Kystverket anbefalte tildekkingsalternativet ut fra en samlet vurdering av alternativene og risikoen ved disse. I den påfølgende håndteringen av saken har Fiskeri- og kystdepartementet bedt om at hevingsalternativet skal utredes nærmere før det blir tatt endelig stilling til valg av tiltak. Utredning av flere hevingsalternativ ble gjennomført i 2007 og 2008 og Kystverket overleverte ny anbefaling i november 2008. Etter at regjeringa gikk inn for heving av vraket, har Kystverket arbeidet videre med sentral styringsdokumentasjon for prosjektet og videre detaljert planlegging.

Arbeidet med informasjon om vrakene i Skagerrak og varslingsprosedyre for fiskere i tråd med ny rettledning i regi av OSPAR (Oslo-Paris-konvensjonen) ble sluttført i 2007. Kystverket har nå utarbeidet og distribuert en veiledning til norske fiskere ved funn av kjemiske stridsmidler i disse områdene. Brosjyren inneholder veiledning om varsling, strakstiltak og hvilket utstyr som bør finnes om bord. I tillegg er det utarbeidet en tiltaksliste som fiskerne kan bruke om bord.

Det er på grunnlag av etablerte rutiner gjennomført erfaringsutveksling med russiske samarbeidspartnere i Murmansk. Det er iverksatt tiltak for å styrke den forebyggende og skadereduserende beredskapen i nordområdene. Det er bl.a.

gjennomført oljevernkurs i Murmansk. Norsk industri og SINTEF har tatt initiativ til å etablere et laboratorium i Murmansk for å forbedre kunnskapen om russiske råoljer.

I 2007 ble det gjennomført en omfattende oljevernaksjon etter "Server"s forlis ved Fedje 12. januar 2007. Strandsaneringsaksjonen ble avsluttet i midten av juni. Kystverket fikk en tilleggsbevilgning på 225,5 mill. kroner til å dekke kostnadene i forbindelse med aksjonen. Det vil bli krevd regress for statens kostnader ved oljevernaksjonen i samsvar med gjeldende regelverk. Det er fortsatt usikkert hva den samlede kostnaden blir da ikke alle krav fra eksterne aktører er ferdige, men tilleggsbevilgninga vil trolig være tilstrekkelig. Miljøundersøkelser som Kystverket har fått gjennomført under og etter "Server"s forlis viser moderate konsekvenser for naturmiljøet. Aksjonen er grundig evaluert intern og med ekstern hjelp. En rekke forbedringspunkter er identifisert og det arbeides fortløpende med å bedre de forhold som er omtalt i evalueringene.

Resultatindikatorer 2009–2010

- Antall påbegynte og gjennomførte aksjoner mot akutt forurensning.
- Antall avsluttede aksjoner mot akutt forurensning.
- Antall gjennomførte kurs og øvelser for å videreutvikle kompetansen i den operative beredskapen.
- Antall meldinger til beredskapsvakta.

Kystverket rederi

Kystverket rederi disponerer fartøy som er særlig tilpasset arbeid med navigasjonsinnretninger, annet lettere byggearbeid i sjø og aksjoner ved akutt forurensning av olje. Fartøyene har en høy gjennomsnittsalder og krever derfor mye vedlikehold og er heller ikke så miljøvennlige i drift som ønskelig. Kystverket har utarbeidet en fornyelsesplan for rederiflåten som er oversendt Fiskeri- og kystdepartementet. Som en start på oppfølginga av flåtefornyelsesplanen, har departementet gitt Kystverket adgang til å bygge et nytt hjelpefartøy innenfor gjeldende budsjettamme. Hjelpefartøyet vil bli levert på slutten av 2009. I tillegg fremmes det forslag om 45 mill. kroner i 2010 til bygging av et nytt hovedfartøy.

Tabell 6.11 Sammenligning av planramma i Nasjonal transportplan 2010–2019 (NTP) og forslag til budsjett 2010 (alle tall i mill. 2010-kroner)

	Kystverkets handlingspro- gram 2010- 2019 ¹	Saldert budsjett 2009	Budsjett- forslag 2010
<i>Maritim infrastruktur</i>			
Fiskerihavner og farleier	415,9	359,5	409,5
Tilskudd fiskerihavner	48,5	31,8	31,8
Navigasjonsinstallasjoner ²	304,3	291,1	301,0
Navigasjons- og meldingssystemer	8,2	4,8	4,8
Fartøy	55,5	0	45,0
VTS (trafikksentraler) ³	46,5	20,3	45,3
<i>Transportplanlegging, kystforvaltning og administrasjon</i>	151,9	123,5	136,0
<i>Sum</i>	1 030,8	830,8	973,4
Brukerfinansiert	0,0	114,0	90,3
Statlig finansiert	1 030,8	716,9	883,1

¹ Gjelder for første periode i NTP (2010-2013).

² Viser samlet bevilgning til navigasjonsinstallasjoner. I 2009 dekket brukerne 34 pst. av de samlede kostnadene. Brukerfinansieringa foreslås redusert til 30 pst. i 2010.

³ Viser kun statlige utgifter til drift av trafikksentralen i Vardø og statlige investeringer ved sentralene. Driften av de øvrige fire sentralene finansieres av brukerne.

Tabell 6.12 Bevilgninger på Kystverkets poster fordelt på virksomhetsområde (alle tall i 1000 2010-kroner)

Virksomhetsområde/poster ¹	Post 01	Post 21	Post 30	Post 45	Post 60	Sum
<i>Maritim infrastruktur</i>						
Fiskerihavner og farleier			409 487		31 800	441 287
Navigasjonsinstallasjoner	242 266		49 363	9 391		301 019
Navigasjon og meldingstjenester	2 150			2 650		4 800
Fartøy				45 000		45 000
<i>Maritime tjenester</i>						
Los	482 988			17 695		500 683
Trafikkovervåking	76 661			26 376		103 038
Kystforvaltning og transportplanlegging	127 347			8 658		136 005
Beredskap mot akutt forurensning	424 888	740 700		8 910		1 174 498
Sum	1 356 300	740 700	458 850	118 680	31 800	2 706 329

¹ Det vil kunne bli foretatt noen mindre justeringer av fordelinga mellom de ikke gebyrfinansierte virksomhetsområdene. Fordelunga mellom poster vil ligge fast, med unntak for fordelingen mellom post 01 og 45 hvor det er knyttet stikkordet "kan nyttes under post 01/45 til hhv. postene 01 og 45.

NSSR – Redningsselskapet (jf. post 70)

Redningsselskapet er en landsdekkende, frivillig, humanitær organisasjon. De primære formålene er å redde liv og berge verdier på sjøen, verne kyst-

miljøet, drive ulykkesforebyggende arbeid samt å opprettholde og utføre søks-, rednings- og hjelpe-tjeneste langs den norske kyst og tilstøtende hav-områder.

Resultater 2008-2009

Redningsselskapet reddet 26 personer drukning i 2008 og berget 84 fartøyer fra forlis. 15 av disse var fiskefartøyer. De siste ti åra har selskapets skøyter reddet i snitt rundt 40 mennesker fra drukning hvert år, og hatt en vekst i antall assistanser til båter i nød på nesten 50 pst.

Redningsselskapet har 24 redningsskøyter bemannet med faste mannskaper i døgkontinuerlig beredskap og 16 skøyter som bemannes av frivillige. Redningsskøytene er spesialkonstruert for å beherske krevende redningsaksjoner under alle værforhold, holde høy hastighet og ha slepekapasitet.

Skøytene er strategisk stasjonert langs kysten og på Mjøsa og Femunden, med kapasiteter som er tilpasset de lokale forholdene. Stasjoneringa er basert på omfattende høringer hos redningsmyndigheter og brukerorganisasjoner.

Redningsselskapet er en sentral aktør innen sjøsikkerhetsarbeid i Norge og har i løpet av 2008 økt sitt engasjement. Målgruppene strekker seg fra de aller yngste til voksne som har sjøen som arbeidsplass eller bruker den som rekreasjonsområde. Formålet er å spre kunnskap om sjøsikkerhet og båtbruk, samt kjennskap til utstyr for å avverge ulykker, og fremme god adferd og trygg ferdsel.

I 2008 formidlet Redningsselskapet sjøvett til rundt 25 000 barn og unge.

Eliasklubben er Redningsselskapets barneklubb for de aller yngste.

For barn og unge i alderen 9-12 år har Redningsselskapet sommerskoler, der deltakerne opplever og lærer seg å mestre sjø- og båtlivet og lærer sjøvett i tillegg. Selskapet arrangerer også sommerleire for ungdom i alderen 13-16 år i 2008, med innlagt båtførerprøve.

Stormvik er Redningsselskapets nettbaserte undervisningsopplegg for femte til syvende klasse-trinn om sjøvett, svømming, miljø og kystkultur. Selskapet tilbyr skolene dette kostnadsfritt. Over 600 skoler er nå registrert som Stormvik-brukere.

Redningsselskapet legger stor vekt på å tilby kurs og opplæring av høy faglig og pedagogisk kvalitet. Det satses spesielt på båtføreropplæring av ungdom og kvinner, og selskapet har utviklet kursinnhold og -former som er tilpasset disse målgruppene. Redningsselskapet tilbyr også båtføreropplæring på nett.

Sjøredningsskolen i Stavern ble åpnet i 2008. Dette er Redningsselskapets eget kurs- og opplærings-senter, med verdens første hurtigbåtsimulator som er sertifisert av Veritas. Her blir selskapets faste og frivillige mannskaper utdannet til maritime redningsmenn gjennom trening og øvelser knyttet til sikkerhet, førstehjelp og redning. I 2008 utdannet skolen også mannskaper til sjøredningstjenesten i Algerie.

Sjøredningsskolen kan gi opplæring i navigasjon og sjøsikkerhet til fritidsbåtflåten.

I skolens råd sitter representanter for hovedredningssentralene, Sjøfartsdirektoratet, Kystverket og Norges Rederiforbund.

Samarbeid med andre aktører

I tillegg til Redningsselskapet er Forsvarets 330-skvadron, Kystvakta og Kystverket med sine losbåter i kontinuerlig beredskap for innsatsen til sjøs. Hovedredningssentralene koordinerer redningsoperasjoner. Redningsselskapet har lang erfaring i samarbeidet og samvirket med disse aktørene og deltar i felles øvelser med dem.

Tabell 6.13 Utdrag fra Redningsselskapets aktivitetsstatistikk

	2005	2006	2007	2008	Per 31.08.2009
Reddede personer	32	43	46	26	12
Bergede fartøy	101	136	144	84	60
Assisterte personer	11 524	15 691	15 971	11 814	9 479
Assisterte fartøy	5 864	5 595	6 275	6 459	4 405
Dykkeroppdrag	1 472	1 377	1 400	1 350	987
Slep	1 877	2 026	2 373	2 403	1 838
Søk	102	110	124	122	127
Losskyss	2 166	1 753	1 941	2 028	1 018

Trender i statistikken

Over de siste ti åra er det registrert en nedgang i antall personer som Redningsselskapet har reddet fra drukningsdøden, mens antall assistanser til fartøy er økende.

En mulig årsaksforklaring er at Redningsselskapet i løpet av samme periode har byttet ut sine store, saktegående redningsskøyter med mindre og langt raskere skøyter. Dermed kan redningsskøyta nå være på plass i en tidligere fase av en truende situasjon og forhindre at den utvikler seg til mulig havari og personskader.

For 2009 mottok Redningsselskapet et statlig tilskudd på 41 mill. kroner. Gjennom rammetilskuddet vil staten bistå i å opprettholde selskapets innsats innen den aksjonsrettede redningstjenesten og det ulykkesforebyggende arbeidet innen kystforvaltning. Tilskuddet skal dekke en andel av selskapets driftsutgifter forbundet med søk- og redningsberedskapen. I tillegg til dette mottok Redningsselskapet om lag 132 mill. kroner av Kirke- og kulturdepartementets budsjett som kompensasjon for bortfall av inntekter fra den tidligere spilleautomatvirksomheten i selskapet i henhold til en framforhandlet avtale. Fra 2010 vil "Forskrift om tilskudd til samfunnsnyttige og humanitære organisasjoner fra spilleoverskuddet til Norsk Tipping" av 12. juni 2009 gi et samlet tilskudd på 18 pst. av det årlige overskuddet fra spillevirksomheten i Norsk Tipping. Redningsselskapet omfattes av forskriften. Tilskuddet beregnes på bakgrunn av den enkelte organisasjons andel av det samlede overskuddet fra gevinstantomater i 2001. Disse gevinstene har bl.a. medført at flere organisasjoner har bygget opp betydelige finansformuer, herunder Redningsselskapet. I henhold til nevnte forskrift vil Redningsselskapet i 2010 motta 21,5 pst. av avsatt beløp fra overskuddet til Norsk Tipping.

Budsjettforslag 2010

Post 01 Driftsutgifter, kan nyttes under post 45

Posten omfatter drift av navigasjonsinstallasjoner, losing, trafikkovervåking og kontroll, transportplanlegging, kystforvaltning, drift og utvikling av statens beredskap mot akutt forurensning og Kystverkets administrasjon.

Avsetninga til ventelønn for tidligere ansatte i Kystdirektoratet i Oslo er nedjustert med 1,4 mill. kroner i 2010. Bevilgninga på posten foreslås økt reelt med til sammen 156,6 mill. kroner, fordelt med 127 mill. kroner knyttet til slepefartøy i Nord-Norge og Sørlandet, 10 mill. kroner til økt vedlikehold av navigasjonsinstallasjoner, 14,6 mill. kroner

til økt planleggings- og analysekapasitet og 5 mill. kroner til etablering av et kompetansesenter for sjøsikkerhet, oljevernberedskap og overvåking i tilknytning til trafikksentralen i Vardø.

Det fremmes forslag om å bevilge 1 356,3 mill. kroner på posten i 2010. Det fremmes også forslag til romertallsvedtak om fullmakt til å inngå forpliktelser på inntil 45 mill. kroner utover bevilgninga på posten knyttet til inngåelse av fireårig kontrakt om døgnbemannet slepefartøy på Sørlandet.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Posten dekker utgifter til aksjoner for å bekjempe akutt forurensning og redusere faren for akutt forurensning ved fjerning av drivende gjenstander i leia som er til fare for skipsfarten. I tilfeller av akutt forurensning kan det raskt være behov for midler til aksjoner som staten setter i gang, eller for garantier for kommuner som setter i gang aksjoner med vesentlige utgifter, og som selv ikke er i stand til å dekke utgiftene før erstatningsbeløpet er innbetalt. Det fremmes derfor eget forslag til romertallsvedtak der det bes om Stortingets samtykke til at Fiskeri- og kystdepartementet kan utgiftsføre inntil 15 mill. kroner utover bevilgninga dersom det er nødvendig for å iverksette tiltak uten opphold og før Kongen har gitt sitt samtykke.

Bevilgninga på posten foreslås økt reelt med 736,5 mill. kroner i 2010, hvorav 106,5 mill. kroner skal dekke kostnader i 2010 til fjerning av vraket av krysseren "Murmansk". Dette er i tråd med bestillingsfullmakten som ble vedtatt i revidert nasjonalbudsjett for 2009, der Stortinget ga samtykke til at Fiskeri- og kystdepartementet i 2009 kunne forplikte staten innenfor en total kostnadsramme på 328 mill. kroner til håndtering av "Murmansk". Av disse midlene ble 81,5 mill. kroner bevilget i revidert nasjonalbudsjett for 2009, mens de resterende 140 mill. kroner forventes å påløpe i 2011.

Resterende økning på 630 mill. kroner skal ta høyde for foreløpig anslåtte kostnader i 2010 knyttet til håndteringa av ubåtvraket U-864 utenfor Fedje.

Det fremmes forslag om å bevilge 740,7 mill. kroner på posten i 2010.

Post 30 Nyanlegg og større vedlikehold, kan overføres

Denne posten omfatter utbygging av havner, farleier og navigasjonsinstallasjoner.

Bevilgninga på posten foreslås økt reelt med 50 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett 2009, som i sin helhet er knyttet til økte bevilgninger til havner og farleier.

Det fremmes derfor forslag om å bevilge 458,85 mill. kroner på posten i 2010. Det fremmes også forslag til romertallsvedtak hvor det bes om Stortingets samtykke til at Fiskeri- og kystdepartementet gis fullmakt til å foreta bestillinger i forbindelse med utbygging av havner og farleier på inntil 375 mill. kroner utover bevilgninga på posten i 2010.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan nyttes under post 01

Post 45 omfatter Kystverkets investeringer som overstiger 200 000 kroner.

Bevilgninga på posten foreslås økt reelt med 70 mill. kroner i 2010, fordelt med 25 mill. kroner til oppgradering av utstyr ved trafikksentralene og 45 mill. kroner til oppstart av fornyelse av Kystverkets fartøyer.

Det fremmes forslag om å bevilge 118,68 mill. kroner på posten i 2010. Det fremmes også forslag til romertallsvedtak hvor det bes om Stortingets samtykke til at Fiskeri- og kystdepartementet gis fullmakt til å foreta bestillinger på inntil 3 mill. kroner utover bevilgninga på posten i 2010.

Post 60 Tilskudd til fiskerihavneanlegg, kan overføres

Posten omfatter tilskudd til fiskerihavneanlegg, og går til delfinansiering av kommunale fiskerihavneanlegg etter søknad.

Det fremmes forslag om å bevilge 31,8 mill. kroner på posten i 2010. Det fremmes også forslag til romertallsvedtak hvor det bes om Stortingets samtykke til at Fiskeri- og kystdepartementet kan gi tilsagn på 20 mill. kroner utover bevilgninga på posten.

Post 70 Tilskudd til Redningsselskapet

Det fremmes forslag om å bevilge 42 mill. kroner i tilskudd til Redningsselskapet i 2010.

Dette tilskuddet kommer i tillegg til midler som gis over Kultur- og kirkedepartementets budsjett som kompensasjon for bortfall av inntekter fra den tidligere spilleautomatvirksomheten i selskapet.

Kap. 4062 Kystverket

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010
01	Gebyrinntekter	655 705	655 021	
02	Andre inntekter	9 786	9 160	9 453
	Sum kap. 4062	665 491	664 181	9 453

Post 01 Gebyrinntekter

Posten har omfattet losberedskapsgebyr, losgebyr, sikkerhetsgebyr og kystgebyr. Losvirksomheten er 100 pst. gebyrfinansiert, mens sikkerhetsgebyret dekker driftskostnadene for de gebyrfinansierte sjøtrafikksentralenes trafikkovervåking og kontroll.

Gebyrinntektene under Kystverket er fra 2010 gjort om til sektoravgifter under Fiskeri- og kystdepartementet, jf. omtale under kap. 5575 post 74.

Det fremmes derfor ikke forslag til bevilgning på kap. 4062 post 01 i 2010.

Post 02 Andre inntekter

Posten omfatter refusjoner og inntekter fra eksterne, samt inntekter knyttet til statens beredskap mot akutt forurensning.

Det fremmes forslag om å bevilge 9,453 mill. kroner på posten i 2010.

Kap. 1070 Samfunnet Jan Mayen

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010
01	Driftsutgifter	31 548	31 200	41 800
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	989	5 000	7 400
	Sum kap. 1070	32 536	36 200	49 200

Innledning

Fiskeri- og kystdepartementet koordinerer driften av og har budsjettansvaret for Samfunnet Jan Mayen. Fiskeri- og kystdepartementet har også ansvaret for driften av Loran-C-systemet. Samfunnet Jan Mayen omfatter all infrastruktur på øya og det personell som driver denne. Samfunnet yter i dag tjenester til Loran-C, Det norske meteorologiske institutt, Telenors kystradio og eventuelle andre som har virksomhet på øya.

Fiskeri- og kystdepartementet og Forsvarsdepartementet har inngått en avtale om drift av Samfunnet Jan Mayen. Avtalen innebærer at Fiskeri- og kystdepartementet kjøper tjenester for driften av Samfunnet Jan Mayen fra Forsvarets logistikkorganisasjon. Det norske meteorologiske institutt og Telenor Nett A/S refunderer Fiskeri- og kystdepartementet for sine deler av felleskostnadene.

Kap. 1070 omfatter driften av Samfunnet på Jan Mayen og alle driftsutgifter for navigasjonssystemer og investeringer knyttet til Loran-C systemet, som er et sivilt radionavigasjonssystem for bruk i Nordvest-Europa.

Prioriteringer

I St.prp. nr. 1 (2008-2009) for Fiskeri- og kystdepartementet ble det orientert om at regjeringa hadde besluttet å videreføre driften av de fire norske Loran-C-stasjonene Værlandet (Askvoll kommune i Sogn og Fjordane), Bø i Vesterålen (Nordland), Berlevåg (Finnmark) og Jan Mayen. Bakgrunnen for denne beslutninga er den internasjonale utviklinga omkring Loran-C. Det blir fra flere hold framholdt at det er et økende behov for en back-up til de satellittbaserte systemene. Loran oppfattes å være det eneste tilgjengelige bakkebaserte elektroniske navigasjonssystemet som dekker større regioner og som i en videreutviklet versjon, kalt eLoran, kan tjene som støttesystem til satellittbaserte navigasjonssystemer. Ved en slik utvikling vil de fire norske Loran-stasjonene være en avgjørende del av den samlede europeiske infrastrukturu-

ren for posisjonering, navigasjon og tidsreferanse. Det vises til nærmere omtale av saken under Programkategori 16.60.

En arbeidsgruppe som avleverte rapport høsten 2007 la til grunn at det vil være nok aktivitet på Jan Mayen i åra framover. Aktiviteten vil være knyttet til driften av Loran-C, meteorologiske observasjoner, ulike automatiserte tjenester som drift av en kystradiostasjon og vitenskapelige målinger. I tillegg vil det på sikt være aktuelt med aktiviteter knyttet til en økende sjøtrafikk, forsknings- og mulige petroleumsaktiviteter.

Bygningsmassen i Samfunnet Jan Mayen er av eldre dato. Statsbygg vurderte i 2002 alternativer for bygningsinvesteringer på Jan Mayen, og pekte på at rehabilitering av eksisterende bygninger er vanskelig å gjennomføre og det er en kostbar løsning. Videre er kjøretøyparken på Jan Mayen av eldre dato, og det er behov for å skifte ut tyngre kjøretøy og utstyr på øya. Det er også avdekket et behov for vedlikehold og oppjustering på Loran-C-stasjonene på fastlandet.

Resultater 2008–2009

De norske Loran-C stasjonene Bø, Jan Mayen, Værlandet og Berlevåg har i hele perioden sendt ut signaler i samsvar med de operative kravene til det tidligere nordvesteuropeiske Loran-C-systemet (Northwest European Loran-C System NELS).

Det er i revidert budsjett 2007 og i 2009-budsjettet bevilget til sammen 13 mill. kroner til utskiftning av strømaggregat på Jan Mayen. I revidert budsjett 2009 ble det bevilget 2,6 mill. kroner for å dekke økte driftsutgifter og vedlikehold.

Budsjettforslag 2010

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgninga på posten dekker kostnadene til drift av fellesfunksjonene på Jan Mayen og drift av de fire norske Loran-C-stasjonene. Bevilgninga på posten foreslås økt reelt med 10 mill. kroner i 2010

for å dekke økte driftskostnader for Samfunnet Jan Mayen og nødvendig akutt vedlikehold knyttet til samfunnet Jan Mayen og Loran-C.

Det fremmes forslag om å bevilge 41,8 mill. på posten i 2010.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold

Det fremmes forslag om å bevilge 7,4 mill. på posten i 2010 for å dekke anslåtte kostnader knyttet til utskifting av kjøle- og fryseanlegg på Jan Mayen.

Kap. 4070 Samfunnet Jan Mayen

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010
01	Inntekter fra kioskdirift	515	520	537
07	Refusjoner	2 802	3 925	4 051
	Sum kap. 4070	3 318	4 445	4 588

Post 01 Inntekter fra kioskdirift

Posten omfatter inntekter fra kioskdirift på Jan Mayen, hvor tilsvarende utgifter bevilges over kap. 1070 post 01. Det fremmes forslag om å bevilge 537 000 kroner på posten i 2010.

Post 07 Refusjoner

Posten omfatter refusjoner fra Det norske meteorologiske institutt og Telenor for deler av felleskostnadene knyttet til Samfunnet Jan Mayen. Det fremmes forslag om å bevilge 4,051 mill. på posten i 2010.

Kap. 5575 Sektoravgifter under Fiskeri- og kystdepartementet

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010
70	Kontroll- og tilsynsavgift akvakultur			17 864
71	Kontrollavgift fiskeflåten			24 077
73	Årsavgift Merkerregisteret			9 550
74	Sektoravgifter Kystverket			653 525
	Sum kap. 5575			705 016

Kapitlet er fra budsjettåret 2010 flyttet fra programkategori 16.30 Fiskeri- og havbruksforvaltning til programkategori 16.60 Kystforvaltning. For regnskapstall for 2008 og saldert budsjett 2009 vises det til programkategori 16.30, kap. 5575.

Post 70 Kontroll- og tilsynsavgift akvakultur

Det foreslås å øke avgiftsinntektene med 10 mill. kroner i 2010 for å finansiere økt tilsyn og kontroll

med havbruksnæringa. Styrkinga skal bidra til å følge opp tiltakene i regjeringas strategi for ei miljømessig, bærekraftig havbruksnæring.

Det foreslås å bevilge 17,864 mill. kroner på posten i 2010.

Post 71 Kontrollavgift fiskeflåten

Det fremmes forslag om å bevilge 24,077 mill. kroner på posten i 2010.

Post 72 Årsavgift havnesikkerhet

Havnesikkerhetsavgifta foreslås avviklet fra og med 2010. Tiltaket er ei oppfølging av Nasjonal transportplan 2010-2019. Det fremmes derfor ikke forslag om bevilgning på posten i 2010.

Post 73 Årsavgift Merkeregisteret

Det foreslås å bevilge 9,55 mill. kroner på posten i 2010.

Post 74 Sektoravgifter Kystverket

Regjeringa foreslår å gjøre om Kystverkets gebyrer til sektoravgifter fra 2010. Gebyrene har inntil

2009 vært bevilget over kap. 4062 post 01 og har omfattet losberedskapsgebyr, losgebyr, havnesikkerhetsgebyr og kystgebyr. Det vises til kap. 4062 post 01 for tall for regnskap 2008 og saldert budsjett 2009.

Fra 2010 foreslår regjeringa å fjerne havnesikkerhetsgebyret, jf. omtale under post 72 over, og redusere kystavgiftens (tidligere kystgebyrets) andel av statens utgifter fra 34 til 30 pst. Dette er et ledd i den varslede avviklinga av gebyrer i Nasjonal transportplan 2010-2019. Kystavgiften dekker en andel av statens utgifter til farleisiltak, drift og vedlikehold av fyr, merker og andre navigasjonshjelpemidler samt istjeneste.

Det foreslås å bevilge 653,525 mill. kroner på posten i 2010.

Programområde 33

Programkategori 33.40 Arbeidsliv

Utgifter under programkategori 33.40 fordelt på kapitler

					(i 1 000 kr)
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010	Pst. endr. 09/10
2540	Stønad under arbeidsledighet til fiskere og fangstmenn	22 000	30 000	30 000	0,0
	Sum kategori 33.40	22 000	30 000	30 000	0,0

Kap. 2540 Stønad under arbeidsledighet til fiskere og fangstmenn administreres for Fiskeri- og kystdepartementet av Garantikassen for fiskere.

Rett til a-trygd for fiskere gjelder i ei rekke tilfeller når fartøy blir satt ut av drift blant annet som følge av sykdom, havari og ishindringer, ved stopp i fisket grunnet reguleringer, sesongavslutning eller leveringsvansker. Ordninga omfatter alle fiskere som står oppført i fiskermanntallets blad B eller som fyller betingelsene for opptak, og som har vært sysselsatt ombord i fartøy innført i merkeregisteret for norske fiskefartøyer på seks meter lengste lengde og over. Ordninga omfatter også fiskere som er blitt oppsagt og som dermed står uten fartøytilknytning.

Utviklinga i utbetalinger av a-trygd har blant annet sammenheng med utviklinga i den totale ledigheten i landet. Dagpengesatsen i 2009 var 360 kroner per dag.

A-trygdordninga blir i sin helhet finansiert innenfor det beløp som fiskere betaler i produktavgift ved førstehåndsomsetning av fisk og fiskevarer.

Et samarbeidsutvalg med medlemmer fra Norges Fiskarlag og Norsk Sjømannsforbund kom i juni 2009 med forslag om å endre ordninga med a-trygd for fiskere. Forslagene er nå til vurdering i Fiskeri- og kystdepartementet.

Kap. 2540 Stønad under arbeidsledighet til fiskere og fangstmenn

					(i 1 000 kr)
Post	Betegnelse	Regnskap 2008	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010	
70	Tilskudd, <i>overslagsbevilgning</i>	22 000	30 000	30 000	
	Sum kap. 2540	22 000	30 000	30 000	

Post 70 Tilskudd, overslagsbevilgning

Basert på prognoser for forbruk og antatt behov foreslås det å videreføre bevilgninga på samme

nivå som i 2009. Det fremmes derfor forslag om å bevilge 30 mill. kroner til a-trygd for fiskere og fangstmenn i statsbudsjettet for 2010.

Del III
Andre saker

7 Sektorovergripande miljøpolitikk

Regjeringa vil fremme ei berekraftig samfunnsutvikling basert på ei langsiktig og forsvarleg forvaltning av naturressursane. Omsynet til ei berekraftig utvikling blir innarbeidd i all samfunnsplanlegging og sektorpolitikk.

Dette kapitlet presenterer Fiskeri- og kystdepartementets samla arbeid med å innpasse miljøvernpolitikken i eige ansvarsområde. Rapporteringa er lagd opp i høve til dei miljøpolitiske resultatområda.

For størsteparten av ansvarsfeltene til Fiskeri- og kystdepartementet er miljøaspektet ein grunnleggjande faktor, og ei vellukka miljøforvaltning er ein føresetnad for ein god næringspolitikk. Vi viser elles til omtale av mål, resultat og prioriteringar under dei respektive kapitla i proposisjonen. For rapportering som gjeld ressursforskning og forvaltning av fiskebestandane viser vi til omtalen i kapitla 1020, 1023 og 1030.

7.1 Bevaring av naturmangfald og friluftsliv

Fiske og fangst

”Føre-var” og økosystembasert forvaltning er grunnleggjande prinsipp for å sikre ei berekraftig hausting av dei viltlevande marine ressursane. I tillegg innfører den nye havressurslova eit nytt forvaltningsprinsipp som krev at styresmaktene skal vurdere kva type forvaltningstiltak som er nødvendig for å sikre ei berekraftig forvaltning. Dette prinsippet forpliktar styresmaktene til, med jamne mellomrom, å vurdere alle bestandar som det blir hausta av. Dette krev ei betydeleg utvikling av det operative forvaltningsrammeverket, samstundes som det inneber klare utfordringar for forskinga.

Havforskningsinstituttet har det nasjonale ansvaret for overvaking av dei marine økosystema, og dei lange tidsseriane, som er resultat av den hundre år lange forskinga til instituttet, er eit aktivum som kunnskapsbase for å skjønne samanhengane i naturen.

Det er ein føresetnad å ha god kjennskap til dei kommersielle fiskeria og fritidsfiske for å kunne seie noko om verknaden dei har på økosystemet. Ny kunnskap om utøving av fisket i tid og rom og om dei einskilde økosystema er viktig for å kunne

seie meir om korleis sjølve fisket påverkar økosystema.

Forvaltning av eit økosystem krev heilskapleg overvakingssinnsats også på andre artar enn dei som blir overvaka regelmessig. Det må skaffast fram meir kunnskap om djuphavsressursar som lange, brosme, blålange og breiflabb. Dette gjer ein mellom anna gjennom analyse av landingsdata, og gjennom utbygging av ein referanseflåte for hav og kyst. I tillegg må nøkkelartar og spesielle botnhabitat overvakast.

Arbeidet med å utvikle meir miljøvenlege reiskapar og metodar er prioritert. Dette er sentralt for å kunne utvikle fiskemetodar som reduserer utkast av fisk og gjer mindre skade på botnhabitat. Fiskeridirektoratet vil som vanleg rydde opp i tapte garn i regi av ordninga for fiskeforsøk og utviklingstiltak.

Innsatsen for å komme det ulovlege, urapporterte og uregulerte fisket (UUU-fisket) i Barentshavet til livs held fram. Det skal arbeidast breitt nasjonalt og i samarbeid med andre land og regionale organisasjonar for å få slutt på denne type kriminalitet. Det ulovlege fisket i Barentshavet er anslått redusert med 84 pst. frå 2005 til 2009.

I kystsona legg vi stor vekt på å finne årsaker til at bestandar som kysttorsk, brisling og hummar har dårleg tilvekst. Tareskogen i Nord-Noreg er nedbeita av kråkebollar, og sukkertaren langs kysten av Sør-Noreg er også i sterk tilbakegang. Eit strategisk instituttprogram, leia av Havforskningsinstituttet, men med innsats også frå andre institusjonar, er i gang med å studere økologien i to utvalde fjordar; Porsangerfjorden som er eit ope fjordsystem i nord og Hardangerfjorden som er ein stor terskelfjord i sør.

Noregs forskingsråd sitt program ”Havet og kysten” vil framskaffe ny kunnskap om økosystemet i havet, og utvikle ny teknologi, metodikk og modellar for økosystembasert forvaltning.

Nasjonalt forvaltningsplan for tang og tare vart vedteken i 2000. Fiskeriforvaltninga har ein ambisjon om å setje i gang ei revidering av den nasjonale forvaltningsplanen i perioden 2009/2010. Havressurslova (som nytt heimelsgrunnlag for tareforvaltninga) vil vere grunnlag for arbeidet.

Det er naudsynt å vurdere rollen til sjøpattedyr i eit økosystem. Det er ei prioritert oppgåve for for-

valtningsorganisasjonane (til dømes Det internasjonale råd for havforskning, ICES, og Den nordatlantiske sjøpattedyrkommissjonen, NAMMCO) å definere ulike likevektsnivå for sel og kval. For å sikre tilgang på nødvendige data for å avklare grønlandsselens rolle i økosystemet i Barentshavet har Den blanda norsk russiske fiskerikommissjonen teke initiativ til eit norsk-russisk forskingsprogram med tema grønlandsseløkologi. Programmet vil vare frå 2010 til 2014.

Resultat 2008-2009

I dei årlege rapportane "Havets ressursar og miljø" og "Kyst og havbruk" rapporterer Havforskningsinstituttet om tilstanden i dei norske hav- og kystområda. Mellom anna har dei gjennomført forskingsprosjekt innan områda havklima, verknader på økosystema og operasjonell oseanografi.

Havforskningsinstituttet rapporterer også om tilstanden i det marine miljø til nettstaden miljøstatus (www.miljostatus.no). Nettstaden får bidrag frå fleire direktorat, og er finansiert av Miljøverndepartementet og drifta av Statens forureiningstilsyn.

Kunnskap om dei lågare trinna i næringskjeda er avgjerande for å kunne utvikle ei heilskapleg forståing og forvaltning av havområda. Difor overvaker forskarane systematisk sesongvariasjonar og geografisk utbreiing av plante- og dyreplankton. I Norskehavet har det vore nedgang i dyreplankton dei siste ti åra, lågast i 2007. Samstundes har fisk som et plankton vakse til store bestandar, og sildebestanden er no på same nivå som på 1950-talet.

Havforskningsinstituttet har overvaka nordområda sidan rundt 1900. Frå 2005 føregår overvakinga gjennom økosystemtokt. Her samarbeider instituttet med det russiske havforskningsinstituttet PINRO i Murmansk. Økosystemtokta dekkjer områda frå kysten til iskanten, og omfattar over 1000 prøvestasjonar der dei samordna overvaker alle vesentlege komponentar i det marine økosystemet for å gje ei heilskapleg tilstandsvurdering.

Som eit ledd i utviklinga av økologiske kvalitetsmål for Barentshavet, har Havforskningsinstituttet sett i gang eit prosjekt for å forstå korleis biomangfald i eit fiskesamfunn varierer i tid og rom, og korleis denne variasjonen står i høve til klimasvingingar og fiske. Det er påvist at artsmangfald hos botnfisk har variert lite over tid, men at det er eit romleg mønster som kan kome av at det er mindre mangfald der det er mykje fiskeriaktivitet, og/eller at mykje torsk og hyse gjer at andre botnfiskartar står mindre tett.

Den blanda norsk-russiske fiskerikommissjonen har bedt om å få ei vitenskapleg utgreiing om kva som kan vere eit realistisk langtidsubytte av dei

viktigaste kommersielle artane i Barentshavet når ein tek omsyn til vekselverknader mellom bestandane og miljøet. Dette er eit langsiktig forskingsarbeid der ein i første omgang analyserer og modellerer dei biologiske prosessane. Arbeidet vil gje Den blanda norsk-russiske fiskerikommissjonen eit betre grunnlag for å inkludere økosystembaserte vurderingar i arbeidet sitt.

Ved fastsetjing av kvotar prøver ein å rekne ut usikkerheit knytt til naturlege svingingar i bestanden, berekningsmåten og til sjølve fangststatistikken. Havforskningsinstituttet utviklar system som reduserer usikkerheita, og har ekstra innsats knytt til forvaltningsmessig utfordrande bestandar, til dømes kysttorsk. Usikkerheita i fangststatistikken er konsentrert om å talfeste omfanget av uregistrert fiske av norsk-arktisk torsk i Barentshavet. Dette er følgt opp i samarbeid med Fiskeridirektoratet og forskarar frå PINRO og gjennom arbeidet i ICES.

Gjennom Noregs forskingsråd sitt program, Havet og kysten, er det sett i gang fleire nye prosjekt for å styrkje Noregs posisjon blant dei leiande landa i marin økosystemforskning, og for å kunne vere ein sentral bidragsytar til auka kunnskap om det marine miljøet. Det er også ønskeleg å få eit betre forskingsgrunnlag for ei langsiktig og heilskapleg forvaltning. Det er sett i gang prosjekt som mellom anna er retta mot tareskogsproblematikk, populasjonsbiologi og verknader av støy og oljekomponentar.

Satellittsporingsdata frå trålarflåten er nytta til å kartleggje fangsttinningsdata i tid og rom for å sjå på korleis fiskeria påverkar økosystema. I 2008-2009 er det sett i gang fleire prosjekter for å utvikle eit meir miljøvennleg fiske, både med omsyn til å unngå skade på botnhabitat og for å få til eit fiske med mindre energiforbruk.

Eit viktig ledd i forvaltninga er overvaking av fiskefelta slik at fiskefelt kan stengjast om yngelinnblandinga eller bifangsten blir for stor. Det er arbeid vidare med vern av nye korallområde og det er lagt vekt på forvaltninga av sårbare artar. Det er etablert fire bevaringsområde for hummar på Skagerrakkysten.

Fiskeridirektoratet sluttførte arbeidet med å få på plass reviderte forskrifter for tarehausting i Møre og Romsdal og Sør-Trøndelag ved forskrifter av 6. april 2009. Desse opnar opp for hausting av tare i avgrensa område innanfor bestemte tidsperiodar etter same ordning som gjeld i Rogaland, Hordaland og Sogn og Fjordane. Forskriftene er ein revisjon av tidlegare forskrifter og er fastsette i samarbeid med Direktoratet for naturforvaltning, Havforskningsinstituttet, fylkesmannen, fylkeskommu-

nen, tarenæringa og Fiskeridirektoratets regionkontor.

Gjennom deltaking i regionale fiskeriforvaltningsorganisasjonar (RFMOar) har norske fiskeristyresmakter arbeidd for å setje i verk tiltak for å beskytte sårbare habitat. Mellom anna er det under utarbeiding reglar for fiske med botnreiskapar. Dei regionale fiskeriforvaltningsorganisasjonane har også forbode fiske i ei rekkje sensitive område, habitat som inneheld hydroterminale varmekjelder og korallrev.

Arbeidet i ICES har ført til ei tilråding om at det ikkje skal tillatast nytt fiske av djuphavsartar i område der det tidlegare ikkje har vore slikt fiske, utan at det blir gjennomført ei bestandskartlegging.

Fiskeridirektoratet har arbeidd med miljøsaker i fora både nasjonalt og internasjonalt. Mellom oppgåvene kan nemnast QSR 2010 (miljøstatusrapport) og etablering av marine verneområde på det opne hav.

Det er starta arbeid med å utforme forvaltningsplanar for dei to kystselartane havert og steinkobbe. Planane vil bli slutført etter at Stortinget har handsama den nye sjøpattedyrmeldinga.

Som ledd i oppfølginga av den nye havressurslova har ei arbeidsgruppe frå Havforskningsinstituttet og Fiskeridirektoratet utarbeidd eit framlegg til regelmessig overvaking av marine ressursar. Data frå overvakinga skal inngå i ein tabelloversikt som viser status og forvaltningsmål for alle artar/bestandar som er underlagt norsk marin ressursforvaltning. Tabellane skal reviderast og drøftast med næringa og andre interessentar årleg. Utfordringa i komande år er å gje innhald og bakgrunn for ei god handheving av § 7 i havressurslova (forvaltningsprinsippet).

I 2008 har Fiskeridirektoratet delteke i fleire ulike prosessar i Noreg-EU-samarbeidet for å betre mønsteret i beskatninga av Nordsjøen og Skagerak. Det er spesielt viktig å få på plass eit system for tidsavgrensa stenging av område (RTC-system) og betre dei tekniske reglane for bruk av meir selektive fiskereiskap.

Fiskeridirektoratet gjennomførte også i 2008 garnopprydding etter vanleg mønster. Det vart teke opp 751 tapte garn (49 pst. blåkveitegarn) med om lag 3200 meter ilar og ein del dreggar og anker. Vidare vart det teke opp 21 km liner og om lag 2000 meter trålvaier, diverse trålnett, tau og kabelrestar. Ein del av garna var gamle og hadde stått lenge på havbotnen. Resultata viser at det framleis er eit klårt behov for årlege opprydningstokt. Opptak av tapte garn reduserer faren for skjult uttak av fiskeressursane, såkalla spøkelsesfiske.

I eit samarbeid mellom Irland og England vart det i 2008 gjennomført 4 tokt for å drive garnopprydding vest om dei britiske øyane. Fiskeridirektoratet var rådgjevar i planleggingsfasen.

Havbruk

Miljøomsyn blir prioritert i havbruksforskninga. Forskinga skal leggje større vekt på problemstillingar i havbruksnæringa som kan utgjere miljørisiko. Dette femner om verknader av havbruksaktivitetane på miljøet ikring, rømming, utslepp av næringssalt og miljøskadelege stoff, lakselus og smittespreiing. Forskinga og styresmaktene skal sikre at havbruksnæringa driv berekraftig og miljøtilpassa.

I regjeringas strategi for ei miljømessig berekraftig havbruksnæring som vart lagd fram 1. april 2009 blir det lagt vekt på fem hovudområde – der miljøutfordringane er venta å vere størst framover. Strategien skisserer utfordringane, mål og tiltak som skal sikre at vidare vekst i havbruksnæringa skjer på ein miljømessig berekraftig måte utan uakseptable miljøverknader.

Måla for dei fem hovudområda:

1. Genetisk påverknad og rømming: Havbruk skal ikkje føre til varige endringar i dei genetiske eigenskapane til villfiskbestandane.
2. Forureining og utslepp: Alle oppdrettslokalitetar som er i bruk held seg innanfor ein akseptabel miljøtilstand, og har ikkje større utslepp av næringssalt og organisk materiale enn det resipienten toler.
3. Sjukdom, medrekna parasittar: Sjukdom i oppdrett har ikkje bestandsregulerande effekt på villfisk, og mest mogleg av oppdrettsfisken veks opp til slakting med minimal medisinerbruk.
4. Arealbruk: Havbruksnæringa har ein lokalitetsstruktur og arealbruk som reduserer miljøpåverknad og smitterisiko.
5. Fôrressursar: Havbruksnæringa sitt behov for fôrstoff blir dekt utan overutnytting av dei viltlevande marine ressursane.

Til kvart av måla er det knytt ei rekkje tiltak som skal sikre at oppdrett blir drive utan uakseptable miljøverknader. Tiltaka er både på kort og lang sikt, og inneber både styrking og betring av regelverket, forvaltningsverktøy, tekniske standardar, kontroll og tilsyn og styrking og auke i den forvaltningsrette forskninga.

Under området genetisk interaksjon/rømming vil fiskeristyresmaktene

- betre tilsynet med havbruksanlegga, medrekna oppfølging av brot for å sikre at miljøvilkåra i regelverket blir haldne

- foreslå å skjerpe regelverket om tekniske krav og standardar
- leggje til rette for utvikling av nye teknologiske løysingar som førebyggjer rømming
- prioritere kunnskapsoppbygging og -overføring om rømmingsrelatert åtferd og rømmingsrisiko
- prioritere overvåkingsprogrammet i nasjonale laksevassdrag og laksefjordar og auke kunnskapen om DNA-profilar og gen-stabilitet i viktige laksebestandar
- arbeid vidare med sikte på å styrkje kunnskapen om verknadene av rømd oppdrettsfisk på ville bestandar
- utgreie nærare om oppdrettarar bør betale for skadekompenserande tiltak sett i verk av det offentlege etter rømming
- utgreie nærare om det skal innførast ei øvre grense på storleik av merdar og/eller tal på fisk i ein merd, av omsyn til konsekvensar ved rømming.

Under området forureining og utslepp vil fiskeristyresmaktene

- prioritere den forvaltningsretta forskinga på miljødata, vasskvalitet og fjord- og kystøkologi, og forskinga om miljøverknader av havbruk
- utvikle lokaliseringkriterier som skal styrkje omsynet til miljømessig berekraft
- foreslå å innføre obligatoriske C-undersøkingar frå NS 9410, både ved løyving og under drift
- stimulere til utvikling av MOLO (Miljøtilpassing og rasjonell arealbruk for havbruksnæringa) som eit komande heilskapleg system for regulering av miljøverknader og arealtilpassingar.

Under området sjukdom, medrekna parasittar, vil fiskeristyresmaktene

- innføre strengare reglar for kontroll med lakselus i oppdrett
- foreslå at lusetal også hos viltlevande bestandar er måltal for tiltak i oppdrettsanlegg
- vurdere reduksjon av biomassen i eit gitt geografisk område om andre moglegheiter ikkje gir ønska effekt på lusetalet hos villfisk
- vurdere å innføre tak for fysisk storleik på produksjonseiningane, og/eller mengda fisk i ein merd
- foreslå strengare krav til brønnbåtar og transport
- be næringa å utvikle manualar for beste praksis saman med næringa utgreie tiltak for å oppnå ein betre driftsstruktur som får positiv verknad for lakselusmitte og andre sjukdomstilstandar
- setje i verk eit eige forvaltningsregime i Hardangerfjorden.

Under området arealbruk vil fiskeristyresmaktene

- utforme betre lokaliseringkriterium
- vurdere innføring av særskilde verna område for havbruksforvaltninga
- foreslå endringar i akvakulturlova for å gi styresmaktene høve til å påleggje flytting av havbruksanlegg av overordna miljø- og næringsomsyn
- arbeide for at alle kystkommunar skal ha oppdaterte kystsoneplanar
- vurdere retningslinjene for iverksetjing av konsekvensutgreiing etter plan- og bygningslova
- setje ned eit utval for å sjå på moglegheitene for ein meir effektiv arealbruk i havbruksnæringa.

Under området fôr og fôrressursar vil fiskeristyresmaktene

- arbeide internasjonalt for å redusere omfanget av UUU-fiske, og avgrense utkast til eit minimum
- arbeide internasjonalt for at land som utnyttar industrifisk har eit berekraftig fiske
- stimulere til auka bruk av marine biprodukt til fôrstoff
- prioritere forskning på alternative marine fôrkjelder
- vurdere verkemiddel knytte til produksjon, import og merking av fôr og fôringrediensar for å sikre at fiskefôr som blir nytta i norsk oppdrett berre inneheld fiskemjøl og fiskeolje produsert frå berekraftig forvalta bestandar
- stimulere til utvikling av fôringsteknologi og utvikling av fôr som aukar tilveksten og reduserer miljøbelastningane rundt anlegga.

Oppdrett av torsk vil framleis vere eit viktig satsingsområde for Fiskeri- og kystdepartementet. I regjeringas strategi for ei miljømessig berekraftig havbruksnæring blir det lagt opp til ein kontrollert vidare vekst av torskeoppdrett parallelt med at det blir utvikla teknologi som sikrar miljømessig berekraft.

Det er behov for meir kunnskap på fleire felt når det gjeld torskeoppdrett og det vil derfor bli sett i verk utgreiingar for å

- kartleggje miljømessige risikofaktorar, mellom anna om genetisk påverknad og smitterisiko til villfisk
- skaffe oversikt over område med sårbare kysttorskebestandar og gytefelt
- vurdere om "torskefjordar" vil vere eit eigna forvaltningsverktøy for å verne spesielt sårbare torskebestandar.

Arbeidet knytt til rømt oppdrettsfisk er høgt prioritert, og målet er at rømming skal haldast på eit

absolutt minimum. Fiskeridirektoratets utvida tiltaksplan "Visjon nullflukt" blir følgd opp i 2010. Utfordringane med å få ned rømmingstala i havbruket blir følgde opp på mange frontar, mellom anna ved å kartleggje årsakene til rømming, forskning, forbetringar av regelverket og av tekniske standardar, driftskrav og kontroll. Rømmingskommisjonen arbeider systematisk for å redusere risiko for rømming og havari. Fiskeridirektoratet skal drifte sekretariatet for kommisjonen. Det blir også arbeidd for å sikre betre statistikkgrunnlag og meir pålitelege rømmingstal frå oppdrettarane. NYTEK (tekniske krav til oppdrettsanlegg) er viktig for å sikre at oppdrettsutstyr er av god kvalitet for å hindre rømming, og både NYTEK-forskrifta og standarden vil bli følgd opp gjennom Fiskeridirektoratet si tilsynsverksemd. Risikobasert akvakulturtilsyn (Akvarisk) blir innarbeidd i den vanlege drifta til Fiskeridirektoratet. Reaksjonsforskrifta gir nærare reglar om utmåling av lovbrotsgebyr (overtredelsesgebyr) og tvangsmulkt. Samarbeidet mellom Økokrim, påtalemakta og fiskeristyresmaktene skal bli tettare. Målet er at forskrifta skal virke preventivt slik at det blir færre regelbrot som kan føre til rømming og andre skadar på miljøet.

Havforskningsinstituttet har utvikla ein DNA-metode for sporing av rømt oppdrettslaks og regnbogeaure, som er teken i bruk av Fiskeridirektoratet og politiet som hjelpemiddel i etterforskinga av fleire saker.

Bereevna til havbruksanlegg, plasseringa av anlegga, avgrensinga av storleiken, utforming og drift er vesentlege faktorar for ei berekraftig næring. Det blir arbeidd vidare med å utvikle, modifisere og tilpasse gode styringssystem som fastset bereevne og sikrar at denne bereevna ikkje blir passert. Føresegnene om miljøundersøkingar og miljøovervaking ved oppdrettsanlegga skal vidareutviklast. Fiskeridirektoratet vil samarbeide med miljøstyresmaktene om felles miljøovervaking, MOM (miljøovervaking av marine matfiskanlegg), og saman med Havforskningsinstituttet medverke til ei fagleg oppgradering av miljøovervakinga. Det skal utviklast eit system for miljøovervaking gjennom MOM – undersøkingar som forenkler havbruksforvaltninga si overvaking og kontroll av område der tolegrensa er passert.

Hardangerfjorden som område for oppdrett har særskilde utfordringar. Det er viktig for Fiskeri- og kystdepartementet å sikre ei vidare berekraftig utvikling i fjorden. Dette skal sikrast både ved eigne tiltak og gjennom forskning. Det vart difor innført ein fryssituasjon i Hardangerfjorden 8. april 2008, i påvente at ei eiga forskrift for heile eller delar av Hardangerfjorden som skal sikre at

ein tek tilstrekkeleg omsyn til miljø, helse og berekraftig utvikling. Utkast til forskrift om eit eige forvaltningsregime vart sendt på høyring sommaren 2009, med sikte på iverksetjing frå 1. januar 2010. Ny forskrift for Hardangerfjorden skal følgjast opp gjennom tilsyn. Forskingsaktiviteten i fjorden knytt til forholdet mellom havbruk og fjordøkologi, skal også styrkast.

Fiskeridirektoratet skal arbeide for at restane etter havbruksverksemdar som heilt eller delvis har opphøyr, ikkje er til sjenanse eller skade i dei område der det var aktivitet.

Noregs forskingsråds program "HAVBRUK – ei næring i vekst", skal få fram kunnskap som fremmer berekraftig produksjon. Som del av dette skal prosjekt som siktar mot å redusere risikoen for rømming frå oppdrettsanlegg prioriterast. Ein prøver å finne tekniske og biologiske løysingar der drift, åtferda til oppdrettsarten, operasjonelle problemstillingar og fleirfagleg tilnærming er viktige føresetnader.

I arbeidet med å førebyggje spreieing av smittsame sjukdommar blir det lagt betydeleg vekt på å forbetre det biologiske og tekniske grunnlaget for utvikling av nye og betre vaksinar.

Havforskningsinstituttet skal styrkje studia av korleis tilførsel av organisk materiale påverkar villfisk og botndyr når det gjeld kvalitet og mengde.

Økosystemretta forskning er viktig for å få innsikt i kva følgjer hausting av marine råvarer til føroduksjon for havbruk har for samspel og ressursar i marine økosystem.

Resultat 2008–2009

Miljøprofilen i akvakulturlova er sterkare og klarare enn i den tidlegare oppdrettslova. Lova fangar opp heilskapen og sikrar dei overordna styringsbehova når det gjeld miljøregime og miljøutfordringar framover. Miljøomgrepet i lova er vidt og dekkjer både forureining og økologiske verknader, og føresegnene i lova skal sikre at omsynet til miljøet blir teke vare på i alle trinn i produksjonskjeda. Føresegnene i lova skal sikre at havbruksnæringa driv berekraftig og miljøtilpassa.

Utfordringane med å få ned rømmingstala er blitt følgde opp på mange frontar. Fiskeri- og kystdepartementet oppnemnde sommaren 2006 ein fast kommisjon for rømming av oppdrettsfisk. Kommisjonen er forlengd førebels til 31. desember 2010. Fiskeridirektoratet stiller sekretariat til rådelvele for kommisjonen, som skal rapportere til direktoratet. I tillegg til arbeidet i rømmingskommisjonen utfører Fiskeridirektoratets regionkontor raske synfaringar for å kartleggje årsaksforholdet

og vurdere om oppdrettaren har handla tilstrekkeleg forsvarleg.

Fiskeridirektoratets tiltaksplan mot rømt oppdrettsfisk "Visjon nullflukt" vart utvida og revidert i 2008. Den rapporterte rømminga for laks og regnbogeaure er redusert fram til 2008, medan den rapporterte rømminga av torsk har auka. Samhandling med andre offentlege etatar som politi og påtalemakt, Kystverket og Statens naturoppsyn er styrka.

I fleire år har det vore arbeidd med risikobasert havbrukstilsyn, Akvarisk. I 2008 vart systemet teke i bruk i alle regionane til Fiskeridirektoratet.

Våren 2007 vart det fastsett ny reaksjonsforskrift som inneber skjerpaa reaksjonar ved brot på regelverket som påverkar miljøet, mellom anna rømming. Det er nær dialog med Riksadvokaten og Økokrim om korleis brot på forskrifta skal følgjast opp. Fiskeridirektoratet starta 2007 med å offentleggjere rømmingslistene, og dette vart følgd opp i 2008 og 2009.

NYTEK-standarden og forskrifta som stiller krav til teknisk standard i dei flytande oppdrettsanlegga er under evaluering. I 2007-2008 vart det gjennomført eit spesielt prosjekt for å kartlegge risikoen for smoltrømmingar i lakseoppdrettsnæringa. Eksisterande rømmingsinstruks vart revidert og utvida etter innspel frå eit samarbeidsutval oppnemnt av Økokrim.

Tilsynet i 2008 og 2009 blir utført med fleire verktøy enn tidlegare for å oppnå større effekt i arbeidet. Dette omfattar bruk av revisjonskontrollar og tekniske kontrollar som dekkjer eit breitt spekter av kontrollparameter. Hovudområdet er særleg rømming og faktorar som påverkar risiko for rømming. Det er lagt særleg vekt på rømming av smolt i tillegg til at krava til maksimalt tillaten biomasse skal haldast. Dei nemnde kontrollane skal mellom anna omfatte alle lokalitetar av laksefisk, både matfisk og setjefisk, innanfor dei nasjonale laksefjordane og laksevassdraga. Det er i gang arbeid med å revidere dei tekniske krava til anlegg. Målet er å justere krava i høve til ny kunnskap og nye erfaringar hos næring, utstyrsleverandørar, inspeksjonsorgan og forvaltning.

I samarbeid med Miljøverndepartementet har Fiskeri- og kystdepartementet etablert eit nasjonalt overvåkings- og evalueringsprogram for å følgje opp ordninga med nasjonale laksevassdrag og nasjonale laksefjordar. Overvåkingsprogrammet skal gje tilstrekkeleg kunnskap om bestandsutviklinga, følgje utviklinga av dei enkelte påverknadsfaktorane både i vassdrag og fjordar og etablere gode rapporteringsrutinar som sikrar ei heilskapleg oversikt.

Fiskeri- og kystdepartementet har ansvar for å overvake rømmingssituasjonen og ansvar for å skaffe tilstrekkeleg kunnskap om verknadene av tiltak mot rømming. Sommaren 2009 vart det fastsett ei eiga forskrift om særskild beskyttelsesregime for dei viktigaste bestandane av villaks, som oppfølging av Stortingets vedtak om vern av villaksen og ferdiggjering av nasjonale laksevassdrag og laksefjordar (St.prp. nr. 32 (2006–2007)). Forskrifta gir dei viktigaste villaksstammene eit særskilt vern i tråd med Stortingets intensjonar. Krava i forskrifta skal hjelpe til at rømmingsfaren blir redusert, og at villaksen i desse områda får særskilt vern mot smittsame sjukdomar. Forskrifta rettar seg mot all havbruksverksemd som blir driven innanfor dei nasjonale laksefjordane, og kultiveringsverksemd som blir drive i dei nasjonale laksevassdraga.

Havforskningsinstituttet lukkast i 2007 med å spore ei ukjend rømming tilbake til eit oppdrettsanlegg i Romsdalsfjorden basert på ein DNA-metode. Det er no utarbeidd prosedyrar for sporing av rømt laks og regnbogeaure, og i 2008/2009 gjennomførte Havforskningsinstituttet fire nye sporingssoppdrag for Fiskeridirektoratet og politiet (tre på laks og eitt på regnbogeaure). Det er vidare under arbeid eit pilotprosjekt for sporing av rømt torsk.

Avgrensingssystemet med maksimal tillaten biomasse fisk i oppdrettsanlegga, kombinert med innføring av miljøundersøkingar ved tildeling og miljøovervaking under drifta, er sett iverk for å ivareta omsynet til berekraftig og miljøtilpassa produksjon og omsynet til fiskehelse og fiskevelferd.

Det blir arbeidd med å standardisere metodikk for registrering av miljøpåverknad frå havbruk (MOLO). Havforskningsinstituttet har intensivert studia av korleis tilførsel av organisk materiale påverkar villfisk og botndyr.

NIFES har gjennomført fleire prosjekt knytt til bruk av ulike fôrressursar. Dette er mellom anna gjort med tanke på å unngå ubalansert fôr, som vil gi redusert fordøying. Redusert fordøying vil gi uønska tilførsle av næringsstoff til miljøet.

Det er gjennomført forskning om korleis fiskens behov for ulike næringsstoff varierer gjennom livslyklusen. Dette er viktig kunnskap for å unngå foreinande og uøkonomisk overdosering. Eit prosjekt i Hardangerfjorden ville kunne avklare når overgjødning frå havbruk kan bli eit miljøproblem, og korleis det skal handterast. Prosjektet har medverka til at ein modell er utarbeidd for Hardangerfjorden.

Sjukdommar hos ville akvatiske organismar med moglege konsekvensar for arten sin eksistens

Dei mest alvorlege sjukdommane som kan true ville akvatiske artar i Noreg er krepsepest som er ein alvorleg trussel for edelkrepsen, parasitten *Gyrodactylus salaris* som angrip laks i elvane, og lakselus som trugar utvandrande smolt og sjøaure. Overvaking og tiltak mot desse sjukdommane blir sett i verk i samarbeid med miljøvernstyresmaktene, som forvaltar artar i ferskvatn

Resultat 2008–2009

Krepsepest har tidlegare trua edelkrepsbestanden på Austlandet, men det lukkast då å nedkjempe pesten ved å innføre forbod mot krepseing og andre tiltak for å hindre smitten i å spreie seg. Krepsepest er nært knytt til signalkrepsen som er ein framand art i norsk fauna. Etter utsetjing har han spreidd seg på svensk side, og kan truleg kome inn på norsk territorium i felles grensevassdrag. I tillegg har signalkreps vore ulovleg utsett her i landet. Signalkrepsen kan bere sjukdommen krepsepest utan sjølv å verte sjuk, men han smittar edelkreps som døyr av sjukdommen.

I 2008 vart det påvist signalkreps med krepsepest i Øymarksjøen i Marker kommune i Østfold. Funnet er truleg eit resultat av ulovleg utsetjing. Funnet syner at det er fare for at Haldenvassdraget har blitt eit permanent smittereservoar for krepsepest nedanfor Ørje sluser.

Sommaren 2009 vart det oppdaga signalkreps med krepsepest i dammar på Ostøya i Bærum kommune. Dette er også resultat av ulovleg utsetjing, og forholdet er meldt til politiet av Mattilsynet og Direktoratet for naturforvaltning. Signalkrepsen vil bli fjerna frå desse dammane i haust.

Gyrodactylus salaris er framleis eit alvorleg problem for villaksen. Parasitten har vore påvist i totalt 46 laksevassdrag. Utryddingstiltak i regi av miljøvernstyresmaktene har i stor grad redusert utbreiinga av parasitten, og 15 vassdrag er friskmelde etter behandling. Mattilsynet har eit viktig ansvar for overvaking og avgrensing av smitte.

Lakselus er framleis ein alvorleg trussel for laks i oppdrett, men særleg for villaks. Den nasjonale handlingsplanen mot lakselus vert difor følgd opp vidare. Mattilsynet har gjennomført fleire samordna avlusingar og oppslutninga om avlusinga og deler av resultatane er oppløftande.

I 2008 og første halvår 2009 er det gjennomført ein revisjon av lakselusforskrifta. Forskrifta gir forvaltninga betre verktøy i kampen mot lakselus, og vil bidra til å redusere problema med resistensutviklinga.

Sporing og merking

Sporing og merking av oppdrettsfisk og villfisk er blitt meir aktuelt dei siste åra. Det heng mellom anna saman med behovet for å kunne verne folks helse betre, sikre fiskhelse og miljø og omsynet til forbrukarpolitikk og næringspolitikk. Fiskeri- og kystdepartementet skal følgje med og delta i debatten rundt sporing og merking, og arbeide for at slike system blir tekne i bruk i næringa.

Fiskeri- og kystdepartementet vil også i 2009 vere ein pådrivar overfor den norske sjømatnæringa for å kome fram til samverkande sporingssystem. Sporing skal kunne nyttast når mat må trekjast attende, og som eit verktøy i innsatsen mot ulovleg fanga fisk. Det kan og nyttast som dokumentasjon for å sjå til at private merkeordningar berre blir nytta på dei produkta som oppfyller standarden. EUs forslag om innføring av fangst- og landingssertifikat for all fisk som blir importert til eller eksportert frå EU, vil gjere det særskilt viktig å prioritere sporing.

Departementet vil også følgje utviklinga i bruk av private miljøsertifiserings- og merkeordningar og utviklinga i klimamerking av mat nasjonalt og internasjonalt. Departementet deltek i internasjonale fora der desse spørsmåla er aktuelle (FNs organisasjon for mat- og jordbruk, FAO, og Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling, OECD). Det er ulike syn på kva sertifiseringar av berekraft bør ta omsyn til innan området for villfangst og havbruk og korleis kostnadene som veksten i private sertifiseringsordningar inneber skal fordelast mellom forbrukarar og næring. Departementet vil hjelpe næringa med nødvendig informasjon for å kunne nytte ulike private merkeordningar.

Innanfor forskingsrådets program *Norsk mat frå sjø og land* er det sett i gang arbeid som kan gi ny kunnskap om verknadene av matvarer og kosthald på folks helse og sjukdomsutvikling og om faktorar som påverkar folks val av matvarer. Det er framleis behov for meir kunnskap om skadelege helseverknader av at folk blir utsette for uønska framandstoff, stoff som finst naturleg i omgivnadene og sjukdomsframkallande mikroorganismar som finst i fôr- og matkjeda. Det er i den samanhengen også naudsynt med auka overvaking av innhaldet av framandstoff i sjømaten frå våre havområde.

Resultat 2008–2009

Fiskeri- og kystdepartementet har vore ein pådrivar for å få gode sporingssystem i verdikjeda for sjømat. Fiskeri- og kystdepartementet har eit sær-

leg ansvar for å sikre at sporingssystema som blir utvikla også kan brukast i innsatsen mot omsetning av fisk frå UUU-fiske. Innovasjon Norge har saman med næringa sett i gang fleire prøveprosjekt for sporing, der også sporing i tilknytning til UUU-fiske er ein del av mandatet. Fiskeridirektoratet har ei viktig rolle i dette arbeidet, og Fiskeri- og kystdepartementet følgjer arbeidet nøye.

Innkjøparar i Europa har dei siste åra lagt meir vekt på at sjømat dei kjøper skal vere frå berekraftige bestandar, og mange ønskjer at dette skal stadfestast gjennom bruk av Marine Stewardship Council (MSC) si miljømerkeordning. Næringa har difor samla seg om å søkje om MSC-sertifisering av fleire fiskeslag. Næringa samarbeider også med departementet om å dokumentere og sertifisere norsk fiskeriforvaltning av torsk for å kunne gi betre informasjon til innkjøparar og forbrukarar om korleis torskebestanden er forvalta. Dersom dette blir vellukka kan ordninga bli utvida.

Departementet, Mattilsynet og næringa har dei siste åra saman finansiert fleire større kartleggingar av framandstoff i norsk vårgytande sild (NVG-sild), makrell, og blåkveite. Det er teke ei mengd prøvar av fisken på ulike stader og av fisk av ulike storleik/alder. Desse studiane vil gi ei unik oversikt over innhaldet av framandstoff i norsk sjømat.

Introduksjon av framande organismar

Introduksjon av framande organismar kan skje på fleire måtar. Dei kan transporterast med ballastvatn, setjast ut eller spreie seg ved eigen hjelp, mellom anna som ein følgje av klimaendringar.

Utfordringane knytt til framande artar er at vi ikkje kan føresjå korleis ein ny/framand organisme vil påverke og bli påverka av økosystemet han kjem til. Ei robust overvaking av økosystemet er viktig for å kunne fange opp nye organismar og følgje med på eventuelle endringar som konsekvens av ein introduksjon. Det er difor viktig å vidareføre og utvikle overvåkingsverksemda til Havforskningsinstituttet.

Regjeringas tverrsektorielle nasjonale strategi og tiltak mot framande skadelege artar frå 2007 slår fast at forvaltning av framande organismar skal følgje grunnleggande prinsipp som føre-var-prinsippet, økosystemtilnærming og at miljøpåverkar skal betale. Fiskeriforvaltninga vil gjennomføre tiltak innanfor utbeting av regelverk, forskning og informasjon. Det kan også vere aktuelt å setje i verk utryddingstiltak der introduksjonar gjer skade på artar eller økosystem.

Resultat 2008–2009

Framande skadelege organismar er eit tema under Nasjonalt program for kartlegging og overvaking av biologisk mangfald. I 2008 har programmet blant anna starta arbeidet med å utvikle eit system for overvaking av prioriterte skadelege framande organismar.

I forskinga arbeider Havforskningsinstituttet mellom anna med introduserte artar gjennom å samle inn data over førekomst og utbreiing og ved å delta i internasjonale arbeidsgrupper. I gruppene utvekslar dei informasjon om strategiar for å hindre introduksjonar med skipslast og om situasjonen i dei ulike verdsdelane. Eitt prosjekt har studert den nyleg introduserte raudalgen japansk sjølyng, som på få år er vorte ein av dei vanlegaste raudalgane langs kysten frå svenskegrensa til Trondheimsfjorden, utan at artsrikdommen i området hittil ser ut til å vere påverka.

Havforskningsinstituttet har prioritert å kartlegge utbreiinga av kongekrabben. Instituttet arbeider med å utvikle metodikken for bestandsundersøkingar og studerer kongekrabbens påverknad på økosystemet. Merkeforsøk viser at kongekrabben vandrar relativt lite i våre farvatn, og det er ikkje mykje som er observert utanfor Eggakanten.

Forskning på introduksjon av artar i det marine miljøet er omfatta av Forskningsrådet sitt program "Havet og kysten".

I Noreg har Veterinærinstituttet og NIFES eit godt forskningssamarbeid om genmodifiserte organismar (GMO) og helserisikoen ved bruk av GMO. Forskinga om GMO er også eit viktig grunnlag for dei risikovurderingane som Vitskapskomiteen for mattryggleik skal gjere på dette området.

Bruk og vern av kyst- og havområde

Kystsona dekkjer eit areal som tilsvare ein tredjedel av fastlands-Noreg. Dei store fiskebestandane gyt og veks opp på kysten og i fjordane. Meir enn 95 pst. av dei kjende marine organismane har tilknytning til kystsona. Dette gjer ho til eit nøkkelområde i den marine verda.

Havforskningsinstituttet har i oppgåve å auke kunnskapen om bestandsstruktur, bestandsdynamikk, økologiske vilkår og total utnytting. Instituttet har støtte i systematiske observasjonar frå delar av kysten attende til 1920, og dekkjer område frå svenskegrensa til grensa mot Russland. Mest omfattande er overvakinga langs Skagerrakkysten der det er mest påverknad frå menneske.

Kartlegging av marine naturtypar og gyte- og oppvekstområde viser at fleire leveområde er

truga. Tareskogen i Nord-Noreg er til dømes nedbeita av kråkeballar. Dei næraste åra vil det bli sett søkjelys på økologien i utvalde område, både i opne fjordar som Porsangerfjorden og i terskel-fjorlar som Hardangerfjorden.

MAREANO, program for kartlegging og studie av havbotn, vil bli vidareført. Programmet er med på å gi eit nødvendig kunnskapsgrunnlag for forvaltninga av miljø- og naturressursane i havområda våre. MAREANO vil ha kartlagt og opparbeidd data i områda Nordland VII, Troms II og Eggakanten i løpet av 2010.

Havforskningsinstituttet deltek i EU-prosjekt som legg kunnskap og metodikk til rette for ei heilskapleg kystsoneforvaltning.

Fiskeridirektoratet vil halde fram arbeidet med å gjere geodata om fiskeri og havbruk tilgjengeleg for brukarane.

Etterletne oppdrettsanlegg er eit forureiningsproblem og eit trugsmål mot villlevande arter, og sjøtryggleiken. Fiskeridirektoratet vil sørge for at eigarar av forlatne anlegg blir pålagte å rydde opp. Det vil så langt råd er leggjast til rette for at andre aktørar kan overta utstyret frå eigarause anlegg mot å rydde opp.

I samband med at kravet om å stille sikkerheit blir sett i verk, har det vore ein tett dialog med næringa for å finne løysingar som er minst mogleg belastande for den enkelte utøvar. Fiskeri- og kystdepartementet vil i oppfølginga ha dialog med organisasjonane i næringa om eit næringsfinansiert oppryddingsfond.

I oppfølginga av St.meld. nr.8 (2005–2006) *Helhetlig forvaltning av det marine miljø i Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten*, er det oppretta tre faggrupper; ei overvåkingsgruppe leia av Havforskningsinstituttet, ei risikogruppe leia av Kystverket og eit fagleg forum leia av Norsk polarinstitutt. Overvåkingsgruppa har medlemmer frå 21 institusjonar, og skal samordne all overvaking av dei marine økosystema i nordområda. Gruppa la fram sin tredje rapport til den interdepartementale styringsgruppa i mars 2009.

Forvaltningsplanen for Norskehavet vart behandla i Stortinget 18. juni 2009. Overvåkingsgruppa og Risikogruppa sine mandat vil bli utvida til å dekkje forvaltningsplanområdet for Norskehavet, men det blir oppretta eit eige fagleg forum for Norskehavet.

I 2010 skal forvaltningsplanen for Barentshavet og havområda utanfor Lofoten oppdaterast, samstundes med at arbeidet med sjølve forvaltningsplanen for Nordsjøen skal setjast i gang. Fiskeri- og kystforvaltninga vil delta i begge desse prosessane.

Fiskeri- og kystforvaltninga skal delta i arbeidet med implementeringa av EU sitt rammedirek-

tiv for vatn. Vidare vil ein delta i aktuelle prosessar innan kystsoneforvaltning, medrekna kommuneplanar, konsekvensutgreiingar etter plan- og bygningslova, fylkesplanar og verneplanar etter naturvernlova/naturmangfaldlova. Regjeringa vil i 2009 formelt setje i gang prosessen for nasjonal marin verneplan. Dette er eit arbeid som mellom anna skal sikre at eit representativt utval av marine habitat får tilstrekkeleg beskyttelse. Fiskeri- og kystforvaltninga vil delta aktivt i dette arbeidet.

Fiskeri- og kystforvaltninga vil delta i Nasjonalt program for kartlegging og overvaking av marint biologisk mangfald i kommunane.

Fiskeridirektoratet skal i samarbeid med andre beredskapsstyresmakter ivareta samfunnet og fiskeri- og havbruksnæringa sine behov for krisehandtering i sjøområde.

Overvåkingsprogrammet for tareskog blir vidareført. Programmet er utvida til også å dekkje områda nord for Trøndelag. Det kom på plass reviderte forskrifter for tarehausting i Møre og Romsdal og Sør-Trøndelag med Fiskeridirektoratet sine forskrifter av 6. april 2009. Forskriftene opnar for hausting av tare i avgrensa område innanfor bestemte tidsperiodar etter same ordning som gjeld i Rogaland, Hordaland og Sogn og Fjordane. Den nasjonale forvaltningsplanen for tarehausting skal også reviderast.

AREAL-programmet til Forskningsrådet har saman med programma Havet og kysten og HAVBRUK planlagt ei felles utlysing om temaet arealbruk i kystsona. Arealbruken i kystsona er i vekst. Etablerte næringar, nye næringar og andre viktige samfunnsinteresser skal samhandle om bruk på ein måte som tek vare på ressursar, miljø og klima.

Kystverket arbeider med å etablere ei profesjonell dataforvaltning for geografiske data. Det er ein føresetnad for at Kystverket skal kunne oppfylle sine plikter i Noreg digitalt, den komande Geodata-lova og INSPIRE (EUs direktiv om etablering av infrastruktur for deling av geografisk data). Det er og viktig for å kunne levere data i samsvar med krav frå eksterne brukarar. Statens kartverk Sjø og Fiskeridirektoratet er døme på store brukarar av Kystverkets data som set store krav til kvalitet og dokumentasjon.

Kystverket gjennomfører kontinuerleg oppdatering og kvalitetssikring av eigne data. Det arbeidet vil framleis bli prioritert.

Resultat 2008–2009

Fiskeridirektoratet og Kystverket tek del i aktuelle planprosessar innan kystsoneforvaltninga, medrekna fylkesplanar, kommuneplanar og reguleringsplanar, konsekvensutgreiingar etter plan- og

byggningslova, verneplanar etter naturmangfaldlova og nasjonalt program for biomangfald. Dessutan arrangerte dei to direktorata eit fellesseminar våren 2009 med tema "Nye tider i Kystsona", relatert til nytt lovverk og overføring av mynde til kommunane.

Kystverket publiserer geografisk informasjon gjennom internettensista Kystinfo (<http://kart.kystverket.no>). Tenesta er i stadig utvikling, både når det gjeld tal på brukarar, mengde av tilgjengeleg informasjon og funksjonar. Trafikken på Kystinfo har auka mykje det siste året. Det blir produsert i overkant av 400.000 kart per måned gjennom applikasjonen. Fiskeridirektoratet har vidareutvikla kartinnsynsløysing til bruk for STAK-prosjektet (Stadfesting av akvakultur) og fleire kartdatasett utarbeidd av Fiskeridirektoratet og andre etatar er gjort tilgjengeleg for interne og eksterne brukarar. Direktoratet har utarbeidd retningslinjer for kystnære fiskeridata, og starta arbeidet med innsamling, registrering, verdivurdering og offentliggjer. Dette datatilfanget blir viktig i framtidig arbeid med kystsonoplanar og marin arealforvaltning (gyteområde, plassar for kaste- og låssetjing, korallar, skjel m.m.).

Fiskeri- og kystforvaltninga har arbeidd med *Marin verneplan*. Både nasjonalt og internasjonalt blir det lagt stor vekt på å beskytte marine område som er sårbare for fiskeriaktivitetar. Det er til dømes lagt restriksjonar på fiske med tunge botnreiskap i fleire område. I vår nasjonale forvaltning av dei levande marine ressursane har vi lang tradisjon for å drive marin områdebeskyttelse saman med andre verkemiddel. I 2009 vart Fiskeridirektoratet sin varslingstelefon lagt inn i eit eige døgnoppe system som skal drifte dei ulike tenestene som treng kontinuerleg drift. Fiskeridirektoratet sin varslings- og beredskapsplan for krisehandtering i kystsona blir revidert årleg og sendt ut til samarbeidspartnarane til direktoratet. I løpet av perioden har direktoratet hatt beredskapssituasjonar knytt til forlis, grunnstøytingar, algeoppblomstringar, manetinvasjon, sjukdom på kystsel, atomulykker og oljeutslepp.

Havforskningsinstituttet har dei seinare åra styrka kunnskapsgrunnlaget om naturtypar og naturverdiar på havbotnen og i kommunane langs kysten. Forskinga på økologien til ulike habitat og kva dei har å seie for biologisk mangfald er styrka. Nye korallar utanfor Vesterålen er kartlagde gjennom eit EU-prosjekt om biodiversitet.

Havforskningsinstituttet har gjennom MARE-ANO kartlagt naturtypar og artsmangfald i det sørlege Barentshavet og nordlege Norskehavet i dei prioriterte områda i Troms og Nordland. Botnforhold og botndyr på banker og i undersjøiske

raviner er dokumentert. Utanfor Vesterålen er 330 korallrev kartlagt.

Havforskningsinstituttet har starta eit strategisk instituttprogram (SIP), med innsats frå mange verksemder, for å få til ei heilskapleg forskning på fjord- og kystøkologi. Dette er ein del av Fiskeri- og kystdepartementet si satsing på fjord- og kystøkologi.

Arbeidet med å følgje opp forvaltningsplanen for Barentshavet og områda utanfor Lofoten er i gang. Fiskeri- og kystforvaltninga deltek i fagleg forum, overvåkingsgruppa og i risikogruppa. Alle gruppene har levert årsrapport, og starta arbeidet med endeleg rapport som skal danne grunnlag for revisjon av forvaltningsplanen for Barentshavet m.m. i 2010.

I 2008 vart arbeidet med olje-fisk problemstillingar intensivert. Gjennom Havforskningsinstituttets ordinære verksemd og innhenting av data samlar instituttet informasjon til andre institusjonar, mellom anna om framandstoff i norsk sjømat. Instituttet deltek i Nasjonalt råd for operasjonell marin overvaking og varsling, der dei samordnar havmiljøovervakninga. Instituttet har og auka innsatsen på forskning om verknader av forureining frå oljeindustri og andre kjelder og korleis seismiske undersøkingar påverkar livet i havet.

Det internasjonale råd for havforskning (ICES) meiner at kysttorsk nord for 62° er på eit faretruande lågt nivå. Genetiske analysar av kysttorsk viser ein samansett bestandsstruktur, med mange lokale bestandar. Resultata er nytta i rådgivinga om forvaltning av dei ville bestandane og dei er referansemateriale for å vurdere følgjer av rømt oppdrettstorsk og av klimaendringar. Funna kan òg ha verdi i reguleringa av torskoppdrett. Ein førebels studie av gyteområde tyder på at terskelbasseng i dei indre delane av mange fjordar er viktige gyteområde for lokal kysttorsk. Tilbakehalding (retensjon) av fiskeegg og fiskelarver er truleg ein viktig grunn til at lokale bestandar av kysttorsk blir haldne oppe.

Kystverket har vore ansvarleg ved konsekvensutreiingar av nasjonale hamner og utdjuning av større farleier.

Friluftsliv

Fiskeri- og kystforvaltninga vil leggje til rette for eit berekraftig rekreasjons- og turistfiske, der det blir teke omsyn både til at kystsona kan brukast til rekreasjonsføremål og til bestandane. For å sikre dette, vil dei minstemålsreglane som gjeld for næringsfiske bli gjort gjeldande også for rekreasjonsfiske frå 1. januar 2010 med nokre tilpassingar: Det er fastsett forbod mot fangst av ål også til eige kon-

sum, det vil bli vurdert ytterlegare tiltak som kan gjelde rekreasjonsfiske i samband med forvaltningsplanen for kysttorsk i sør og departementet vil vurdere om det kan vere eit aktuelt tiltak å innføre reguleringar for næringsverksemd som legg til rette for turistfiske.

Forskningsprogrammet AREAL vil prioritere arbeidet med bruk og vern og arealplanlegging i kystsona. Innafor rammene for planlegging i kystsona kan det mellom anna leggjast til rette for meir naturbasert reiseliv. I nordområdesatsinga skal det nordnorske kystkulturlandskapet stå sentralt.

Kystverket deltek i relevante utval og samarbeidsfora for å bidra til haldningsskapande arbeid retta mot brukarane av fritidsbåtar, og samarbeider med Kongelig Norsk Båtforbund (KNBF) om utplassering av fortøyingbøyer. Det bidreg til å gjere rekreasjonsområde lettare tilgjengelege.

Kystverket står som eigar av ei rekkje fyrstasjonar langs kysten. Fyrstasjonane er ikkje bemanna lengre og alternativ bruk er aktualisert. Fyrstasjonar kan leigast ut med vilkår om at leigetakar held eigedomen open for allmenta. Det er i dag inngått ca. 70 leigekontrakter som legg til rette for verdfull rekreasjon i sjøområda.

Resultat 2008–2009

Fisketurisme er ein viktig del av reiselivsnæringa og skaper både sysselsetjing og verdiar langs kysten. Denne måten å nytte fiskeressursane på må til liks med anna utnytting skje innanfor ansvarlege og berekraftige rammer. Det er difor innført ein utførslekvote som avgrensar den mengda fisk kvar person kan ta med seg ut av landet.

Innanfor Forskningsrådets program *Havet og kysten* er det sett i gang eit prosjekt om grunnlaget for turistfiske i kystnære område. Havforskningsinstituttet har starta eit prosjekt der turistverksemdar nyttar internettportalen ALTINN til å rapportere frå fangstdagbøkene som turistar fyller ut.

Kystverket har delteke på aktuelle messer og arrangement for fritidsbåtar. Hovudarrangementet var "Sjøen for alle". Kystverket har også drive vedlikehald av fyrstasjonar og ført tilsyn med at leigetakarar etterlever kravet om å halde eigedomen open for allmenta.

7.2 Bevaring og bruk av kulturminne

Kystverket bidreg ved å vedlikehalde, dokumentere og formidle kulturminna som inngår i planen "Verneplan for maritim infrastruktur". Samtidig er det eit mål at flest mogleg kulturminne skal gjerast tilgjengeleg for allmenta.

Etatsmuseet for Kystverket vart etablert i 2008 og skal driftast som eit nettverk av fire museumsinstitusjonar. Arbeidet til dei ulike museumseiningane skal sjåast i samanheng både musea imellom og i høve til Kystverket sine oppgåver og satsingar innan kulturminnefeltet.

På grunnlag av "Verneplan for maritim infrastruktur" vil det bli utarbeidd forvaltningsplanar i tråd med føringane frå Riksantikvaren. Det betyr at det skal etablerast prosedyrar og rutinar for korleis omsynet til verna eigedomar og anlegg blir teke vare på, integrert i den ordinære forvaltninga og det ordinære vedlikehaldsarbeidet.

Det skal arbeidast vidare med å utvikle fyrstasjonar og fyreigedomar i samarbeid med fylkeskommunar, kommunar, frivillige organisasjonar og næringsaktørar. Det er eit mål at fyrstasjonane skal vere tilgjengeleg for allmenta og at dei kan nyttast i lokal og regional utvikling, samstundes som omsynet til kulturminnevernet blir teke vare på. Det er og naturleg å knyte verna kulturminne til relevante internasjonale prosjekt.

Samarbeidet mellom Fiskeridirektoratet, Kystverket, Riksantikvaren og ABM-utvikling (Statens senter for arkiv, bibliotek og museum) blir vidareført i 2010 i tråd med handlingsplanen fram mot nasjonaljubileet i 2014. Særleg blir det satsa på prosjektet "Forteljingar om Kyst-Noreg", der ein mellom anna tek sikte på å utarbeide ei rekkje hefte knytt til ulike sider ved Noreg som kystnasjon. Det er eit mål at prosjektet og skal resultere i dokumentarfilm(ar) om kystkultur. Det er avgjerande at etatsmuseet for Kystverket blir trekt med i arbeidet. Arrangement knytt til Kulturminneåret 2009 blir prioritert i det tverrsektorvise samarbeidet.

Resultat 2008–2009

I 2008 vart eit etatsmuseum for Kystverket etablert. Kystverkmuseet er samansett av Stiftelsen Lindesnes fyrmuseum, Tungenes fyrmuseum, ei konsolidert eining i Jærmuseet, Fyrmuseet i Dalsfjord, ei konsolidert eining i Sunnmøre museum og Lofotmuseet som er ei konsolidert eining i Museum Nord. Stiftelsen Lindesnes fyrmuseum har rolla som sentralledd i museumssamarbeidet, og vil ha ansvar for å koordinere fellestiltaka som musea deltek i.

I 2009 har Kystverket som følge av arbeidet med Statens Kulturhistoriske Eigedomar (SKE-prosjektet), lagt fram eit forslag til ein heilskapleg verneplan for etaten – "Verneplan for maritim infrastruktur". Planen dekkjer heile verkefeltet til Kystverket og erstattar den tidlegare verneplanen for fyrstasjonar.

Kystverket eig framleis mange fyrstasjonar. Fyrstasjonane blir forvalta og haldne ved like anten av Kystverket sjølv, eller heilt eller delvis av leigetakarar. Det er ein føresetnad at leigetakarane har eit allmennyttig formål, slik at fyreigedomane er tilgjengelege for folk flest. Ved leigekontraktar og samarbeid med andre aktørar skal det sikrast at vernet av kulturminna skjer gjennom aktiv bruk, samstundes som ein legg til rette for at fyreigedomane kan fremme næringsutvikling.

Kystkulturnettverket mellom Riksantikvaren, ABM-utvikling, Fiskeridirektoratet og Kystverket har i 2009 arrangert den årlege kystkulturkonferansen i Oslofjorden, med hovudsete i Fredrikstad. I prosjektet "Forteljingar om Kyst-Noreg" har ein i 2009 publisert fire hefte med følgjande tema: "Kyst og havlandet Noreg", "Riksveg nr. 1", "Den berømte torsken" og "Sildefiske". Det er inngått ein intensjonsavtale om filmatisering av materialet. I prosjektarbeidet har direktorata samarbeidd tett med Kystverkmusea, Fiskerimuseumsnettverket og Sjøfartsmuseas nettverk.

Direktoratssamarbeidet og museumsnettverka gjennomførte ei stor fellessatsing i Kulturminneåret 2009: Eit kulturhistorisk "tokt" med det gamle fartøyet for vedlikehald av fyr "M/S Gamle Oksøy". "Toktet" gjekk langs heile norskekysten med ei rekkje arrangement i alle kystfylka i landet.

Kystverket har delteke i ei rekkje større og mindre samarbeidsprosjekt med både offentlege og frivillige aktørar, der målet er å fremme kystkulturinteressene.

Arrangement knytt til Kulturminneåret 2009 vart prioritert i det tverrsektorvise samarbeidet.

7.3 Reint hav og vatn og eit giftfritt samfunn

Helse- og miljøfarlege kjemikaliar blir spreidde i det marine miljøet, og nokre stoff kan bli oppkonsentrerte i næringskjeda og overstige fastsette grenseverdier for trygg mat. Skal norsk sjømat stadfeste og styrkje renommeet sitt som kvalitetsprodukt må Noreg kunne vise til ein dokumentasjon for framandstoff som er tilfredsstillande i alle samanhengar. Ved å overvake havmiljøet må nivåa for eventuelle forureiningskomponentar kunne dokumenterast slik at det er mogleg å avgrense fiske i område der det kan vere forureining utover det som er internasjonalt akseptert.

Det er difor viktig også å kartleggje korleis slike stoff blir akkumulerte i matproduksjonskjeda og skaffe kunnskap om nivået av framandstoff i norsk sjømat. Kunnskapsoppbygginga skjer både ved forskning og gjennom overvakingsprogram.

Resultata blir publiserte i Sjømatdata på www.nifes.no.

Det viktigaste tiltaket for å sikre lågast mogleg nivå av framandstoff i sjømat er å redusere utsleppa til naturen av helse- og miljøfarlege kjemikaliar. Restriksjonar på utslepp vil først etter lang tid ha verknad på villfanga fisk og annan sjømat. Oppdrettsfisk kan derimot påverkast innan rimeleg tid og det vil innverke på tilførslene av organiske miljøgifter som dioksinar og dioksinliknande PCB til befolkninga.

Fiskeri- og kystdepartementet og Miljøverndepartementet vil i samarbeid med næringa styrkje arbeidet med å stimulere til vidare reduksjon av kjemikaliebruken og bruken av kopar i oppdrett. Arbeidet omfattar forskingsprosjekt som vurderer korleis kopar kan nyttast meir effektivt og optimalt og prosjekt for utvikling av meir miljøvenlege impregneringsmiddel. Prosjekta blir gjennomførde i samarbeid med Fiskeri- og havbruksnærings forskingsfond.

For å sikre ei mest mogleg miljøvenleg sjukdoms- og parasittnedkjemping skal det leggjast vekt på å utvikle alternative miljøvenlege metodar der det er råd å få til, til dømes auka bruk av leppefisk. Kunnskapsoppbygginga og forskingsprosjekt skjer i samarbeid med næringa. Det blir planlagt aktivitet i samarbeid med programmet "NANO-MAT" for å finne løysingar som kan redusere tilgroing og bruk av kopar.

I kystsona vil arbeidet knytt til forskrifta om rammer for vassforvaltninga (implementeringa av EUs vassrammedirektiv) vere viktig og vil ha høg prioritet.

Havforskningsinstituttet kartlegg gjennom MAREANO-programmet førekomst av oljekomponentar, radioaktivitet og organiske miljøgifter i nordområda.

NIFES vil prioritere metodearbeid knytt til relevante PAH-sambindingar (polyaromatiske hydrokarboner) for beredskap mot oljesøl.

Ved mudring i fiskerihamner eller fjerning av sediment i farleier skal eventuelle forureinande botnsediment handterast i samsvar med retningslinjene frå miljøvernstyresmaktene.

Fiskeri- og kystdepartementet prioriterer å styrkje tryggleiken til sjøs for å redusere risikoen for miljøforureining frå sjøtransporten. Det er derfor viktig å sørgje for tilstrekkeleg maritim trafikkontroll og overvaking, sørgje for drift og vedlikehald av maritim infrastruktur og oppretthalde beredskapsnivået knytt til miljørisiko gjennom utskifting av beredskapsmateriell, gjennomføring av kurs og øvingar og sørgje for at det blir sett i verk beredskapstiltak ved fare for akutt forureining.

Sjøtryggleik og beredskap mot akutt forureining er viktig i regjeringa sitt arbeid med å leggje til rette for sjøtransport som ei moderne, miljøvennleg og effektiv transportform. Kystverket arbeider med eit framlegg til IMO om ulike seglingsleier og rutetiltak i området frå Røst til Oslofjorden. Målet er å oversende forslaget til IMO våren 2010. Med ei godkjenning frå IMO, vil desse rutetiltaka kunne gjerast gjeldande medio 2011.

Resultat 2008–2009

Det er etablert langsiktige overvakingsprogram for Barentshavet, Norskehavet, Nordsjøen og kysten for viktige grupper av kjemisk forureining. Det gjeld organiske miljøgifter, olje, spormetall og radioaktivitet. Målet er å dokumentere utviklingstrekk og korleis forureining påverkar livsvilkåra for, og kvaliteten på, dei marine ressursane. Oljeselskapa er pålagde å drive tilstandsovervakning. Som ein del av dette har Havforskningsinstituttet i oppgåve å overvake om olje- og gassutvinninga til havs fører til kvalitetsforverring og har verknader på fisk. Nasjonalt institutt for ernærings- og sjømatforskning (NIFES) har ei viktig oppgåve i overvakning av sjømat, og deira utvida innsats for overvakning av villfisk skjer i nært samarbeid med Havforskningsinstituttet.

I havbruksnæringa blir det i dag nytta kjemikaliar og kopar som kan ha uønska miljøverknader. Det blir difor arbeidd med å utvikle og ta i bruk alternative metodar som kan hindre tilgroing og erstatte kjemikaliar og kopar i reingjering, vask og impregnering av oppdrettsnøter. Notvaskeria er pålagde å reinse avløpsvatnet. Stadig fleire anlegg nyttar mekaniske metodar som spyling og tørking av nøter. Forskinga skal auke innsikta i mekanismar og samanhengar for impregnering og reingjering av not og prøve ut impregnering som ikkje er koparhaldig.

Samla antibiotikaforbruk for havbruksnæringa i 2008 var svært låg, berre 905 kg mot 1 605 kg i 2006. Medisinering av oppdrettsfisk gjennom fôr kan likevel påverke miljøet ved utslepp av antibiotikar. For å avgrense bruken av legemiddel, blir det satsa mykje på å førebyggje sjukdom gjennom drift, rutinar, vaksinar og vaksinasjonsstrategiar.

Matregelverket inneheld maksimalverdiar for framandstoff som skal omsetjast i marknaden. Grenseverdiane i regelverket blir harmoniserte internasjonalt både gjennom EØS-regelverket og gjennom Codex Alimentarius som er FN's globale organisasjon for matvarestandardar. Det er Vitenskapskomiteen for mattryggleik (VKM) som har

ansvaret for å risikovurdere framandstoff i norsk mat, inkludert sjømat.

Sidan 1994 har NIFES kvart år gjort stikkprøvebaserte målingar av innhaldet av framandstoff og næringsstoff i fisk og annan sjømat fanga i Barentshavet, Norskehavet og Nordsjøen. For å undersøkje framandstoffsituasjonen i eit større geografisk område har instituttet i 2008 samla inn prøvar frå Barentshavet, Norskehavet, Atlanterhavet, Nordsjøen og Skagerrak. Instituttet overvakar også framandstoffsituasjonen i oppdrettslaks. Resultata blir lagt ut i databasen Sjømatdata (<http://www.nifes.no/sjomatdata>)

Auka havtemperatur kan mellom anna føre til auka forekomst av parasittar i norske farvatn. NIFES overvakar forekomsten av ulike artar parasittisk rundorm (med fellesnemning kveis) i dei kommersielt viktigaste pelagiske fiskeartane. Overvakning av parasittstatus er viktig, ikkje berre av omsyn til mattryggleiken, men også for å følgje utviklinga av forekomsten av kveis. Denne kunnskapen gir eit naudsynt grunnlag for ei framtidig evaluering av verknaden av menneskeskapt miljøpåverknad, som til dømes klimaendringar. Så langt viser overvakinga ein signifikant auke i forekomsten av kveis i nordsjøild.

Botnsediment i hamner og farleier kan innehalde miljøgifter som for eksempel TBT, PCB, PAH og ulike tungmetall. I samband med utdjuving i fiskerihamner og farleier gjennomfører Kystverket undersøkingar av botnsediment etter krav frå miljøavdelingane til fylkesmennene. Dei forureina sedimenta blir tekne opp under kontrollerte forhold. Vidare handtering av massane skjer i samsvar med løyve frå miljøvern avdelingane til fylkesmennene.

Forskrifta om rammer for vassforvaltninga gjeld frå 01. januar 2007. Fiskeri- og kystforvaltninga inkludert Havforskningsinstituttet, deltek i ei direktoratsgruppe for direktivet om vatn og forvaltning av vatn leia av Direktoratet for naturforvaltning. I gruppa deltek òg representantar for Noregs vassdrags- og energidirektorat, Statens landbruksforvaltning, Statens vegvesen, Statens forureiningstilsyn, Folkehelseinstituttet og Mattilsynet. Regionane har i 2008 og 2009 delteke i å utarbeide forslag til regionale forvaltningsplanar jf. vassforskrifta. I den første planfasen har norske styresmakter lagt vekt på nokre få utvalde vassforekomstar. Desse utgjer om lag 20 % av norske vassforekomstar.

For å vedlikehalde beredskaps- og miljøvernkompetansen arrangerer Kystverket kurs og øvingar og deltek i opplæringsaktivitetar arrangerte av andre. Det er etablert ei operativ kartløyving: Kystinfo, der ein samlar og held oversikt over

all relevant og tilgjengeleg informasjon i samband med handteringa av akutt forureining. Det er og teke i bruk ulike operative verktøy til støtte når avgjerder skal takast i planlegging og gjennomføring av oljevernaksjonar.

Gjennom ei vakt- og beredskapsordning mot tek og handsamar Kystverket meldingar om fare for akutt forureining og sørgjer for at det blir sett i verk tiltak for å hindre og avgrense miljøskadar.

I oppfølginga av St. meld. Nr 8 (2005-2006) *Helhetlig forvaltning av havmiljøet i Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten* er det etablert eit forum for samarbeid om risiko knytt til akutt forureining. Kystverket leiar forumet og skal mellom anna koordinere overvaking som er relevant for risikohandtering, særleg når det gjeld sjøtransporten. Forumet skal og medverke til god kommunikasjon og informasjonsutveksling om risiko mellom dei ulike etatane med ansvar innan miljøforvaltning, petroleumsverksemd og sjøtransport.

Frå 1. juli 2007 vart skipstrafikken mellom Vardø og Røst flytta ut til rundt 30 nautiske mil frå land som eit resultat av eit vedtak i IMO om oppretting av eit samanhengande system av åtte nye trafikkseparasjonssystem, knytta saman av sju tilrådde ruter. Tilsvarande arbeider Kystverket no med eit framlegg til IMO om ulike seglingsleier og rutetiltak i området frå Røst til Oslofjorden. Arbeidet med rutetiltak i Skagerrak krev eit tett samarbeid med nabolanda Sverige og Danmark. For resten av området blir arbeidet utført nasjonalt i tett samarbeid med aktuelle instansar.

Kystverket har laga eit register med opplysningar om meir enn 2003 skip med tonnasje over 100 brutto registertonn som har forlist langs norskekysten etter 1914. Fleire av desse vraka inneheld miljøgifter. NIFES overvaker innhaldet av miljøgifter i ulike artar som er fangsta på i nærleiken av vraka U864 ved Fedje, Orizaba ved Skjervøy og MS Welheim ved Florø. NIFES vurderer og mattryggleiken av fisk fanga ved vraket av kryssaren Murmansk ved Sørøy i Troms. NIFES har på oppdrag frå Mattilsynet kartlagt innhaldet av miljøgifter i utvalte fiskeartar.

7.4 Betre utnytting av biprodukt

Auka utnytting og høgre verdiskaping av biprodukt føreset at ein satsar på forskning for mellom anna å dokumentere ernærings- og helseeigenskapar. Felles prosjekt som har som mål å dokumentere verknader av ei rekkje marine råstoff blir koordinerte og støtta gjennom stiftinga RUBIN (Resirkulering og utnytting av organiske biprodukt i Noreg). RUBIN har som overordna mål å sikre større lønsemd og høgre verdiskaping av bipro-

dukt frå fiskeri- og havbruksnæringa og betre totalutnyttinga av fiskeråstoff, for å medverke til ei berekraftig utvikling av fiskeri- og havbrukssektoren.

RUBINs strategi for å få realisert måla er å ta initiativ til og gjennomføre prosjekt og marknads-tiltak, og medverke til ein samordna innsats innanfor og på tvers av næringar, styresmakter, finansieringsinstitusjonar og forskning.

RUBINs handlingsplan for 2005–2009 legg vekt på

- utvikling av norsk biomarin ingrediensindustri retta mot dei internasjonale marknadane. RUBIN legg vekt på å optimalisere strukturen i verdikjeda
- felles og produkt- og marknadsretta dokumentasjon av marine ingrediensar når det gjeld helse og ernæring
- auka eksport av konsumprodukt
- utvikling og tilrettelegging for auka uttak av ferske, sorterte biprodukt i flåte og landindustri
- utvikling av teknologi for prosessering og utnytting av biprodukt
- informasjon og overvaking av varestraumar
- utvikling av regelverk.

Store summar blir investerte for å avgrense lekkasjar av miljøgifter og anna forureining frå avfall og deponi på land til det marine miljøet. Kunnskap for å setje inn dei rette tiltaka er viktig i den samanhengen. Ein ny handlingsplan for RUBIN er under utarbeiding.

Resultat 2008–2009

Den samla biproduktmengda frå fisk og skaldyr i 2008 er rekna til 688 000 tonn. Av dette er rundt 524 000 tonn utnytta. Det gir ei utnyttingsgrad på 76 pst.

Mesteparten av biprodukta blir ensilerte og frosne og brukt til dyrefôr og oppdrettsfôr, men ein aukande del av biråstoffet blir nytta av ingrediensindustrien, ein industri som er i sterk vekst her i landet og i verda elles. Det blir stadig utvikla nye produkt og ingrediensar til menneskeføde og til medisinar og spesialfôr til husdyr og kjæledyr. Utviklinga av desse nye produkta fører til høgre verdiskaping enn den tradisjonelle fôrproduksjonen, og gjer det mogleg i framtida å mangedoble verdiskapinga frå marine biråstoff.

NIFES har gjennomført forsøk som viser at fiskebein er ei god kalsiumkjelde som potensielt kan nyttast som kosttilskot for menneske og dyr. NIFES har i samarbeid med Havforskningsinstituttet gjennomført studiar for å sjå på om voksesterar frå krepsdyr kan nyttast som feittkjelde i laksefôr.

Innafor ei rimeleg innblanding kan laksen nytte dette råstoffet.

Den totale bruken av biråstoff var på om lag 70 000 tonn i 2008, dette er ein betydeleg auke frå 2007.

Det er ikkje så mange miljøproblem knytt til biprodukt frå villfisk. Det som har kome til land av biprodukt har stort sett vorte utnytta, men det er framleis mykje dumping i samband med sløying om bord.

Fleire utgreiingar har konkludert med at det kan bli mangel på dei tradisjonelle fôrmidla fiskemjøl og fiskeolje i løpet av få år, og at det blir vanskelegare å nytte fiskeressursar som kan brukast direkte til mat, til fôråvarer. For å ha nok fôråvarer med tilstrekkeleg god kvalitet er det behov for å utnytte dei tilgjengelege fôråvarene betre, auke utnyttinga av biprodukt og vurdere alternative fôråvarer. Frå havet dreiar det seg om betre utnytting av marine biprodukt og om fangst på lågare nivå (krill og plankton). Marine biprodukt går inn i fiskefôr som ensilerte biprodukt, råstoff til fiskemjøl-fabrikkane eller som råstoff til lokalt produsert fôr.

7.5 Eit stabilt klima og rein luft

Innsatsen for å studere verknader av klima på det marine økosystemet vil vidareførast. Havforskningsinstituttet vil leggje meir vekt på å forstå korleis klima påverkar økosystemet og verknadene må kvantifiserast. Det er eit omfattande internasjonalt samarbeid om klimaforskinga.

Forsuring av havet er ein verknad av auka CO₂ i atmosfæren, som vil kunne ha store konsekvensar for dei marine økosystema. Overvaking av forsuring i havet vil difor bli integrert i den ordinære norske overvakinga av marine økosystem.

Eit av satsingsområda i regjeringa sin nordområdestrategi "Nye byggesteiner i nord" (2009), er utviklinga av kunnskap om klima og miljø i nordområda. Det vil mellom anna bli oppretta eit senter for klima og miljø i Tromsø med ansvar for å koordinere samarbeidet mellom institusjonane nasjonalt og internasjonalt.

Havklimaet er viktig for biologiske ressursar. Kunnskap om klimaendringar er også avgjerande for forvaltning av marine økosystem og ressursar, og Forskningsrådets program NORKLIMA prioriterer dette området.

Innan 2020 skal dei norske utsleppa av klimagassar reduserast med 15 til 17 millionar tonn. Etatsgruppa Klimakur 2020 skal vurdere verkemiddel og tiltak for å oppfylle klimamålet. Utreiinga skal vere ferdig i november 2009. Ho vil danne grunnlag for regjeringa si vurdering av klimapolitikken, som skal leggast fram for Stortinget i 2010.

Kystverket skal bidra i arbeidet med å beskrive og gi ei oversikt over aktuelle tiltak og verkemiddel i transportsektoren, og kva kostnader og effekt dei ulike tiltaka er venta å medføre.

Kystverket skal utvikle ein metode for utrekning av klimagassutslepp basert på AIS-data om skipstrafikken. Dei skal også gi informasjon om støyregelverket, og bidra til å løyse eventuelle konflikter om støy i hamner.

Resultat 2008–2009

Innanfor Forskningsrådets store program NORKLIMA er det ein omfattande forskingsinnsats for å få meir kunnskap om den rolla havet har i klimasystemet og konsekvensar av klimaendringar for marint miljø og marine ressursar. Marint miljø, fiskeri og havbruk er venta å bli sterkt råka av klimaendringane. Fleire prosjekt er no i avslutningsfasen. Prosjekta viser at ei rekkje ulike klimafaktorar vil påverke marine organismar både på individ- og bestandsnivå. Mellom anna vil torskestammane truleg flytte seg nordover som følgje av klimaendringane, og sørlege gyteområde får mindre verdi. Vekstforholda i sildestammen blir også påverka. Det er ein indirekte følgje av at klimaendringane påverkar raudåta, den viktigaste maten til silda.

Mellom anna har dei gjennomført forskingsprosjekt innan områda havklima, verknader på økosystema og operasjonell oseanografi. Studia prøver å identifisere, forstå og kvantifisere prosessane som styrer klimasvingingane i havet og utvikle metodar for å lage klimaprogosar. Vidare arbeider instituttet med å forstå kva verknad klimaet, og endringar i dette, har på økosystema. Undersøkingane omfattar rekruttering, vekst og utbreiing av plankton, krepsdyr og fisk, overgjødsling, skadeleg algeblomstring og spreiing av forureining.

Arbeidet i Klimakur 2020 har starta. Kystverket deltek i arbeidet med å skaffe informasjon om moglege verkemiddel og tiltak innan skipsfarten.

Arbeidet med å utvikle ein metode for utrekning av klimagassutslepp har starta. Kystverket samarbeider med Statens forureiningstilsyn (SFT) og Sjøfartsdirektoratet om finansieringa av prosjektet. Dersom det blir ordna tilstrekkeleg finansiering, vil metoden truleg bli ferdig i 2010.

Hamneaktivitet i nærleiken av bustadområde og bysentra kan føre til støyproblem. Når slike problem oppstår, hjelper Kystverket hamnene med informasjon om støyregelverket og med å gi råd om korleis slike saker best kan handterast.

Miljøavtalen som vart inngått mellom 14 næringsorganisasjonar og Miljødepartementet i 2008 har hatt ringverknader i fiskerisektoren. Mange

fiskefartøy har fått tilskot frå Næringslivets NOx fond. Fondet vart oppretta for å redusere utslipp av dei skadelege nitrogenoksid-gassane. Fiskefartøy har mellom anna fått støtte til ombygging av motorar. Tiltaka bidreg også ofte til reduksjonar i utslipp av CO₂ og SO.

Havforskningsinstituttet har gitt råd om verknader av lyd på marine organismar. Det er eit arbeid i gang saman med Forsvarets forskningsinstitutt for å gjere Sjøforsvaret i stand til å operere lågfrekvente sonarar på ein sikrere måte for miljøet.

7.6 Internasjonalt miljør samarbeid

Noreg er ein stor havnasjon, og har viktige interesser i og ansvar for forvaltning av havet i internasjonal samanheng. Det er difor viktig å utvikle ein samordna politikk for det marine og maritime området, og å målbere den effektivt i internasjonale fora.

Noreg skal medverke til at global og regional forvaltning av marine ressursar skjer i tråd med internasjonalt vedtekne prinsipp som berekraftig bruk, føre-var-prinsippet og økosystembasert forvaltning. Vidare er det ei viktig oppgåve å bidra aktivt til at det folkerettslege grunnlaget for berekraftig forvaltning av levande marine ressursar blir følgd i forvaltninga i våre eigne fiskerisoner, på det opne havet og i andre nasjonars fiskerisoner. Noreg deltek difor i internasjonale fora og prosessar som er viktige for utviklinga av kyst- og havpolitikken på globalt og regionalt nivå.

Internasjonale miljøfora har innverknad på fiskerispørsmål. Fiskeriforvaltninga vil vidareføre innsatsen sin på dette feltet. Målet er å sikre ei berekraftig utnytting av marine ressursar, medrekna ei berekraftig forvaltning og betre totalutnytting av sjøpattedyr, og å medverke til mindre forureining av havområda. Det er eit grunnleggjande prinsipp for norsk forvaltning av levande marine ressursar at utnyttinga skal baserast på tilstanden til bestanden og tilhøva i økosystemet, det vil seie at utnyttinga skal skje på best mogleg vitskapleg grunnlag. Dette prinsippet blir lagt til grunn i arbeidet i dei aktuelle internasjonale fora.

Viktige arenaer er havdebatten i FN's generalforsamling, FAO, Konvensjonen for biologisk mangfald (CBD), Bonnkonvensjonen og CITES (Konvensjonen for internasjonal handel med trua artar).

Fiskeri- og miljøforvaltninga er heilt avhengig av ei internasjonal grundig og veletablert rådgiving om dei levande marine ressursane og det marine miljøet. ICES spelar her ei sentral rolle for vitskapleg rådgiving om økosystema i Nord-Atlanteren. Med ein meir enn hundreårig tradisjon for

internasjonalt forskingssamarbeid er ICES med sin rådgivarstruktur, vitskapskomitear og meir enn hundre arbeids- og studiegrupper som dekkjer heile spekteret av marin forskning, den viktigaste arenaen internasjonalt for marin forskning.

I dei regionale fiskeriforvaltningsorganisasjonane vil Noreg arbeide for at økosystemvurderingar og omsynet til biomangfald blir innarbeidd i verksemda og mandata til organisasjonane.

Internasjonalt forskingssamarbeid får stadig meir å seie. Noreg er i dag ein stor aktør i internasjonal marin forskning. Det er likevel nødvendig å styrkje det internasjonale samarbeidet om forvaltning av marine ressursar globalt og i høve til nabo-statar og EU. Noreg må vidare vere ein betydeleg aktør i havforskninga med problemstillingar knytt til miljø, klima og forureining og berekraftig utnytting av fiskebestandane.

Kystverket deltek i EU-prosjektet EfficienSea. Prosjektet har som mål å auke tryggleiken på sjøen og oppretthalde eit berekraftig miljø. Hovudområdet er dei store transportkorridorane. Gjennom dei rette tiltaka skal ulykker hindrast eller føre til mindre omfattande skadar. Ein viktig del av arbeidet er å synleggjere både økonomiske og miljømessige utfordringar og moglegheiter det maritime miljøet har. EfficienSea er eit Strategisk Prosjekt i EU. Prosjektet blir leia av Farvandsvesenet i Danmark. 17 partnerar deltek i prosjektet, frå Noreg, Danmark, Sverige, Finland, Polen og Estland. Dei norske partnerane er involvert i områda "kompetanse og rekruttering" og "overvaking av skipstrafikken og kystsoneplanlegging".

Kystverket har ansvaret for ei rekkje internasjonale avtalar om gjensidig bistand og samarbeid innan akutt forureining. Desse avtalane skal sikre eit godt samarbeid ved ulykker slik at ein oppnår optimal utnytting av tilgjengelege ressursar. Avtalane bidreg òg til gjensidig utveksling av informasjon slik at ein er kjend med utviklinga i andre land innan dette fagområdet. I IMO og EU vert det arbeidd for ratifisering av HNS (farlege, giftige stoff) konvensjonen. Det vil få konsekvensar for beredskapen på dette området.

Resultat 2008–2009

Det er eit viktig utviklingstrekk i internasjonal hav- og fiskeripolitikk dei siste åra at fiskeripolitikk og miljøpolitikk blir meir integrerte. Eit konkret døme på integrering av fagfelte er utviklinga av marine verneområde. Viktige retningslinjer og prinsipp med store verknader for dei marine næringane blir fastlagde i internasjonale fora. Fiskeriforvaltninga og Havforskningsinstituttet deltek difor

aktivt i internasjonalt samarbeid i skjeringsflata mellom ressursforvaltning og miljøpolitikk.

Noreg har på fleire område vore ein pådrivar i dette arbeidet, og har lagt vekt på å utvide mandatet til dei regionale fiskerierorganisasjonane til også å innarbeide omsynet til biologisk mangfald.

Generelt har vern av område som er sårbare for fiskeriaktivitet som korallrev og djuphavs fjell, både innanfor og utanfor lands økonomiske soner, vekt stor merksemd i internasjonale miljøfora dei siste åra. FNs fiskeriresolusjon frå 2006 stiller krav til dei regionale fiskeriforvaltningsorganisasjonane og kyststatane om å beskytte slike habitat mot botnfiske.

I NEAFC har Noreg vore aktiv i arbeidet med å få til eit forvaltningsregime for djuphavsressursar og spørsmål knytt til oppfølging av FAOs aksjonsplan mot UUU-fiske er behandla. Norske fiskeristyresmakter har arbeidd for å rette søkjelyset på UUU-fisket og samanhengen med annan internasjonal kriminell verksemd. Forholdet til internasjonale miljø- og fiskeriprosessar, medrekna botntråling og marine verneområde, er også tekne opp i organisasjonen. I 2009 vedtok NEAFC å stengje for botnfiske i eit område på Den midtatlantiske rygg (ca. 330 000 kvadrat kilometer). Tilsvarende reglar er også vedtekne i NAFO. Noreg har fått gjennomslag for eit forslag om eit regime for hamnestatskontroll som skal sikre kontroll med ressursuttaket i området. Forslaget blir implementert av NEAFC-landa med verknad frå 1. mai 2007.

Fiskeriforvaltninga deltek også i arbeidet i fleire fora innanfor FN-systemet. Innanfor CBD og OSPAR blir det arbeidd med temaet marine verneområde. Fiskeriforvaltninga er med i førebuingane til OSPARs ministermøte i Bergen i 2010, der skal det leggjast fram ein ny tilstandsrapport om det marine miljøet i Nordaust-Atlanteren.

Det er eit aukande påtrykk i CITES for å liste marine artar, inkludert kommersielle fiskeslag. Det er oppretta eit ekspertpanel i FAO som skal gi råd om listing under CITES-konvensjonen. På norsk side er det lagt vekt på at behandlinga av kommersielle akvatiske artar og utforminga av listekriteria i CITES er baserte på vitenskapleg dokumentasjon og følgjer råda frå FAOs ekspertpanel. Vedtaka om listing av marine artar på partsmøtet i 2007 vart gjort i samsvar med råda frå FAOs ekspertpanel.

Fiskeri- og kystdepartementet samarbeider med russiske styresmakter om sjøtryggleik og oljevernberedskap i nord. Det blir mellom anna arbeidd med å utvikle eit gjensidig rapporterings- og informasjonssystem for oljetransporten i Barentshavet og langs norskekysten. For å koordinere arbeidet er det nedsett ein styringskomité på

departementsnivå og to arbeidsgrupper med deltakarar frå etatane og fagmiljøa. Den eine arbeidsgruppa arbeider med overvaking av oljetransport og etablering av informasjons- og meldingssystem i regionen. Den andre arbeidsgruppa arbeider med oljevernavtalen mellom Noreg og Russland om beredskapsplanar og opplæring og øvingar i oljevernberedskap i Nordvest-Russland. Det er òg inngått eit samarbeid for å utvikle ulike typar oljevern-utstyr.

Kystverket deltek i arbeidet i havmiljøgruppa under den norsk-russiske miljøvernkommissjonen. Kystverket følgjer òg utviklinga i området ved å delta i regionale prosjekt mellom anna Fiskeri- og kystdepartementet sitt Vardø-initiativ. Gjennom Arktisk Råd og arbeidsgruppa EPPR deltek Kystverket i to prosjekt som gjeld nordområda. Det er gjennomført årlege møte mellom Hovudredningsentralen i Nord-Noreg, Kystverket og russiske regionale rednings- og oljevernstyresmakter. Møtet med sentrale russiske oljevernstyresmakter er utført i samband med den årlege øvinga. Tilsvarende er det halde årlege møte for landa som er knytt til København-avtalen om gjensidig bistand og samarbeid ved akutt forureining. Her møter Noreg, Sverige, Finland, Island og Danmark inklusiv Færøyane og Grønland. Partane utvekslar informasjon og drøftar felles arbeid med vidareutvikling og betring av utstyr og overvaking. I tillegg er det under København-avtalen utarbeidd ein regional beredskapsavtale mellom Sverige, Noreg og Danmark som regulerer dei same tilhøva, og det blir gjennomført årlege felles øvingar for Noreg, Sverige og Danmark.

Kystverket er også norsk representant i Bonn-avtalen som er ein internasjonal avtale mellom kyststatane rundt Nordsjøen og EU. I avtalen forpliktar partane seg til gjensidig assistanse og samarbeid mot forureining og bruk av miljøovervaking for å oppdage og handtere forureining og hindre miljøkriminalitet. Bonn-avtalen er òg eit viktig forum for erfaringsutvekslingar.

EUs handlingsprogram mot akutt forureining til sjøs regulerer samarbeidet mellom EU- og EFTA-land ved forureining av det marine miljøet og vidareutvikling av utstyr og overvaking av kyst og hav. Etableringa av EMSA (European Maritime Safety Agency) er ein viktig del av dette. EMSA er EU sitt ekspertorgan for sjøtryggleik, og er mellom anna eit kompetansesenter innan teknikk, vitenskap og kunnskap for oljevernberedskap i Europa. Det inneber til dømes at EMSA skal ha kunnskap og ressursar for å gje støtte til medlemslanda dersom medlemslanda ber om det. Kystverket har delteke på møte i EMSA innan sitt ansvarsfelt. EU-kommisjonen har bestemt at det skal etablerast eit

kommunikasjons- og informasjonssystem for krisehandtering (CESIS). Det vil bli kopla til EUs overvåkings- og informasjonssenter (MIC). Dette arbeidet skjer i samarbeid med Direktoratet for samfunnstryggleik og beredskap. Kystverket deltek i det europeiske nettverket av verksemder som kan støtte kvarandre ved kjemikalieulukker (ICE – Rådgeving ved kjemikalie-ulukker).

Kystverket har hatt formannskapet for ei arbeidsgruppe under Arktisk råd for krisehandtering, førebygging og respons (EPPR - Emergency, Prevention, Preparedness, and Response) i perioden 2007 til mai 2009. I neste periode vil Noreg ha viseformann i EPPR. Arbeidet gir god kunnskap om oljevernberedskap i arktiske farvatn.

Havforskningsinstituttet har eit betydeleg nettverk og deltek i ei rekkje internasjonale fora. Instituttet har vore ein pådrivar i å ta i bruk eit økosystembasert forvaltningskonsept.

Dei norske marine forskingsmiljøa har generelt eit tett internasjonalt samarbeid. Norske forskarar har også i 2008 hatt ein sterk posisjon i ICES og har hatt mange verv i dei ulike komiteane. Dette har mykje å seie for arbeidet med å løyse forvaltningsoppgåver. Fleire av prosjekta som er støtta blir nytta som grunnlag for søknader til EU.

Havforskningsinstituttet hjelper Miljøverndepartementet og Statens forureiningstilsyn med faglege råd i oppfølginga av internasjonale avtalar om forureining, mellom anna gjennom OSPAR.

7.7 Oppfølging av grøn stat

Fiskeri- og kystdepartementet skal gjennomføre oppgåvene sine med minst mogleg negative verknader på miljøet. Det skal takast omsyn til miljøet i planlegging og gjennomføring av alle innkjøps-, drifts- og produksjonsaktivitetar. Den miljøfaglege kompetansen skal aukast. Det skal satsast på meir bruk av videokonferansar framfor reiseaktivitet, utvida og effektiv bruk av fellestener for regjeringskvartalet så som felles post, bod, distribusjon og trykkeritener, og meir vekt på bruk av IKT-system i sakshandsaminga og i kommunikasjonen med andre. Kompetansetiltak for innkjøparar og andre tilsette er òg viktig i oppfølginga av grøn stat.

Arbeidet med å fremme miljø- og samfunnsansvaret i offentlege innkjøp er no teke opp att. Departementet er i gang med å utarbeide ein ny, overordna innkjøpsstrategi for departementet og dei underliggende etatane. I denne strategien er miljø- og samfunnsperspektivet eit av hovudområda, både når det gjeld kompetanseheving på området og sjølv gjennomføringa av innkjøpa.

Alle etatane under Fiskeri- og kystdepartementets ansvarsområde tek i bruk miljøeiing i verksemda si.

Det er laga ein miljøstatusrapport for Kystverket. Rapporten omhandlar innkjøp, avfall, energiforbruk og transport i Kystverket. Det vidare arbeidet med å innføre miljøeiing vil byggje på denne rapporten.

Kystverket sitt regionkontor i Troms og Finnmark arbeider for å bli sertifisert som Miljøfyrtårn.

7.8 Oversikt over den samla miljøpolitiske satsinga under Fiskeri- og kystdepartementet

Tabell 7.1 Fordeling på programkategori av utgifter som fullt ut blir brukte til miljøforbetringar, eller der omsynet til miljøet er avgjerande for at tiltaket blir gjennomført

Programkategori	Saldert budsjett 2009	Forslag 2010
16.10 Administrasjon	6,6	6,7
16.20 Forsking, innovasjon og regional utvikling	441,6	489,7
16.30 Fiskeri- og havbruksforvaltning	188,7	202,5
16.60 Kystforvaltning ¹	345,5	1 260,6
Sum programområde 16	982,4	1 959,5

¹ Auken i 2010 er særleg knytt til handtering av vraka etter Murmansk og ubåten U-864, og ein auke i løyvinga til slepefartøy i Nord-Noreg og på Sørlandet.

8 Likestilling

8.1 Handlingsplan for større kvinnedel i marin sektor

Tilstandsvurdering – utfordringar

Kvinnedelen i fiskeri- og havbruksnæringa er gjennomgåande låg. I 2008 hadde 10 307 fiske som hovudyrke, av dei var 247 kvinner (2,4 pst.). Av dei 2 597 som hadde fiske som attåtning, var det 95 kvinner (3,7 pst.). I 2008 var det totalt 4 807 tilsette i havbruksnæringa, av desse var det 822 kvinner (17,1 pst.). I fiskeindustrien er kvinnedelen i overkant av 40 pst. Prosentdelen av kvinnelege leiarar er gjennomgåande låg i dei ulike delane av fiskerinnæringa.

Alle offentlege styre, råd og utval innanfor Fiskeri- og kystdepartementets ansvarsområde følgjer no likestillingslovas krav. Det som tidlegare heitte Reguleringsrådet, er erstatta av eit ope høyringsmøte, fordi det gjennom fleire år viste seg vanskeleg å oppnemne eit slikt råd i tråd med krava i likestillingslova.

Kvinnedelen i styre, råd og utval i den private delen av fiskeri- og havbruksnæringa er låg. Lovreglane med krav om kjønnsrepresentasjon i styre i allmennaksjeselskap gjeld frå 1. januar 2006. Dei 13 allmennaksjeselskapa i fiskeri- og havbruksnæringa oppfyller krava om kjønnsrepresentasjon.

Mål og strategiar – tiltak

Handlingsplan for større kvinnedel i fiskeri- og havbruksnæringa

Fiskeriforvaltninga og næringa laga i 2007 ein handlingsplan for større kvinnedel i marin sektor. Handlingsplanen rettar seg mot alle marine verksemder, og foreslår konkrete mål og tiltak som verksemdene kan setje i verk for å auke kvinnedelen. I planen blir det og orientert om reglar som gjeld for kjønnsrepresentasjon.

Måla i handlingsplanen

Målet med handlingsplanen er at næringa, organisasjonane i næringa, salslaga og forvaltninga skal utnytte heile potensialet i arbeidsstyrken, ved å arbeide for ein meir lik kjønnsbalanse på alle nivå.

Då vil også næringa framstå som ein attraktiv arbeidsplass for begge kjønn.

Delmåla er:

1. Auke kvinnedelen i fiskeflåten (manntallsregister A og B) frå 2,6 pst. til 3 pst. innan 2010, 4 pst. innan 2015 og 8 pst. innan 2020.
2. Auke kvinnedelen som tek vidaregåande opplæring innan fiske og fangst frå 4 pst. til 6 pst. innan 2010, 10 pst innan 2015 og 30 pst. innan 2020.
3. Auke kvinnedelen tilsett i havbruksnæringa frå 10 pst. til 12 pst. innan 2010, 20 pst. innan 2015 og 25 pst. innan 2020.
4. Auke kvinnedelen på vidaregåande opplæring innan havbruk frå 16 pst. til 20 pst. i 2010 og 30 pst. innan 2015.
5. Auke kvinnedelen blant eigarane i fiskeri- og havbruksnæringa.
6. Auke kvinnedelen i leiinga i fiskeri- og havbruksnæringa.
7. Kvinnedelen i underutval og i styra i dotterselskap til salslaga skal minst vere 30 pst. innan 2010 og oppfylle krava sett i likestillingslova innan 2012.
8. Auke kvinnedelen i styra i fiskerisamvirka.
9. Auke kvinnedelen i representantskapa i fiskerisamvirka.
10. Alle nye oppnemningar til offentlege styre, råd og utval under Fiskeri- og kystdepartementets ansvarsområde skal oppfylle krava i likestillingslova.
11. Ved alle nye oppnemningar til eksterne styre, råd og utval skal Fiskeri- og kystdepartementet alltid foreslå to alternative representantar, ein av kvart kjønn.
12. Kvart kjønn skal vere representert med minst 40 pst. i leiarstillingar i fiskeri- og kystforvaltninga. Kvinnedelen i leiinga skal aukast til 40 pst. innan 2015 i Fiskeridirektoratet og Havforskingsinstituttet, og til 20 pst. innan 2012 og 40 pst. innan 2017 i Kystverket.

Fiskeri- og kystdepartementet har ansvar for å følgje opp arbeidet internt og overfor underliggjande etatar. Næringa har eit sjølvstendig ansvar for arbeidet på sine område.

Resultat 2008–2009

Departementet har sett i gang fleire tiltak som også skal bidra til styrkje kvinndelen i marin sektor. Eitt tiltak er eit treårig prosjekt for auka rekruttering til marin sektor. Prosjektet har fått namnet "Sett Sjøbein". Prosjektet blir drive av to prosjektleiarar og blir styrt av ei breitt samansett gruppe frå næringa. Departementet har i 2009 finansiert prosjektet med 3,6 mill. kroner. Kvinner er ei viktig målgruppe for prosjektet.

Fiskeri- og kystdepartementet har fremma ordningar for å gjere det lettare for unge fiskarar å etablere seg med eige fartøy. Det skal tildelast 30 etablerarstipend på 250 000 kroner til kjøp av fiskefartøy, uavhengig av om fiskefartøyet har deltakarløyve eller ikkje. I tillegg blir det tildelt 10 deltakarløyve kvart år over ein periode på tre år. Kvinner er spesielt oppmoda til å søkje på desse ordningane. Ein tek sikte på at dei som får tildelt deltakarløyve, kan delta i fisket frå 1. januar 2010.

8.2 Likestilling og mangfald i departementet og underliggjande etatar

Fleire av etatane under Fiskeri- og kystdepartementet har yrkesgrupper som tradisjonelt har vore, og framleis er, mannsdominerte. Arbeidet med å betre kjønnsbalansen i underliggjande etatar generelt, og spesielt blant leiarane, er viktig og tidkrevjande. Dette er ei sak som departementet legg særleg vekt på.

Nedanfor gjer vi greie for statusen i departementet og fortel kort om situasjonen i underliggjande etatar. I tillegg gjer vi greie for tiltak som departementet har sett i gang eller planlagt.

Kjønnsfordeling

I Fiskeri- og kystdepartementet var det ved utgangen av 2008 113 tilsette. 52 pst. av desse er kvinner, mot 51 pst. året før. Auken kjem i hovudsak av at 65 pst. av dei nyttilsette i 2008 var kvinner. I toppleiargruppa, som består av departementsråden og ekspedisjonssjefane, er kvinndelen uforandra frå året før og dermed på 20 pst. På mellomleiarnivå har kvinndelen gått opp frå 50 pst. i 2007 til 58 pst. i 2008.

Løn

Ser ein på departementet samla, er gjennomsnittsløna til menn og kvinner heilt lik. På avdelingsdirektør- og seniorrådgjevarnivå er løna noko høgare

blant menn enn blant kvinner, men skilnadene er små. På rådgjevarnivå er det ingen skilnad. På førstekonsulentnivå er gjennomsnittsløna for kvinner 3,8 lønssteg høgare enn tilsvarende for menn. Om ein ser bort frå dei arkivtilsette, som alle er kvinner, og berre ser på saksbehandlarane på dette nivået, er det ingen lønsskilnad mellom kjønna.

Arbeidstid

70 pst. av dei deltidstilsette er i dag kvinner. I departementet er det åtte mellombels tilsette. Av desse er fem menn og tre kvinner. 17 tilsette er ute i permisjon. Av desse er ni kvinner og åtte menn.

Iverksette og planlagte tiltak

Med unntak av dei som arbeider i arkivet og på forkontora, der det berre er kvinnelege tilsette, og toppleinga, der det berre er 20 pst. kvinner, er kjønnsfordelinga i departementet tilfredsstillande. Ved rekruttering til toppleiarstillingar og stillingar i arkivet og forkontora legg departementet vekt på å betre kjønnsbalansen.

I stillingsutlysningane oppmodar departementet alle kvalifiserte kandidatar om å søkje, uansett kjønn, etnisk bakgrunn og funksjonsevne. I innstillinga av kandidatane må ein rapportere om talet på søkjarar som har oppgitt at dei har minoritetsbakgrunn og nedsett funksjonsevne, og kor mange av desse som vart kalla inn på intervju. Ein må også gjere greie for kjønnsfordelinga i søkjarmassen.

Departementet vil vidareføre ordninga med heimearbeid/fjernarbeid, og elles leggje til rette for fleksible arbeidstidsordningar.

Fiskeridirektoratet

I Fiskeridirektoratet er kvinndelen totalt på 47 pst. I toppleiargruppa er kvinndelen på 21 pst. og på mellomleiarnivå er kvinndelen 31 pst.

Kystverket

I Kystverket er kvinndelen på totalt 10 pst. 13 pst. av toppleiarane er kvinner, medan kvinndelen på mellomleiarnivå er 21 pst.

Havforskningsinstituttet

Den totale kvinndelen i Havforskningsinstituttet er på 32 pst. Sidan i fjor har kvinndelen i leiinga auka frå 21 til 23 pst. Kvinndelen er minst blant sjøfolk og innanfor IT og forskning.

Nasjonalt institutt for ernærings- og sjømatforskning

Ved Nasjonalt institutt for ernærings- og sjømatforskning arbeider det totalt 65 pst. kvinner. Kvinnedelen på leiarnivå er 55 pst.

9 Tryggleik og beredskap

Fiskeri- og kystdepartementet har beredskapsansvar som sektormynde mellom anna knytt til trygg sjømat, fiskehelse, hamnetryggleik, sikker sjøtransport og akutt forureining. I dette ansvaret ligg at departementet må gjennomføre beredskapstiltak ved hendingar og truslar på området. Departementet skal heile tida vurdere risiko og sårbarheit i sektoren, og ha eit system som sikrar at beredskapen er dimensjonert i høve til risiko og truslar. Dei underliggjande verksemdene til departementet er operative einingar som skal sikre at det blir gitt korrekt informasjon, at tiltak blir sette i verk og at resultatane blir evaluerte. Dette gjeld alt frå miljøtruslar mot norsk sjømat til oljeverniltak.

Departementet har eit særskild ansvar for å få i gang og samordne beredskapen i dei underliggjande etatane. Det er difor ei prioritert oppgåve å styrkje departementet sitt administrative styrings- og koordineringsarbeid internt og i høve til underliggjande etatar slik at den operative krisehandteringa blir best mogleg. Dette arbeidet er starta, og det er halde samlingar og det er teke initiativ til å samordne planverk. Det er også sett i verk øvingar. Departementet skal i løpet av 2010 i samarbeid med etatane lage ei ordning som gir oversikt over sårbarheita i sektoren som heilskap og som skal liggje til grunn for risikostyring på dei ulike områda.

9.1 Mattryggleik og omdømme

Noreg er ein av dei største sjømateksportørane i verda. Internasjonalt er mange opptekne av mattryggleik, og det er eit aukande krav til dokumentasjon.

Det konstitusjonelle ansvaret etter matlova er fordelt mellom Helse- og omsorgsdepartementet, Landbruks- og matdepartementet og Fiskeri- og kystdepartementet. Ansvaret for alt som har med innsatsvarer og primærproduksjon å gjere er delt mellom Fiskeri- og kystdepartementet og Landbruks- og matdepartementet, avhengig av om produksjonen er akvatisk eller knytt til landbruket. Når det gjeld ledda etter primærproduksjonen har Helse- og omsorgsdepartementet ansvaret for alle reglar som er fastsette av omsyn til folkehelsa.

Det oppstår ofte situasjonar knytt til sjømattryggleik, marknadstilgang og omdømet til sjø-

matnæringa. Situasjonane blir handterte på bakgrunn av ei avtalt rollefordeling mellom departementa, Mattilsynet, Vitskapskomiteen for mattryggleik og dei aktuelle forskingsinstitusjonane som gir faglege råd til Mattilsynet. I tillegg samlar Eksportutvalet for fisk informasjon frå heile verda om korleis slike situasjonar påverkar dei ulike marknadane. Vitskapskomiteen og kunnskapsinstitusjonane vurderer risiko og gir uavhengige faglege råd til Mattilsynet, som har eit operativt ansvar for å setje i verk konkrete tiltak.

9.2 Helse- og miljøberedskap i havbruk

Fiskeri- og kystdepartementet har ansvar for regelverket som skal ta vare på helse-, velferds- og miljøtilhøve knytt til etablering og drift av havbruksanlegg. Etter regelverket pliktar alle anlegg alltid å ha ein oppdatert beredskapsplan. Planen skal ha oversikt over smittehygieniske tiltak og dyreverniltak som er aktuelle å setje i verk for å hindre og eventuelt handtere akutte utbrot av smittsame sjukdomar og massedød, medrekna opptak, behandling, transport, maksimum opphaldstid for fisk i rørsystem ved systemsvikt, slaktning og destruksjon av sjuk og død fisk.

Beredskapsplanen skal også ha oversikt over tiltak for å hindre og eventuelt handtere fiskedød ved skadelege alge- og manetførekomst, skadeleg vassstemperatur og akutt forureining. Planen skal vidare innehalde oversikt over korleis rømming skal oppdagast og talfestast og korleis gjenfangst skal effektiviserast, medrekna tiltak ved sleping av merdar og handtering av fisk og merdar under lasting og lossing.

9.3 Sjøtryggleik og oljevernberedskap

Fiskeri- og kystdepartementet har ansvar for statens beredskap mot akutt forureining og for førebyggjande sjøtryggleik gjennom trygging av farvatna og drift av maritim infrastruktur og tenester for sikker sjøverts ferdsel. Kystverket er operativ etat på området, og er delegert mynde etter hamne- og farvasslova, forureiningslova og svalbardmiljølova. Ein god sjøtryggleik og god handtering av ulukker er avhengig av god samhandling mellom fleire etatar.

St.meld. nr. 14 (2004–2005) inneheld ein analyse av risiko som følgjer med sjøtransporten i norske farvatn. Det er sett i verk og under planlegging ei rekkje tiltak for å førebyggje ulukker.

Terrorberedskap i hamner

Fiskeri- og kystdepartementet har ansvaret for regelverket knytt til terrorberedskap i hamner. Dette er forankra i regelverk i IMO (FNs sjøfartsorganisasjon) og EU-regelverk, og er innført i

norsk rett ved forskrifter. Tilsynsansvaret er delegert til Kystverket, som skal sjå til at hamnene og dei offentleg godkjente tryggleiksorganisasjonane opererer i samsvar med regelverket.

Det operative ansvaret for handtering av konkrete hendingar ligg til politiet, naudetatane osv. Kystverket har ansvaret for handtering av eventuell akutt forureining, regulering av farvatn og stenging av hamner. For meir omtale av terrorberedskapen i hamnene, sjå innleiinga til Kategori 16.60 Kystforvaltning.

Fiskeri- og kystdepartementet

tilrår:

1. I Prop. 1 S om statsbudsjettet for år 2010 føres opp de summene som er nevnt i et framlagt forslag:

a. Sum utgifter under kap. 1000–1070, 2415 og 2540	Kr 4 849 807 000
b. Sum inntekter under kap. 4000–4070 og 5575 og 5610	Kr 1 571 634 000

Forslag til vedtak om bevilgning for budsjettåret 2010, kapitlene 1000–1070, 2415 og 2540, 4000–4070 og 5575 og 5610

I

Utgifter:

Kap.	Post	Kr	Kr	Kr
Administrasjon				
1000	Fiskeri- og kystdepartementet			
	01 Driftsutgifter	102 296 000		
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	11 400 000		
	70 Tilskudd diverse formål, <i>kan overføres</i>	500 000		
	71 Tilskudd til kystkultur, <i>kan overføres</i>	8 250 000	122 446 000	
1001	Deltakelse i internasjonale organisasjoner			
	70 Tilskudd, <i>kan overføres</i>	9 260 000	9 260 000	
	Sum Administrasjon			131 706 000
Forskning og innovasjon				
1020	Havforskningsinstituttet			
	01 Driftsutgifter	307 150 000		
	21 Spesielle driftsutgifter	280 700 000	587 850 000	
1021	Drift av forskningsfartøyene			
	01 Driftsutgifter	126 170 000		
	21 Spesielle driftsutgifter	55 730 000	181 900 000	
1022	NIFES			
	01 Driftsutgifter	57 400 000		
	21 Spesielle driftsutgifter	80 800 000	138 200 000	
1023	Fiskeri-, havbruks- og transportrettet FoU			
	21 Spesielle driftsutgifter	8 000 000		
	50 Tilskudd Norges forskningsråd, <i>kan overføres</i>	322 100 000		
	51 Tilskudd Veterinærinstituttet	39 120 000		
	71 Tilskudd til utviklingstiltak, <i>kan overføres</i>	22 850 000		
	72 Tilskudd Nofima, <i>kan overføres</i>	68 636 000		
	74 Tilskudd marin bioteknologi mv., <i>kan overføres</i>	32 800 000		
	75 Tilskudd Akvariet i Bergen	3 425 000	496 931 000	
2415	Innovasjon Norge, fiskeri- og andre regionalpolitiske tiltak			
	75 Marint verdiskapingsprogram, <i>kan overføres</i>	75 000 000	75 000 000	
	Sum Forskning og innovasjon			1 479 881 000

Kap.	Post	Kr	Kr	Kr
Fiskeri- og havbruksforvaltning				
1030	Fiskeridirektoratet			
	01 Driftsutgifter	331 900 000		
	21 Spesielle driftsutgifter	4 650 000		
	45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	1 600 000		338 150 000
1050	Diverse fiskeriformål			
	71 Sosiale tiltak, <i>kan overføres</i>	2 000 000		
	72 Tilskudd til sikkerhetsopplæring for fiskere	13 000 000		
	74 Erstatninger, <i>kan overføres</i>	2 140 000		
	75 Tilskudd til næringstiltak i fiskeriene, <i>kan overføres</i>	54 000 000		
	79 Informasjon ressursforvaltning, <i>kan overføres</i>	1 400 000		72 540 000
	Sum Fiskeri- og havbruksforvaltning			410 690 000
Kystforvaltning				
1062	Kystverket			
	01 Driftsutgifter, <i>kan nyttes under post 45</i>	1 356 300 000		
	21 Spesielle driftsutgifter	740 700 000		
	30 Nyanlegg og større vedlikehold, <i>kan overføres</i>	458 850 000		
	45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres, kan nyttes under post 01</i>	118 680 000		
	60 Tilskudd til fiskerihavneanlegg, <i>kan overføres</i>	31 800 000		
	70 Tilskudd Redningssselskapet	42 000 000		2 748 330 000
1070	Samfunnet Jan Mayen			
	01 Driftsutgifter	41 800 000		
	45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	7 400 000		49 200 000
	Sum Kystforvaltning			2 797 530 000
Arbeidsliv				
2540	Stønad under arbeidsledighet til fiskere og fangstmenn			
	70 Tilskudd, <i>overslagsbevilgning</i>	30 000 000		30 000 000
	Sum Arbeidsliv			30 000 000
Sum departementets utgifter				4 849 807 000

Inntekter:

Kap.	Post		Kr	Kr	Kr
Administrasjon					
4000		Fiskeri- og kystdepartementet			
	01	Refusjoner		10 000	
	04	Refusjoner eksterne prosjekter		6 442 000	6 452 000
		Sum Administrasjon			6 452 000
Forskning og innovasjon					
4020		Havforskningsinstituttet			
	03	Oppdragsinntekter		280 700 000	280 700 000
4021		Drift av forskningsfartøyene			
	01	Oppdragsinntekter		55 730 000	55 730 000
4022		NIFES			
	01	Oppdragsinntekter		80 800 000	
	02	Laboratorieinntekter		786 000	81 586 000
4023		Fiskeri-, havbruks- og transportrettet FoU			
	90	Tilbakebetaling lån fra Nofima		42 842 000	42 842 000
5610		Renter av lån til Nofima AS			
	80	Renter		1 000 000	1 000 000
		Sum Forskning og innovasjon			461 858 000
Fiskeri- og havbruksforvaltning					
4030		Fiskeridirektoratet			
	01	Oppdragsinntekter		10 000	
	02	Salg av registre, diverse tjenester		98 000	
	04	Fangstinntekter Overvåkingsprogrammet		10 000	
	05	Gebyr kjøperregistrering		526 000	
	06	Forvaltningssanksjoner havbruk		810 000	
	08	Gebyr havbruk		12 322 000	
	09	Innmeldingsgebyr Merkerregisteret		2 374 000	
	12	Gebyr fiskeflåten		3 447 000	
	13	Inntekter vederlag oppdrettskonsesjoner		360 000 000	
	14	Refusjoner		10 000	
	20	Forvaltningssanksjoner fiskeflåten		10 000	
	22	Inntekter ordningen fiskeforsøk og veiledning		4 650 000	384 267 000
		Sum Fiskeri- og havbruksforvaltning			384 267 000

Kap.	Post		Kr	Kr	Kr
Kystforvaltning					
4062	Kystverket				
	02	Andre inntekter		9 453 000	9 453 000
4070	Samfunnet Jan Mayen				
	01	Inntekter fra kioskdrift		537 000	
	07	Refusjoner		4 051 000	4 588 000
5575	Sektoravgifter under Fiskeri- og kystdepartementet				
	70	Kontroll- og tilsynsavgift akvakultur		17 864 000	
	71	Kontrollavgift fiskeflåten		24 077 000	
	73	Årsavgift Merkeregisteret		9 550 000	
	74	Sektoravgifter Kystverket		653 525 000	705 016 000
		Sum Kystforvaltning			719 057 000
		Sum departementets inntekter			1 571 634 000

Fullmakter til å overskride gitte bevilgninger

II

Merinntektsfullmakter

Stortinget samtykker i at Fiskeri- og kystdepartementet i 2010 kan:

1.

overskride bevilgningen under	mot tilsvarende merinntekt under
kap. 1000 post 21	kap. 4000 post 04
kap. 1020 postene 01 og 21	kap. 4020 post 03
kap. 1021 postene 01 og 21	kap. 4021 post 01
kap. 1022 postene 01 og 21	kap. 4022 post 01
kap. 1030 post 21	kap. 4030 post 22
kap. 1062 postene 01 og 45	kap. 4062 post 02 og kap. 5575 post 74

2. nytte inntil 10 mill. kroner av salgsinntekter fra salg av ikke næringsaktive fiskerihavner under kap. 4062, post 02, til følgende formål under kap. 1062, post 30:
 - a) dekning av salgskostnader forbundet med salget
 - b) oppgradering og vedlikehold av fiskerihavner under kap. 1062, post 30.
3. regne med alle ubrukte merinntekter ved beregning av sum som kan overføres på kap. 1020, postene 01 Driftsutgifter og 21 Spesielle driftsutgifter og kap. 1021, postene 01 Driftsutgifter og 21 Spesielle driftsutgifter.

III

Fullmakt til overskridelser

Stortinget samtykker i at Fiskeri- og kystdepartementet i 2010 kan overskride bevilgningen under kap. 1062 Kystverket, post 21 Spesielle driftsutgifter, med inntil 15 mill. kroner dersom det er nødvendig å sette i verk tiltak mot akutt forurensning uten opphold og før Kongen kan gi slikt samtykke.

Fullmakter til å pådra staten forpliktelser utover gitte bevilgninger

IV

Bestillingsfullmakter

Stortinget samtykker i at Fiskeri- og kystdepartementet i 2010 kan foreta bestillinger utover gitte bevilgninger, men slik at samlet ramme for nye bestillinger og gammelt ansvar ikke overstiger følgende beløp:

Kap.	Post	Betegnelse	Samlet ramme
1062		Kystverket	
	01	Driftsutgifter	45 mill. kroner
	30	Nyanlegg og større vedlikehold	375 mill. kroner
	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold	3 mill. kroner

V

Tilsagnsfullmakter

Stortinget samtykker i at Fiskeri- og kystdepartementet i 2010 kan gi tilsagn om tilskudd utover gitte bevilgninger, men slik at samlet ramme for nye tilsagn og gammelt ansvar ikke overstiger følgende beløp:

Kap.	Post	Betegnelse	Samlet ramme
1062		Kystverket	
	60	Tilskudd til fiskerihavneanlegg	20 mill. kroner

Offentlige institusjoner kan bestille flere
eksemplarer fra:
Departementenes servicesenter
Post og distribusjon
E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no
Faks: 22 24 27 86

Opplysninger om abonnement, løssalg og
pris får man hos:
Fagbokforlaget
Postboks 6050, Postterminalen
5892 Bergen
E-post: offpub@fagbokforlaget.no
Telefon: 55 38 66 00
Faks: 55 38 66 01
www.fagbokforlaget.no/offpub

Publikasjonen er også tilgjengelig på
www.regjeringen.no

Trykk: OFA - 10/2009

